Mică trilogie a marginalilor

BANDIŢII

Vasile Ernu

POLIROM

VASILE ERNU s-a născut în URSS în 1971. A fost redactor fondator al revistei *Philosophy & Stuff* și redactor asociat al revistei *Idea artă + societate*. În ultimii ani a avut rubrici de opinie în *România liberă*, *HotNews*, *Timpul* și *Adevărul*, precum și rubrici permanente în revistele *Noua literatură*, *Suplimentul de cultură* și *Observator cultural*. A debutat cu volumul *Născut în URSS* (2006, 2007, 2010, 2013), nominalizat la numeroase premii și distins cu Premiul pentru debut al *României literare* și cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. A mai publicat: *Ultimii eretici ai Imperiului* (2009); *Ceea ce ne desparte* (în colab., 2010); *Inteligheția rusă azi* (2012); *Sînt un om de stînga* (2013); *Sectanții* (2015); *Inteligheția basarabeană azi* (2016). A coordonat: *Iluzia anticomunismului* (în colab., 2008), *Ucraina live* (în colab., 2014) și *Republica Moldova la 25 de ani* (în colab., 2016). Este unul dintre fondatorii și coordonatorii proiectului www.criticatac.ro. Mai multe detalii pe www.ernu.ro.

Volumul *Bandiții* este al doilea din *Mica trilogie a marginalilor*, în care a mai apărut *Sectanții* (Premiul „Matei Brâncoveanu" pentru Literatură, 2015) și urmează să apară *Izgoi-Jidî*.

EGO grafii

Această carte a apărut și cu sprijinul rezidenței FILIT găzduite de Muzeul Național al Literaturii Române din Iași.

© 2016, 2017 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvîrșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Ilustrația copertei și foto autor: © Laurențiu Midvichi

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

ERNU, VASILE

Banditii / Vasile Ernu; desene de Laurențiu Midvichi. – Ed. a 2-a. – Iași: Polirom, 2017

ISBN print: 978-973-46-6706-2
ISBN ePub: 978-973-46-6452-8
ISBN PDF: 978-973-46-6453-5

I. Midvichi, Laurențiu (il.)

821.135.1

Printed in ROMANIA

Vasile Ernu

Mică trilogie a marginalilor
BANDIŢII

Ediţia a II-a

Desene de Laurenţiu Midvichi

POLIROM
2017

VASILE ERNU este născut în URSS în 1971. Este absolvent al Facultății de Filozofie (Universitatea „Al.I. Cuza", Iași, 1996) și al unui master de filozofie (Universitatea „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 1997). A fost redactor fondator al revistei *Philosophy & Stuff* și redactor asociat al revistei *Idea artă + societate*. A activat în cadrul fundațiilor Idea și Tranzit și al editurilor Idea și Polirom. În ultimii ani a avut rubrici de opinie în *România liberă*, *HotNews*, *Timpul* și *Adevărul*, precum și rubrici permanente în revistele *Noua literatură*, *Suplimentul de cultură* și *Observator cultural*. A debutat cu volumul *Născut în URSS* (Polirom, 2006, 2007, 2010, 2013), tradus în rusă, bulgară, spaniolă, italiană, maghiară, poloneză și georgiană. Cartea a fost nominalizată la Premiul de debut al revistei *Cuvîntul*, Premiul pentru roman și memorialistică al revistei *Observator cultural* și Premiul Opera Prima al Fundației Anonimul și a fost distinsă cu Premiul pentru debut al *României literare* și cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. A mai publicat: *Ultimii eretici ai Imperiului* (2009, Polirom; nominalizată la Premiul pentru eseu al revistei *Observator cultural* și distinsă cu Premiul *Tiuk!*; tradusă în Italia și în curs de publicare în Rusia); *Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc* (împreună cu Bogdan-Alexandru Stănescu, 2010, Polirom); *Inteligheția rusă azi* (2012, Cartier); *Sînt un om de stînga* (2013, Cartier); *Mică trilogie a marginalilor. Sectanții* (2015, Polirom; distinsă cu Premiul Matei Brâncoveanu pentru Literatură, 2015); *Inteligheția basarabeană azi. Interviuri, discuții, polemici despre Basarabia de ieri și de azi* (2016, Cartier). A coordonat: *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (împreună cu Costi Rogozanu, Ciprian Șiulea și Ovidiu Țichindeleanu, 2008, Cartier); *Ucraina live. Criza din Ucraina: de la Maidan la război civil* (împreună cu Florin Poenaru, 2014, Tact); *Republica Moldova la 25 de ani. O încercare de bilanț* (împreună cu Petru Negură și Vitalie Sprînceană, 2016, Cartier). Este unul dintre fondatorii și coordonatorii proiectului www.criticatac.ro.
Mai multe detalii pe www.ernu.ro.

Dedic această carte fiului meu, Saşa

Dumnezeu nu-i fraier!

Proverb banditesc

„Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pământului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pământ; şi oricine mă va găsi mă va omorî." Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori".

Facerea 4:13-15

Dicţionar minimal al bandiţilor pentru fraieri

Avtoritet, hoţi cinstiţi – denumiri ale celor din casta hoţilor în lege.

Bandit – nume dat de putere şi de oamenii de rînd celor care încalcă sistematic legea. De obicei, bandiţii îşi spun hoţi. Cîteodată folosesc şi termenul „bandit", dar fără conotaţia negativă atribuită de „putere", ci doar ca o modalitate de autoidentificare.

Bazar – în argoul banditesc, termenul înseamnă „discuţie serioasă". În orice bandă era cîte un individ cu discursuri foarte bune, care îi „făcea din vorbe" pe ceilalţi. Există un întreg ritual al bătăliilor retorice *po bazaru*, care presupune o adevărată artă a comunicării. Şi bandiţii în lege trebuiau să stăpînească la un nivel ridicat această artă, însă nu acesta era atuul lor principal.

Bespredel – termen rusesc care înseamnă „fără limită", „haos", „dezordine", „lipsa legii şi a ierarhiei", „fărădelege". În povestea noastră, el desemnează starea de haos şi război care apare cînd nimeni nu mai respectă legile şi ierarhiile lumii bandiţilor.

Blatari – termen derivat din rusescul *blatnoi*, care la rîndul sau provine din talmudicul *blaham*, însemnînd „în linişte". Se ştie că bandiţilor le place să lucreze „în linişte". Este folosit adesea pentru a-i numi pe cei din casta superioară, hoţii în lege.

Cifir – termen rusesc, o infuzie foarte concentrată din ceai pe care o beau bandiţii cu diverse ocazii, dar mai ales în puşcărie, după un anumit ritual: se bea foarte fierbinte, cu înghiţituri mici, pe stomacul gol şi fără zahăr. Are un efect energizant şi halucinogen.

Fenea – este argoul bandiţilor, limba „care nu este pentru urechi străine" şi are multe cuvinte-cheie din idiş, însă majoritatea termenilor provin din rusă. Cuprinde peste 15.000 de cuvinte. Cunoaşterea *fenea* este un indiciu al apartenenţei la această lume şi un mod de a te proteja de putere şi *fraieri*.

Fraieri – cei care nu se supun lumii *blatarilor*, hoţilor în lege. *Fraier* provine din termenul idiş „frei", care înseamnă „liber". Evreii îi numeau aşa pe cei care erau liberi de practicile şi legile religiei. În cazul nostru, *fraierii* sînt toţi cei din afara lumii hoţilor, care trăiesc în afara *Legii hoţilor*.

Hoţi în lege – un fel de aristocraţie în lumea bandiţilor, care are putere de lege, de judecată şi decizii ultime, face dreptate şi are putere de viaţă şi de moarte asupra celorlalţi hoţi. Hoţii în lege nu au voie să muncească pentru nimeni, nu au familii, nu au acte şi nici proprietăţi, respectă cu sfinţenie *Legea hoţilor* şi păstrează tradiţia acestei lumi. Tot ei sînt cei care ţin *obşiakul*, banca comună, şi decid cum se cheltuie banii. Un hoţ în lege nu poate fi judecat de cineva de rang inferior, ci doar de *zborka*, un comitet al hoţilor în lege.

Komuneara, *komuneaga* – termeni ruseşti care îi desemnează peiorativ pe reprezentanţii puterii comuniste.

Krîşa – termen rusesc care înseamnă „acoperiş", adică un serviciu de protecţie pe care bandiţii îl oferă unei afaceri legale sau ilegale, în schimbul unui procent din venituri sau al unei taxe.

Legea hoţilor – cod compus dintr-o serie de reguli pe care orice hoţ, dar mai ales castele superioare (*masti*) trebuie să le respecte. Cele mai importante sînt: să nu munceşti

Dedic această carte fiului meu, Saşa

Dumnezeu nu-i fraier!

Proverb banditesc

„Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgonești azi de pe fața pământului; eu va trebui să mă ascund de fața Ta și să fiu pribeag și fugar pe pământ; și oricine mă va găsi mă va omorî." Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de șapte ori".

Facerea 4:13-15

pentru nimeni, să nu ai proprietate, să nu ai acte, să nu te supui nici unei puteri politice (şi nu numai) şi să nu colaborezi cu puterea, să nu faci politică, să nu ai familie, să ţii doar la lumea bandiţilor. Încălcarea oricăreia dintre aceste legi, indiferent de „culoarea" hoţului, duce, în funcţie de gravitatea faptei, de la retrogradarea ierarhică pînă la pedeapsa cu moartea.

Legea puşcăriei – legea pe care hoţii trebuie să o respecte cînd sînt în puşcărie, puţin diferită de *Legea hoţilor*. Ea reglementează anumite probleme din spaţiul de detenţie: să nu furi de la ai tăi, să nu te atingi de *paika*, raţia zilnică a unui condamnat, indiferent dacă e hoţ sau *fraier*, să nu aduci învinuiri nefondate, să nu joci cărţi fără acoperire şi altele.

Masti – termen rusesc ce desemnează culoarea cărţilor de joc, dar este folosit şi cu sensul de „ierarhie" în castele din lumea hoţilor. Pentru că acestea se împart în patru *culori* sau *masti/caste*. Casta superioară, formată din *hoţii în lege, blatarii*, are culoarea neagră. Următorii sînt *mujicii* şi au culoarea gri (pot munci pentru stat, dar nu în funcţii de conducere). Ei sînt un soi de „clasă de mijloc" a acestei lumi. Pe treapta a treia a ierarhiei se află *kaziolii*, adică „ţapii", care au culoarea roşie (au încălcat multe legi ale hoţilor şi colaborează cu puterea). Ultimii sînt *opuşcennîie*, adică „decăzuţii", albaştri. În această categorie se regăsesc cei care au încălcat legi importante ale hoţilor, trădătorii, turnătorii şi homosexualii. Este cea mai năpăstuită castă, de care cei din casta superioară nu au voie să se atingă decît în anumite condiţii. Ei sînt sclavii castelor superioare.

Musor – termen rusesc care înseamnă „gunoi". Este numele dat miliţianului. Tradiţia spune că *musor* vine de la *moser*, ceea ce în limbajul talmudic înseamnă „cel care i-a trădat pe evrei". Talmudul îi declară pe *moseri* în afara legii iudaice, aşa că pot fi condamnaţi la moarte. Acest tip de relaţie există şi în cazul cuplului *blatari-musor*.

Obşiak – termen rusesc, desemnînd banca comună a bandiţilor. *Obşiakul* este păstrat şi distribuit de *hoţii în lege*, iar la colectarea banilor participă toate categoriile din *masti*, dar mai ales *mujicii*. *Obşiakul* este creat pentru a ajuta financiar castele superioare şi pe cei care ajung în puşcărie, pentru a finanţa diverse activităţi şi afaceri specifice lumii hoţilor.

Paţani, *basota*, *baistruk*, *şpana* – termeni ruseşti care îi desemnează pe tinerii delincvenţi, baza de selecţie pentru viitorii bandiţi. Ei trăiesc după legile străzii, dar imită lumea şi modelele hoţilor.

Poneatie – termen rusesc pentru a desemna *Legea hoţilor*.

Sucia voina – „războiul curvelor", este confruntarea de după al Doilea Război Mondial dintre „hoţii cinstiţi", „legalişti" şi *suciara*, *„hoţii-curve"*, hoţii în lege, care au făcut pact cu puterea sovietelor şi au luptat pentru eliberarea ţării. Hoţii cinstiţi, devotaţi legii hoţilor, care nu s-au supus puterii şi au rămas în spatele frontului, în puşcăriile din Siberia, i-au declarat pe colaboraţionişti „curve" şi i-au declasat din *masti*, casta neagră. După război s-a iscat această luptă între cele două categorii, care a durat mai mulţi ani.

Suka, *suceara* – în rusă înseamnă şi „căţea", şi „curvă" şi este folosit în cazul trădătorilor. Cînd este atribuit hoţilor, mai ales celor din casta neagră, hoţilor în lege, este vorba despre cei care au trădat legea hoţilor şi au început să colaboreze cu statul, cu puterea.

Şanson, *blatnaia*, *blatneak* – gen muzical foarte popular în lumea bandiţilor, dar şi printre oamenii de rînd. Este poate cel mai popular gen muzical în spaţiul ex-sovietic. Foarte multe piese au ca temă lumea bandiţilor, a puşcăriilor şi a puşcăriaşilor, iar unele chiar folosesc argoul *fenea*.

Zek – puşcăriaş.

Zona – puşcărie.

Prima carte

La răsărit

Începutul

Toate îşi au vremea lor şi fiecare lucru de sub ceruri îşi are ceasul lui.

Eclesiastul 3:1

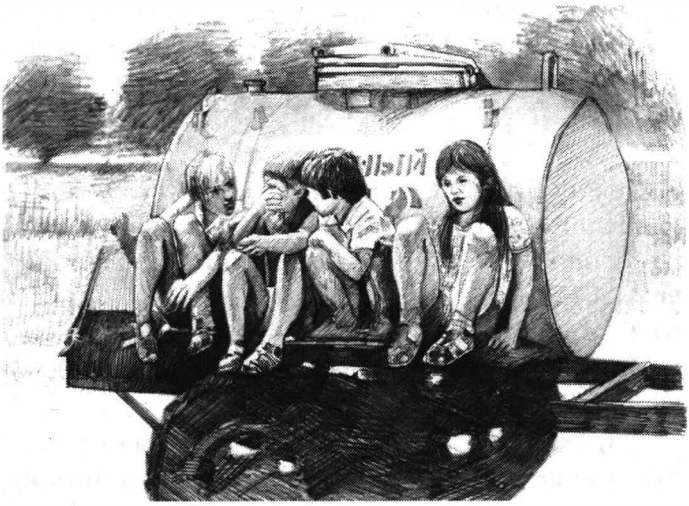

Toată noaptea m-am foit în pat. Nu puteam dormi. Ba îmi era cald şi aruncam *iorganul* gros, care vara, pe căldură, ţinea răcoare, ba mă înveleam şi speram să adorm. Ba transpiram, ba mă apucau frigurile. Nu reuşeam nicicum să adorm.

— Dormi liniştit, odihneşte-te, căci n-o să te las acasă, mă linişti tata, simţind că nu voi pune geană pe geană toată noaptea.

Era un ritual care se repeta ori de cîte ori trebuia să fac o călătorie lungă. Pe atunci, călătoriile lungi erau cele care depăşeau aria mea de cunoaştere. Eram obişnuit să merg la Cahul, Vulcăneşti, Reni, Ismail, Akkerman sau Bolgrad. Mergeam des în aceste oraşele. De la 11 ani deja mergeam singur, fără părinţi. Acum îmi este greu să înţeleg cum părinţii pe care îi cunosc îşi controlează copiii pînă la o vîrstă mult mai mare. Li se dau mult mai puţine sarcini şi, pînă la o vîrstă destul de înaintată, nu sînt lăsaţi nesupravegheaţi aproape niciodată. Nu ştiu de ce se întîmplă asta. Să fie lipsă da încredere, nesiguranţă? Ceva s-a întîmplat cu noi toţi. Dar pe atunci, la vîrsta de 11 ani, mergeam singur în oraşelele din regiune, pînă la 20-30 de kilometri depărtare, pentru diverse lucruri. Iar la 14 ani deja mergeam la Chişinău ca să le duc pachete fraţilor mei. Nici azi nu îmi dau seama cum de eram lăsat să merg singur la o distanţă de 200 de kilometri, într-un oraş „imens".

După noaptea aceea mă aştepta însă cea mai lungă călătorie de pînă atunci, căci mergeam pentru prima dată la Odessa. Ai mei îmi povestiseră multe despre acest oraş, văzusem filme şi fotografii frumoase cu clădiri impresionante şi scări care curgeau în mare.

Era un oraş de vis pe care nu-l văzusem, dar mi se promisese că, dacă voi fi cuminte şi voi învăţa bine, voi fi dus cîndva la Odessa. Mai tîrziu aveam să stau ceva mai mult pe-acolo.

Era vara lui 1979. Şi, cum pe 31 mai am terminat clasa întîi cu diplomă de merit, tata mi-a promis că voi merge la Odessa cu prima ocazie, cînd el va pleca „în deplasare de serviciu".

Cînd am primit vestea că voi merge la Odessa, am şi anunţat toată „uliţa şi mahalaua". Şi nu numai la Odessa, ci şi la fabrica de ciocolată, căci tatăl meu are de adus un transport important cu dulciuri şi eu îl voi însoţi. Ce putea fi mai frumos pentru un copil!?

O vară călduroasă, ca de obicei. Mama îmi pregătise sandalele cele bune, o pereche de pantaloni scurţi pînă la genunchi şi o cămaşă pe care mi-o dădea numai la ocazii speciale.

— Nu trebuie să-l găteşti prea frumos, că oricum mergem cu *gruzovaia* (camionul reţelei de magazine din zonă) şi o să se murdărească, îi şuşotea tata mamei.

— Lasă, că se spală, dădu ea din mînă. Nu poate merge la oraş oricum.

Cînd mă îmbrăca, îi plăcea să se uite atent şi din faţă, şi din spate, ca să fie sigură că totul era bine aranjat. Mai făcea un gest care mă enerva puţin, iar după ce am crescut mă irita de-a dreptul: îi plăcea să-mi aranjeze insistent *ciupcikul*, bretonul pe care-l purtam noi pe atunci. Cînd eram copii, asta era frizura noastră: un soi de tunsoare zero, cu un breton în faţă. Acum pare o frizură hilară, dar atunci toţi băieţii purtau breton, asta dacă nu erau de-a dreptul chei. Cred

că am făcut parte din ultima generație care a purtat breton. După aceea nu-mi mai amintesc să fi văzut frizura aia. Iar mama insista de fiecare dată la despărțire să-mi aranjeze acel breton, iar uneori îl mai uda cu ceva „ca să stea cumva"! Dar în dimineața aceea acceptam fără să comentez orice tachinare sau intervenție din partea părinților, pentru că mergeam pentru prima dată în viață la Odessa.

Diminețile de iunie erau reci, chiar și pentru Bugeac. De fiecare dată cînd mergeam mai departe, adică peste 200 de kilometri, plecarea era cu mult înainte de răsăritul soarelui. Tata prefera ora 4 dimineața. De obicei, la noi în familie, se pleacă la drum lung între patru și cinci dimineața. Regula era că răsăritul trebuia să te prindă pe drum, cît mai departe de casă. Cum la începutul lunii iunie soarele răsare pe la cinci și jumătate, noi trebuia să avem un avans de minimum o oră. Nu știu ce calcule se ascund în spatele acestor ritualuri, dar asta mi-a rămas impregnat profund în memorie.

Mașina cu care trebuia să mergem la Odessa a oprit în fața porții. Am auzit cum întoarce în fața morii de lîngă casă, căci trebuia să mergem în „jos", de unde venea mașina, spre direcția Reni sau Bolgrad, și nu în „sus", spre Cahul. Știam aceste direcții deja foarte bine la vîrsta aceea de 7-8 ani. Cunoșteam și sunetul motorului de GAZ-51, poate cele mai cunoscute camioane ale anilor '70 în spațiul sovietic. Se mișcau agale, cu un zgomot al motorului nu foarte puternic, dar ritmat, și le recunoșteai de la o poștă, cu farurile lor ca niște „ochi de broască" ieșiți din orbite, pe care mă așezam cînd mașina era oprită în fața porții. Îmi plăcea foarte

mult în cabina nu foarte încăpătoare şi nu foarte comodă, aş spune astăzi, dar pe atunci mi se părea un templu pe roţi al tehnologiei. Cel mai impresionant mi se părea mirosul de benzină, care era destul de puternic, dar care era pentru mine cel mai frumos miros posibil, căci îl asociam cu „marea călătorie".

Tata mă aşează la mijloc, între el, care stătea în partea dreaptă, la uşă, şi schimbătorul de viteze. În partea stîngă stătea badea Vasea, şoferul mereu vesel şi binedispus, care avea să conducă această maşină spre o lume fascinantă. Tata mă înveli cu ceva, fiindcă afară, cum spuneam, era încă rece, şi maşina porni agale spre ieşirea din sat.

Părăseam satul, ne mişcam ritmic pe cîmpiile Bugeacului. Cerul anunţa că în curînd se va lumina, dar încă era destul de întuneric. La acea oră, totul era adormit. Cînd eram aproape de Vulcăneşti încă nu se făcuse lumină. Doar cîţiva cîini treceau agale strada. A urmat Bolgradul, pe care l-am găsit încă în noapte. După Bolgrad, un număr nesfîrşit de comune pe care nu le ştiam.

Încet, încet, afară se lumina şi eu îmi săltam capul ca un iepure de cîmp care iese din ascunzătoare, se ridică în două labe şi îşi întinde gîtul pentru a adulmeca zarea. Eram atent la fiecare detaliu. Tata anunţa numele fiecărui sat sau al fiecărui loc mai important, pentru a mă informa unde sîntem şi ce însemnătate are locul respectiv. Cînd am crescut mai mare, mă punea să-mi iau notiţe de călătorie. Îmi plăcea la nebunie să le fac.

— Urmează Tatarbunar, „fîntîna tătarului", îmi zicea tata. Aici a fost o mare răscoală: răscoala de la

Tatarbunar, din '24. Mulţi au murit atunci. O să vezi imediat pe dreapta monumentul revoluţionarilor.

Îmi aduc aminte foarte bine şi azi monumentul, pe care l-am văzut pentru prima dată în zorii acelei zile de iunie şi care m-a impresionat foarte mult. Pe soclul negru se înălţau trei figuri neînfricate: un *matros*, un ţăran cu furca şi un alt soldat sau muncitor. Tata mai avea un obicei. Avea locurile lui preferate unde oprea şi fie se odihnea puţin, fie mînca frugal. În acele vremuri ne luam mereu merinde de drum la drumuri lungi. Vara, roşiile şi brînza de oaie proaspătă erau aproape obligatorii. Dar aveam mereu şi un pui fiert pe care-l mîncam la unul dintre popasuri.

Pe drumul spre Odessa, tata oprea undeva înspre Limanul Nistrului, unde Nistrul se vărsa în Marea Neagră. Dacă mergeam pe partea de sus a limanului, ne opream la Maiaki, iar dacă mergeam pe partea de jos, ne opream pe la Şabo. Ambele locuri erau frumoase, căci uneau cîmpia Bugeacului cu „cîmpia apelor", Marea Neagră, care se deschidea în faţă.

Aceste două locuri erau cumva şi hotarul sau mai degrabă stîlpii de hotar ai „patriei noastre" imaginare.

— De aici începe altceva. De aici începe Ucraina. De aici ne despărţim de casă.

Nu prea înţelegeam eu atunci mare lucru. Pentru mine, casa avea să fie mulţi ani la rînd Imperiul. Nu aveam încă sentimentul acesta de spaţiu limitat. Casa mea era fie ograda curţii părinteşti cu extensia spre curtea morii, unde mă jucam ore în şir cu toţi copiii din mahala, fie, în sens larg, întregul spaţiu sovietic, pentru că aşa fusesem învăţat la şcoală. Dar lucrurile aveau să capete sens mult mai tîrziu. Tata avea însă

grijă să puncteze diverse locuri din acestea prin tot soiul de alte ritualuri de călătorie.

Am făcut o scurtă oprire. Dar eu nu prea aveam chef să mănînc. După ce soarele începuse să se ridice, pe cînd ceaţa părăsea încet cîmpul şi apele din jur, am pornit pe ultima parte a traseului spre Odessa.

Odessa – acest oraş e o minune. Nimic din călătoria pe care o faci pînă aici nu prevesteşte asta. Drumurile au fost mereu proaste în această zonă. Doar cele care uneau Odessa de Chişinău şi de Kiev erau pe vremea aceea mult mai bune. În rest, dinspre Bugeac, mergeam mereu spre Odessa pe nişte drumuri destul de proaste. O vreme au fost ceva mai bune, dar, în general, totul îţi lăsa impresia unei lumi uitate, rămase în afara istoriei şi a traseelor importante. Satele erau şi ele cumva uitate în timp. La fel şi orăşelele, care, chiar dacă cunoscuseră cîndva o relativă prosperitate, acum lăsau o impresie de patriarhalitate şi provincialism.

Dar pe atunci eu nu ştiam acest lucru. Mie mi se păreau adevărate metropole, în toată splendoarea lor. Asta pînă să văd Odessa! După, nici un oraş din lume nu avea să mă mai impresioneze. Odessa avea să rămînă pentru mine Oraşul.

Atîtea clădiri şi atîta lume nu mai văzusem niciodată. Toţi alergau în toate direcţiile. Maşinile stăteau supărate şi nervoase, mîrîind la fiecare clipocit al semaforului. Cînd se aprindea culoarea verde, toate porneau ca nebunele, în toate direcţiile, scoţînd sunete ca fiarele junglei.

Toată lumea se grăbea în jurul nostru. Badea Vasea conducea atent, ca orice provincial ajuns la capitală,

iar eu admiram cu gura căscată fiecare detaliu şi savuram fiecare clipă. Tata era însă călăuza. El ştia pe de rost oraşul.

Acum dreapta şi prima la stînga! Vezi să fii bine încadrat, să nu ne trezim cu o amendă, dădea tata comenzile de la „timonă", ţinîndu-mă pe mine de mînă. La a doua facem iarăşi dreapta şi ajungem la fabrica de dulciuri.

Stînga, dreapta, dreapta şi maşina se opinti în faţa unor porţi imense de metal. Porţile mari se deschiseră, un domn mai în vîrstă, îmbrăcat în halat albastru, ieşi dintr-o gheretă mică şi făcu din mînă. Tata sări din mers cu nişte hîrtii în mînă şi trînti uşa, atent să nu mă lovească.

— Poftim *nakladnaia*, aici aveţi toate actele de la *selipo*, îi zise tata domnului.

El verifică toate actele şi ne arătă cu mîna direcţia pe care trebuia să o ţinem.

După aceasta parcă am intrat într-o poveste. Am văzut cu ochii mei de copil o fabrică de ciocolată. Am văzut acel tărîm fermecat care scotea pe tot soiul de canale magice ciocolata ce ne făcea atît de fericiţi. Dacă fericirea poate fi imaginată şi descrisă cumva, este exact clipa aceea, cînd stăteam lîngă un cazan imens, în care un braţ metalic uriaş amesteca ciocolata! Iar o tanti masivă, cu un şorţ alb şi o bonetă asortată, scotea cu o lingură imensă ciocolată moale pe care mi-o întindea mai apoi cu un zîmbet pînă la urechi, strigînd tare ca să se audă în acel vacarm:

— Vasea, acum poţi mînca ciocolată cît doreşti tu!

Atunci am mîncat multă ciocolată, pe săturate!

După cîteva ore, maşina fu încărcată cu felurite cutii de dulciuri pentru tot raionul, iar eu, obosit de

atîtea lucruri văzute şi trăite în doar o jumătate de zi, mă trîntisem aproape adormit pe bancheta maşinii. La plecare, tata mai primi un calup împachetat în acea hîrtie maro în care se împachetau cam toate mărfurile alimentare sovietice.

— E un calup de ciocolată, îmi explică el. Trebuie să-l punem undeva la rece, că pînă acasă se topeşte.

Ăsta era cadoul cel mai frumos pe care-l aducea tata de la Odessa: un calup de ciocolată oferit de unul dintre şefii de la fabrică. De fapt, noi îi ziceam ciocolată, dar era mai degrabă o cremă de ciocolată. Avea culoarea cafelei cu lapte şi consistenţa untului, era dulce şi noi o mîncam şi o iubeam ca pe ciocolată. O ungeam pe pîine şi o mîncam încet, savurînd fiecare înghiţitură. Cam o dată pe an primeam un asemenea cadou şi ne bucuram cu toţii, mici şi mari, de această delicatesă minunată.

Maşina porni spre ieşirea din oraş. Tatăl-navigator trecu iar la comandă şi ne dirija pe tot felul de străzi, uliţe şi mahalale. Stînga, dreapta, înainte, prima la dreapta după giratoriu, apoi tot înainte şi tot aşa. Eu, obosit, rezistam eroic să nu adorm, căci nu voiam să pierd nimic din farmecul oraşului şi al călătoriei.

La un moment dat am ajuns într-un cartier care arăta ca un sat. Erau doar case şi curţi mari, înşiruite de-a lungul unui drum prăfos ce dădea spre mare. Nu ştiu unde eram, dar nu părea că ieşiserăm din oraş. Eram undeva la periferia oraşului, într-una dintre zonele de mahala, care cu timpul au devenit parte a oraşului.

În faţă era o poartă mare, de metal, verde, cu nişte ozoare tot metalice, albe. Era o poartă ca toate celelalte de prin satele din Basarabia, Bugeac şi Ucraina, care şi astăzi au aceleaşi modele şi culori.

— Aşteptaţi aici puţin. Am o treabă şi vin repede, spuse tata, încercînd să coboare. Ai grijă de el, îi mai zise lui badea Vasea...

— Nu vreau să rămîn aici, e cald. Vreau să merg cu tine, începusem eu să miorlăi.

Eram curios, voiam să văd ce se află înăuntru. Şi oricum e plicticos să rămîi în maşină într-o astfel de situaţie.

Tata mă privi cam nemulţumit de atitudinea mea, dar eu ştiam că pe mine nu mă refuza aproape niciodată. Cine poate specula sentimental mai bine astfel de situaţii decît copiii? Părinţii nu ştiu aproape nimic despre copiii lor, copiii însă ştiu aproape totul despre părinţi, doar că după adolescenţă uită aceste cunoştinţe, pentru că se maturizează şi devin nişte ignoranţi. Ignoranţa e cea mai puternică armă a celor maturi.

Dar să nu divagăm. Am coborît din maşină, tata m-a luat de mînă şi am traversat strada prăfuită. Sandalele mele se afundau într-un strat gros, nisipos şi fierbinte, care-mi era atît de familiar atunci şi care acum îmi lipseşte atît de mult. Unul dintre cele mai puternice vise pe care le am ştiţi care e? Se face că mă trezesc dimineaţa în tren, după o călătorie lungă, şi nu-mi găsesc încălţările. Unde mi-au dispărut? Ştiu că mi-au fost furate. Trebuie să cobor din tren cu picioarele goale. Mă simt atît de jenat şi frustrat! Am impresia că toată lumea se uită la mine pentru că sînt singurul copil sau om mare, ce-oi fi în vis, desculţ. Cobor ruşinat, păşesc pe peron, dar acolo nu este beton sau asfalt, ci doar ţărîna mea din Bugeac, pufoasă şi fierbinte, care îmi îmbrăţişează tălpile.

Închid ochii de plăcere și aproape zbor ca pe niște nori... Devin un soi de înger al colbului, al țărînei fierbinți și retrăiesc cele mai puternice amintiri și senzații ale copilăriei. Doar că visul ține foarte puțin și apoi... mă trezesc.

Tata bătu de cîteva ori în poartă cu inelul metalic care bălăngănea cumva în sus și în jos. Se auzi lătratul înfundat al unui cîine, care se anunța a fi un dulău din cei care latră rar, dar puternic și amenințător. Am auzit un strigăt în rusă și peste cîteva clipe poarta s-a deschis...

Poarta s-a deschis nu doar spre o curte și o casă, ci spre o lume pe care în mod normal nu aveam cum să o cunosc și cu care nu ar fi trebuit să mă intersectez niciodată. Era o deschidere pe care nu o voi uita niciodată și care mi-a schimbat viața definitiv. Aici aveam să descopăr paradisul îngerilor căzuți și să aflu cum arată purgatoriul și infernul damnaților și năpăstuiților. Aici aveam să mă întîlnesc cu unul dintre eroii vieții mele, un înger negru cu un suflet prins între rai și iad, care pentru mine urma să fie un înger păzitor, dar care mi-a deschis calea spre o lume monstruoasă.

Dragi cititori, în paginile ce urmează voi încerca să povestesc această lume decăzută prin ochii eroului meu, așa cum e ea văzută și înțeleasă de un copil. Eu voi povesti ceea ce am văzut și auzit. Dacă aveți curiozitatea și curajul, urmați-mă, căci voi intra pe această poartă și nu știu dacă voi mai ieși...

Cum l-am cunoscut pe Profesor

Cînd eram copil, vorbeam ca un copil, simţeam ca un copil, gîndeam ca un copil; cînd m-am făcut om mare, am lepădat ce era copilăresc.

1 Corinteni 13:11

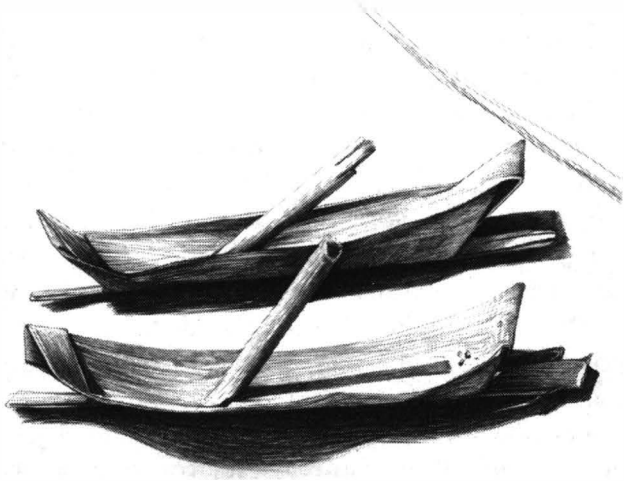

Cînd s-a deschis poarta, tata mă ţinea de mînă. Se auzi mai întîi un zăvor metalic, imensa poartă metalică scoase un scrîşnet care voia parcă să ne avertizeze în legătură cu ce aveam să vedem înăuntru şi, încet-încet, se trase spre interior.

Ce am văzut aici m-a lăsat cu gura căscată. Aşa ceva nu mai văzusem în viaţa mea şi nici nu aveam să mai văd decît în împrejurări asemănătoare. În faţa mea stătea un uriaş. Da! În acel moment am înţeles ce înseamnă un uriaş. Mai tîrziu, cînd aveam să citesc *Călătoriile lui Gulliver*, cu aventurile lui în ţara piticilor, am ştiut că despre acest uriaş era vorba şi că eu eram piticul.

Un om imens stătea în faţa mea, iar eu nu-i vedeam bine nici măcar faţa, aşa era de mare. Fiindcă eram prea aproape de el, trebuia să mă uit în sus, sus de tot, cu ochii aţintiţi spre cer, cu capul dat aproape pe spate. Mă uitam spre faţa şi ochii lui de parcă aş fi privit printr-un monoclu întors invers. Capul lui mi se părea că se află undeva în nori. Pînă şi tata, care mie mi se părea un om mare, chiar dacă de o înălţime modestă, arăta ca un liliputan prin comparaţie. Aveam impresia că acuş-acuş mă va lua pe sus şi că voi începea fără probleme în palma lui imensă, care fără îndoială că devenea un adevărat baros sau un imens buzdugan cînd se strîngea; eram sigur că ar fi doborît toţi zmeii acestei lumi. Nu mai văzusem şi nici nu-mi imaginasem aşa ceva!

Pe cap avea o şapcă marinărească veche, cu partea de sus albă, dar roasă şi arsă de soare, cu bine-cunoscutele şireturi aurii împletite, dar care de mult îşi pierduseră strălucirea. Purta un maiou, tot marinăresc, cu

dungi alb-albastre, din care îi ieşeau umerii imenşi, ca două stînci, iar în jos curgeau braţele ca nişte buşteni de stejar. Peste tot pe unde i se vedea pielea, era ceva desenat şi scris. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva! Desene pe corp? Parcă zărisem ceva asemănător în nişte cărţi cu „pieile roşii" ale fraţilor mei mai mari, pe care le mai răsfoiam cînd rămîneam singur. Cînd mergea, se legăna de parcă ar fi avut un mic defect la picior. Dar foarte puţin vizibil.

Totul părea un vis.

— Ooo, Andrei Ivanovici, bine aţi venit pe la noi! zise uriaşul monstruos cu o voce blîndă, dar puternică.

Avea ceva înfricoşător, dar şi liniştitor în acelaşi timp.

— Bună, răspunse tata şi-i spuse pe nume, dar nu l-am reţinut.

Vorbeau în rusă. A mai întrebat ceva de cineva şi ne-am îndreptat spre interiorul curţii.

Era o curte mare, întinsă, care dădea spre o căsuţă veche, cu o prispă în faţă şi cu o grădină nu foarte mare, despărţită de un gard cum nu mai văzusem pînă atunci, făcut din nuiele şi beţe, pe care atîrnau, ici şi colo, nişte oale. De-a lungul curţii erau întinse plase de pescuit, cum vezi adesea în zonele noastre. După ce se pescuieşte cu ele, una dintre preocupările obişnuite ale locuitorilor din zonă, sînt descîlcite şi puse la uscat. De-a lungul curţii mai atîrnau peşti de diverse dimensiuni, întinşi pe aţă la uscat. Era faimoasa *taranká*, peştele uscat, pe care localnicii îl consumau împreună cu mîncarea de bază a săracului, „cartofii în *mundir*", adică nişte banali cartofi fierţi în coajă,

și cu mujdei de usturoi. Odată, bunicul mi-a explicat de ce le zice „cartofi în *mundir*".

— Uite, vezi cartoful ăsta fiert? Arată ca un soldat din armata imperială rusă. Vezi cum poartă pe el uniforma militară, *mundir*-ul? Uite, încă frige. Îi dăm jos *mundir*-ul și îl mîncăm. Dar nu uita să-l ungi cu usturoi și sare. E delicios.

Și așa ne războiam noi cu soldații armatei ruse cînd eram mici, dîndu-le jos *mundir*-ul, coaja, și mîncîndu-i. *Taranka* se găsea peste tot în zona noastră. Îi vedeai atîrnînd ca niște ghirlande în curte, în grădină, în bucătărie, în podul casei. Chiar peste tot. Cum începea să ardă soarele de vară mai puternic, cum apăreau și ghirlandele de pește uscat. Se curățau un pic, li se scoteau mațele, se spălau și se tăvăleau bine în sare. Treceai prin capul lor un fir de sîrmă sau o ață, îi înșirai la o distanță de cîteva degete, ca să-i prindă soarele, și îi agățai pe unde apucai. Totul era să nu-i ajungă pisica sau cei mici, care oricum nu prea se dădeau la ei de sărați ce erau. Nici măcar mușteie nu îndrăzneau să se așeze pe ei, cu toate că cei din „lumea bună" obișnuiau să-i acopere cu un tifon ca să-i protejeze. La început miroseau puțin, dar după ce prindeau cîteva raze de soare mirosul de pește pe care îl emanau dispărea și rămînea doar în ei.

Taranka era iubită în mod special de băutorii de bere. Un băutor de bere din zona noastră nu mergea la bere fără o *tarankă*. Și chiar dacă nu aveai tu un pește în buzunar, orice vecin de masă avea și te servea cu o bucată. Cînd plecai la bere, îl înveleai frumos într-o bucată de ziar și-l puneai în buzunar. Nu se

cădea să mergi cu el în văzul lumii, deşi toată lumea ştia cine ce are în buzunare. La berărie îţi luai halba sau borcanul cu bere, te aşezai şi desfăceai frumos *Pravda* sau *Odessa de seară*. Rupeai peştele în cîteva bucăţi. Dar, înainte de a-l rupe – scuzaţi, era să omit –, îl loveai de mai multe ori de marginea mesei. E un ritual. Ca şi cum ai fi vrut să-l omori sau să alungi duhurile rele. În realitate, aceste lovituri fac să sară stratul gros de sare şi să se „moaie" cumva peştele uscat. După ce-l rupi, dai jos de pe el crusta de sare sau pielea cu solzii. Apoi rupi bucăţi şi mai mici şi sugi puţin, pînă se înmoaie carnea dintre oase şi o poţi mînca. În acest timp, totul trebuie uns cu bere. Pe căldură şi cu gustul acela de peşte uscat şi sărat, berea trebuia să curgă valuri. *Taranka* este pentru noi, oamenii de la gurile Dunării şi Mării Negre, ceea ce pentru anumite culturi mediteraneene sînt alunele sau tot soiul de nuci şi minuni care se mănîncă la băutură.

Dar să revenim la curtea noastră.

În faţa casei era un nuc mare ce făcea multă umbră şi aducea răcoare. Sub nuc era o masă joasă, din aia moldovenească sau turcească, nu mai înaltă de genunchi, cu cîteva scaune la fel de mici. Eu am prins puţin aceste mese care pe vremuri se găseau în fiecare casă ţărănească. Cînd m-am născut eu, ai mei erau deja modernizaţi şi aveau aerul de orăşeni, însă în casele vecinilor mei încă se mai foloseau. Mă fascinau. Cînd mergeam la vecinul şi prietenul meu şi nimeream cînd mîncau, stăteam cu ei la această masă rotundă – forma obligatorie –, cu trei picioare şi foarte joasă, aproape de pămînt. Celor mari le ajungea sub

nivelul genunchilor. Scaunele aveau trei picioare sau două scînduri lungi pe post de picioare. Toţi se aşezau în jurul mesei. Diametrul era suficient de mare încît o familie de cinci-şase persoane să aibă loc în jurul ei. Toţi stăteau foarte înghesuiţi şi aplecaţi, parcă erau la rugăciune. Aveau exact poziţia de rugăciune în genunchi. Întotdeauna mă minunam cum pot să mănînce oamenii la astfel de mese care păreau foarte incomode. Dar probabil e vorba de exerciţiu. Vecinii găgăuzi îi ziceau *sofra*. Cred că de la turci am împrumutat acest obicei. Oricum, *sofraua* ne ridica puţin de la pămînt. Mai tîrziu, cînd tata avea să ajungă la uzbeci şi la alte popoare mai puţin cunoscute nouă, îmi spunea că ei se urcă pe astfel de mese cu picioarele, se aşază „turceşte" şi mănîncă toţi dintr-o singură oală cu mîinile. Nu-mi venea să cred, dar aveam să fac eu însumi mult mai tîrziu acest exerciţiu. Parcă *topcian* îi spuneau prietenii mei uzbeci.

Ei bine, sub acest nuc şi la această masă stătea un om pe care însoţitorul nostru uriaş l-a numit Profesor.

— Profesore, uite cine a venit în vizită la noi! Poftim, Andrei Ivanovici, staţi la umbră... şi începu să facă ordine pe măsuţă şi să pună nişte scaune în jurul ei.

— Ooo, Andriuşa, ce surpriză! Şi văd că nu eşti singur. Să nu-mi spui că ăsta e Vasika! Nu l-am văzut de cînd a făcut ochi. Ce mare a crescut!

Întinse mîna dreaptă să mă salute, cum fac adulţii şi cum dau moldovenii noroc, iar cu mîna stîngă mă mîngîie pe cap.

În faţa mea se afla un domn ceva mai în vîrstă decît tata, cam slăbănog, dar cu genul acela de fibră întinsă bine pe oase. Tipul care nu pune un gram de grăsime

pe el. Doar os şi fibră. Dar mai era ceva ce nu voi uita niciodată. Pielea aceea! O piele arsă de soare, puţin îmbătrînită, dar încă bine întinsă pe corp. De o culoare greu de descris în cuvinte, pentru că nu e clar ce cromatică are. E culoarea pe care o capeţi cînd stai la soare din primele zile ale primăverii pînă în ultimele zile ale toamnei tîrzii. Acea piele care nu se teme niciodată de soare, care e îndrăgostită de el, pe care soarele nu are curajul s-o ardă, să o desfigureze, ci doar o netezeşte cu razele lui. E acea piele cum numai pe malurile mării, rîurilor şi oceanelor vezi. Care se formează în timp şi după băi de soare îndelungate. Pentru a avea o astfel de culoare şi catifelare e nevoie de ani şi ani de zile, de veri nesfîrşite petrecute fără frică în bătaia soarelui năprasnic din sud.

Însă ce m-a uimit cel mai mult erau desenele de pe corpul lui. Profesorul purta doar o pereche de pantaloni gri cu nişte dungi subţiri decolorate. Pantalonii erau prinşi cu o curea de piele maro cu cataramă metalică, iar partea de jos era suflecată de o palmă sau două deasupra gleznei. Stătea întins pe un soi de pat, cu tălpile acoperite de un praf alb, care le făcea mult mai deschise la culoare decît restul corpului. Cînd s-a ridicat din pat, am văzut acele picturi despre care aveam să aflu mai tîrziu că se numesc tatuaje şi că fiecare are rostul lui. Mai ales pentru cine le purta. Dar atunci, pe moment, am rămas cu gura căscată şi nu mai puteam să-mi iau ochii de la ele: litere, stele, balauri, biserici, chipuri şi tot soiul de desene stranii erau încrustate pe corpul lui. Imagini pe care nu le mai văzusem niciodată. Şi nici nu aveam să le mai văd decît la o „specie" aparte de oameni, care

fac parte dintr-o altă „sectă" decît a mea și a părinților mei.

— Maki, adu repede o cămașă, strigă Profesorul spre uriaș.

Sună ca un ordin, însă nu ca unul milităresc, ci ca unul părintesc, sever, dar îngăduitor.

Maki? Ce nume o mai fi și astă? mă gîndeam eu cu mintea mea de copil.

Uriașul veni repede cu o cămașă. Profesorul o luă fără să se uite, o aruncă pe el cu o mișcare foarte iute. Avea mînecile suflecate pînă puțin sub cot și gulerul ridicat neglijent, dar parcă aranjat special ca să-ți sară în ochi și să te irite. Stătea exact „cum nu trebuie", arogant și anarhic. Iar dinspre gulerul „destrăbălat", cum spunea bunica, pornea un V mare, care se termina cu un nod aproape perfect ce unea cele două capete de jos ale cămășii. Mai tîrziu, cînd aveam și eu să încerc această formă de V înnodat, tata avea să-mi spună cu o voce foarte severă, cum rar mi-a fost dat să aud de la el: Să nu te mai văd niciodată îmbrăcat așa! Am înțeles că față de el nu voi mai purta niciodată cămașa așa cum o poartă Profesorul. Așa poartă cămașa numai bandiții, iar noi nu sîntem bandiți și nu e cazul să ne dăm drept ceea ce nu sîntem. „Nu e cazul să ne dăm drept ceea ce nu sîntem" era o frază pe care aveam s-o aud mai tîrziu și din gura Profesorului, dar vom ajunge și acolo. Pe atunci nu știam însă ce vrea să spună tata.

Profesorul se așeză pe vine, mă trase spre el și mă privi în ochi. Avea ochi vii, jucăuși, scînteietori și negri. Ai mei erau de un albastru spălăcit. Cînd oboseam, deveneau puțin verzi. Culori...

— Vasika, ce mare te-ai făcut şi cît de mult semeni cu tatăl tău cînd era mic! Ca două picături. Am multe să-ţi povestesc. Poveşti pe care nu ai de unde să le afli.

Şi spre tatăl meu:

— Andriuşa, mă bucur să te văd, dar ce dor te aduce pe la mine? Nu am ştiut că vii. Ce bine că l-ai adus şi pe ăsta mic!

Cu tata începu să vorbească româneşte, cu Maki vorbea ruseşte şi din cînd în cînd mai spunea cuvinte pe care nu le înţelegeam deloc.

Tata mă trase spre el şi mă aşeză la masă, la cîţiva metri de ei. Maki îmi aduse un fel de suc căruia îi zicea *kvas*, despre care vă voi povesti altă dată, şi nişte fructe. Beam încet din *kvas* şi trăgeam cu urechea.

— Sper că nu eşti implicat în jaful despre care vorbeşte tot oraşul...

— Andriuşa, dacă aş fi implicat, aş fi de mult ridicat. Eu sînt păzit şi urmărit mai ceva decît Brejnev. Despre ce vorbeşti?! M-am lăsat de prostii din astea.

— Nu te cred. Voi nu vă lăsaţi niciodată. Cred că la voi e mai rău, sînteţi mai dependenţi de furt decît sînt beţivii de alcool şi drogaţii de drog. Ai ajuns la o vîrstă, Vanea! Nu mai eşti copil sau adolescent. Fără familie, fără viitor. Nu te-ai săturat de cîţi ani ai stat în puşcării? N-ai învăţat nimic din asta? Mîine, poimîine vine bătrîneţea. Putem să ne întîlnim în orice clipă cu Dumnezeu şi să-i dăm socoteală. Cum vei sta tu în faţa lui? Nu oricărui tîlhar i se oferă acea şansă unică de pe cruce. Tu nu te gîndeşti la astea?

Ai mei îşi luau credinţa foarte în serios. Totul era bine cîntărit. Orice vorbă, orice faptă. Nu se jucau cu

viaţa lor şi a celor din jur. Erau foarte convinşi că fiecare gest, fiecare cuvînt sînt legate de mîntuirea sufletelor lor şi a celor din jur. De mici eram crescuţi în acest spirit. Ai mei ne explicau simplu: noi sîntem din altă lume, noi sîntem radical diferiţi pentru că nu aparţinem acestei lumi. Pentru noi contează ce haină purtăm, cum traversăm strada, cum facem curăţenie, tot. Orice gest banal spune totul despre noi. Cuvintele şi faptele noastre trebuie să arate că sîntem diferiţi, că sîntem lumină în acest întuneric. Mama era convinsă că salvarea noastră depinde pînă şi de cum ştergem geamurile şi cum spălăm oalele. Fiecare iotă contează.

Ai mei îşi dojeneau însă foarte rar vecinii sau le ofereau lecţii de creştinism. Ei erau nişte „sectanţi" mai deosebiţi şi erau convinşi că viaţa lor simplă, faptele lor cotidiene trebuiau să le ofere vecinilor noştri, unii mai buni, alţii mai căzuţi, un motiv pentru ca aceştia să caute să se salveze. Ei se credeau acea „lumină în întuneric", „sarea pămîntului". Aproape niciodată nu am auzit de la ei îndemnuri ca acelea pe care acum tatăl meu i le adresa atît de răspicat Profesorului, acest om straniu şi diferit.

Soarele începea să apună. Îşi pierdea din putere. Briza mării adia domol, cu un amestec de aer cald şi, din cînd în cînd, mai rece. Era semn că se apropie seara, chiar dacă lumina era încă puternică. Nucul fremăta în ritmul vîntului, în stînga şi în dreapta. Însă era valsul lin care nu prevesteşte nici o furtună, ci doar faptul că a mai trecut o zi.

Tata era cu pălăria lui nelipsită pe cap, cu cămaşa deschisă la culoare pe care o încheia pînă la nasturele de sus. De data asta, primul nasture era descheiat.

Profesorul, aşezat într-o poziţie stranie, pe vine, cu cămaşa răvăşită, îl asculta şi, din cînd în cînd, răspundea printr-o rafală de fraze şi gesturi. Discutau aprins. Se contraziceau. Fiecare voia să demonstreze ceva şi să convingă. Era ca un meci de box, fiecare avînd runde cîştigate şi pierdute. Dădeau şi încasau cu demnitate, se ridicau sau aşteptau să se ridice celălalt, se ştergeau, făceau cîţiva paşi de dezmorţire şi porneau năvalnic la o nouă rundă.

Eu ascultam şi încercam să pătrund tainele discuţiei lor. Vorbeau amestecat în rusă şi română, pe alocuri într-un dialect pe care încă nu-l cunoşteam. Cînd voia să fie mai convingător, tata începea în română, era mai în apele lui. Rusa lui era foarte marcată de anii moscoviţi de armată, cu acele prelungiri ale vocalelor şi ondulaţii deloc specifice sudului. Dar vorbea foarte bine. Profesorul, în schimb, vorbea mai mult ruseşte şi doar cînd voia să întărească ceva spunea şi în română, parcă pentru a fi sigur că tata înţelege exact la ce se referă. Dar nu cred că era o chestiune de înţelegere, mai degrabă era un truc de luptă, o bătălie de retorică, de putere a cuvintelor şi a sunetelor acestor cuvinte. Din cînd în cînd însă folosea nişte fraze şi cuvinte stranii, pe care aveam să le înţeleg mult mai tîrziu şi ale căror sensuri aveau să mi le lămurească Profesorul, prietenii lui sau cărţile pe care le voi fi citit.

Şi acum îmi sună în urechi argumentul ultim al Profesorului cînd a vrut să termine discuţia.

— *Bog ne fraier*, Andriuşa. Şi asta să ştii de la mine...

Dumnezeu nu e fraier! Şi acum îl aud. Această propoziţie rostită cu convingere, ca un amin în predicile

şi rugăciunile noastre „pocăite". E aşa şi numai aşa. Ce-o fi însemnînd oare? mă întrebam atunci.

Şi Profesorul continuă.

— Şi nu uita, Andriuşa, că Hristos a fost răstignit între doi tîlhari, adică între doi bandiţi ca noi, nu între cărturari şi farisei, pentru că şi el era unul ca noi, care nu se supunea nimănui, nu muncea ca voi, nu avea familie ca voi şi nu respecta nici o lege. A ales să moară alături de noi, căci era unul de-al nostru. Şi unul dintre noi s-a mîntuit. A fost primul în rai. Aşa că să nu uiţi asta niciodată...

Profesorul îşi aprinse o ţigară şi începu să pufăie.

— Nu fuma în faţa copilului, zise tata.

— Lasă-l să se obişnuiască cu răul, dacă vrei să cunoască binele. Negrul e făcut ca să scoată în evidenţă albul, replică Profesorul şi continuă să pufăie din papiroasele lui.

Asta mi-a rămas adînc în memorie. Nu ştiu de ce.

— Makintoş! strigă Profesorul, adu-mi nişte stuf, că se plictiseşte copilul. Noi, cu discuţiile noastre, am uitat cu totul de el.

Şi spre mine:

— Vasika, uite, acum o să te învăţ ceva simplu şi uşor. Niciodată nu trebuie să te plictiseşti, chiar dacă eşti singur. Mai ales atunci. În viaţă trebuie să ştii să fii mult timp singur şi pentru asta trebuie să ştii să faci multe lucruri din nimic. Tot ce e în jurul nostru ne oferă suficient de mult ca să ne bucurăm şi să ne facem viaţa fericită. Vezi în depărtare marea? Acolo se află totul pentru a trăi frumos şi decent. Vezi cîmpul? Aici ai totul. Dar noi nu ne mulţumim cu asta, de aceea sîntem nefericiţi. Cine nu poate să se bucure

de lucrurile mici și puține poate avea toată lumea și tot nefericit va fi. Pentru jucării, Vasika, nu trebuie să mergi la *Dedski Mir*, magazinul pentru copii, ci trebuie să ai, uite, cîteva frunze de stuf. Vrei să vezi cum se fac bărcile? Cele mai frumoase bărci și cele mai sigure. O să organizăm imediat bătălia de la Salamina.

Profesorul luă atent trestia verde cu frunze. Scoase o frunză, păstrîndu-i însă o parte din capătul care se prinde de tulpină. Îndoi partea din față astfel încît partea cu tulpina să arate ca un horn de vapor. Rupse atent partea din față în trei, iar părțile laterale le băgă una în alta ca o încuietoare. Așa făcu și cu partea din spate, care nu mai avea hornul. În cîteva clipe, frunza de stuf se transformă într-o corabie autentică în miniatură. În cîteva minute îmi făcu cîteva corăbii pe care mi le dădu.

— Hai, Andriușa, să-l ducem în jos pînă la apă să se joace. Să le verificăm, Vasika! Ce crezi, o să plutească? Uite, ai o întreagă flotă. Hai, fii Vasco da Gama!

Eu, bucuros și exaltat de noua descoperire, am dat din cap și am luat-o în jos. Ajuns la apă, le-am pus să plutească, să văd minunea. Corăbiile mele noi chiar pluteau pe apă. În fața ochilor mi s-a deschis o lume nouă. Flota mea mică s-a împărțit în două și a început o luptă adevărată. Marinarii invizibili luptau pe viață și pe moarte, iar eu, comandantul suprem, sufeream pentru fiecare pierdere și mă bucuram pentru fiecare victorie.

— E timpul să mergem acasă, m-a trezit din reverii tata.

— Pot să mai iau niște stuf ca să fac corăbii acasă? am întrebat eu sfios.

Amîndoi au încuviințat din cap.

Am luat un braț de stuf cu frunze magice, care îmi păreau deja sursa unei fericiri inepuizabile. Acea frunză transformată de Profesor într-o barcă m-a făcut atunci fericit pentru mult timp. Ce minuni poate face o frunză, dacă ai un magician precum Profesorul! A doua zi, acea frunză avea să fericească toți copiii de pe ulița noastră.

Un sectant printre leandri și bandiți

Adevărat îți spun că astăzi vei fi cu Mine în rai.

Luca 23:43

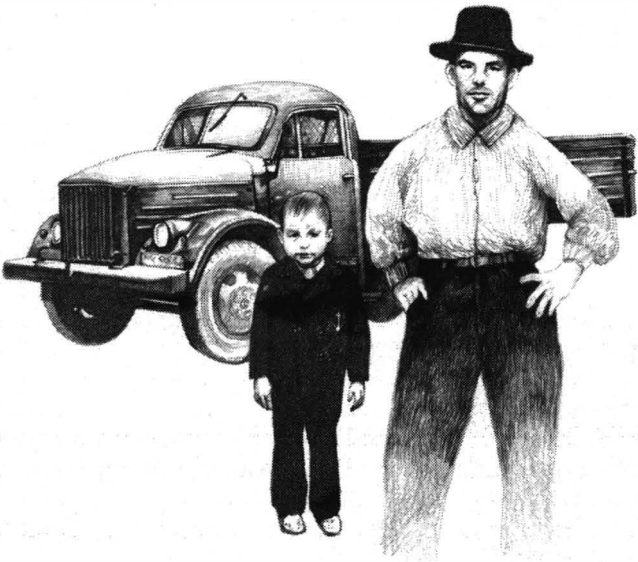

Dacă-mi amintesc bine, povestea s-a repetat aproape identic în aceeaşi vară. A fost tot atunci sau altă dată? Amintirile mele curg cumva asemănător. Să încerc să-mi reamintesc mai nuanţat. Memoria ne joacă feste. Să încerc totuşi să povestesc întîlnirea de peste cinci ani cu Profesorul.

În curtea aceea în care am intrat atunci, în copilărie, şi din care nu mai aveam să ies niciodată cu adevărat am văzut pentru prima dată o tufă imensă de leandri. Mama, nu ştiu de ce, le zicea „uleandri" şi aşa au rămas botezaţi în capul meu. Firește că nu era prima dată cînd vedeam aceste flori. Ele existau de cînd mă ştiam şi de cînd se ştiau ai mei. Au fost dintotdeauna pe la noi. Nimeni nu ştie cînd au apărut şi cum. Însă sînt florile cu cea mai lungă tradiţie prin sud, un loc unde florile de curte nu au avut niciodată o soartă prea blîndă. Şi nu neapărat din cauză că oamenii nu le îndrăgeau, ci pentru că natura nu este atît de darnică cu ele. Aici soarele arde tot, iar ca să ţii vii florile de casă sau de curte e nevoie de eforturi imense. Ele aveau nevoie de multă migală şi mai ales de multă apă, lucru foarte de preţ aici, în Bugeac, această pustă basarabeană. Apa de care dispuneau oamenii de pe-aici trebuia mai întîi să potolească setea copiilor, a bătrînilor, a femeilor, a celor în putere, a animalelor de povară şi abia în ultimă instanţă se ducea spre hobby-ul unora, care era văzut de majoritatea populaţiei drept un consum nechibzuit de energie şi apă.

În vechime, ne povesteau părinţii şi bunicii, se spune că oamenii se descurcau numai cu apa din fîntîni. Iar fîntînile erau puţine, pentru că apa era la o

adîncime foarte mare, la care era greu de ajuns; pe atunci nu existau tehnicile sofisticate de săpare de astăzi. Fîntînile erau atît de puţine, încît aveau nume, ca oamenii. Ba chiar aş spune că erau mai importante decît numele oamenilor. Pentru că numele oamenilor se mai repetau de la o generaţie la alta, pe cînd fîntînile noastre aveau nume unice în toată zona şi în toate timpurile istorice. Pe atunci, apa era doar pentru oameni şi animale. Cîmpurile erau lăsate în plata Domnului.

Pe lîngă casele oamenilor, săpate pe la colţuri, existau bazine nu foarte adînci în care se strîngea apa de ploaie de pe acoperiş prin burlane. Apa de ploaie nu era de băut, ci doar de făcut baie şi spălat haine. Era o apă pe care noi o consideram moale şi numai ea putea spăla părul.

Mai tîrziu, comuniştii au venit cu reţele de irigare, au tras apă şi au instalat şi în casele oamenilor apă curentă şi robinete. Oamenii s-au apucat să-şi planteze în propria grădină legume şi copaci. Apa începuse să nu mai fie un lux, chiar dacă în verile încinse nici aceste sisteme nu făceau faţă. Pentru noi, copiii, însă, canalele de apă pentru irigat, aceste rîuri artificiale, aveau să devină în vremurile toride de vară un soi de rai acvatic. Stăteam ca şopîrlele pe plăcile de beton şi ne bronzam la soare, ne aruncam în apă, ne scăldam şi stăteam tolăniţi şi priveam avioanele care brăzdau cerul.

Pentru mama însă, cu siguranţă a fost mîna Domnului! Căci aceasta i-a permis să-şi facă cea mai frumoasă curte din toată regiunea. Şi nu exagerez. I-am vizitat cele cîteva concurente din alte „secte" şi

nu cred că există curte mai bogată în flori decît a mamei! Toate florile care au trecut prin zona noastră au prins rădăcini şi la mama în curte. Chiar şi la 84 de ani are o curte de invidiat. Visul ei şi acum este să moară vara, cînd curtea va fi plină de flori. Se pare că restul visurilor i s-au îndeplinit. Sau asta lasă ea de înţeles, dacă nu aş fi şi eu prin preajmă.

Dar să revenim la florile noastre.

Totul a început de la leandri pe cînd apa era un mare lux. De ce aceste tufe şi flori de leandru, *Nerium oleander*, cum le zic specialiştii în limba lor pretenţioasă, au o viaţă aşa de lungă la noi, într-o zonă atît de neprietenoasă cu florile? Eu cred că asta ţine în primul rînd de rezistenţa lor. Leandrul în Bugeac şi în tot arealul nostru sterp, uscat şi prăfos, dar atît de drag nouă este egalul cactusului de prin pustietăţile Texasului sau mai ştiu eu ce zone uscate ale lumii. Leandrul rabdă tot, suferă tot, iartă tot. El ne iartă şi cînd nu îi aducem apă. Leandrii sînt de o rezistenţă ieşită din comun. Pe-aici numai oamenii şi măgarii mai rezistă atît. Ah, era să uit! Asta nu e tot. Leandrul este una dintre puţinele plante pe care nu le mănîncă nici măcar măgarul. Şi măgarii noştri, animale dragi ale zonei, chiar mănîncă tot: de la gardul de lemn şi trestie la ciulini şi mărăcini. De leandru însă nu se ating, şi nu din simţ estetic, fiţi siguri, căci cunosc bine aceste animale.

În curtea Profesorului stătea însă semeţ şi înalt cam cît uriaşul Maki, cu florile lui alb-gălbui şi roz-roşiatice, care împodobeau crengile lungi, acoperite cu frunzele lui plastifiate, de un verde închis. Ne obişnuiserăm cu ele şi le îngrijeam cum puteam, iar ele erau

cumva un soi de martori la tot ce se întîmpla pe aici. Totul se ofilea, se usca şi trecea, dar leandrul rămînea parcă veşnic acelaşi. Îşi schimba doar înfăţişarea: cu flori şi fără flori.

Dar avea o slăbiciune. Frigul. Iarnă de iarnă, fie era pus într-un ghiveci mare şi adus în casă, fie era învelit cu straturi groase de „hăragi" din trestie în formă de căpiţe. Această construcţie arăta ca un mic cort din trestie. Şi leandrul rezista, căci asta era haina lui, blana lui sau cojocul lui de iarnă. Şi cînd dădea căldura îl scoteam din casă sau îl dezbrăcam de cojoc şi îşi relua cursul vieţii obişnuite şi se uita la noi şi noi la el. El era martorul istoriei noastre şi noi îl iubeam pentru asta.

În timp ce tata şi Profesorul polemizau, eu căscam ochii la acest leandru frumos, imens şi care mi-a atras în mod deosebit atenţia pentru prima dată.

Dumnezeu nu e fraier m-a trezit brusc din această amorţeală meditativă. Oare ce-o fi vrut să spună? Ştiam multe despre Dumnezeu, ai mei mi-au povestit toate istoriile biblice care nu mai erau de mult un secret pentru mine. „Măreţia lui Dumnezeu" îmi era familiară, însă ce căuta cuvîntul *fraier* lîngă Dumnezeu? Nu ştiam ce înseamnă, însă nu prevestea nimic bun. Şi eu în general ştiam ce este Dumnezeu, nu ce nu este el.

Din ceea ce discutau înţelegeam doar frînturi. Abia intram în tainele limbii ruse, iar amestecul dintre cele două limbi cîntate parcă în duet, un soi de polifonie halucinantă, mă nedumerea şi mai tare. Pe lîngă acest amestec ameţitor pentru mintea mea încă neformată bine, mai interveneau şi cuvinte cărora nu le cunoşteam

sensul, mai ales unele de o sonoritate foarte stranie, care nu-mi spuneau nimic, ci mai degrabă mă nedumereau şi mai tare.

— Andrei Ivanovici, nu-mi spune mie de Dumnezeu şi nu-mi da lecţii de morală!

Se pare că de fiecare dată cînd lucrurile luau o întorsătură neaşteptată, pentru a da gravitate celor spuse sau poate pentru a schimba ritmul şi formele retorice, Profesorul trecea brusc de la adresarea intimă, prietenească şi chiar părintească de Andriuşa, un diminutiv folosit pentru copii, la formula oficială, rece, distantă şi indirect respectuoasă ce marca clar poziţiile şi distanţele.

— Eu l-am văzut pe acest Dumnezeu, poate de mai multe ori decît tine, şi mai ales i-am simţit lipsa. Eu sînt mai rău decît Iacov şi, cînd mă voi întîlni cu el, iarăşi nu mă voi teme să mă iau la luptă cu el, pentru că are multe de explicat, iar eu am tare multe întrebări de pus. Da, am de dus o luptă cu el, mult mai mare decît lupta copiilor cuminţi care au stat ascultători în bancă şi şi-au făcut lecţiile, au mers în paturile lor calde şi şi-au băut ceaiul înainte de culcare, iar părinţii le-au citit poveşti, continuă Profesorul. Şi cu Iadul te rog să nu mă sperii. Noi sîntem Iadul, noi sîntem mult mai răi decît Iadul. Andrei Ivanovici, eu am văzut şi trăit lucruri de care Iadul se teme. Pentru oameni ca noi, iadul este prea liniştit şi cuminte. Nici flăcările şi pucioasa Iadului nu ne sperie, pentru că noi am trăit asta de mult. Aşa că hai să nu mai discutăm aceste lucruri.

Cînd vorbea lucruri serioase, fuma mai rar. Trăgea adînc în piept, scoţînd un fum alb-albastru dens, pe

care îl sufla cu o viteză mai mare decît de obicei. În momentul în care trăgea fumul în piept, avea gura uşor întredeschisă şi se auzea un mic şuierat, de parcă între buzele şi dinţii lui se forma un mic crivăţ. După care fumul poposea o clipă mai lungă în coşul pieptului şi curgea afară ca un vînt de primăvară sau început de vară, care împrăştia toată această ceaţă şi mirosul din jur.

— În viaţă, Andrei Ivanovici, eu nu am avut de ales altceva. Mie nu mi s-a oferit altă şansă. Viaţa sau soarta sau ce-o fi a făcut ca eu să fiu abandonat, ştii bine. Cine este vinovat pentru asta? Statul, comuniştii? Părinţii care au murit fără voia lor cînd eu nu ştiam nici să vorbesc bine? Rudele, voi, care mi-aţi pierdut urma fără să ştiţi de ce? Cine? Dumnezeu, care a uitat de noi sau nu i-a păsat, fiind ocupat poate cu copiii îmbuibaţilor de pe Deribasovskaia, nu cu cei amăriţi, ca mine, de pe Moldovanka? Poate era ocupat cu cozonacul pe care avea să-l ducă acelor copii şi cu jucăriile de care le făcea rost ca să nu-i supere şi nu se gîndea că pentru noi un colţ de mămăligă ar fi fost raiul pe pămînt? Eu pe cine să învinuiesc? Am citit şi eu Iov, să nu crezi că am stat mai mult de jumătate de viaţă degeaba în puşcăriile Siberiei. Cînd stai zeci de ani în puşcărie, ai timp să te gîndeşti la tare multe lucruri. Şi pe noi ne mai chinuie gîndurile, mai avem şi noi întrebări şi căutăm răspunsuri. Nici măcar în puşcărie nu poţi fi atît de liber pe cît lăsăm noi să se înţeleagă. Omul nu scapă de sine niciodată. Asta e marea puşcărie. Puşcăria este în noi. În definitiv, cînd am crescut mai mare, eu şi cei ca mine, cei abandonaţi de toţi, am avut o singură şansă în viaţă. Una singură.

Una. Să nu mint totuşi. Da, am avut de ales între a fi cerşetor şi a fi bandit. Atît mi-a oferit această lume şi eu am ales să nu întind mîna după ajutor, să nu fac munca aceasta ingrată a omului neajutorat. Nu am vrut să cerşesc milă, să fac negoţ cu milă, ci am ales să fiu bandit. Am ales să fiu un hoţ cinstit. Şi asta sînt. Şi încă unul foarte bun, de care ştie şi se teme cea mai mare ţară din lume, tot continentul, peste 300.000.000 de oameni. De la cinovnici pînă la ultimul hoţ de buzunare au auzit de mine şi se tem. Ei se tem, iar dacă se tem înseamnă că mă respectă. Iar această autoritate se cîştigă tare greu. Andrei Ivanovici, eu am ales să fiu bandit căci nu mi s-a oferit altă şansă, însă nu eu am făcut lumea asta, nu eu răspund de ea. Eu doar m-am folosit, am ales din ce mi s-a oferit. Fii înţelegător cu mine. Noi, Andriuşa, schimbă Profesorul iarăşi registrul retoric, sîntem specii diferite. Iar sectanţii ca tine nu uita că sînt mai aproape de specia noastră. Şi voi trebuie să înţelegeţi mai bine, căci şi noi, şi voi sîntem vînaţi. Noi sîntem o specie de care ei se tem. Noi sîntem născuţi să-i încolţim, să trezim în ei frica şi să-i facem să trăiască cu acea frică. Oricîte ziduri şi-ar ridica, oricîte sisteme de securitate ar construi, oricît de mulţi miliţieni şi gărzi de corp ar avea, noi ştim să-i omorîm şi să le luăm tot ce au. Da, noi ştim să omorîm şi să furăm, iar ei ştiu al dracului de bine să construiască capcane şi închisori. Ei ştiu să ne vîneze. Ei s-au născut pentru a ne închide în cuşti, iar noi ne-am născut pentru a le inspira teamă şi nesiguranţă. Şi nimic din această luptă nu ne va opri. Sîntem specii diferite. De fiecare dată le spun. Că noi sîntem mereu o umbră a lor. Îi urmărim, îi analizăm, le căutăm

punctele slabe aşa cum fac animalele de pradă şi, cînd îi vedem mai relaxaţi, le luăm tot. Dacă e cazul, inclusiv viaţa, chiar dacă acesta nu e lucrul cel mai plăcut. Viaţa lor nu ne aparţine, aşa cum cred ei, că viaţa noastră le aparţine lor. După cum vezi, noi sîntem ceva mai etici şi mai morali decît ei. Aşa că, Andrei Ivanovici, speciile noastre sînt făcute să aibă drumuri diferite. De aceea, atunci cînd vă duceţi copiii la somn, cînd vă duceţi soţia sau iubita la film sau la îngheţată, cînd vă puneţi banii şi comorile la adăpost, nu uitaţi că noi sîntem îngerii voştri păzitori. Îngerii răi care vă pot lua totul. Îngerii negri care vă pot transforma viaţa paradiziacă în coşmar. Şi noi facem toate acestea asumîndu-ne un mare risc, riscul de a ne pierde libertatea şi viaţa. Noi sîntem lăsaţi de la Dumnezeu să facem această dreptate pentru că voi aţi construit o lume atît de nedreaptă, iar noi sîntem singurii care vă aduc aminte de asta cu regularitate. Noi sîntem visul vostru urît, noi sîntem întruchiparea minciunii voastre. Şi cînd te întîlneşti cu un cerşetor, ai grijă să-i întinzi rubla cu milă şi respect, pentru că tu ai o mare vină că el e acolo, şi nu tu. Bucură-te de asta şi jertfeşte-te cu mînă largă. Şi mai ales bucură-te că te-ai întîlnit cu îngerul neputinţei, şi nu cu mine, banditul, îngerul răzbunării. Căci ar fi putut fi ultima întîlnire sau cel puţin începutul calvarului tău. Amin, sfîrşi Profesorul mica predică.

Mi se păreau atît de stranii toate aceste cuvinte, fraze, cu toate că Profesorul vorbea ca un pastor din „secta" mea. Lucrurile îmi sunau cumva familiar, dar parcă întoarse pe dos, parcă totul avea un înţeles răsturnat. În mintea mea de copil, aceste vorbe încă nu

aveau sens şi totul avea să-mi devină clar mult mai tîrziu, după ce aveam să cresc şi să cunosc şi lumea mea, a oamenilor de rînd, şi, mai ales, lumea Profesorului, radical diferită de a mea.

În această curte şi cu acest om a început însă totul. Atunci am simţit pentru prima dată că lumea mea mică şi stabilă, aşezată într-o ordine aproape perfectă, cu ritualurile, faptele şi cuvintele bine orînduite, parcă era zdruncinată acum de un înger care ba era negru, ba era alb, ba te apăra şi te proteja, pînă la sacrificiu, ba devenea violent şi nemilos, cum numai în Apocalipsă mai citisem. Simţeam pentru prima dată că lumea mea nu mai era nici atît de sigură, nici atît de stabilă, ci era o altă lume, pe care eu nu o cunoşteam, dar care putea să facă praf lumea mea într-o clipită.

Şi pentru prima oară m-am temut. Mi s-a făcut frică. Cine erau aceşti oameni? De ce sîntem aici? De ce are tata încredere în ei? Oare nu ni se va întîmpla nimic? Cuvintele Profesorului îmi stăruiau în minte şi în faţa ochilor îmi apăreau fragmente de imagini ale ororilor despre care vorbea. Dar cînd priveam mai atent la cei supranumiţi bandiţi, un cuvînt căruia nu-i ştiam sensul, vedeam că totuşi nu sînt răi cu mine şi cu tatăl meu.

— Maki, adu-mi, te rog, un nasture din ăla mare de *fufoaikă* şi o „macara" de aţă neagră să-i arăt ceva lui Vasika. O să-i placă, zise Profesorul, făcîndu-mi ştrengăreşte cu ochiul.

— Aşa că, Andriuşa, să lăsăm astea pe altă dată, fiecare la vremea lor. Iar judecata, tu ştii mai bine, nu e treaba noastră. Ce-o fi în capul şi mintea lui Dumnezeu, numai el ştie. Noi, bandiţii, avem o vorbă bună: Dumnezeu nu-i fraier! Şi să ştii că aşa e.

— Da, Vanea, nu este fraier, cum zici tu. E chiar milos, cum spune în Ioan, că nu degeaba şi-a dat singurul Fiu pentru noi, însă gîndeşte-te că viaţa trece, tu îmbătrîneşti şi lîngă tine nu e nici o soţie, nici un copil. Îţi înţeleg trecutul, nu ai avut o şansă, dar oare acum nu poţi alege?

— Ah, Andriuşa, Andriuşa, nu înţelegi nimic. Sînt lumi în care, dacă ai intrat, nu mai există întoarcere. Noi am venit să aducem războiul, nu pacea. Sîntem din alt aluat. Înţelege asta. Pînă şi voi sînteţi din alt aluat. Ştii bine asta. Vă vînează şi pe voi ca şi pe noi, doar că noi nu vrem să salvăm lumea, ca voi, ci să o prăpădim. Să ardă în pustiile ei. Asta ne desparte.

— Makintoş, vii odată cu aţa aia şi nasturele? se enervă Profesorul şi trecu pe o limbă necunoscută mie.

Rosti ceva scurt şi apăsat, plin de nervi. Şi-şi aprinse o ţigară.

— Te rog, nu mai fuma de faţă cu copilul, că noi nu sîntem obişnuiţi.

De fiecare dată tata avea grijă să-l atenţioneze cu fumatul cînd eram eu de faţă.

— Bine, rosti el scurt, stingînd ţigara de un ciot, dar trebuie să se obişnuiască cu de toate. În faţă are o viaţă nu prea blîndă şi e mai bine să ştie toate viciile astea decît să i le ascunzi. Interdicţiile se răzbună mai tîrziu, ştii tu bine.

Uriaşul Maki, adică Makintoş, cum a rostit ultima dată Profesorul, a venit în fugă cu un mosor şi un nasture mare, care arătau ca nişte boabe de orez în mîna lui.

— Uite, Vasika, cum se face: se ia nasturele, se bagă aţa asta neagră aşa, îmi arătă el, puse aţa în

două, ca să fie mai groasă, şi o trecu printr-un orificiu al nasturelui, după care o mişcă înapoi prin cealaltă gaură.

O lăsă aşa, întinsă, cred, de trei palme şi o legă la capăt. Trase nasturele în mijlocul sforii şi îmi băgă mie mîinile mici prin sfori, încît palmele să fie în interiorul sforii. Îmi arătă cum să rotesc nasturele ca să răsucească sfoara, care trăgea cumva mîinile spre interior. După ce nasturele, învîrtindu-se şi răsucind sfoara, trase palmele spre interior, mi-a zis să le trag tare în direcţia opusă. Nasturele a început să se rotească ameţitor de iute şi, în momentul în care am ajuns cu mîinile la întinderea totală a sforii, nasturele începu brusc să se învîrtă în altă direcţie şi să-mi tragă iar mîinile spre interior şi, din nou, spre exterior. Era ca şi cum aş fi aplaudat, interior-exterior, interior-exterior şi tot aşa, iar nasturele vîjîia şi se rotea nebuneşte. Eu am început să ţip de bucurie.

— Tată, uite ce am, uite cum se roteşte singur nasturele şi uite ce face cu mîinile mele!

— Asta, Vasika, se numeşte *Jujjalocika*. Cu asta am crescut noi. Dar ce mai ştiţi voi astăzi? Las' că te învăţ eu mai multe cînd mai vii pe-aici. Dar să vii la *deadea* Vanea neapărat. Data viitoare o să te învăţ să prinzi peşte. O să te fac pescar. O să prindem cei mai frumoşi peşti.

Era timpul să plecăm. Tata se ridică în picioare. Eu mă tot jucam cu *jujjalocika*, căreia aveam să aflu că la noi i se mai zice şi mosor, sfîrlează sau nasture. La nasture noi îi mai zicem „bunghi". Ne-am luat rămas-bun şi am traversat cu paşi grăbiţi strada spre maşina parcată undeva la umbră. *Deadea* Vasea,

șoferul, dormea întins pe spate, cu șapca trasă peste ochi, ca să nu-l deranjeze soarele și lumina, iar în jurul lui zburau tot soiul de muște și gîngănii.

— Hai, *vstavai*, scularea, că trebuie să ne grăbim să ieșim din Ucraina pînă se întunecă. Dacă mai reușim.

— Nu cred că mai reușim, Andrei Ivanovici. Dar pînă la miezul nopții tot ajungem noi acasă, că doar caii spre casă trag mai bine, nici nu mai trebuie hrăniți.

Asta era vorba lor preferată cînd se întorceau acasă. Tata avea și o teorie, că același drum se face mult mai ușor la întors decît la dus și e nevoie chiar de mai puțin timp. Verificaseră această teorie în ani și ani de experiență pe drumuri. Caii merg mai repede spre casă, era cumva mottoul lui de viață. Totul în această viață e să ai o casă, să simți că undeva, departe, e casa ta și că cineva te așteaptă acolo.

— Andrei Ivanovici, v-am reținut aici ceva timp. Maria Vasilevna are să fie cam supărată dacă nu ajungem pînă la miezul nopții, zise badea Vasea.

— Lasă, lasă poveștile și hai să-i dăm drumul!

Mașina porni greoi, lăsînd în urmă un nor de praf. Poarta Profesorului se închise. Și noi o luarăm pe străduțe, căutînd ieșirea din oraș. Ne aștepta un drum lung de întoarcere acasă, la patul moale, la camera mea răcoroasă pe timp de vară, la curtea morii, unde aveam să mă văd cu prietenii a doua zi și să le povestesc ce am văzut la Odessa. Și aveam să le spun această istorie cu Profesorul și, mai ales, să le arăt noul meu joc: *Jujjalocika*.

Mergeam pe drum întins cu fereastra deschisă. În dreapta lăsam în urmă malul mării, o mare întinsă și

lină ca un cîmp de primăvară, doar că era albastră şi avea acel luciu de la apus, care se îndrepta spre mal ca o săgeată, iar în faţă aveam cîmpiile încă verzi, viile întinse şi orizontul care se tot deschidea.

Oboseala îşi spunea cuvîntul. Îmi dădusem jos de pe mînă noua jucărie, acea aţă cu nasture, o pusesem atent în buzunar, ca să nu se încîlcească sfoara, şi îmi întinsesem capul pe braţele tatălui meu, braţe pe care le foloseam pe post de pernă cînd eram la drum lung. El mă îmbrăţişă protector cu o mînă, ca să nu cad dacă maşina ar fi făcut o mişcare bruscă, şi continuarăm drumul spre casă.

— Tată, dar cine e *deadea* Vanea, Profesorul?

— Nu e treaba ta şi încă nu e timpul să ştii tu de toate. O să le afli pe toate la timpul lor. Hai, dormi, că eşti obosit şi mai avem mult de mers. Şi fii atent să nu calci pe punga cu calupul de ciocolată.

Mi-am tras atent picioarele, m-am ghemuit cît mai comod şi, chiar dacă mai aveam atîtea întrebări să-i pun tatei, simţeam că somnul vine şi mă copleşeşte mai repede decît curiozitatea.

Şi am adormit buştean...

Ah, şi, înainte de a adormi buştean, mi-am mai amintit ceva foarte bine. Cum am cîştigat primul ban.

— Vasika, mergi şi cumpără-mi, te rog, seminţe prăjite de la *tiotea* Monea de peste drum, mă rugă Profesorul, dîndu-mi o mînă de copeici.

Tiotea Monea era o femeie masivă care vindea seminţe prăjite. În curtea ei de vizavi de curtea Profesorului avea un primus ceva mai mare, pe care stătea un ceaun afumat în care prăjea mereu seminţe. Le prăjea seara, cînd se întorcea de la piaţă. Avea

acolo un loc unde vindea permanent seminţe. Le vindea la pahar. Un pahar costa cîteva copeici. Nu-mi mai amintesc cîte, dar era foarte puţin. Avea pahare mici, de cîte 100 de grame, şi din cele mari, de 200 de grame. Le turna direct în buzunarul de la sacou sau pantaloni, după cum dorea clientul. La Odessa şi la Chişinău se obişnuia să se toarne direct în buzunare. Însă cui nu dorea să şi le murdărească i le oferea în nişte cornete de hîrtie făcute din ziare. *Pravda* sau *Izvestia*, faimoasele cotidiene comuniste, se transformau în zeci de cornete făcute de cu seară, în care se puneau seminţele prăjite ale *tiotei* Monea.

Aici mai toată lumea mînca seminţe, cu excepţia intelectualilor şi a lumii bune, care se credeau aristocraţi şi pe care omul simplu îi dispreţuia profund nu pentru ceea ce erau, ci pentru că nu mîncau seminţe. De fapt, asta era una dintre diferenţe. Aici, lumea se împărţea în cei ce mănîncă şi cei ce nu mănîncă seminţe. De exemplu, miliţianul de la colţul pieţei spărgea seminţe. Şi încă cum! Gratis. Cum apărea *tiotea* Monea, el venea să-şi umple buzunarul de seminţe fără să plătească nimic. Însă pentru asta *tiotea* Monea primea protecţie. Nimeni nu o deranja. Bandiţii plăteau, chiar dacă pentru *blatari* totul era gratis. Ei puteau lua gratis orice, dar aveau şi momente în care aruncau cu banii în *tiotea* Monea şi plăteau pe un pahar de seminţe cît pentru tot anul. Asta se întîmpla cînd bandiţii aveau spargeri reuşite şi erau mînă largă. Lionea, treci repede pe la Sava şi ia acul de primus, că iar s-a stins drăcia asta, urla *tiotea* Monea de se auzea în toată mahalaua.

Asta era una dintre problemele primusului. Primusul e o invenție de nu se mai știe cînd, și toată lumea îl avea în gospodărie. Funcționa pe bază de gaz de lampă și scotea un fîsîit inconfundabil, sunet pe care l-am auzit toată copilăria. Într-o parte avea un soi de piston pe care trebuia să-l mai miști, ca pe o pompă de umflat roata la bicicletă, și primusul își lua avînt, scoțînd un foc și mai intens. Focul avea o culoare violetă, cu vîrfurile roșiatic-gălbui. Însă acul de primus era important, pentru că în momentul cînd capul prin care țîșnea gazul se înfunda, împungeai cu el gaura mică pînă o desfundai, pompai iar și se reaprindea. După anii '80, primusul avea să dispară brusc.

— *Tiotea* Monea, m-a trimis Profesorul să cumpăr trei pahare de semințe. Mi-a spus că vrea din cele negre moldovenești, și să nu-i dai cumva din astea albe cu negru, că nu mai are dinții din tinerețe, am încercat eu să repet frazele Profesorului.

— Of, da' nu vrea să i le cojesc eu? Eu aici prăjesc și ce am, aia dau. Dar dacă vrea negre moldovenești, din alea o să primească, dacă are răbdare, că la vîrsta lui nu mai are unde se grăbi, începu să dondănească *tiotea* Monea.

Puse puțină sare pe fundul ceaunului și adăugă semințele pe care le vînturase cu cîteva zile înainte în fața porții. Le vîntura cînd era cîte-o briză mai puternică. Punea o pătură jos, lua găleata cu semințe și le lăsa să curgă încet de la înălțime pe pătură. Vîntul bătea și ducea cu el toate gunoaiele, iar pe pătură rămîneau numai semințele. Pe urmă le usca puțin la soare și le pregătea pentru ceaun.

Oamenii de aici mîncau seminţele cu o dexteritate greu de imaginat. Erau adevărate maşini de spart seminţe. Aruncau în gură, de la o distanţă de vreo 20 de centimetri, cîte-un pumn de seminţe şi întotdeauna nimereau la fix. Gura făcea o mişcare stranie într-o parte şi în alta şi, într-o clipită, începeau să curgă cojile. Viteza era aşa de mare, că pe partea dreaptă seminţele zburau spre gură, iar pe stînga cojile curgeau afară. În jurul fiecărui om era un strat gros alb-negru de coji de seminţe, pe care le ciuguleau după aceea găinile şi porumbeii.

— Poftim seminţele şi restul, am întins eu spre Profesor trei cornete de seminţe şi ceva copeici rămase rest.

— Mersi, copeicile păstrează-le şi ia-ţi ce vrei, mi-a zis Profesorul, făcîndu-mi şmechereşte cu ochiul.

Acela a fost primul meu cîştig în bani. Mi-a ajuns de cîteva îngheţate, pe care şi azi mi le amintesc. Chiar foarte bine.

După această ultimă amintire, da, am adormit buştean...

Sfîrșitul copilăriei

Bucură-te, tinere, în tinerețea ta, fii cu inima veselă cît ești tînăr, umblă pe căile alese de inima ta și plăcute ochilor tăi; dar să știi că pentru toate acestea te va chema Dumnezeu la judecată.

Eclesiastul 11:9

Nimeni nu știe cînd se termină copilăria și cînd începe adolescența. Cu siguranță cel mai puțin știu părinții, chiar dacă unii dintre ei sînt mult mai atenți cu copiii. E cert faptul că fetele părăsesc mai devreme copilăria și ne lasă pe noi cumva singuri în naivitatea, răutatea sau voioșia tipică copiilor mai mari. A copiilor înainte de a intra în adolescență. E greu să indic momentul în care noi, băieții, părăsim copilăria. Însă pot să identific cu siguranță momentul în care fetele din curtea și clasa noastră au părăsit copilăria. A fost ziua în care nu au mai vrut să se joace cu noi, nu au mai vrut să fie la fel ca noi și s-au retras în grupurile lor, unde șușoteau mereu. Din acel moment, nu am mai putut să ne apropiem de ele. Cînd am început să ne dăm seama ce se întîmplă era deja prea tîrziu. Ele nu mai erau cu noi, căci ale noastre nu fuseseră oricum niciodată, chiar dacă mulți dintre noi au simțit ceva deosebit pentru unele dintre ele.

Copilăria mea nici eu nu știu exact cînd s-a sfîrșit. Dar știu bine că a fost într-o vară. A fost o vară ca multe altele. O vară caldă, cu acel soare dogoritor, cu acea țărînă înfierbîntată și cu toate tainele și frumusețea unei veri în Bugeac și în sud.

Din copilărie îmi aduc aminte foarte clar sunetul și vocea radioului. La un moment dat, cred că prin anii '60, în toate satele din RSSM au instalat *radiotocika*, radioul public. Practic, în fiecare curte se auzea același post de radio. Toți îi știam sunetele și programele, pentru că-l auzeam zi de zi. Îl auzeam pe stradă, în întreprinderi, prin curți și prin autobuze. Creșteam odată cu acea voce. Am devenit matur pe acel *playlist*. Fără să ne dăm seama, sunetul, vocea și melodiile acelea

deveniseră parte din noi. Şi, după ani de zile, cînd le auzi întîmplător, o melancolie teribilă te cuprinde, pentru că e parte din „biologia" memoriei şi a istoriei tale.

În acea vreme, copil fiind, îmi plăcea la nebunie vocea lui Mark Bernes. Nu ştiu de ce, cînd eram copil un cîntec al lui îmi crea o stare de melancolie şi deseori simţeam că voi izbucni în lacrimi. Mai tîrziu, Rabi avea să mi-l cînte în alte cîteva limbi. Rabi, acest hoţ cu o abilitate lingvistică cum nu am mai întîlnit, traducea totul dintr-o limbă în alta. Vorbea amestecat, în patru-cinci limbi. El a fost cel care mi l-a cîntat în moldoveneşte, mă rog, româneşte. Eu îl ştiam doar în rusă. În limba mea suna puţin altfel, mai duios, însă nu la fel de profund. Iar cînd a început să-l cînte în idiş, aproape că m-a pufnit rîsul. Suna hazliu, cumva. Poate şi pentru că nu cunoşteam bine limba. Pentru mine, idiş a rămas mereu limba stranie cu mult umor şi ceva profund ironic. Dar despre Rabi o să vă povestesc mai tîrziu.

Cîntecul se numea *De unde începe Patria?*

De unde începe Patria,
E primul tablou ori cuvînt,
E şcoala din sat, sînt prietenii
Ce-alături i-avem noi oricînd
Sau poate începe în cîntecul
De mama în noapte cîntat,
Acel ce prin toate-ncercările
În inimi cu grijă-i păstrat.

De unde începe Patria,
E banca de lîngă pervaz,

E plopul ce frunza îşi freamătă,
E boarea de vînt dinspre iaz,
Ea poate începe cu graurii
Ce-aduc primăvara cîntări
Cu drumul pornind de la baştină...

...şi mai departe nu-mi amintesc nimic. Doar în rusă, care sună puţin altfel.

În acea vară, ai mei au început să mă lase să mă duc singur prin orăşelele din zonă cu diverse sarcini pe care le îndeplineam foarte sîrguincios. Îmi plăcea să fac aceste munci. Oricum, la muncile agricole eram o catastrofă. Nu mi se încredinţa mai nimic în afară de udatul florilor şi mutatul furtunului la rîndurile de roşii. Eram mezinul şi trebuia, nu se ştie de ce, să fiu cel mai protejat. Însă eram un adevărat maestru la făcut plăţi şi cumpărături. Mă descurcam foarte uşor în mai toate oraşele învecinate. Tot în acea vară am început să duc pachete la Chişinău, un megalopolis pentru mine pe atunci.

Nu cunoşteam oraşul. Ştiam bine doar cele cîteva trasee pentru a ajunge la fraţii mei. După ce ajungeam, începeam să fac munca de partizan, în care luam cu asalt fiecare metru pătrat ca să mi-l însuşesc şi să-l trec pe harta mea mentală. Îmi plăcea la nebunie această cartografiere a oraşului. De obicei luam stradă cu stradă şi mergeam atît cît reţineam eu, după care mă întorceam. Încercam să merg pe anumite străzi şi să revin pe altele, ca să ajung la acelaşi punct. Luam autobuzul sau troleibuzul şi mergeam pînă la capăt şi înapoi ca să învăţ staţiile, cartierele, locurile. Uneori mă mai pierdeam, dar, cum încercam să fac totul sistematic şi pas cu pas, stradă cu stradă, cartier cu

cartier, de fiecare dată găseam soluții. Și întrebam oamenii, chiar dacă eram un copil foarte timid. Știam foarte bine pe cine și cum să întreb și aveam mereu repere la care să ajung, de unde puteam să o iau pe cont propriu.

În acea vară însă aveam să merg la niște verișori de-ai mei la Odessa, care aveau o căsuță pe lîngă oraș, pe malul unui lac. Aici prindeam pește din belșug, îl puneam la uscat sau ne făcea mătușa plachie de pește ori pește prăjit și saramură. Ziua stăteam pe plajă. În față era un stufăriș mare de trestie care foșnea la fiecare adiere de vînt. Aveam un mic ponton unde erau agățate cele cîteva luntri și de pe care noi mai pescuiam. Ne plimbam cu bărcile și stăteam la soare toată ziulica.

Erau vremuri liniștite, cînd timpul încă nu făcea nici o presiune asupra noastră. Pe atunci trăiam în afara timpului sau, mai degrabă, în așteptarea lui. Eram încă la vîrsta cînd credeam că timpul vine și trebuie să-l așteptăm. Abia mult mai tîrziu am înțeles că timpul nu vine niciodată, ci doar pleacă.

La un moment dat am plecat în oraș, spunînd că vreau să-mi cumpăr cîteva lucruri și să văd un film. Am mers împreună cu verișorul meu, dar după un timp ne-am despărțit. El și-a luat bilet la film, iar eu am mers în treburile mele, căci voiam să-i fac o vizită-surpriză Profesorului, unchiul meu deosebit din Odessa.

Știam unde să-l găsesc. El îmi spusese:

— De cîte ori vii pe-aici, caută-mă mai întîi la Ancora neagră. Întreabă de mine și spune că eu te-am

chemat. Sigur te vor ajuta să mă găsești sau să iei legătura cu mine. Acolo sînt oamenii mei de încredere...

Am găsit locul destul de ușor. Era cunoscut printre localnici. O crîșmă de provincie, tipic sovietică, pe care o puteai găsi în orice orășel amărît. Într-o parte a localului se aflau cunoscutele mese rotunde, înalte, care-ți ajungeau pînă sub piept și la care puteai mînca ușor, dar puteai și să bei bere la fel de ușor. Firește că nu aveau scaune. Vii, mănînci repede, bei ceva și fugi. Aceste mese nu te îndemnau să stai prea mult, pentru că așa erau gîndite. Din păcate, proiectantul, care probabil a preluat ideea din Statele Unite din perioada fordistă, nu-și imagina că aceste mese comode doar pentru cîteva minute vor deveni adevărați stîlpi de sprijin pentru cetățenii noștri. Rezistența oamenilor era de neimaginat. Mesele respective nu doar că nu-i goneau de acolo după, hai să spunem, 30 de minute, ci deveneau adevărate puncte de atracție. Aici vedeai persoane care puteau sta o zi întreagă bînd bere sau vodcă fără să părăsească avanpostul decît strict pentru necesitățile fiziologice. Practic masa „bistro", designul gîndit de mintea inginerului american ca să favorizeze munca sau măcar schimbul cît mai des de clienți, aici devenea un *axis mundi*.

Masa avea mai jos, pe același picior de metal, încă o suprafață rotundă, un fel de masă mai micuță, ca pentru copii. Deseori era destul de comic: „la etaj", pe masa de deasupra, tatăl bea vîrtos berea cu *tarankă*, iar jos copilul sorbea un cocktail de lapte, băutura care se găsea peste tot. Tată și fiu, cam așa arăta imaginea. E adevărat că asta se întîmpla în prima

parte a zilei şi mai ales la prînz, după ore. În a doua parte erau doar băutorii autentici, cei care au întotdeauna un motiv pentru a bea. Iar masa asta îţi lăsa impresia că a fost făcută anume pentru ei. Altfel s-ar fi prăvălit şi, odată cu ei, s-ar fi năruit totul.

În cealaltă parte a localului erau mese metalice cu scaune, la care se aşeza clientela mai răsărită. Mesele erau acoperite fie cu o muşama decolorată, fie cu nişte feţe de masă care cîndva fuseseră albe. Chelnerii de aici, ori de cîte ori plecau clienţii şi veneau alţii, luau faţa de masă, o scuturau şi o aşezau pe masă pe cealaltă parte. Nu se ştie cînd se spălau feţele astea de masă, dar oricum dădeau o impresie intimitate cînd mîncai pe ele. Încă din perioada ţaristă, în cele mai vitrege timpuri, la Odessa a existat obiceiul de a nu pune mîncarea direct pe masă, ci pe o faţă de masă. Făcea ca localul să pară mai select. Aceste mici maniere burgheze se respectau cu sfinţenie, indiferent de regim şi de situaţia în care se afla oraşul. Cînd lucrurile au luat-o cu totul razna şi nu se mai găsea nimic, se punea un ziar. Se zicea că *noblesse oblige*.

— Simplu şi respectabil, căci *Pravda* mereu ne va salva spiritul estetic burghez, spunea un amic din Odessa. Totul e să nu citeşti ziarul, căci dăunează grav sănătăţii, ştiinţa a demonstrat-o.

În faţă se afla barul, de fapt, o masă lungă, un frigider mare cu o carcasă de sticlă sau plastic transparent, în care vedeai cîteva feluri de mîncare – cîţiva peşti afumaţi aruncaţi la întîmplare, nişte cotlete, pîrjoale, piure şi *fillets* –, cîteva sticle cu băuturi populare – limonadă Buratino, sticle de vin ieftin şi vodcă. În mijlocul acestei mese-bar trona casieriţa, această

regină a oricărui local din țara noastră. O doamnă imensă, îmbrăcată într-un halat alb, strîns pe corp, cu mîneci scurte și un decolteu generos, din care se iveau sînii imenși.

Cum era o oră destul de liniștită, ea stătea pe un scaun, cu coatele sprijinite pe bar și cu palmele sub bărbie. Molfăia ceva și din cînd în cînd mai lua cîte-o îmbucătură de mîncare și mesteca leneș cu ochii pe jumătate închiși. Buzele i se mișcau agale, iar obrajii așezați comod pe maxilarul bine conturat dansau în ritmul mestecatului. Pe cap avea cunoscuta bonetă albă frumos dantelată, de parcă ar fi fost coroana regală a acestei prințese din popor, pe care nici un cetățean care a trăit acele vremuri și a intrat cel puțin o dată într-un astfel de local nu o poate uita.

În timp ce mă apropiam de ea, mă gîndeam în sinea mea: oare de ce toate femeile astea de la magazine și restaurante sînt atît de mari și dolofane? Parcă era făcută special pentru acest post. Îți impunea respect și încredere în localul acela prăpădit. Am salutat-o respectuos. Probabil prea respectuos pentru acel loc și acel timp. Ea m-a privit flegmatic din cap pînă în picioare, m-a măsurat și a clipit doar din ochi în semn de salut, mușcînd încă o dată sănătos din *ceburekul* ei. Un fel de plăcintă cu carne, foarte unsuroasă. În timp ce încercam să formulez o întrebare, ea începuse să-și lingă atent degetele, fără să țină cont de prezența mea. Probabil nu o impresionasem deloc.

— Nu vă supărați, îl caut pe Profesor. Mi-a spus că-l pot găsi aici. Mă puteți ajuta? am șoptit eu nu foarte tare, ca să nu fiu auzit de ceilalți din local.

La auzul numelui se opri din lins şi molfăit şi căscă puţin ochii, făcînd o mişcare în spate, uimită.

— Sigur pe Profesor îl cauţi? Tu cine eşti? întrebă ea puţin răstit.

Cînd eşti întrebat „tu cine eşti?" în astfel de locuri nu e chiar cel mai bun lucru care ţi se poate întîmpla. E semn de neîncredere, ca să nu spun că arată chiar lipsă de respect. Are mai degrabă sensul: tu „de unde-ai apărut?", ai încurcat adresa, hai, valea de-aici. „Tu cine eşti?" deseori înseamnă că eşti un nimeni. Sigur nu prevesteşte nimic bun.

— Îmi spuneţi ceva sau trebuie să vină Maki să vă convingă? am întrebat eu mai apăsat.

La auzul numelui Maki, ochii i se căscară şi mai tare. Se ridică de pe scaun şi făcu semn pe deasupra mea unui tip care şedea trîntit undeva la o masă, în fundul crîşmei. Pocni mai tare din degete ca acela să întoarcă capul şi-i făcu semn să vină spre noi. Tipul se ridică fără să se grăbească, cu ochii semiînchişi, parcă adormit. Avea pe el un tricou alb cu nişte figuri roşii neclare; tricoul era strîmt pe corp şi scotea în evidenţă o siluetă bine construită, atletică şi puternică, cu toate că faţa lui nu era deloc de sportiv. Purta o pereche de blugi de bună calitate, însă destul de jerpeliţi şi se vedea că-i avea de tare mulţi ani, pentru că ţesătura dădea semne că cedează în mai multe locuri. Avea o şapcă trasă mult peste ochi. Iar între dinţi avea un chibrit pe care-l trecea profesionist dintr-un colţ al gurii în altul, fără să folosească mîinile şi fără să mişte vizibil fălcile. Toate indiciile arătau că este unul din specia Profesorului pe care-l căutam.

— Ce treburi te-aduc pe-aici? Cu ce ocazie? rosti el leneş în timp ce privea spre rafturile cu sticle din spatele „reginei" locului.

— Îl caut pe Profesor, am spus eu scurt.

Pînă atunci, tipul nu mă privea în ochi, mă ignora pur şi simplu. Era un fel de a-mi spune că nu sînt bine-venit pînă nu-l conving că e vorba de ceva serios. Bandiţii au o mulţime de astfel de tehnici de intimidare, de retorică, de coregrafie, de mimică a întregului corp şi, mai ales, a mîinilor. Acesta mergea de parcă dansa vals. Păşea agale, iar cînd vorbea nu lăsa chibritul din gură, chiar dacă, din cînd în cînd, îl mai scotea cu mîna dreaptă pentru a-l pune repede la locul lui. Părea născut cu chibritul în gură. Mîinile lui dirijau cînd începea să vorbească. Aveam impresia că ar putea vorbi doar cu mîinile şi degetele. Avea nişte degete foarte lungi, asta am observat imediat. Aducea puţin cu tipa de la ştirile de seară, care mima limba surdomută în colţul televizorului. Mîinile lui chiar vorbeau ceva.

— Auzi, „îl caut pe Profesor". Alo, *baistruk*, aici e universitatea ta? Ai greşit adresa. Cine-l caută de fapt pe Profesor? Eu stau liniştit şi beau o bere, iar unu' îmi strică ora de odihnă, încurcînd crîşma cu universitatea, căutînd un Profesor, continuă tipul cu chibrit în gură privind-o pe „regină".

Vorbea cu un accent tipic de Odessa, folosea o retorică puţin impersonală, ca şi cum eu nu eram de faţă, ci vorbea aşa, doar pentru el şi, poate, pentru „regină". Şi dădea de înţeles că a fost deranjat, nu se ştie de cine şi pentru ce.

— Eu nu-ţi sînt ţie *baistruk* şi mai bine mi-ai spune unde este Profesorul. Nu cred că vrei să-ţi explice el

de ce-l caut, am rostit eu răspicat, de parcă voiam să mă conving pe mine că sînt curajos.

Profesorul mă învățase cîteva lucruri la întîlnirile noastre precedente. Știam că nu trebuie să fiu defensiv, mai ales atunci cînd nu mai am sprijin și arme de luptă, cînd știu că nu mă mai pot ajuta decît atitudinea, vorbele și retorica. Știam că trebuie să-l privesc în ochi și să fiu convingător, să-i arăt că nu mă tem, indiferent de riscul la care mă expun. Lipsa fricii pune la îndoială și taie elanul oricărui golan și, mai ales, al oricărei autorități. Nu prea ai ce-i face omului care nu se teme. Dar nu e deloc simplu să nu te temi și mai ales să transmiți asta.

Tipul mă privi atent, cu un aer superior și cumva cu o părere de rău care nu părea să prevestească nimic bun. Se pare că nu fusesem convingător. Cu siguranță nu arătam și nu vorbeam cum trebuie. Probabil se vedea că nu mă asortez deloc cu poza de grup, că nu sînt de pe-aici și nu sînt cine vreau să par că sînt.

— Hai, ridică ancora, pînzele sus și fă picioare, îmi spuse el, scoțîndu-și iarăși chibritul din gură și scuipînd jos, în dreapta lui.

Un scuipat iute, țintit, bine controlat. Se auzi numai un sunet scurt și un jet mic de scuipat zbură cu viteză direct pe podeaua nu foarte curată.

— Dacă știi și nu-mi spui unde-l pot găsi, tu o vei lua de la Profesor, care e unchiul meu, *deadea* Vanea. Înțelegi, fraiere? am zis eu, vrînd să par nervos.

Nu știu ce a fost în capul meu. Dar cred că aici am încurcat registrele. Sau eram doar un puștan care încă

nu ieşise din copilărie şi se dădea mare cu cineva important, care era cumva şi alibiul meu.

În acel moment, chibritul partenerului meu de dialog căzu din colţul gurii, el scoase mîna stîngă din buzunarul de la pantaloni, unde o ţinuse pînă atunci, şi, cu o mişcare de boxer, mă lovi fulgerător direct în faţă. Nu ştiu exact unde m-a lovit, în bărbie sau în nas, dar cert e că am zburat peste prima masă care se afla în spate. Totul a durat o clipă, dar parcă am gravitat în aer o veşnicie.

De teamă sau de durere, nu mai ştiu, am simţit pe moment că totul s-a oprit. Eu zburam încet şi mă gîndeam. Oare de ce m-am băgat în rahatul ăsta? Ce caut eu aici? Ce se va întîmpla mai departe? Cum o să ies de-aici? Parcă pentru moment totul s-a stins, totul s-a oprit, eu fiind singurul care se mişca în tot localul. În timp ce pluteam încet prin aer, ceilalţi păreau doar nişte figurine de porţelan care stăteau nemişcate. Şi am căzut pe podea.

Nu ştiu cît am stat şi ce mi s-a întîmplat. Acesta a fost primul pumn adevărat primit în viaţa mea. Aveam vreo 14 ani pe-atunci. Un pumn puternic care avea să-mi dea nişte senzaţii şi dureri nemaiîntîlnite. O durere stranie, o teamă confuză, o situaţie aparent fără ieşire.

Primul lucru pe care l-am simţit cînd am încercat să deschid ochii a fost gustul de sînge din gură. Acelaşi ca atunci cînd ţi se scoate prima dată un dinte în copilărie. Este gustul sîngelui tău. Însă cînd îţi scoţi prima oară dintele el este cumva mai diluat, pentru că gura ţi-e plină şi de salivă. Acum sîngele curgea de undeva din nas, nu din interiorul gurii. O şuviţă

groasă de sînge se prelingea direct spre buze şi gură. Din nas veni încă un jet puternic în gît, cînd am început să trag aer. Îmi sugeam buzele, încercam să şterg cu mîna şuvoiul de sînge, dar el venea necontenit şi gustul era şi mai plin şi puternic. Acel gust al propriului sînge cald. În astfel de momente ai senzaţia stranie că înghiţi, mănînci şi bei din tine.

Eram ameţit, încercam cu disperare să-mi şterg sîngele. Vedeam vag nişte picioare, căci nu îndrăzneam încă să mă uit mai sus de brîu la oamenii care se învîrteau în jurul meu. Mă apucă o jenă teribilă. Îmi era ruşine să ridic ochii, să văd oamenii. Şi deodată am auzit vocea cunoscută a Profesorului.

— Makintoş, ia-l pe Vasika şi bagă-l în spate, în birou, şi opreşte-i sîngele. Keşa, ţie cine ţi-a dat voie să loveşti?! a urlat Profesorul la cel care mă lovise.

În timp ce părăseam încăperea, am auzit cîteva fraze foarte dure ale Profesorului, după care am intrat într-o altă încăpere. Mîinile puternice ale uriaşului Makintoş mă purtau ca pe un bebeluş. M-a aşezat pe un scaun şi mi-a întins un prosop mare, ud şi rece, cu care mi-a strîns puternic nasul. A adus şi un lighean cu apă şi m-a pus să mă spăl.

— Hai, că nu te-a atins tare. Puţin aripa frîntă, dar eşti tînăr şi-ţi revii repede. O să doară cîteva zile, dar aşa s-a călit oţelul, Vasika! Trebuie că ai făcut o mare prostie dacă l-ai scos din ţîţîni pe Keşa. Ăsta nici măcar nu-i bătăuş. Las' că rezolvăm imediat, e omul nostru, se mai întîmplă, tot vorbea Maki în timp ce mă îngrijea ca pe un copil care s-a fript pentru prima dată.

— Nu voia să-mi spună unde-l găsesc pe Profesor şi i-am zis că-i fraier, am bălmăjit eu ceva.

— L-ai făcut pe Keşa fraier?! se minună Maki. Ooo, atunci ai scăpat ieftin! Dar şi el, îşi pune mintea cu un copil...

Atunci intră Profesorul, vizibil nervos, aşa cum nu-l mai văzusem pînă atunci. Îl cunoşteam mai degrabă aşa cum arăta în bîrlogul lui, nu în mijlocul banditilor şi în oraş, la muncă şi în acţiune.

— Keşa, trebuie să te pedepsesc aspru pentru ce-ai făcut. Am spus că nimeni nu acţionează acum şi aici fără permisiune mea? Unde ţi-a fost capul? Dar pentru că e ziua mea bună şi copilul nu a păţit nimic, îţi ofer binecuvîntarea mea. Ai de ales între mîna dreaptă şi stînga...

Stăteau în capătul celălalt al încăperii, lîngă o masă. Nu-i vedeam faţa, ci doar spatele Profesorului şi o parte a mesei. Am văzut cum Keşa, omul cu chibritul şi pumnul, a întins mîna stîngă pe masă. Profesorul i-a întins o bucată de lemn pe care acesta a băgat-o strîns între dinţi, iar Profesorul a luat o toporişcă de bucătărie de tăiat carnea.

În timp ce Makintoş îmi acoperea ochii cu mîna, ca să nu văd urmarea, am auzit o lovitură puternică în masă, ca un topor care se înfige în lemn, şi un geamăt surd care semăna mai degrabă cu un muget.

Cînd am deschis ochii, am văzut doar faţa căzută şi aşezată pe braţul drept, iar mîna stîngă înfăşurată în ştergarul cu care în urmă cu cîteva minute îmi strîngeam eu nasul sîngerînd. Pe masă stătea degetul mic al mîinii stîngi într-o baltă de sînge, iar mîna profesorului era pe creştetul lui Keşa. Imaginea avea ceva

foarte religios: Keşa parcă se ruga, făcea o rugăciune de pocăinţă, iar Profesorul parcă era un mare preot care-i dădea binecuvîntarea. Imaginea îmi aduse aminte brusc – nu ştiu de ce – de pictura lui Ilia Repin care-i înfăţişa pe Ivan cel Groaznic şi fiul său rănit, aproape muribund. Aici Keşa era doar suferind, iar Profesorul nu părea deloc tulburat, dar îi ţinea mîna pe creştet de parcă voia să-l mîngîie.

Maki mă scoase afară, mă împinse în maşină pe bancheta din spate şi se urcă la volan. Lîngă mine se aşeză Profesorul. Maşina demară în viteză, lăsînd un nor de colb în spate. Era un Jiguli roşu, o maşină cu care eram foarte obişnuit şi cu care am făcut mii de kilometri în copilărie. Tăceam toţi trei, iar mie îmi venea să plîng de ciudă, de supărare, de teamă şi de multă ruşine. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva. Nu văzusem aşa ceva nici măcar în filme! Viaţa mea de pînă atunci părea ruptă din rai, dintr-o altă realitate, şi acum brusc sînge, degete tăiate, violenţă. Acum viaţa căpăta pentru mine brusc un alt gust şi avea un alt sens...

— De ce? Spune-mi de ce, că nu înţeleg, i-am zis Profesorului cu ochii în lacrimi şi cu vocea temurîndă...

— Vasika, tu nu înţelegi încă multe, dar e bine să vezi lucrurile astea mai devreme decît mai tîrziu şi să pricepi că viaţa e o chestiune mult mai complicată şi că în această lume există şi altfel de oameni şi altfel de reguli... Noi sîntem altă specie şi avem alte reguli. Noi sîntem ca o haită de lupi neîmblînziţi şi aici legile funcţionează altfel. Autoritatea funcţionează altfel. Aici, eu sînt şeful haitei şi nu pot permite ca lucrurile să se întîmple oricum. În această haită, dacă dai

dovadă de un singur moment de slăbiciune, eşti sfîşiat şi înlocuit. Autoritatea, respectul şi teama se cîştigă foarte greu şi se pierd foarte uşor. Lupii tineri abia aşteaptă să-ţi ia locul, chiar dacă te respectă şi se tem de tine. Doar frica îl ţine pe fiecare la locul lui. Iar ca să le impui respect şi frică e nevoie de putere, de instincte puternice şi de inteligenţă, altfel vei fi sfîşiat cu prima ocazie. Iar frica se naşte de multe ori din durere. Puterea prin pedeapsă, prin durere este cea care instituie legea şi ordinea. Iar monopolul asupra durerii trebuie să-l aibă şeful bandei, şeful haitei de lupi. Te întrebi de ce i-am tăiat degetul? Pentru că durerea se uită, dar rana sau mai degrabă cicatricea, semnul de pe corp, nu se va uita niciodată. Pedepsele trebuie să fie marcate, căci altfel se uită. La noi, legile se scriu pe corp. Fericirea şi pedeapsa trebuie trecute în istoria noastră personală. E ca un dosar, e ca o biografie a noastră. Însă la noi totul se trece nu pe hîrtie, ci direct pe piele. Este semnul de aducere aminte. Iar ce i-am făcut eu lui Keşa nu e o pedeapsă, ci mai degrabă o binecuvîntare şi o iertare. I-am tăiat degetul pentru că l-am iertat, dar şi acest lucru trebuie marcat. Şi iertarea trebuie trecută şi marcată undeva pe corp. Şeful de haită este cel care poate pedepsi şi ierta, dar ca să nu se uite asta trebuie însemnat cu fierul roşu sau cu cuţitul. Iar Keşa e un bandit bun, nu a făcut din răutate ce-a făcut, ci pentru că trebuia să facă asta. Aici tu ai greşit, pentru că tu nu eşti dintre ai noştri.

Tăcu puţin, îmi puse mîna pe după umăr, de parcă voia să mă îmbrăţişeze şi să mă protejeze, şi rosti grav şi ferm – ţin bine minte cuvintele lui:

— Şi o să-ţi spun un lucru pe care trebuie să-l ţii minte toată viaţa: niciodată, dar niciodată să nu te dai drept ceea ce nu eşti! Indiferent de situaţie, să nu te dai altceva şi altcineva! Iar pentru asta e nevoie să ştii cine eşti şi ce poţi şi să-ţi asumi, căci nimeni nu va răspunde pentru tine şi faptele tale. Nimeni! Nici măcar tatăl tău şi mama ta. Nici măcar eu, oricît aş vrea. Iar noi, bandiţii, îi mirosim pe oameni ca nimeni alţii. Ştim cine e bandit şi cine nu. Nimeni nu ne poate minţi, iar Keşa pentru asta te-a pedepsit, pentru că ai încercat să te dai drept ceea ce nu eşti şi să foloseşti numele meu ca pretext şi acoperire. Înţelegi? Tu eşti Vasile Andreevici şi poţi să stai şi să răspunzi pentru tine fără să ai nevoie să te dai drept altcineva. Aşa trebuie să faci, înţelegi? Înţelegi, pentru că eşti prea deştept şi prea bun, dar nu poţi fi bandit. Asta nu e însă cea mai mare tragedie care ţi se poate întîmpla, încheie el lecţia zîmbind şi îmbrăţişîndu-mă.

— Mînă, Maki, spre plajă, să facem o baie, că e încă zăpuşeală, şi să-l botezăm pe Vasika, că e primul pumn serios primit şi a gustat în sfîrşit şi el din sîngele lui...

În zare se vedea marea lucind puternic. Soarele apunea încet, iar în spate rămîneau Odessa şi copilăria. Mă dezbrăcam încet. Lîngă mine stăteau Profesorul şi Makintoş, la bustul gol, cu corpurile lor tatuate, şi pentru prima dată am avut revelaţia că eu nu mai sînt copil şi că de acum, pentru tot ce fac, numai eu trebuie să răspund. Şi am intrat în mare alt om...

Despre bătaie, dresaj și ritual de împerechere

Numele tău nu va mai fi Iacov, ci te vei chema Israel; căci ai luptat cu Dumnezeu și cu oameni și ai fost biruitor.

Facerea 32:28

Vechea tradiție a jocului are la bază penuria, lipsa. Trebuie să inventezi jocuri și jucării din nimic. Sînt suficiente o frunză, o sfoară, o creangă, un bob de fasole.

Noua tradiție a jocului și jucăriilor este excesul. Peste tot sînt prea multe jucării, instrucțiuni și oferte. Spațiile și locurile de joacă ale „lumii civilizate" încep să arate obscen: cu cît sînt mai puțini copii, cu atît sînt mai îngropați în ele.

Îmi aduc aminte cu exactitate primele mele jucării: ce erau, ce culori aveau, cum s-au stricat. Îmi este greu să cred că memoria unui copil de azi poate reține astfel de lucruri, cînd el se joacă cu atît de multe și le schimbă cu o viteză atît de mare.

Nu spun că e bine sau că e rău, dar cred că asta formatează altfel memoria și valoarea unor lucruri, un anumit tip de sensibilitate. Memoria funcționează foarte diferit, cu viteze diferite de la o generație la alta.

Nu cred în reguli și mai ales în formule exacte cînd e vorba de educație, dar cred că un anumit model produce un rezultat prestabilit. Același model poate da rezultate foarte diferite, de aceea e nevoie să se lucreze pe cît mai multe planuri simultan. Nu cred că penuria e ceva bun sau rău în sine, așa cum nu cred că excesul seducător, dar pe alocuri ușor plictisitor este o soluție universală. Ba din contră, sînt mult mai suspicios față de exces decît față de penurie. Dar poate și pentru că așa am fost educat și așa am trăit mai toată viața.

Cert este că unul dintre primii oameni din copilărie care m-au fascinat, cu felul în care transforma totul în joc și jucărie fără a avea la dispoziție mai

nimic, nu a fost nimeni altul decît un bandit faimos de pe la noi.

Era o zi frumoasă de primăvară, călduroasă, dintre cele care anunţă o vară fierbinte. Stăteam plictisiţi în curtea morii şi ne gîndeam cu ce să ne jucăm. Ofertele nu erau prea multe, dar noi tot inventam. Eram nevoiţi să inventăm jocuri şi jucării din nimic: de la frunză şi buburuze la spini, boabe sau pietre. Ştiu şi acum o mulţime de jocuri din nimic: din şase pietre, de exemplu, pot face un joc destul de complex care necesită nu doar multă ingeniozitate, ci şi multă dexteritate.

Dar în acea zi călduroasă de primăvară altceva ne preocupa: prin localitate se zvonea că se întorsese din puşcărie Sîrghi, spaima Bugeacului. Eu nu-l cunoşteam, dar ştiam nişte poveşti straşnice despre el. Cei mari ne speriau cu acest nume şi cu poveştile despre el. Şi stăteam aşa tolăniţi sub nucul din curtea morii vreo zece copii şi fabulam despre „eliberarea lui Sîrghi".

Ar trebui poate amintit că Imperiul avea o tradiţie şi o cultură enormă a tot ceea ce înseamnă puşcărie, puşcăriaşi şi lumea asta a hoţilor, banditilor şi deţinuţilor. Practic, fiecare a treia familie a avut de-a lungul timpului cel puţin un condamnat în familie. Poate şi mai mult. Aşa că strada a fost mereu dominată de cultul lumii interlope, al lumii hoţilor şi puşcăriei. Le ştiam puţin argoul, cîntecele şi hainele, mersul şi stilul, pe care, de îndată ce creşteam, începeam cu toţii să le imităm. Doar Hollywoodul şi rockul au avut un impact mai mare decît această

subcultură. Cînd în jur totul era dominat de obligații, control și supunere, simpla lor prezență și stilul lor de viață aruncau în aer acea lume sumbră și dogmatică. Chiar dacă era ceva tenebros la ei, aveau totuși aerul libertății celui care a stat ani de zile închis și acum se dezlănțuia.

Și, cum stăteam noi și inventam povești și ne distram, la un moment dat a apărut un tip tuns scurt, cu o țigară aprinsă, care din cînd în cînd scotea niște rotocoale cum nu mai văzusem.

— Ce faceți aici, *baistruci*? a întrebat el rîzînd într-un colț de gură și scoțînd cîteva rotocoale de fum aproape perfecte.

Noi am tăcut, puțin speriați, și nimeni nu a mai îndrăznit să scoată un sunet. S-a făcut liniște. Se auzeau doar frunzele marelui nuc din curtea morii sub care stăteam toată vara.

— Vă jucați, ai? Sau vă plictisiți? Hai să vă învăț eu ceva. Știți cum se dresează un păianjen? a întrebat el făcînd cu ochiul.

Noi ne-am uitat nedumeriți unul la altul și am început să ne dăm ghionturi, parcă întrebîndu-ne ce voia tipul ăsta.

— Bun, am nevoie de un pahar și un păianjen și vă arăt cum se dresează.

Păianjenul nu era o problemă, mișunau peste tot, fie prin iarbă, fie în moară. Puteam face rost de unul într-o clipită. Cu paharul era mai greu, pentru că trebuia să mergem acasă să aducem, iar la ora aceea era riscant să faci asta. Puteai să nu te mai întorci, căci se găsea cineva în familie să te pună la ceva treburi. Cum

casa mea era printre cele mai apropiate, iar riscul de a fi oprit era minim, pentru că eram mezinul familiei și destul de corcolit, am mers eu. M-am întors într-o clipă cu paharul. Prietenul Vasea a făcut rost de un păianjen.

— Și acum, atenție la dresor! a strigat necunoscutul.

Băgă atent păianjenul sub paharul întors, transformat într-o arenă de circ. Păianjenul se învîrti în cerc o vreme după forma paharului. După care încercă să se cațăre în sus. Dar nu putea, căci aluneca. În acest moment, dresorul de păianjeni scoase un chibrit și începu să-l miște puțin în zona în care era păianjenul. Păianjenul se propti pe picioarele din spate, iar pe cele din față le ridică, sprijinindu-se de pahar de parcă ar fi fost un om. Necunoscutul ne-a făcut semn cu degetul dus perpendicular pe buze să facem liniște. În acel moment retrase chibritul și ridică încet paharul. Păianjenul rămase în acea poziție umană care ne amintea de a soldatului fascist ce se preda ostașului sovietic și pe care o văzusem de atîtea ori în filme: drepți și cu mîinile în sus.

— *Hände hoch!* strigă necunoscutul, asemenea partizanilor din filmele sovietice care prindeau fasciști, transformîndu-și mîinile în niște pistoale imaginare.

În timp ce noi eram adunați grămadă, căci totul se derula la o scară foarte mică, scena de circ a dresorului nostru de păianjeni fiind un amărît de pahar sovietic *granionnîi*, omul nostru se ridică în picioare, rînji mulțumit și întrebă:

— *Baistruci*, dar voi știți cine sînt eu?

Noi nu am dat atenţie întrebării, căci încă eram cu gura căscată şi ne holbam la păianjenul dresat, care stătea în faţa noastră în poziţie de *smirna.*

— *Paţani*, eu sînt Sîrghi, vecinul vostru!

În acel moment, toţi ne-am ridicat brusc, aproape am sărit, ca la ordin, uitînd de păianjenul dresat. Am făcut buimăciţi cîţiva paşi înapoi, gata să o luăm la fugă spre casă.

— Ce, mă, v-aţi speriat? Ha, ha, ha, ha! rîse el cu poftă şi stinse ţigara de pămînt. Nu vă temeţi şi, vedeţi, dacă aveţi vr'o problemă, veniţi la mine şi se rezolvă. Nu o să se mai atingă nici dracu' de voi cît sînt eu aici. Oricui se leagă de voi spuneţi-i doar atît: „Îl cunosc pe Sîrghi".

Povestea cu dresajul m-a impresionat şi am început să caut cărţi şi să încerc să dresez şi eu. Cînd începusem să mă maturizez, înainte de a-mi gusta sîngele şi a primi pumnul din Odessa, dresajul animalelor era una dintre obsesiile mele. Era un soi de refugiu. Sîrghi şi mai tîrziu Profesorul aveau să mă înveţe unele taine ale acestei preocupări mai deosebite. M-au învăţat să dresez şoareci, cîini şi chiar ciori şi purici.

Cel mai mult m-a impresionat dresajul ciorii şi al puricilor. Am învăţat de la ei şi am încercat şi eu.

Banditii adevăraţi nu iubesc cîinii, pentru că aceste animale sînt foarte triste. Cîinii sînt pentru ei *fraierii* lumii animalelor, pentru că se dresează cel mai uşor. Iar un cîine dresat nu mai este un animal, ci devine altceva. Îşi pierde din instinctele lui de animal de pradă. Banditii se consideră lupi, nu cîini. Fraierii sînt cîini. Şi ce e mai trist decît să vezi un animal care şi-a

schimbat natura, devenind sluga unui stăpîn? se întreba adeseori Profesorul. De aceea nu prea ţineau cîini pe lîngă ei, ci alte animale sau, dacă îşi alegeau totuşi un cîine, preferau rasele de luptă, niciodată cîinii de companie.

Am încercat demult să dresez o cioară. Dădusem peste un pui şi îl adusesem acasă. Nu a fost deloc simplu să-l dresez, pentru că nu se comporta nici ca porumbeii, nici ca papagalii, păsări mult mai uşor de dresat. Nu răspundea la comenzi nici după lecţii îndelungi. Nu făcea ce îi spuneam direct şi trebuia să formulez comenzi mai complicate. Era ca şi cum aş fi încercat să o mint. Eu îi ceream să facă ceva, dar urmăream de fapt un alt scop. Însă de obicei se prindea. Lucra cu mine doar din interes. Răspundea la comenzile mele doar dacă erau şi în interesul ei. Cioara n-o să-ţi aducă niciodată un obiect aruncat, aşa cum face un uliu dresat sau un cîine. Însă se poate ataşa de tine şi, după ce se obişnuieşte, vrea să te aibă mereu în cîmpul vizual. În plus, nu-i place deloc să stea în colivie. Este o pasăre liberă şi suferă enorm la orice încercare de a o ţine închisă. Dar ştie să facă exerciţii foarte complexe din trei, patru mişcări. Ceea ce am reuşit să-l învăţ pe puiul de cioară, la indicaţiile Profesorului şi ale lui Sîrghi, a fost un truc pe care-l arătam copiilor în curtea morii. Le demonstram cum reuşeşte să scoată o nucă dintr-un borcan folosind trei mişcări şi două instrumente: o piatră şi un băţ. Era un truc pe care-l învăţasem de la bandiţi.

Cu puricii era mai simplu dresajul, dar mai complicată demonstraţia. Puricii se dresează uşor. Dar e greu să-i întreţii. Se ştie că puricele sare haotic de mii

de ori pe minut şi de 150 de ori mai sus decît înălţimea lui. Cum se face dresajul? Se prinde puricele, se pune sub un borcan şi se ţine acolo o perioadă lungă, zile în şir. După aceea se înlătură borcanul şi minunea se produce: puricele sare cît înălţimea borcanului. Vă imaginaţi!? Memoria lui se resetează după înălţimea borcanului. Se loveşte cu capul de borcan de milioane de ori pînă-i intră minţile în cap. Nu-i aşa că seamănă cu noi? Această deprindere se transmite şi la următoarea generaţie, căci ei se reproduc repede. Dar se pierde după o vreme, dacă-i laşi de capul lor. Puricii fac multe minuni: cară, de exemplu, lucruri de 700 de ori mai mari decît propria greutate. Vă imaginaţi? Aici problema e cu organizarea minicircului. E nevoie de lupă, dar spectacolul e garantat. Pe toate le-am învăţat de la aceşti oameni în copilărie. Cînd le-am uitat?

Ce înseamnă să fii tînăr? A fi tînăr înseamnă să nu poţi trăi cu probleme nerezolvate. De unde şi acest conflict al tînărului cu toată lumea. Tînărul e persoana care le dă dureri de cap tuturor. Se îndrăgosteşte şi nu poate trăi cu dragostea lui. Suferă profund şi se zbate să înţeleagă cauzele acestei suferinţe. Părinţii nu-l înţeleg, iar el nu-i mai suportă din cauza conformismului lor şi a lipsei de vitalitate. Nu-i mai suportă pentru că sînt de mult nişte mici mecanisme într-un imens ceasornic, pentru care fiecare mişcare înseamnă un set predeterminat de reguli exacte şi fixe. Nu-i mai suportă pentru lipsa lor de libertate, pentru că tot ce fac depinde de o morală ucigătoare, „pentru binele tău facem tot". La ei totul pare să aibă un interes meschin. Îl enervează enorm această lipsă de sens. Îl

enervează mai totul din această lume care a acumulat un număr imens de probleme nerezolvate. Şi nimeni nu mai este dispus să le rezolve.

Cînd începi să îmbătrîneşti? Nu atunci cînd spatele cedează şi apar insomniile sau cînd începi să rezolvi diverse lucruri. Nu. Îmbătrîneşti cu adevărat atunci cînd te obişnuieşti să trăieşti cu problemele nerezolvate. Şi asta începe foarte devreme. Uneori mult prea devreme.

Am fost un copil foarte cuminte. Poate mult prea cuminte. Chiar şi în comparaţie cu fraţii mei, am fost mult prea cuminte. Îmi plăcea să stau singur. Eram foarte timid, însă aveam un apetit foarte mare să ascult poveşti. Şi cînd toţi copiii erau ocupaţi cu jocurile şi şotiile lor, eu obişnuiam să stau cu cei mai mari şi să le ascult poveştile. Îi adoram pe bătrîni, care aveau un fel aparte de a povesti. Lumea lor părea cumva deja aşezată, rezolvaseră toate contradicţiile şi conflictele şi le rămăseseră doar poveştile. Era o lume în care toate confruntările luaseră sfîrşit. Da, asta era. O lume împăcată cu ea însăşi. Aici cred că este vorba despre un anumit tip de înţelepciune a bătrîneţii şi de depăşire a naivităţii pure a tinereţii. Înţelepciunea profundă a bătrînilor mei din copilărie era să renunţe să mai lupte cu problemele din jur. Reuşeau să le accepte, să trăiască cu ele, ca şi cum ar fi făcut parte integrantă din viaţă. Dacă ceva nu s-a rezolvat de la sine pînă acum înseamnă că nici nu se va rezolva vreodată, aşa că nu mai are rost să ne zbatem. Frămîntarea şi căutarea soluţiilor sînt iluzorii.

Cînd am ajuns la adolescenţă, totul a explodat. Acel copil foarte cuminte şi ascultător a început brusc

să se revolte, să fugă în toate direcţiile, să caute soluţii în toate cărţile lumii, în toate mediile posibile şi imposibile şi să fie în dezacord cu tot şi cu toţi.

Evangheliile nu-mi mai ofereau răspunsuri suficiente şi mulţumitoare la întrebările pe care le aveam. Cei din jur nu ştiau să-mi explice şi să-mi propună modele valabile. Dar ce poate satisface un mînz neîmblînzit? Cine să-l poată înhăma şi struni? Ţara se năruia în jurul meu. Toate sectele lumii şi sistemele politice ameţitoare se ofereau să mă ajute, dar eu refuzam orice soluţie. Nici o doctrină politică, nici o religie din lume nu mai erau suficiente pentru mine. De la creştinism la budism şi de la hinduism la comunism şi capitalism, totul mi se părea de o falsitate enormă.

Atunci, în adolescenţă, am simţit cum în jurul meu lumea începea să se împartă în „băieţi buni" şi „băieţi răi", o împărţire radical diferită de cea din copilărie, cînd încă nu eram categorisiţi atît de clar. Acum, totul producea o dinamică aparte care avea să transforme în haos tot ce era în jurul meu. Băieţii buni erau cei care adoptau un conformism aplicat şi bine controlat: cariera. La aceşti oameni, totul era calculat şi se făcea după un plan bine definit. Aici intervenea şi familia, părinţii fiind foarte determinaţi şi implicaţi în reuşitele copiilor. Prin urmare, orice faptă care nu avea drept ţintă realizarea acestui scop era văzută ca o nebunie. Era considerată o risipă de energie şi resurse. Şi astăzi copiii de acest gen constituie armatele lumii. Ei sînt rotiţele ce compun familiile, clanurile, reţelele care colaborează şi formează un imens organism unic. Organismul imens al societăţii şi al statului are la bază

aceşti pioni harnici şi plini de abnegaţie şi se poate proteja prin eliminarea băieţilor răi, care au un alt tip de energie, acţionează diferit şi adoptă un alt stil de viaţă. Băieţii buni nu au voie să se joace cu băieţii răi, chiar dacă deseori visează la asta.

Băieţii răi sînt mereu huligani. Le place mult să încalce normele şi cutumele lumii pe care noi o numim normală. Nimic din ce fac nu pare să-i ajute să aibă succes pe termen lung. Se autodistrug cu o energie, cu o voioşie şi cu o disperare dramatice. Fascinează, atrag ca un magnet şi, chiar dacă nu-i imiţi sau nu te apropii de ei, în sinea ta, în intimitatea ta, îi invidiezi pentru acest curaj şi pentru libertatea pe care o emană. Sînt copiii de care părinţii încearcă să te protejeze şi pe care, cu siguranţă, nu-i vei aduce niciodată acasă, dacă faci parte din lumea băieţilor buni. Pentru că nu se cuvine.

Era foarte interesantă reacţia fetelor din grupul nostru de adolescenţi faţă de băieţii răi. La vîrsta marilor iubiri, cînd suferi precum un cîine turbat şi eşti în stare să faci cele mai nebuneşti gesturi, constaţi ceva straniu. Toate fetele de care noi ne îndrăgosteam, adică cele care aveau cu adevărat forţa de a ne atrage prin frumuseţe şi caracter, părăseau brusc grupurile noastre şi se îndreptau spre aceşti golani. Toate fetele visează să iubească şi să trăiască lîngă aceşti băieţi răi. Băieţii buni suferă enorm, dar nu au puterea să le atragă. Ceva le lipseşte, iar acel ceva este de o importanţă hotărîtoare pentru o femeie tînără, plină de energie, care vrea să fie provocată în toate. Dar, în mod paradoxal, mai toată lumea spune că ele se vor căsători şi

vor face copii preponderent cu băieții buni. De ce se întîmplă așa? Ce forțe, ce legi și ce rațiuni fac ca lucrurile să se întîmple așa? Nu se știe.

Mai există însă o categorie, prinsă cumva între cele două lumi. Pe de o parte, cei din această categorie nu au conformismul și dorința de reușită în carieră a băieților buni, poate pentru că le lipsește motivația sau pur și simplu nu se adaptează acestui stil, iar pe de altă parte, nu au energia și demonii băieților răi, poate pentru că sînt mai leneși sau mai puțin posedați de dorința nebună de a domina. Vor pur și simplu să boicoteze lumea din pricina unui soi de incompatibilitate personală cu ea. Par să nu se adapteze nicăieri, nu au pasiuni deosebite și obsesii clare și sînt veșnic nemulțumiți. Însă fără ei viața este de neimaginat, pentru că ei dau sarea și piperul existenței noastre. În general, se refugiază spre zone numite astăzi „creative", despre care nimeni nu știe în general mare lucru. În această categorie sînt de obicei oameni destul de bine educați, chiar dacă în școală au avut note proaste. Sînt oameni interesanți, pentru că interpretează lumea, dar nu din perspectiva carierei, a dogmei cotidiene sau a puterii și dominației, ci exact din punctul de vedere al lipsei acestora. Privesc viața ca și cum toate acestea nu ar exista și, oricum, nu au nici o semnificație pentru ei și de aceea nu-i ating. Se plictisesc repede, pentru că sînt prea curioși și iau totul de la capăt de fiecare dată. Sînt indiferenți la succesul conformiștilor carieriști, dar și la puterea aproape biologică și charismatică a huliganilor. Acești băieți inadecvați sînt, în general, salvați social de femei

puternice, care-i înțeleg și pe care ei nu le înțeleg, dar față de care capătă un anumit tip de toleranță. Femeile, în general, salvează cam tot ce se poate salva. Se salvează pe ele și salvează toate categoriile de bărbați. Îi salvează pînă și pe acești băieți inadecvați pe care-i disprețuiesc profund băieții buni, dar pe care, în mod paradoxal, îi respectă băieții răi. Pentru băieții răi, „inadecvații" sînt un soi de artiști.

Privind în urmă însă, cred că au ceva profund ratat în ei, dar totodată sînt convins că asta îi face să fie categoria cea mai adecvată pentru această lume la fel de ratată. În ce mă privește, chiar dacă am oscilat între cele două lumi și am trăit și gustat din amîndouă, mă simt mult mai apropiat de cea de-a treia. Dar nu despre mine aș dori să vorbesc acum.

Toată viața, de cînd te naști, ești într-o veșnică închisoare ce are ca scop îmblînzirea ta. Asta am înțeles nu cînd l-am cunoscut pe Profesor, ci cînd mi-am dat seama că între noi se leagă o prietenie. Și poate că era ceva mai mult. El îmi oferea niște soluții la problemele mele nerezolvate și îmi stăpînea și alina furia adolescenței.

Fericiți cei care pot să fie sau să aibă prieteni! Pentru că prietenia nu se bazează pe relația de rudenie, de neam și de sînge. O, acest sînge care ne impune să ne asociem în formule prestabilite ce ne protejează, dar ne și subjugă sistematic. Asocierea întemeiată pe sînge este foarte rezistentă. Toată adolescența ne-am tăiat palmele pentru a ne face frați de cruce prin vărsare de sînge. Pînă și prietenia voiam să o udăm cu sînge.

Prietenul este însă primul om care pătrunde în viața și în intimitatea ta, iar apropierea de el se bazează pe încredere, respect, iubire construită în timp. E primul tău asociat în viață, care nu-ți este impus, ci pe care îl alegi liber. Alegeți de comun acord să fiți împreună. Prietenia nu este un dat, ci o construcție comună continuă, de multe ori cu un deznodămînt dureros. Opusul prieteniei este trădarea și poate că de aceea bandiții o pedepsesc cel mai dur. Un singur gest de trădare și un *blatar* ajunge din casta superioară în cea mai neagră dintre ele, a decăzuților din adîncurile iadului infracțional.

Există în zona noastră un obicei straniu. El se regăsește în mai tot arealul Mării Negre, poate și în alte colțuri ale lumii, nu știu. Tind să cred că e un ritual universal. Apare la trecerea dintre copilărie și adolescență, cînd tinerii își construiesc cele mai solide prietenii, adevărate și durabile. Cele din fragedă copilărie nu țin, pentru că sînt oarecum predeterminate de mediul în care trăiești și pe care nu-l alegi tu. Aceste prietenii sînt conjuncturale; unele pot rezista, însă de cele mai multe ori se diluează și se pierd. În timp, persoana respectivă devine doar o amintire, o poză veche din albumul tău de familie. Te mai poți vedea cu ea întîmplător sau cu anumite ocazii, dar nu prea mai aveți ce să vă povestiți. Revedeți pozele pe care le aveți deja. Asta nu e prietenie. Prietenia apare atunci cînd tu poți alege și tu poți fi ales. Dar este mai mult decît dragoste.

Ritualurile despre care vă spuneam sînt legate de această vîrstă intermediară. Există un moment în care

energiile acestor tineri ce zburdă ca niște mînji încă nedomesticiți și ca niște cocoși înfoiați caută interacțiunea. Și atunci acești *baisturci* de prin sate și orășele, care încă nu au devenit flăcăi, caută să se bată, dar nu pentru competiții, ci ca să aibă un adversar pe măsură. În general, sînt ritualuri pentru vreme caldă. O bătaie adevărată și bună are loc pe căldură, căci e nevoie de atingere corporală. Tinerii care încă nu-și cunosc corpul se tem de el. Și încep să-l cunoască, să-l simtă atunci cînd se ating și se lovesc cu alții. Cînd doi tineri se încleștează puternic și irațional, se dezlănțuie un sentiment profund care va crește în intensitate și va genera o autocunoaștere fizică și spirituală. Atunci începe adolescența. Iar corpul ți-l cunoști cel mai bine prin intermediul sporturilor de echipă, prin luptă fizică și mai ales prin bătăi și sex.

Bătăile sînt însă foarte importante nu doar pentru că-ți cunoști corpul și te descoperi pe tine însuți, ci și pentru că afli cine este celălalt, ce poate face și la ce poți să te aștepți de la el. În aceste bătăi afli cine ești cu adevărat, cît poți duce și pînă unde poți merge. Brusc, începi să înțelegi mai bine, foarte intim, propria ființă. Bătaia este o formă de explorare a celuilalt. O formă de cercetare reciprocă, un fundament pentru creșterea încrederii. Trebuie să știi pe cine te bazezi. Afli dacă ești un fricos sau un tip curajos, dacă poți să te bazezi pe tine sau pe celălalt. Și pînă unde. Începi să descoperi limitele pe care vei încerca să le depășești sau să le ascunzi. Fără doar și poate, din aceste confruntări, din aceste bătăi ritualice se nasc cele mai trainice prietenii. Bătăile tinerilor de pe la noi

erau de fapt asemenea unor ritualuri de împerechere. După o încăierare sănătoasă în care trebuia să ţîşnească neapărat sîngele, tinerii se împăcau şi se împrieteneau. Nu ştiu cum se împrietenesc azi tinerii. Or fi jocurile pe calculator? Se mai bat oamenii şi virtual. Cert este că pînă de curînd aceste ritualuri funcţionau foarte bine în Bugeac şi în mai toată regiunea Mării Negre.

Profesorul îmi spunea că pînă şi marele patriarh Iacov a devenit Israel şi s-a împrietenit cu Iahve pentru că s-a luptat cu el pînă la revărsatul zorilor. Mie nu mi-a fost niciodată clar acel pasaj din Facerea 32, dar l-am simpatizat mult pe acest bătăuş din Scripturi.

Banditii foloseau această tehnică drept mijloc pentru a-l cunoaşte pe celălalt. Ştiu bine că nu poţi cunoaşte un om cu adevărat decît dacă te baţi cu el. Cum poţi să ai încredere în cineva dacă nu te-ai bătut cu el? Foarte des banditii chiar organizează aceste bătăi, asemenea luptelor de cocoşi. Uneori, luptele se duc unu la unu, dar cel mai des au loc între bande. Acolo, caracterul omului iese mult mai bine în relief, îl vezi în toată complexitatea lui.

Se formau grupuri noi sau se mobilizau cele deja existente, acele *şpana*, bande de huligani sau *baistruci* obraznici şi plini de energie. Bătăile organizate erau pentru ei un fel de testare a potenţialului tinerilor, care erau selectaţi şi atraşi în bandele deja organizate din cartiere. La început erai primit în preajma grupului, apoi, prin diverse mecanisme de control şi verificare, erai introdus treptat în rîndul banditilor profesionişti. Era un drum lung de parcurs pînă ajungeai la Universitate, cum numeau ei uneori puşcăria.

Grupurile erau compuse de obicei din mai multe categorii. Trebuia să ai mai întîi un lider. În general, liderul apărea în timp şi se impunea aproape natural. Există în această chimie a grupului un moment în care toţi recunosc liderul tacit, nu prin alegeri sau dezbateri. După miros, după priviri, după gesturi. Aşa se impune. Felul în care se întîmplă asta e aproape mistic. De obicei, calităţile liderului nu ţin neapărat de calităţile fizice şi nici de cele retorice. Liderul e mai degrabă tăcut, dar ştie un lucru esenţial: să impună autoritate. Cuvintele lui sînt decisive şi, treptat, devin literă de lege. În general, au o capacitate foarte bună de a lua decizii corecte şi bune pentru grup. Un lider bun şi acceptat de toţi este unul care ştie să facă dreptate. La el apelează toţi. Această putere se cîştigă greu şi se pierde uşor.

Mai există în grup, neapărat, un personaj foarte important care ştie să vorbească, să elaboreze construcţii retoric-discursive şi să le susţină. Apelează la o întreagă gamă de gesturi şi strategii. Acesta îi poate face pe duşmani *po bazaru*, adică „din vorbe". Ştie să provoace, să umilească, să impună teamă sau respect doar din vorbe şi gesturi. E un adevărat spectacol ce pot face oamenii aceştia! Cunosc foarte bine multe stiluri verbale, dar mai ales argoul banditesc şi al străzii. Ştiu să vorbească *po celoveceski*, omeneşte, cu fraierii şi birocratic sau administrativ cu poliţia şi oamenii legii. Sînt interfaţa bandei în relaţia cu celelalte grupuri sau instituţii. Sînt personaje esenţiale. Aşa cum un grup nu există fără lider, nu există nici fără acest personaj-cheie. El nu se bate, dar iniţiază bătaia.

Următorii în grup sînt bătăuşii profesionişti sau pe cale de a deveni profesionişti. Aici avem două categorii. Sînt cei mari şi puternici, care impresionează doar prin prezenţa lor. Este acea forţă fizică brută care inspiră teamă doar cînd o vezi. De obicei, aceşti coloşi sînt şi cei mai blajini oameni cu putinţă. Rareori vor porni ei o bătaie, fiind mai degrabă ultimii care se vor bate. Aşa a făcut Dumnezeu lumea: unde e multă putere fizică este şi multă pace şi blîndeţe. Dar ei sînt necesari, pentru că în bătaie forţa contează mult.

Şi mai sînt cei mai puţin înzestraţi din punct de vedere fizic, care nu impresionează cu nimic la prima vedere, dar care sînt luptători înnăscuţi. Pot fi mici de statură sau slabi, dar au o fire războinică. Ştiu să lupte şi le place să se lupte. Cel mai important e că au curaj şi nu şi-l pierd niciodată. Le place mult să se antreneze şi lasă impresia că s-au născut pentru lupte. E o categorie foarte importantă în luptă, însă problematică în vremuri de pace, pentru că atunci nu prea mai este nevoie de serviciile lor şi se caută alte aptitudini. Însă ei sînt cîini de luptă şi caută cu orice preţ să se bată. Atunci, deseori creează probleme. *Blatarii* au mult de furcă cu ei, căci trebuie să-i ţină mereu în frîu şi nu e simplu cu astfel de fiare. Această categorie este, cum spuneam, foarte importantă. Nu poţi renunţa la ea, pentru că viaţa este înţesată de lupte. Pacea nu e decît un răgaz scurt dintre lupte, o excepţie.

Şi există, firește, în grup mulţi membri de umplutură. Sînt un soi de balast ce apare la un moment dat şi dispare în timp, se pierde, pentru că nu rezistă

acestor rigori şi acestui stil de viaţă. De obicei, sînt cei care vor umple rîndurile lumii obişnuite şi vor intra în categoria fraierilor cu carieră, cu familie bună şi cuminte, care îşi vor învăţa copiii să se ferească de bandiţi şi de huligani, că ştiu ei ce ştiu. Din această categorie vor apărea vînătorii şi paznicii de bandiţi. Ei vor şti să facă puşcării bune pentru a-i ţine închişi pe aceşti lupi neîmblînziţi care nu vor să se domesticească.

Din lungile seri de vară şi din poveştile interminabile ale Profesorului am înţeles cîteva lucruri foarte importante despre educaţie, pe care nici un profesor nu a reuşit să mi le predea aşa cum mi le-a explicat bătrînul bandit.

Puterea exemplului este cea mai eficientă armă şi cel mai bun instrument al educaţiei. Poţi tu să spui cele mai frumoase poveşti şi să predici cele mai frumoase idei educative, dar, dacă vorba ta nu e susţinută de fapte, este goală. Ba mai rău. Aceste vorbe frumoase, dar goale otrăvesc, falsifică şi construiesc lumi iluzorii şi mincinoase, care se vor ceva ce nu sînt. Puterea faptei înseamnă totul şi poate de aceea îi atrage atît de puternic pe cei foarte tineri. Pentru că ei încă nu au învăţat prea bine să fie falşi, nu au fost dresaţi să trăiască în minciună şi să împace aceste contradicţii între gînd, vorbă şi faptă. Căci lumea noastră este ruptă între acestea: una gîndim, alta vorbim şi cu totul alta facem. Dar ne comportăm ca şi cum aşa ar fi normal şi aşa armonizăm şi îmblînzim mediul înconjurător. În această lume a răului am văzut cum *blatarii* violenţi, dar fascinanţi în felul lor îşi cîştigau autoritatea arătînd că vorba şi fapta lor erau unul

și același lucru. Că, dacă au zis ceva, acel ceva devine realitate, capătă formă. Și că, dacă spui ceva lipsit de acoperire, de faptă sau, mai rău, o minciună premeditată, poți fi aruncat într-o clipită pe ultimele trepte ale iadului, ale castelor inferioare, de unde nu te mai poți ridica niciodată și unde ești supus oprobriului public al acestei lumi. Poate că și din acest motiv hoții în lege vorbesc puțin, aforistic și lunecos și își aleg cu mare atenție cuvintele.

Profesorul mi-a spus că *blatarilor*, hoților în lege, le plăcea să folosească ceea ce numeau *metoda lui Iov*. Cum se credeau dumnezei peste lumea lor, erau convinși că tinerii huligani și *baisturci* pe care-i luau ucenici trebuiau puși la încercare. Era ca un examen de trecere spre o nouă etapă. Nu spre ultima, ci doar spre una nouă. Probele erau foarte dese, pînă cînd acești copii căpătau o experiență incontestabilă. Și o țineau tot așa pînă în ziua în care își cereau partea. Cei care reușeau să o obțină deveneau la rîndul lor *blatari* și hoți în lege, dar asta e o altă poveste.

Profesorul avea obiceiul de a-mi cita din Biblie. Era un om foarte citit. Îi plăceau literatura clasică, poezia și romanele. Dar cunoștea bine și Biblia și, pentru că îi știa pe ai mei, care nu făceau un gest fără să consulte Biblia, apela la aceste exemple. „Ascultă ce zice Iacov: «Dar va zice cineva: Tu ai credința, și eu am faptele. Arată-mi credința ta fără fapte, și eu îți voi arăta credința mea din faptele mele. Tu crezi că Dumnezeu este unul și bine faci; dar și dracii cred... și se înfioară! Vrei, dar, să înțelegi, om nesocotit, că credința fără fapte este zadarnică?»."

Cartea a doua

La amiază

Pianistul sau virtuozitatea unui hoț de buzunare

Altul ține în dreapta sabie sau secure, dar n-ar putea să se războiască și să se apere de hoți.

Epistola lui Ieremia 1:13

Am vrut să-l cunosc neapărat. Auzisem despre el multe legende. Se spunea că este cel mai bun hoţ de buzunare pe care l-a dat pămîntul nostru. Toată lumea vorbea despre el, dintre cei care-l ştiau sau dintre cei care auziseră de el ca despre o legendă, el fiind, în definitiv, doar un hoţ de buzunare. Însă din poveşti nu reieşea doar că era un om şi un hoţ respectabil. Poveştile vorbeau despre el ca despre un erou.

— Dar ce hoţ, ce hoţ! Mai ai astăzi hoţi din ăştia? îmi tot repeta fostul miliţian Jora Vlasov, care a stat de pază ani de zile în faimoasa piaţă din Odessa, cunoscută din poveştile lui Babel şi de tot Imperiul sub numele de *Privoz*.

De la el am auzit multe poveşti. Acum, pentru că e pensionar, are timp şi îl găseşti prin crîşmele din jurul pieţei. Îi dai o bere şi poveştile curg imediat şi neîntrerupt. Pînă se termină berea. Cum se termină berea, se termină şi povestea. Se uită în jur, se uită la ceas, caută cu privirea pe la celelalte mese, poate se găseşte un muşteriu care să-l servească. Nu poate sta fără să bea, iar pensia lui este atît de mică, încît îi e şi jenă să o mai aducă în discuţie. Dacă îi umpli halba, poveştile continuă. Şi ştie multe, căci peste 40 de ani a stat de veghe la bunul mers al oraşului Odessa şi mai ales al bazarului de aici. El era miliţianul exemplar de care avea nevoie Odessa, îşi vedea de treaba lui, iar bandiţii de a lor. Nu se deranjau unii pe alţii. O armonie perfectă. Dar ambele părţi ştiau foarte bine unde se termină autoritatea unuia şi unde începe a celuilalt.

— Vasile Andreevici, mi-a zis el cînd crescusem şi eu mai măricel şi începusem să-mi rad puşuleţul care

anunţa un soi de mustaţă, aici fiecare-şi vedea de treaba lui. Fiecare ştia unde se termină puterea lui Jora Miliţianul şi unde începe puterea lui Graci, a lui Froim, a Profesorului sau a Pianistului. Totul e să fie fără *kipeş*, fără scandal. Ne respectăm frumos. Ei îşi plătesc dările, noi închidem ochii şi trăieşte, frate, cît poţi! Odessa-mama ne suportă pe toţi dacă ştim să ne vedem fiecare de treburile lui. Ştii bine că nici miliţia şi nici banditii nu iubesc *bespredelul*. Ei, se mai întîmplau cîte una-alta, că totuşi mai aveam şi noi obligaţii faţă de şefii noştri. Mai trebuiau o amendă, un arest, dar totul în linişte şi bună înţelegere. Firește, dacă şi ei îşi vedeau de treburile lor şi nu începeau *bespredelu'*... Dacă începeau *bespredelu'* şi ridicau *kipeş* în tot oraşul, atunci eram nevoiţi să facem arestări serioase, căci îi ştiam pe toţi binişor. Nu aveam de ales, căci veneau cei de la centru care habar n-aveau de regulile locului şi făceau prăpăd pe aici. Dar aici, în general, a fost linişte după moartea lui Stalin. Ne-am văzut fiecare de treabă şi am trăit şi am mîncat împreună o pîine albă. Înţelegi, Vasile Andreevici? a continuat el nostalgic. Ce băieţi! Ce băieţi erau! a zis Jora Miliţianul dînd ultimele înghiţituri peste cap, după care a tăcut brusc.

Comandam rapid încă două rînduri de bere, căci mă temeam să nu mă lase baltă cu povestea şi mai aveam de verificat cîteva informaţii. Pe *deadea* Jora Miliţianul nu trebuia să-l forţezi să-ţi povestească ceva anume. Adică, cum încercai să-l ghidezi cu întrebări punctuale şi exacte, pentru a-l îndrepta spre ceva anume, îl pierdeai. Sau povestea lucruri total nefolositoare ori înşira de-a dreptul invenţii. Bătea cîmpii,

cu alte cuvinte. Lui trebuia să-i dai mînă liberă să vorbească, iar tu să-ţi înfrîngi sentimentul acela de intervievator profesionist care vrea materialul de jurnal sau de mai ştiu eu ce studiu. Dacă simţea că este interogat şi folosit, nu căpătai nimic. Totul trebuia să se întîmple natural, ca şi cum tu doar ascultai şi te minunai. El trebuia să vadă fascinaţia poveştii lui în ochii tăi. Dar pentru asta era nevoie de mult timp în care să se creeze acea stare de intimitate şi liniştea specifică povestitorului fără scop. Timpul acestui gen de povestitor şi acestui gen de ascultător e ca timpul băutorului autentic: oamenii stau acolo fără nici un motiv, fără nici un scop, fără nici o finalitate concretă. E aşa, un soi de timp al unei plăceri bolnăvicioase.

Şi dacă porneai aşa la drum, aflai tare multe lucruri. Aflai pînă la urmă şi despre lucrurile de care aveai nevoie. Dar berea trebuia să curgă şi nu era cazul să te temi că se va pili prea repede sau că se va termina timpul. Era destul de rezistent, chiar şi pentru vîrsta lui înaintată. Dar cu o singură condiţie: să urmăreşti ca nu cumva să-şi toarne vodcă în bere sau să treacă pe la bar să tragă o vodcă scurtă cînd mergea la toaletă, căci atunci începea concertul.

Cînd se pilea, Jora Miliţianul devenea alt om. Îşi rupea în primul rînd cămaşa şi le arăta tuturor o rană pe care o avea ceva mai jos de piept. O rană destul de mare. Adică o cicatrice imensă. Şi începea să umble pe la mese şi să urle:

„Pentru ţara asta şi pentru voi, *sfoloci*, mi-am dat sufletul, am pus totul la bătaie, şi acum poftim mulţumire!!! Bandiţii, care acum cîţiva ani mă ascultau şi împărţeau cu mine tot, nici nu mă mai salută, scuipă

pe mine, căci au ajuns în parlamentul de la Kiev şi ăl de la Chişinău. Ţara pentru care am vrut să murim se pişă pe noi. Uite ce am făcut eu pentru ea, urla Jora din toţi rărunchii, bătîndu-se cu pumnul în piept şi arătînd spre rana de mult cicatrizată. Ce a ajuns Patria mea? E ca o curvă terminată, se culcă cu bandiţii de ultimă speţă...

Ăştia-s bandiţi? Unde-s bandiţii mei de altădată, cu care împărţeam fiecare bucăţică de pîine şi ne respectam? Unde-s? Ăştia de azi sînt nişte trădători şi curve care se gîndesc numai la ei şi la neamul lor, iar poporul geme de suferinţă, de foame... Ahh! Cînd se va mînia poporul ăsta şi cînd vom pune mîinile pe topoare şi coase să-i dăm jos şi să-i trimitem dincolo de Volga, în Siberia, la muncă silnică, că doar asta mai merită! Unde eşti, Iosif Visarionoviiiiici, urla din toţi rărunchii şi se apuca să cînte imnul războiului celui mare:

Ridică-te, măreaţă ţară,
Ridică-te la luptă pe viaţă şi pe moarte".

Şi continua aşa pînă se prăbuşea pe masă. Dar se găsea mereu cineva care să-l ducă acasă. Bătrînul miliţian Jora merita acest ajutor din plin. Era ultimul reprezentant al unei lumi dispărute. Sau transformate total, în care nici el nu se mai recunoştea, şi doar alcoolul îl mai ţinea în viaţă. Şi poveştile pe care le culegeam eu.

Însă, cînd era treaz şi bea doar bere, era pîinea lui Dumnezeu. Vorbea întruna, era binedispus şi nu intra niciodată în faza „războiului pe viaţă şi pe moarte", ca atunci cînd amesteca berea cu vodcă. Asta era foarte important şi trebuia să pun în aplicare tot soiul

de tehnici de control. Deveneam eu zen, dar nu într-atît încît să-l scap de sub control. Lucruri diferite.

— Iar Pianistul, Vasile Andreevici, a fost un om de aur. Domnilor tovarăşi, pur şi simplu omul nu ar fi obijduit în viaţa lui o muscă. Înţelegeţi? O muscă! Uite, zbura aşa musca. Tu stai şi bei bere şi-ţi vine să o plesneşti cînd ţi se aşază pe *taranká* sau *pivă*. Nu aşa ar face orice om aşezat? Ei bine, nu! Pianistul nu o plesneşte să-i sară ochii, ci doar aşa, face puţin din palmă, parcă i-ar da cu evantaiul s-o răcorească. Parcă n-ar vrea s-o deranjeze. Mă scuzaţi, cum ar veni, vă rog să părăsiţi halba mea şi *taranka*, că vreau să servesc. Uite ăsta era Pianistul! Dar cum fura, cum fura!!! Nu, ăsta nu e furt. Ăsta nu poate fi numit furt pur şi simplu!!! spunea el apăsat, dînd din cap, vrînd parcă să se convingă pe sine, în timp ce mai trăgea cîteva înghiţituri zdravene de bere. Ce fac ăştia de azi e furt. Cum naiba, ziua în amiaza mare, să loveşti, să iei sacoşa, să furi în cel mai vulgar şi brutal mod? Cum?! De politicieni nu mai zic nimic, cum să-i respecţi? Unde-s arta şi stilul de altădată? continua el teatral povestea. Păi, să vă spun ce făcea Pianistul? Acest Rembrandt al furtului! Pe Pianist, cînd se urca în tramvai sau în autobuz, toată lumea îl saluta. Era mereu îmbrăcat elegant, nu-şi lăsa niciodată acasă pălăria sau cuşma lui frumoasă de nurcă. Cum să furi fără pălărie? Este o indecenţă. E ca şi cum te-ai apuca de o pictură fără pensulă. Şi cum le scotea portofelele! Divin... Nu, nu! Voi pur şi simplu nu înţelegeţi nimic!!! El nu doar că le scotea portofelele. El le scotea aşa încît nimeni să nu simtă şi să nu observe. E o impoliteţe să deranjezi pe cineva cînd îl furi. Pur şi simplu nu se face, nu

e profesionist. Clientul nu trebuie deranjat pentru o nimica toată! Dar asta nu era tot. Asta era doar conturul picturii, o mică schiţă, un simplu preludiu. Pianistul nostru scotea frumos portofelul din buzunarele „modelului", lua banii din el şi punea la loc portofelul cu toate actele şi toate celelalte lucruri pe care le avea. Pianistul niciodată, dar niciodată nu păstra portofelul şi, mai ales, nu se atingea de acte. Oare actele nu erau treaba miliţiei? Da, firește, asta era treaba mea, căci atunci cînd amărîtul venea la noi, eu trebuia să-l identific pe el, căci Pianistul era departe, undeva la umbra unui copac sau pe terasa unei crîşme, unde-şi serba noua operă în braţele vreunei doamne. Îmi aduc aminte că odată a făcut una lată de tot. De fapt, a fost o capodoperă, ce mai! Era la o mare sărbătoare oficială. Toată lumea bună a oraşului se afla acolo. Doamnele gătite ca de gală, domnii puşi la patru ace cum numai la Odessa se poartă. Şi firește că eroii noştri de pe Moldovanka nu puteau lipsi. Pianistul era şi el prezent, cum altfel! Era serbare, era vreme bună, era un *sabantui* în toată regula. Şi eu eram atunci acolo. Dar nu ca să-i păzesc pe acei oameni, ci doar ca să sărbătorim. Le-am spus: băieţi, azi, fără prostii. Doar serbăm. Şi toţi băieţii au înţeles, numai Pianistul nu s-a putut abţine. Mişka, Mişka, de ce mă faci să fac prostii!? De ce mă duci în ispită? De ce mă pui să te pedepsesc, pe mine, care nu ţi-am zis niciodată nici măcar „dă-te mai încolo"? Nu. Şi acum a trebuit s-o fac lată de tot. Dar nu am avut de ales! Ori el, ori eu. Iar eu întotdeauna sînt mai aproape de mine decît el. Nu ştiu dacă mă înţelegi. Şi mai aveam

și o familie de întreținut, nu ca el, singur cuc. Că așa-s bandiții.

Bătrînul Jora se așează comod pe scaun. Își puse frumos halba în față, de parcă se pregătea de ultima bătălie, își îndreptă mustățile, își frecă buzele și continuă entuziasmat povestea.

— Dar să vă spun cum a fost. Toată lumea se simte bine, se distrează și numai pe Mișka-l mănîncă-n cur. Nu se poate stăpîni. A văzut cum un portofel gros, foarte gros, a fost scos și băgat în buzunarul interior al costumului. Portofelul ca portofelul, dar cine era posesorul sacoului în care era portofelul foarte gros? Cine, cine? Ivan Petrovici Galațuiev! Omul cu propaganda pe Odessa. De oamenii ăștia nu te atingi din principiu. Pur și simplu nu se face! Nici Beni Krik nu ar fi îndrăznit să se atingă. La ce bun? Dar așa gîndim noi, însă ce gîndea Mișka Pianistul nimeni nu știe. Dar aveam să aflăm repede. Și se apropie Mișka al nostru de Ivan Petrovici și, fiindcă era un virtuoz cum nici Opera de la Paris și Berlin n-a văzut, că Moscova oricum nu are de unde, i-a scos cît ai clipi portofelul din buzunar. Și încă i-a mai și mulțumit și l-a întrebat de sănătate și de cum se simte nevastă-sa. Nu putea să-l lase fără portmoneu fără să-l facă să se simtă bine. Clientul nostru, stăpînul nostru. A fost făcut la cea mai înaltă clasă! Dacă ar fi luat blestematul ăla de portmoneu și ar fi plecat! Dar nu! A luat portmoneul, l-a golit de bani și l-a pus frumos la loc, cum numai genialul nostru Pianist poate. Nimeni nu a văzut, nimeni nu a simțit și toată lumea era fericită. Mai ales Ivan Petrovici, care avea o soție tînără, foarte tînără, și bine instruită ideologic. De sus pînă jos. Dar asta

nu e tot. Ascultați pînă la capăt! Dacă ar fi plecat blestematul cu banii luați și l-ar fi lăsat în plata Celui de sus pe Ivan Petrovici, poate că nici azi nu am ști această istorie. Numai că Pianistul nostru și-a dat brusc seama că a făcut o gafă. Pentru noi, muritorii și necunoscătorii tainelor acestei arte, nu era nimic. Era ceva minor. Însă pentru un mare maestru, un clasic al genului, era de neiertat. Și ce credeți că omisese Pianistul? Ei bine, omisese să-i încheie nasturele de la sacou, nasture pe care-l deschisese pentru ca degetele să cînte mai bine pe claviatură. Înțelegeți? Nu, nu înțelegeți pentru că sînteți niște profani. Ascultați aici: după ce i-a scos portofelul, după ce i-a scos banii și după ce i-a pus înapoi în buzunar portofelul, el ar fi trebuit să închidă nasturele pe care-l deschisese la început. Și a omis acest detaliu. Vă imaginați? Ce-am fi făcut noi în acest caz? Am fi fost probabil de mult beți și cu toți banii cheltuiți. În vecii vecilor nu ne-am fi gîndit la un nasture neîncheiat de la sacoul clientului. Să fim serioși! Probabil așa ar fi gîndit pînă și profesioniștii în domeniu. Un detaliu nesemnificativ, care nu contează atît timp cît banii sînt deja în buzunarul tău. Așa ați fi făcut și voi toți cei prezenți, arătă el cu mîna roată, ca să fie clar, și mai luă trei guri de bere. Da, toți am fi făcut așa! Nu însă și marele artist de renume mondial Mișka Pianistul. El a făcut ceea ce nimeni n-ar mai fi îndrăznit să facă. A revenit să desăvîrșească opera rămasă neterminată. Și s-a apropiat, a reușit să închidă nasturele sacoului fără ca Ivan Petrovici să simtă, dar aici s-a întîmplat necazul. Și necazul lui avea să fie tînăra soție, care nu-l scăpa din ochi pe Ivan Petrovici. De unde să știe Mișka Pianistul

tainele unei femei tinere? Cu toate că Mişka gîndea corect: ce femeie întreagă la minte stă cu ochii pe bărbatul ei la o chermeză? Dar se pare că ea nu stătea cu ochii pe Ivan Petrovici, ci pe buzunarul cunoscutului şef cu propaganda. Iar astea sînt două lucruri diferite. Cum ar veni, au fost în conflict de interese şi aici s-au ciocnit două interese. Mare ghinion... Da, da, da! Acea tînără aparent nevinovată a observat. Şi atunci s-a petrecut tragedia. Opera de artă a fost terminată, o operă desăvîrşită, însă artistul, ca orice mare creator, a fost sacrificat pe altarul artei sale. Şi, scuzaţi-mă, aici a trebuit să intervin eu. Credeţi că mi-a fost uşor? O, ce ştiţi voi! Oi, oi, oi, pentru mine ar fi fost poate mult mai uşor să-i ard un bici pe spate neprihănitului şi preasfîntului Isus Hristos decît să-i pun cătuşele Pianistului. Şi uite-aşa l-am trimis la ocnă pentru cîţiva ani buni pe Mişka Pianistul. Însă ce poveste a rămas! Hai mai bine să bem încă un rînd în cinstea acestor mari eroi pe care azi îi uităm. Ce vremuri trăim! Şi ştiţi ce mi-a spus la final acest artist desăvîrşit al meseriei lui? a întrebat tare bătrînul Jora Miliţianul, ridicîndu-se în picioare cu halba în mînă de parcă voia să fie sigur că toată lumea îl aude şi înţelege. Ei bine, mi-a spus ceva ce puţini miliţieni au auzit în viaţa lor: „Arestează-mă cu inima împăcată, Jora, nu-ţi fă probleme pentru mine. Meseria mea e să fur, iar a ta să mă arestezi. Dacă tu nu m-ai putut aresta pînă acum înseamnă că mi-am făcut bine meseria. Pentru că acum m-ai prins înseamnă că am greşit undeva, şi asta nu se iartă. Deci ai toate motivele să mă arestezi, căci este o pedeapsă pentru greşeala

mea. Şi sînt dispus să plătesc această greşeală. Dar sper să nu se mai repete". Da, aşa mi-a vorbit Mişka Pianistul... Ooo, care nu e doar un mare artist, ci şi un mucenic. Vă imaginaţi aşa ceva? întrebă Jora mimînd nedumerirea şi dînd pe gît ultimele guri de bere din halbă, pe care apoi o trînti pe masă.

Acestea erau poveştile spuse de miliţianul Jora, deja bătrîn, ieşit la pensie şi care îşi merita toate berile. Avea ce povesti. Totuşi, nu e puţin lucru să-l arestezi pe Pianist, eroul despre care circulau atîtea legende!

Am ajuns prima dată în casa Pianistului tot prin intermediul Profesorului sau, mai bine zis, la recomandarea lui. Am ajuns la adresa indicată, am urcat în clădirea veche cu o curte interioară, la etajul doi, şi am sunat la numărul indicat pe un bileţel primit de la Profesor. Mi-a deschis o doamnă foarte în vîrstă, dar care se ţinea încă destul de bine şi avea nişte trăsături foarte frumoase. Era îmbrăcată îngrijit, mult mai dichisită decît bătrînii de pe la noi, care, de la o vîrstă, poartă haine ponosite, par neîngrijiţi şi cumva puţin decăzuţi. Asta poate şi din cauza sărăciei şi a lipsei unui ajutor din partea celor mai tineri, care, mai nou, fug în toate cele patru zări.

M-am prezentat şi i-am spus pentru ce venisem. Îl căutam pe Mihail Ivanovici, cu referire la Mişka Pianistul. M-a poftit în sufragerie, o cameră încăpătoare, dar destul de încărcată cu mobilă veche, o mică bibliotecă şi multe tablouri şi fotografii înrămate. Pe toate rafturile erau o mulţime de obiecte vechi şi încăperea aducea cu un magazin de antichităţi în miniatură. În cîteva clipe a apărut şi eroul meu. Un domn

cam de aceeaşi vîrstă cu doamna care mi-a deschis uşa. Era îmbrăcat într-un halat elegant de casă, de culoare închisă. Chiar şi la acea vîrstă impunea respect. M-am prezentat.

— Mihail Ivanovici, iar pentru dumneata, tinere domn, se poate şi Mişka Pianistul, căci mi s-a comunicat despre interesul dumitale pentru persoana mea, ceea ce mă măgulește sincer, a început ritualul faimosul hoţ de buzunare, care acum părea un domn respectabil de o anumită etate. Iar dumneaei este Maria Feodorovna, soţia şi dragostea mea, cea care a dus greul vieţii noastre deseori zbuciumate, a arătat el spre doamna care mi-a deschis uşa. Maria Feodorovna, poate ne faceţi, vă rog, un ceai, dacă tînărul domn nu se împotriveşte. Noi, după cum deja probabil ştii, nu consumăm alcool, dar vă putem oferi cu mare plăcere un ceai, a continuat bătrînul hoţ.

— Vă mulţumesc, ceaiul este perfect pentru mine.

În timp ce doamna părăsea camera, îndreptîndu-se spre bucătărie pentru a pregăti ceaiul, noi ne-am aşezat comod în două fotolii de lîngă o măsuţă, ne-am privit şi am început discuţia. De fapt, a fost mai degrabă un soi de monolog al lui Mişka Pianistul.

— Toată lumea care vine pe la mine vrea să ştie istorii, secrete şi lucruri senzaţionale. Presa de azi a ajuns un imens scandal. Toţi vor asta. În realitate, munca mea, meseria mea s-a bazat mereu pe discreţie. Să umbli prin buzunarele oamenilor, prin genţile şi portmoneele lor, chiar şi numai cu dorinţa şi intenţia meschină, de ce nu?, de a-i curăţa de bani, nu e cel mai plăcut lucru. Intri cumva în zona intimă a omului. Nu e ca şi cum i-ai lua gîtul, l-ai tîlhări acasă,

ai fura de la bancă sau mai știu eu de unde. Ca să nu mai vorbesc la ce alte forme de escrocherii poți apela. Aici, în meseria noastră, lucrăm cu o zonă intimă. Aș spune foarte intimă și de aceea în munca noastră se cere multă discreție. În buzunare, în gențile și portofelele proprii nu umblă mai nimeni. Nici măcar soții și soțiile nu umblă unii în lucrurile celorlalți. Asta e ca o lege nescrisă respectată de tot omul, indiferent de rang. Iar eu, ca un bun profesionist, am avut grijă să respect această discreție maximă și intimitatea clientului meu. Am scos, am sustras necesarul și am pus la loc. Ce am găsit acolo e o taină, e secretul nostru. E ca la banca elvețiană. Și noi garantăm secretul buzunarului, genții și portofelului, așa cum banca respectă secretul bancar. Eu m-am născut înainte de război și, ca mulți copii din generația mea, am rămas orfan. La mine a fost puțin mai complicat. Eu vin dintr-o familie bună, dar, din păcate, ai mei nu au avut timp să mă educe, să mă crească. Tata a murit în primul an de război. Cînd a murit eu aveam doar cîțiva ani. Mi-a rămas de la el o singură fotografie, alături de mama, încă foarte tineri.

Pianistul scoase o fotografie veche alb-negru, deja îngălbenită, în care erau surprinși doi tineri veseli și cu siguranță îndrăgostiți.

— Îmi aduc aminte bine bocetul mamei care a primit telegrama morții tatei. Eu nu înțelegeam nimic, dar bocetul ei sfîșietor mi-a rămas în minte. După aceea, mama a trebuit să plece la Moscova, pentru că era o foarte bună telefonistă și era mare nevoie de ea. Avea o muncă mai specializată și secretizată. Așa am ajuns eu la casa de copii. Temporar. Pînă avea să

se termine grozăvia războiului. Însă frontul s-a mişcat, oraşul nostru a fost luat cu asalt şi copiii au fost mutaţi undeva în Asia Centrală. Eu m-am trezit la sfîrşitul războiului, la 8-9 ani, în Taşkent. Nu mai ştiam nimic de mama, iar cînd m-a găsit eu deja eram alt om. Eram una dintre tinerele speranţe ale banditismului sovietic. Eram cel mai bun hoţ de buzunare din generaţia mea şi preferatul lui Sioma Papugai, legendarul rege al buzunarelor. El m-a cules de pe stradă şi m-a învăţat meserie, pentru că mi-a văzut talentul. Îi ziceau aşa pentru că se îmbrăca pestriţ ca un papagal. Dar el era regele genului ăstuia de hoţie. Cînd m-am îndrăgostit de Maria Feodorovna eram deja un bun profesionist şi trăiam pe picior mare. Cîştigam suficient de mult încît să-mi permit un apartament bun, haine elegante şi o masă pe zi în cele mai bune restaurante. Ea a crezut că sînt artist. Eram, în felul meu, dar nu destul cît să o cuceresc. Dacă atunci i-aş fi spus cine sînt, nu aş fi avut nici o şansă. Ea lucra ca recepţioneră la cel mai bun hotel din oraş şi m-am îndrăgostit. Şi am cucerit-o. Abia după căsătorie a aflat cine sînt cu adevărat, dar era deja prea tîrziu. Şi a fost pentru mine ca soţia unui *dekabrist*: m-a suportat şi m-a aşteptat din puşcărie. Ne-am iubit mult, cum numai un hoţ şi o soţie de hoţ se pot iubi. Şi pentru că eu nu am fost un bandit fără familie, ci am vrut neapărat să-mi fac o familie, chiar dacă nu am copii, a trebuit să-mi schimb puţin tactica de lucru. Maria Feodorovna m-a acceptat, dar mi-a interzis să vadă bandiţi în casa noastră. Asta a fost singura ei condiţie, pe care eu am respectat-o. Şi de atunci am lucrat singur. În meseria mea, singuraticii sînt mai rari, dar sînt şi cei mai buni. Toată lumea

vrea să știe cum se face și ce trebuie să știe un hoț de buzunare adevărat. Meseria asta se învață? continuă Mișka Pianistul, luînd de pe masă două bile, pe care începu să le învîrtă printre degete cu o dexteritate cum nu mai văzusem.

Avea degetele subțiri și foarte lungi, iar bilele se roteau în jurul lor atrase parcă de un magnet. Din cîte am înțeles, de aici i se trage și porecla. De la degete.

— Știi, noi avem o meserie mai specială. Noi, între bandiți, sîntem puțin altfel. Nu sîntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge. Nu sîntem vizibili ca ceilalți, nu sîntem bătăuși și fioroși ca ceilalți, dar știm să ne facem bine meseria, fără a juca după regulile *sticleților*. Firește că, în general, trebuie să ai vocație pentru această meserie, ca și pentru toate celelalte. Însă e vorba și de multă muncă, antrenament și dexteritate dobîndită. În esență, există două părți ale acestei arte. Este partea tehnică, modul efectiv în care se face, se execută un furt, și partea psihologică, ce ține de pregătirea și executarea furtului. La partea tehnică e nevoie de multă dexteritate. Mîinile și degetele trebuie să vadă singure tot. Ochii tăi nu trebuie să fie acolo. Ei se ocupă de altceva. Mîinile și degetele însă rezolvă tot. Mîna trebuie să se muleze perfect pe orice formă, să curgă asemenea vinului într-un ulcior, fără să intre în conflict cu corpul și obiectele celelalte. Trebuie să se întîlnească armonios cu celălalt, așa încît celălalt să nu simtă prezența unui corp străin. De aceea unii pun în scenă mici accidente pentru a atenua întîlnirea tensionată dintre corpuri. E trucul începătorilor sau al celor mai puțin profesioniști. Ei inventează „ciocniri",

„îmbulzeli" şi alte minuni pentru a ascunde această incapacitate de a armoniza întîlnirea dintre mîna lor şi buzunarul celuilalt. Aici trebuie să ai iscusinţă, care este perfecţionată prin multă muncă, multe exerciţii şi antrenament. De exemplu, eu nu am apelat niciodată la obiecte ajutătoare, nu am tăiat niciodată genţile şi nu am plecat niciodată cu portofelul, actele sau geanta clientului după mine. Consider acest lucru grobianism şi lipsă de profesionalism. De aceea, despre mine circulă multe legende, care de multe ori sînt cam exagerate. Dar mîinile şi degetele trebuie ţinute mereu în formă. Şi cum ajungi la o astfel de performanţă? Prin mult exerciţiu. Dacă simţi că ceva nu merge bine, te opreşti. Faci o pauză. Verifici pe alte persoane, mai puţin riscante. La fel, niciodată nu am început munca băut, după un chef monstru sau obosit. Era o regulă de aur. Mîinile şi degetele, ca şi creierul preferă luciditatea şi claritatea. Trebuie să fie în formă. Cu partea psihologică, lucrurile sînt ceva mai complicate. Aici îţi trebuie instinct, spirit de observaţie, nervi, inteligenţă, luciditate şi enorm de multă experienţă. Pentru că aici contează nu doar să ştii să-ţi alegi clientul perfect, ci şi locul perfect, să ai în vizor toţi oamenii din jur care pot influenţa furtul. Aici eşti mai ceva ca un regizor, dar care înscenează şi controlează totul fără ca ceilalţi să înţeleagă ce li se întîmplă. El ştie ce vede şi ce gîndeşte în acel moment fiecare actor şi fiecare erou de pe scenă. Persoana aleasă este foarte importantă. Trebuie să aibă la ea bani sau obiecte preţioase. La ce te ajută să faci o muncă atît de riscantă şi complicată, dacă la final te trezeşti cu un *cervoneţ* amărît? Deci trebuie să ştii că cel ales are

ceva valoros în buzunar. Trebuie să fie o cercetare prealabilă a clientului. Acesta trebuie să fie şi o victimă uşoară, cu toate că cei cu bani sînt clienţi dificili, pentru că ţin la ei, nu ca noi. Deci ştiu să şi-i păzească. Doar că noi ştim să-i sustragem mai bine decît ştiu ei să-i păzească. De aceea hoţul şi victima se iubesc atît de mult. Locul şi timpul contează mult. Trebuie să alegi un loc care să-ţi ofere multe posibilităţi de ieşire, multe oportunităţi de acţiune şi un timp în care clienţii sînt mai dispuşi să fie furaţi. Iar lucrul foarte complicat este să stabileşti ce persoane vor fi în jurul clientului şi ce vor face ele în clipa în care tu vei acţiona. Cînd acţionezi, eşti un om obişnuit, ba, mai mult, prezinţi încredere şi siguranţă. Nu poţi să fii hoţ dacă ai un comportament sau o înfăţişare care sare în ochi, căci atunci toţi vor fi cu ochii pe tine. În general, cel care fură este opus celui de care te temi, faţă de care eşti suspicios. Culoarea, cum spunem noi, hoţii, nu te avantajează. De aceea cei mai buni hoţi sînt oamenii cei mai respectabili şi de încredere. Cînd decizi să fii hoţ profesionist, trebuie să înveţi să devii om de încredere şi să ştergi orice urmă de suspiciune. Deci, cînd intri în acţiune, tu eşti un om de încredere care citeşte un ziar, de exemplu. Dar în timp ce citeşti ziarul sau o carte, urmăreşti simultan reacţiile celor care se află în cîmpul tău vizual. Tu nu doar vezi, ci şi prevezi fiecare mişcare a celorlalţi. Cînd acţionezi, trebuie să fii sigur că nimeni nu va observa şi nu te va bănui de nimic. Faci toate astea în timp ce pentru ceilalţi tu doar citeşti un ziar. Acţiunea se numeşte: un domn respectabil citeşte ziarul. Dar hai mai bine să bem un ceai, zise bătrînul Mişka Pianistul, cred că te-am

plictisit cu poveştile mele, şi îşi strigă duios doamna: Maria Feodorovna, servim şi noi ceaiul ăsta? Să nu-l lăsăm pe tînărul domn fără ceai. Şi, te rog, şi o dulceaţă de cireşe, dacă se poate. Din cele amare, te rog.

În timp ce doamna elegantă turna în căni ceaiul aromat, Mihail Ivanovici, cel care cîndva fusese faimosul hoţ de buzunare Mişka Pianistul, despre care a auzit orice copil din Odessa sau Chişinău, se uita cu admiraţie la ea şi zîmbea. Doamna lui elegantă turna atentă ceai în căni şi zîmbea luminos. Sorbeam din ceaiul negru, amărui şi nu ştiam ce să cred. Să fie adevărat ceea ce spun ei, e adevărat ceea ce mi se întîmplă sau visez? Poate că era. În definitiv, ce contează? Poate doar povestea şi acea stare confuză de nedumerire care avea asupra mea un efect aproape mistic. Şi au urmat alte trei ore de discuţii, cărora încă nu reuşesc să le dau de capăt.

Despre buzunare și haine: de la *haute couture* și *prêt-à-porter* la uniforme și zeghe

Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om și i-a zis: „Unde ești?". El a răspuns: „Ți-am auzit glasul în grădină; și mi-a fost frică, pentru că eram gol, și m-am ascuns". Și Domnul Dumnezeu a zis: „Cine ți-a spus că ești gol?".

Facerea 3:9-11

Un oraş e ca o haină. Are fason şi croială. Uneori mai bună, alteori mai proastă. Are material şi cusătură, uneori mai bine făcută, alteori mai de mîntuială. Cert este că vrea mereu să-ţi ia ochii cu ceea ce se vede la suprafaţă. Tu de obicei cazi pradă acestui fel de a-l cunoaşte. Priveşti materialul şi croiala, formele şi culorile şi crezi că ai cunoscut oraşul. Ai vizitat locurile pe care el vrea să le vezi şi nu bănuieşti lucrurile ascunse. Iar locurile ascunse sînt cele mai interesante şi mai importante.

Pentru ce s-a inventat haina? V-aţi întrebat vreodată? Astăzi, cînd televiziunile şi întreaga industrie a showbizului reduc haina la un element vestimentar al modei, al divertismentului şi al spectacolului, cînd toate magazinele ne vînd ceva la modă, de sezon, ceva prezentat de manechine, noi aproape că am uitat pentru ce s-a inventat haina. O, nu, dragilor, haina nu a fost inventată pentru a fi *haute couture*. O, nu! Şi nici măcar pentru a fi *prêt-à-porter*. Nu! Nici măcar pentru asta!

Nimeni nu mai ştie pentru ce s-a inventat haina, însă ce este *haute couture* ştie aproape oricine, nu are cum să nu fi aflat. După cum bine ne aducem aminte, acest fenomen vestimentar a apărut în rîndul luxoasei aristocraţii franceze, care avea croitori personali, aprovizionaţi cu mătăsuri scumpe, ce îi împodobeau cu haine pe membrii curţii regale plictisite şi dornice de fală. În timp, hainele au devenit mult mai mult decît simple acoperăminte ale corpului, au început să fie simboluri ale luxului, ale puterii, ale bogăţiei şi marcă a unei poziţii pe o scară ierarhică. Simplu spus, *haute couture* a fost şi va rămîne doar un soi de etichetă a

puterii. Este haina puterii. Este uniforma puterii, ca să explicăm şi pe înţelesul bandiţilor. Voi, dragi prieteni bandiţi, purtaţi uniforme „zeghe" pentru a fi identificaţi, pe cînd ei poartă *haute couture* pentru a se distinge radical de voi, de toţi. E o prăpastie, nu-i aşa? Pentru voi, uniforma de închisoare e un semn al stigmatului şi al poziţiei sociale inferioare pe care-o ocupaţi, în timp ce pentru ei e marca puterii şi a poziţiei sociale superioare. Şi nu vă veţi întîlni niciodată, căci între voi sînt zidurile, gratiile, instituţiile puterii, gardienii, poliţia, justiţia, armata şi toate celelalte.

Şi, dacă tot vorbim despre uniformă, e ştiut că ea este un însemn al disciplinei şi controlului. Uniforma cu epoleţi e puterea de control, puterea celui care disciplinează fizic şi psihologic, iar uniforma fără grade şi ierarhii, zeghea, este a celui care trebuie disciplinat. Cel dintîi are un nume şi un grad ierarhic stabilit, cel din urmă are doar stigmatul clasei damnate şi nu are nume cînd o poartă, ci doar un număr; mai mult, el este un număr. Pentru putere, aceştia nu sînt decît nişte numere ce trebuie îngrădite şi ţinute departe de oamenii cu nume, superiori ierarhic. Oamenii în *haute couture* trebuie protejaţi de cei în zeghe cu ajutorul oamenilor în uniforme gradate.

Ah, dar era să uit. Între voi mai există ceva. Între haina *haute couture* şi zeghe, dincolo de uniformele cu epoleţi, mai e ceva important. Şi anume, haina *prêt-à-porter*. Să ştiţi că această haină este poate cea mai periculoasă. Sau, mai degrabă, cei care o poartă sînt pericolul pentru voi. Cu *haute couture* nu prea vă întîlniţi voi, ca bandiţi, pentru că prăpastia e prea mare. Cu uniformele puterii vă întîlniţi des, dar ştiţi

cum să lucrați cu ele, căci ăsta e sensul jocului. Hoții și Vardiștii. Știți bine cum se procedează cu dușmanii voștri în uniforme, de la polițist la judecător și alți reprezentanți ai puterii. De multă vreme nu vă mai temeți de *musor*, acest gunoi care vă terorizează. Însă încercați să înțelegeți cine se ascunde sub această haină *prêt-à-porter*?

Prêt-à-porter este haina *gata-de-purtat* și aici se ascunde cam toată filosofia. Ea este un soi de haină ce imită *haute couture*-ul, chiar dacă nu e făcută de mari croitori, se produce în serie într-o fabrică sau mai multe și nu este confecționată din aceleași materiale scumpe. Esența ei constă în imitare, iar cel care o poartă aparține unei clase inferioare, de mijloc, vrînd și visînd să se considere că aparține clasei superioare. *Prêt-à-porter* este de fapt haina și uniforma celor pe care voi îi numiți foarte simplu *fraieri*. Între voi, cei care purtați uniforma zeghe, și cei care poartă *haute couture* se află această castă ce-i apără de voi, adică fraierii care poartă *prêt-à-porter*. Ei sînt de fapt și cei mai buni vînători de bandiți și constructori de pușcării, dar și cele mai bune „jertfe" ale voastre.

Încă puțin despre zeghe. De ce v-au vărgat fraierii vouă uniforma, și nu pe a celor cu epoleți, care apără puterea și pe cei în *haute couture* și *prêt-à-porter*? Nimeni nu știe cînd a început această tradiție și de ce. Specialiștii își bat și azi capul. Să fi pornit totul din adîncurile cărților sacre care ne spun în a V-a carte a lui Moise, în capitolul 22, despre amestecul semințelor și țesăturilor: „Femeia să nu poarte îmbrăcăminte bărbătească, și bărbatul să nu se îmbrace cu haine femeiești; căci oricine face lucrurile acestea este o urîciune

înaintea Domnului Dumnezeului tău. Dacă întîlneşti pe drum un cuib de pasăre, într-un copac sau pe pămînt, cu pui sau ouă, şi mama lor şezînd peste pui sau peste ouă, să nu iei şi pe mama, şi pe puii ei, ci să dai drumul mamei şi să nu iei decît puii, ca să fii fericit şi să ai zile multe. Cînd zideşti o casă nouă, să-ţi faci un pălimar împrejurul acoperişului, ca să nu aduci vină de sînge asupra casei tale, dacă s-ar întîmpla să cadă cineva de pe ea. Să nu semeni în via ta două feluri de seminţe, ca nu cumva să întinezi şi rodul seminţei pe care ai semănat-o, şi rodul viei. Să nu ari cu un bou şi un măgar înjugaţi împreună. Să nu porţi o haină ţesută din felurite fire, din lînă şi in, unite împreună. Să faci ciucuri la cele patru colţuri ale hainei cu care te vei înveli".

Aceste haine ale Diavolului, hainele vărgate, erau de fapt în tot Evul Mediu însemnele celor decăzuţi şi damnaţi, aruncaţi din cetate, în imediata vecinătate a zidurilor înconjurătoare: de la hoţi la clovni şi de la schilozi la eretici. Cert este că, atunci cînd carmeliţii din Palestina au ajuns în Europa cu rasa lor dungată, toţi locuitorii satelor şi orăşelelor în care se opreau aruncau cu pietre în ei. Pentru că purtau haina Diavolului, vărgată. Iar pentru asta puteai fi condamnat la moarte. Acest însemn, devenit stigmat, a rămas pînă în ziua de azi. Mult timp a fost folosit pentru a distinge clar categoria „îngerilor căzuţi", a bandiţilor şi hoţilor, care – nu-i aşa? –, sînt „copiii Diavolului" pentru că nu respectă nimic din legile noastre, legile lumii bune şi divine.

Însă pentru *blatari* a purta zeghe nu este o umilinţă. Pentru ei zeghea este un semn de recunoaştere.

Ceea ce pentru ceilalţi e stigmat pentru ei este un semn al solidarităţii. Cum spune şi cîntecul *blatarilor*:

Dacă am pantalonii vărgaţi,
Vă rog o ţigară să-mi daţi.

Dar oare acesta este sensul principal al hainei? Haina este oare doar un însemn al puterii şi al ierarhiei noastre sociale? Oare haina este făcută ca pe unii să-i proslăvească, pe alţii să-i motiveze să-şi dorească a fi proslăviţi, iar pe alţii să-i umilească? N-aş crede că lucrurile sînt atît de simple.

Bine, bine, o să-mi spuneţi, dar toată lumea ştie că haina mai are o funcţie importantă, aceea de a proteja corpul de soare şi căldură, de geruri, furtuni şi ploi şi de multe alte fenomene ale naturii cu care se confruntă omul. Puteţi să-mi spuneţi simplu: omul a inventat haina ca să se protejeze. Haina este blana lui artificială.

Şi aveţi dreptate. Aşa e. Şi nimeni de pe acest pămînt nu vă poate contrazice. Dar un bătrîn bandit care pretindea că e rabin mi-a spus că lucrurile stau puţin altfel. Că haina nu apare în urma nevoii de protecţie, ci în urma păcatului primordial. Haina nu ne vorbeşte de protecţie, ci de goliciune. Despre conştiinţa de a fi gol. Este ruşinea care vine în urma acestei cunoaşteri aduse de păcatul originar. Atunci, ce vrea să spună haina înainte de toate? În primul rînd, nu vrea să spună nimic nici despre nevoia noastră de protecţie, nici despre mărci, ierarhii sau statut. Haina ne spune că noi toţi sîntem goi în faţa Celui de Sus. Că, de fapt, toţi sîntem egali în goliciunea noastră şi

ne-o ascundem: la început au fost niște frunze de smochin, apoi ne-am inventat tot felul de acoperăminte. Haideți să recitim istoria hainei, așa cum e spusă ea în cartea cea bună a Pentateuhului. În Geneză, capitolul 3, o avem în toată splendoarea ei:

> Șarpele era mai șiret decît toate fiarele cîmpului pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. El a zis femeii: „Oare a zis Dumnezeu cu adevărat: «Să nu mîncați din toți pomii din grădină»?". Femeia a răspuns șarpelui: „Putem să mîncăm din rodul tuturor pomilor din grădină. Dar despre rodul pomului din mijlocul grădinii, Dumnezeu a zis: «Să nu mîncați din el și nici să nu vă atingeți de el, ca să nu muriți»". Atunci, șarpele a zis femeii: „Hotărît că nu veți muri, dar Dumnezeu știe că, în ziua cînd veți mînca din el, vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele și răul". Femeia a văzut că pomul era bun de mîncat și plăcut de privit și că pomul era de dorit ca să deschidă cuiva mintea. A luat deci din rodul lui și a mîncat; a dat și bărbatului ei, care era lîngă ea, și bărbatul a mîncat și el. Atunci li s-au deschis ochii la amîndoi; au cunoscut că erau goi, au cusut laolaltă frunze de smochin și și-au făcut șorțuri din ele. Atunci au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin grădină în răcoarea zilei, și omul și nevasta lui s-au ascuns de fața Domnului Dumnezeu printre pomii din grădină. Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om și i-a zis: „Unde ești?". El a răspuns: „Ți-am auzit glasul în grădină și mi-a fost frică, pentru că eram gol, și m-am ascuns". Și Domnul Dumnezeu a zis: „Cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mîncat din pomul din care îți poruncisem să nu mănînci?". Omul a răspuns: „Femeia pe care mi-ai dat-o ca să fie lîngă mine, ea mi-a dat din pom și am mîncat". Și Domnul

Dumnezeu a zis femeii: „Ce ai făcut?". Femeia a răspuns: „Şarpele m-a amăgit şi am mîncat din pom". Domnul Dumnezeu a zis şarpelui: „Fiindcă ai făcut lucrul acesta, blestemat eşti între toate vitele şi între toate fiarele de pe cîmp; în toate zilele vieţii tale, să te tîrăşti pe pîntece şi să mănînci ţărînă. Vrăjmăşie voi pune între tine şi femeie, între sămînţa ta şi sămînţa ei. Aceasta îţi va zdrobi capul şi tu îi vei zdrobi călcîiul". Femeii i-a zis: „Voi mări foarte mult suferinţa şi însărcinarea ta; cu durere vei naşte copii, şi dorinţele tale se vor ţine după bărbatul tău, iar el va stăpîni peste tine". Omului i-a zis: „Fiindcă ai ascultat de glasul nevestei tale şi ai mîncat din pomul despre care îţi poruncisem: •Să nu mănînci deloc din el•, blestemat este acum pămîntul din pricina ta. Cu multă trudă să-ţi scoţi hrana din el în toate zilele vieţii tale; spini şi pălămidă să-ţi dea şi să mănînci iarba de pe cîmp. În sudoarea feţei tale să-ţi mănînci pîinea pînă te vei întoarce în pămînt, căci din el ai fost luat; căci ţărînă eşti şi în ţărînă te vei întoarce". Adam a pus nevestei sale numele Eva, căci ea a fost mama tuturor celor vii. Domnul Dumnezeu a făcut lui Adam şi nevestei lui haine de piele şi i-a îmbrăcat cu ele. Domnul Dumnezeu a zis: „Iată că omul a ajuns ca unul din Noi, cunoscînd binele şi răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-şi întindă mîna, să ia şi din pomul vieţii, să mănînce din el şi să trăiască în veci". De aceea, Domnul Dumnezeu l-a izgonit din grădina Edenului ca să lucreze pămîntul, din care fusese luat. Astfel a izgonit El pe Adam, şi la răsăritul grădinii Edenului a pus nişte heruvimi, care să învîrtească o sabie învăpăiată, ca să păzească drumul care duce la pomul vieţii.

Istoria e scurtă şi clară. Fiindcă eram goi, ne-am ascuns. Fiindcă eram goi, ne-am acoperit. Fiindcă

eram goi, ne-am îmbrăcat, ca să ne ascundem goliciunea. Sensul principal al hainei nu e nici marca puterii şi superiorităţii, nici stigmatul neputinţei şi inferiorităţii, ci un semn al egalităţii în goliciunea noastră în faţa destinului, a divinului sau în ce mai credeţi voi.

Dar de unde pornisem? Ah! De la cunoaşterea unui oraş şi de la croiul şi fasonul lui. Firește, tuturor ne place fasonul. Însă în toată această poveste intervine un element foarte important.

Se spune că Dumnezeu l-a făcut pe om. Alţii spun că munca l-a făcut pe om. Şi unii, şi alţii au dreptate. Bandiţii însă citesc cel mai bine această cheie talmudică şi religioasă. Pe om l-a făcut ceea ce el ascunde. Omul a început să se diferenţieze nu prin ce se observă la prima vedere, ci prin ceea ce ascunde. Adică, mai simplu: buzunarul l-a făcut pe om. Cum ziceam, omul a creat haina pentru că era gol şi voia să-şi ascundă goliciunea. Însă pentru a ascunde totul cît mai bine a creat nu doar haina, ci şi buzunarul.

De asta, ca să închei acest lung ocol, cînd mergeţi prin oraşe, nu vă comportaţi ca nişte fraieri de turişti care cască gura la ce se vede, ci comportaţi-vă ca nişte bandiţi. Cum adică? Simplu: buzunăriţi oraşul! Căutaţi buzunarele, căutaţi locurile ascunse, căci numai aşa veţi putea să cunoaşteţi şi să înţelegeţi cu adevărat faţa intimă şi nevăzută a oraşului.

Buzunarele sînt lucrurile cele mai importante pe care le avem. În acest loc intim şi discret nu umblă nimeni din exterior, cu excepţia banditului şi a poliţistului. Poliţistul este puterea şi el poate să controleze, iar banditul e singurul om care nu poate fi oprit de nimeni să umble pe unde vrea. Nimic nu îl ţine

deoparte, nici tu şi nici paza ta, în caz că îţi permiţi să angajezi un protector care să-ţi apere buzunarele. Cu cît buzunarele vor fi mai bine păzite, cu atît ele vor fi mai tentante pentru hoţi şi pentru diverşi banditi, doritori să le viziteze pentru a răscoli prin ele. Această specie este de o curiozitate bolnăvicioasă.

Cînd au apărut şi de unde au apărut aceste buzunare, nimeni nu mai ştie, însă este cert că omul a devenit cu adevărat om odată cu buzunarele. Unii banditi mi-au spus că buzunarele există încă din vremuri ancestrale, cînd omul era vînător şi se lupta cu fiarele, iar pentru a-şi proteja ce avea mai scump, adică organele genitale, a inventat un soi de săculeţ care-i proteja comoara, astfel încît fiara să nu fie tentată să-i sfîşie obiectul nepreţuit.

Alţii mi-au povestit istorii, antice şi medievale, zic ei, care explică în ce fel a apărut buzunarul pentru a ascunde lucrurile secrete, intime, tainice şi, mai ales, valoroase. Mai întîi au fost nişte săculeţi. Cu timpul, au fost transformaţi în buzunare de tot felul, de la cele vizibile la unele ingenioase şi ascunse. Săculeţii s-au transformat în buzunare pentru diverse obiecte, în genţi simple sau sofisticate, care există şi astăzi şi pe care le întîlnim la toate hainele sau printre accesoriile utile unor bărbaţi simpli sau femei sofisticate. Cît adevăr este în această poveste? Îi las pe specialiştii în astfel de lucruri să se pronunţe.

Am auzit chiar şi o poveste, vînturată de Rabi banditul, cum că buzunarul este de fapt o invenţie mult mai actuală şi i-ar fi aparţinut faimosului croitor de pe Malaia Arnautskaia din Odessa, unde îşi avea cartierul general toată contrabanda Imperiului. Numele faimosului

croitor este Benea Karman. Karman înseamnă în rusă „buzunar". Povestea spune că cei mai mari bandiți și contrabandiști din regiune au venit într-o noapte la bătrînul croitor din Odessa și i-au făcut o comandă fără să știe nici ei exact ce vor primi la final. În meseria lor de contrabandiști aveau nevoie de ceva care să le permită să ascundă documente sau bani, pietre prețioase sau arme. Ca orice croitor serios din Odessa, el își făcea reclamă cum numai breasla lui știa: „Dumnezeul nostru Iahve a făcut lumea asta în șase zile, iar în a șaptea s-a odihnit; eu o să-ți fac o pereche de pantaloni într-o săptămînă; dar uită-te la lumea asta și uită-te la pantalonii mei". Și nu poți să spui că nu avea dreptate.

Ei, și de acum pantalonii au început să aibă buzunare! Benea Karman a înțeles perfect sugestia bandiților și a desenat niște croiuri și niște buzunare, că nici bandiții specializați în tot ce nu se vede și ce e ascuns nu le mai puteau da de capăt. Și uite așa, un bătrîn croitor din Odessa și niște contrabandiști necunoscuți au reinventat lumea. De ce? Pentru că așa a apărut buzunarul *kesbene*, cum i se spune în idiș, și așa au apărut și hoții de buzunare, meserie foarte respectată în breasla bandiților. Firește, aceasta este doar o legendă locală. Dar ce poate fi mai adevărat decît o legendă despre buzunar? Poate doar un buzunar gol...

Nu aveți voi atîtea taine și locuri ascunse cîți specialiști în întoarcerea pe dos a buzunarelor avem noi. Și cine să știe mai bine să afle tainele ascunse ale buzunarului, dacă nu hoții și bandiții care le-au comandat? Polițistul, ca reprezentant al puterii, poate să intre în intimitatea ta prin puterea care i-a fost dată.

Hoţii de buzunare însă nu intră în buzunarele tale oricum, pentru că meseria lor a devenit o artă. Ei pătrund fără să simţi, ca nişte maeştri ce sînt ai locurilor ascunse.

În puşcărie însă lucrurile se schimbă radical. În mai toate puşcăriile lumii, buzunarele trebuie să fie la vedere ori să lipsească. Deseori, puşcăriaşii sînt pedepsiţi prin ruperea buzunarelor, pentru că ele ascund lucruri periculoase şi interzise aici. Lipsa buzunarelor menţine sistemul de control al gardienilor asupra puşcăriaşilor. Însă asta e doar o aparenţă, pentru că ingeniozitatea şi experienţa bandiţilor sînt fără margini. Cele mai nebănuite locuri ale hainei se transformă în buzunare ascunse şi tainice, fiecare loc din cameră se transformă într-un buzunar pe care nici un gardian vigilent nu-l poate găsi decît după o îndelungată experienţă cu deţinuţii. Adică atunci cînd devin şi ei un pic bandiţi şi puşcăriaşi.

Dar ceea ce este şi mai greu de imaginat pentru un om din lumea „normală", de fraieri şi poliţişti, e faptul că inclusiv corpul deţinutului se poate transforma într-o haină; el capătă însuşirile unei haine. Bandiţii profesionişti, cu o lungă experienţă în puşcărie, pot ascunde în corpul lor lucruri în modalităţi care ar face mintea unui fraier să se blocheze şi dacă doar ar afla de ele. Organele interne devin adevăraţi saci de transport al unor prafuri sau obiecte preţioase, pielea se poate tăia în aşa fel încît să se obţină buzunare pentru ace, lame sau chiar mici arme albe. Corpul omului sau, mai degrabă, corpul blatarilor şi al bandiţilor cu experienţă de viaţă şi *zonă* poate deveni o adevărată peşteră a comorilor, care însă îşi deschide şi îşi închide

porţile doar cînd banditul zice „Sesam, deschide-te!“ sau „Sesam, închide-te!“. Şi, apropo, nu ştiu dacă ştiţi, dar, cînd un bandit taie cu cuţitul pe cineva, zice: „I-am făcut buzunar“. E un alt fel de a înţelege lucrurile.

Toate aceste istorii le-am auzit şi le-am înţeles stînd la poveşti cu vechii contrabandişti de la Akkerman, Chişinău şi Odessa. Eu mi-am permis doar să reformulez puţin pe limba fraierilor, care este şi limba mea.

Pace.

Țîgan – aventuri prin stepa Bugeacului

Struna cîntă, Chitara bocește,
Gînduri triste mă bîntuie, bani,
Sînt o tînără care iubește,
Dar în suflet am mia de ani.

Kokaina – cîntec popular

În studenție, cînd am rămas peste vară în Iași, am început brusc să aud orașul. În cursul anului nu-l auzeam, dar, cînd rămîneam vara sau veneam la restanțele de la început de toamnă, descopeream sunetele orașului. Poate că în cursul anului era prea multă gălăgie, poate că singurătatea din vară și din toamnă, pînă să vină colegii, prietenele și iubitele, care-mi ocupau tot timpul, genera o liniște interioară ce mă făcea să aud mai bine ce se întîmplă în jurul meu. Nu știu, dar atunci am descoperit acest lucru.

Ca să poți auzi orașul, ai nevoie de liniște. În orașele mari, acest lucru este aproape imposibil. Acolo sunetele devin un vuiet. Un soi de fond sonor în care nu mai distingi nimic. E un zgomot cu care te obișnuiești și în care e greu să deslușești un sunet de altul. Dacă ai însă liniște, brusc orice sunet devine distinct și clar.

În Copou e așa o liniște, încît ai o gamă de sunete inconfundabile. Ai corul de ciori care croncănesc în două valuri. E suita de seară, care anunță sfîrșitul zilei. Și ai coralul de dimineață, care e un val puternic, între patru și șase. După aceea nu le mai auzi decît accidental.

În timpul coralului matinal *Corvus de Copou* intervine tramvaiul. Aici avem două sunete distincte. Basul domol și lin al tramvaiului care coboară Copoul și sopranul alert și grăbit al tramvaiului ce urcă Copoul. O ureche educată nu are cum să confunde cele două voci diferite, dar care fac parte din aceeași familie sonoră.

Totul este ritmat din cînd în cînd de o sirenă de locomotivă, care cred că vine dinspre gară. Tactul și

ritmul sînt date însă de pupeze, cu al lor pu-pu continuu şi inconfundabil. Sînt singurele voci care fac faţă corului *Corvus* şi-l completează perfect.

La percuţie sînt pisicile de pe acoperişul casei, care din cînd în cînd simt nevoia să intervină. Ele sînt susţinute ritmat şi de lătratul îndepărtat al cîinilor dinspre Sărărie şi Ţicău.

Bine, ar mai fi o gamă întreagă de ciripituri şi sunete care compun *Simfonia Copoului*, dar nu aş vrea să mă erijez în critic muzical. Descoperirea asta m-a fascinat însă. Şi de atunci m-am îndrăgostit de Copou şi de Iaşi.

În toamnă l-am cunoscut pe Iaşa Ţîgan. Povestea e următoarea. Era pe vremea în care încă nu mă maturizasem, dar nici adolescent nu mai eram. Cum e mai prost.

Luasem în sfîrşit examenul la logică matematică, ce îmi mîncase toată vara şi mă stresase enorm. L-am blestemat pe profesorul care a făcut acest curs insuportabil, nu pentru că nu iubeam eu logica, ci pentru că era un curs fără noimă; dar am luat examenul cu un amărît de şapte. Pentru mine, absolvent de şcoală muzicală, a fost greu. Eram însă fericit şi simţeam că trebuie să zbor undeva departe, spre mare, spre sud, acolo unde sufletul meu prinde aripi şi eu intru într-o altă dimensiune.

L-am sunat pe Maki să-l întreb dacă pot poposi cîteva zile în *bata* lor primitoare, căci vreau să hoinăresc puţin prin sud. La ei era refugiul meu, pentru că scăpam de ai mei, de prieteni, de obligaţii. Acolo eram liber, dar aveam şi protecţie. Cum veneam prin sud şi trebuia să trec hotarul pe la Galaţi-Giurgiuleşti,

mi-am spus că ar putea să mă ia din Akkerman sau Ismail și să mă ducă la Odessa, căci în această perioadă se afla cu treabă în zonă.

În această regiune am copilărit, așa că totul îmi era foarte familiar. Aici aveai la doi pași satele pescărești ale rascolinicilor ruși, din care, dacă intrai, nu mai puteai ieși. Aici erau cîteva sate mari și bogate de moldoveni, unde părinții mei aveau prieteni foarte buni pe filieră religioasă, cu care se vizitau vară de vară. Sectanții noștri de aici erau cei mai buni producători și comercianți de legume și împînziseră toată Ucraina, o bună parte a Rusiei și țările baltice încă din perioada comunistă. În anii '70-'80, aceste sate trăiau un soi de renaștere și prosperitate. Astăzi lucrurile nu mai arată la fel. O mare parte a sectanților mei au ales calea pribegiei și a muncii în străinătate. Unii lucrează la Moscova sau în Italia și fac ruble și euro, bani frumoși, dar pentru care plătesc un preț foarte mare, iar alții, mult mai numeroși, au emigrat în masă în Statele Unite, țara făgăduinței, unde curge lapte și miere, amestecate cu venin. Fiecare a fost liber și a avut dreptul să plece în cele patru zări cînd dezmățul terapiei de șoc liberale al anilor '90 a făcut praf totul. Doar banditii mei se pare că se descurcau de minune în noile ape foarte tulburi. Tot ce a rămas neschimbat de la Gogol încoace sînt drumurile proaste.

Aici, la periferie, s-au născut și au trăit mulți hoți de mare clasă și contrabandiști, cum numai în filmele americane mai vezi. Tot pe aici s-au născut și ultimii mari oligarhi care au preluat puterea în regiune. Toți au copilărit în aceleași mahalale, au vorbit aceeași

limbă şi au învăţat aceeaşi meserie de bandit. Cum altfel? De ce aici? Să fie din cauza brizei mării, a pământului mai sterp, a căldurii excesive? Sau poate din cauza amestecului de neamuri şi popoare, religii şi secte nenumărate? Sau poate pentru că legile imperiilor nu au funcţionat niciodată pe aici, instituţiile statale nu au prins contur şi formă şi totul se reduce la mica înţelegere între oameni care negociază permanent totul. Două instituţii funcţionează aici perfect: trădarea şi contrabanda. Ce înseamnă ele, vă voi povesti poate cu altă ocazie.

Să revenim la Akkerman, Cetatea Albă şi Belgorod-Dnistrovski, oraşul cu trei nume, care se înalţă mîndru pe mal. În copilărie, aici am auzit un cîntec care mi-a plăcut şi pe care l-am învăţat. De fapt, era un cîntec pe care puteai să-l auzi în toate crîşmele din zonă şi pe care, nu ştiu de ce, îl adorau moldovenii din regiune şi-l cereau mereu la restaurant, dar mai ales la nunţi. Nu era cîntăreţ sau orchestră să nu-l ştie: *Vechiul Akkerman*. El spune cam aşa:

N-am fost pe la Paris, eu, şi nu m-atrage acolo,
Zatoka-i mai aproape, şi Şabo uite-o colo,
Oricît nu m-ar atrage cu stil Odessa-mama,
Eu voi rămîne-aicea, în scumpa Akkermana.

Refren
La noi, acuma e vremea prea frumoasă,
La noi, acuma-i o lume tare-aleasă,
Cum spun cu tîlc francezii: la noi e tot *sharman*,
Trăiască şi-nflorească străvechiul Akkerman!
La, la, la, lalalalalala...

La Moscova n-am fost încă, dar toți îi cunosc tîlcul.
Iar unde a fost Kiev, era doar pustiu locul.
Istoricii Eladei ne spun însă ș-acu':
Cîndva, aicea, grecii orașul îl făcu.

Refren...

și tot așa.

Era un cîntec care preamărea frumusețea și obiceiurile locului, deschiderea și voia bună, veșnic puse la masă. Uitasem de el, dar acum, că mergeam spre Akkerman, am început să-l fredonez fără să-mi dau seama.

Sînt o mulțime de astfel de automatisme ce țin de o educație intimă pe care nu o mai controlezi direct. Cumva, mintea singură își impune reguli și limite, ordine și filtre. Acest dresaj, această autoeducație produc în tine tot soiul de bariere de care nici tu nu-ți dai seama decît foarte greu și tîrziu. Asta observ destul de des în ultimul timp. Urmele copilăriei și adolescenței încep să fie tot mai vizibile spre 40 de ani și după vîrsta asta. Ce se întîmplă în acea perioadă? Se întîmplă ceva foarte important.

Cînd am ajuns în România, am înțeles sau, mai degrabă, am intuit că pentru a mă proteja trebuie să vorbesc ca majoritarii și că fiecare cuvînt și gest care-mi trădează apartenența la o „specie inferioară" sau diferită îmi blochează ascensiunea. Așa m-am apucat să învăț să-mi controlez instinctele, să-mi îmblînzesc sunetele și literele pentru a scoate acele cuvinte, sunete și fraze pe care majoritarii le cer pentru a nu-mi bloca drumul spre succes sau, mai bine

zis, spre a mă integra și eu în masa majoritară indistinctă. Puterea și poziția pe care le capeți, oricît de minore ar fi, încep să acționeze puternic asupra ta. Îți impun să faci lucrurile mai bine, ca la carte, pentru a merge mai departe. E forma maximă de dresaj social. Dresaj și iarăși dresaj. Pentru că vrei să arăți că și tu ești din „rasa superioară" și poți răspunde ideal la comenzi.

Însă stăpînul, oricît de bine ai face și ai ascunde totul, te miroase, te simte, se uită în ochii tăi, ascultă sunetele tale, îți verifica dinții și unghiile, pentru a fi sigur că nu ești diferit de el. Te caută, te urmărește, iar tu ascunzi totul și te supui. Te temi să nu te dea de gol vreo literă, vreo vocală, vreun gest sau mai știu eu ce „atavism" din lumea din care vii.

Dar atavismele funcționează. Și e greu ca un copil din Imperiu, crescut în kibuțuri sectante complicate și fascinat de bandiții care îl protejau, cu o limbă foarte diferită, cu obiceiuri și stiluri foarte particulare, să poată ascunde totul. Și mai ales formatarea gîndirii și a felului de a înțelege. Nu se poate. Sau este foarte greu. Și atunci ele trebuie să explodeze. Prin atitudine, prin revoltă, prin gesturi și prin limbă.

Limba este cel mai fascinant lucru în aceasta ecuație, dar și cel mai ușor de observat și de controlat. Majoritatea basarabenilor care au stat mulți ani în România și care s-au acomodat și s-au integrat perfect aici vorbesc o limbă care și-a pierdut total accentul și stilul, acel jargon *basa*, puternic influențat de limba rusă. Și toți vorbesc „limba civilizată", care nu-i face diferiți de ceilalți. Dar e destul să se pilească sau să rămînă doar între ei, că, brusc, registrul se schimbă.

Cînd rămîn între ei, trec deodată în registrul lingvistic familiar, intim. „Au plecat românii, aşa că hai să vorbim omeneşte." Aşa gîndesc şi-aşa fac. Asta e concluzia. Sau cînd merg spre casă: pînă la vamă vorbesc frumos, corect, „civilizat" şi, cum trec de vamă, toţi, dar absolut toţi schimbă registrul de la cel „civilizat" la cel „omenesc".

Asta numesc eu atavism. E destul ca omul să fie plasat în mediul propice ca să-i crească iarăşi blana, dinţii şi ghearele. Adică să revină la ceea ce a fost el iniţial, în copilărie şi în adolescenţă. În anumite contexte, lucrurile sînt şi mai grave: animalul iese din noi dincolo de educaţie, dresaj, civilizaţie şi haine scumpe.

Nu mă credeţi? Am crezut cu toţii că în ultimii 50 de ani de pe corpul nostru „biopolitic" au fost înlăturate o mulţime de particularităţi, caractere specifice unei lumi „arhaice", aparent dispărute. Am crezut că modernul nostru corp politic a fost „domesticit" şi „civilizat" şi că am scăpat de „ascendenţii îndepărtaţi". Ni s-au retras şi mi s-au tăiat ghearele, colţii s-au tocit şi blana a dispărut. Am fost spălaţi, coafaţi şi îmbrăcaţi frumos. Purtăm papioane şi cravate distinse. Am fost educaţi şi deprinşi cu bunele maniere: citim cărţi deştepte, expunem în galerii moderne, umblăm în cluburi stilate. Am învăţat jargonul european şi-l recităm ca la carte.

Şi deodată se întîmplă ceva. Apar contexte social-politice care creează un mediu ce ne aminteşte de ceea ce am fost. Şi ce descoperim? Brusc papionul cade, ghearele şi blana cresc la loc, colţii ies şi rînjesc sălbatic, iar limba redevine organul care a fost. Brusc, toate trăsăturile noastre „biopolitice" pe care le credeam

moarte ies la iveală şi ne dăm seama că doar au fost frumos fardate, ambalate şi controlate pentru o vreme. Ele sînt cu noi şi pot reînvia oricînd. Iar în contextul actual sînt mai vizibile pe zi ce trece. Dacă la început „*open-mind*-ul civilizat" se jena să le arate, spunînd că sînt doar accidente, acum vedem cum nimeni nu se mai ascunde.

Atavismele la vedere! E noua tendinţă globală, nu doar românească. Putem oricînd să ne sfîşiem: avem cu ce. Şi cine sînt sfîşiaţi primii? Ca întotdeauna, întîi sînt sfîşiaţi mieluşeii, după care începe orgia generală...

Dar iarăşi am deviat cam mult. Începusem să vă povestesc despre întîlnirea cu Iaşa Ţîgan.

În copilăria mea am cunoscut puţini ţigani. Foarte puţini. În Basarabia, ei erau concentraţi în nord, spre Soroca, socotită capitala ţiganilor din URSS. Acolo erau foarte mulţi şi de obicei aveau cîteva sectoare pe care le controlau bine: comerţul şi contrabanda, pe de o parte, şi lăutăria, pe de altă parte.

Cînd a apărut Iaşa Ţîgan, în timp ce noi aşteptam nişte *şaşlîk*, acele faimoase frigărui georgiene cu salată, figura lui m-a impresionant. E adevărat că eu, pînă să mă mut în România, aveam o impresie foarte romantică despre ţigani. Era imaginea contrafăcută de sovietici care, deşi destul de reală, ascundea multe lucruri. Pentru mine, ţiganii erau oamenii liberi, care nu se supun nimănui, trăiesc în şatre, călătoresc mult şi cîntă sub cerul liber. O imagine foarte idilică deci. Îmi plăcea să-i văd aşa. Şi mă înnebunea cum puteau ei să cînte atît folclorul rusesc şi banditesc, cît şi pe cel românesc şi cel balcanic.

Iaşa Ţîgan era un tip destul de înalt, subţire, genul vînos, cu mustaţă mare, cu păr negru şi lung, pe care îl avea cumva prins la spate. Pe cap avea o pălărie, însă nu din aia cu boruri mari, cum le place lor, ci una mai micuţă, cu o curea mică de piele împrejur. Purta nişte pantaloni largi de catifea, strînşi la mijloc cu o curea lată de piele, şi o cămaşă în mare parte neagră, însă care, în acelaşi timp, era destul de pestriţă, căci avea imprimate un soi de floricele multicolore. Mînecile erau suflecate şi pe braţele foarte bronzate se vedea tatuată o sirenă cu un nume şi nişte semne neclare. Iaşa era un bărbat frumos, chiar dacă trecuse de prima tinereţe, ba chiar cred că se apropia de 60 de ani.

Din ce aveam să aflu mai tîrziu, Iaşa Ţîgan se trăgea dintr-o faimoasă familie de hoţi, un clan cunoscut pe vremuri pentru măiestria cu care fura caii în regiune şi apoi îi vindea. De la Cernăuţi, Suceava, Iaşi şi Galaţi pînă la Chişinău, Bender, Odessa sau Herson, clanul lor făcea ravagii. Nici un boier sau jandarm român şi nici o caraulă rusească nu puteau să-i oprească. Circulau multe legende despre ei şi le plăcea să le povestească la rîndul lor, în jurul focurilor de tabără sau prin crîşme, ori de cîte ori aveau ocazia. Ţiganilor le place să se laude cu trecutul lor glorios. Iar dacă nu-l au, şi-l inventează, căci cine le poate verifica spusele? Pentru ei şi realitatea este o poveste. La ei nu am înţeles niciodată unde se termină realitatea şi logica şi unde încep povestea şi fantasmele. Dar parcă numai cu ei e aşa?

Însă după instaurarea comunismului lucrurile au luat-o în altă direcţie. Boieri nu mai erau, pentru că

regimul i-a decapitat, aşa că nu mai erau nici cai, iar ţăranilor li s-a luat tot. Şi atunci problemele s-au rezolvat de la sine. Un ţigan fără cai e însă ca un bancher fără bani. De unde să mai fure hoţii cai, dacă ei erau acum în mîna noii orînduiri, în mîna celor de care nu prea îndrăzneai să te apropii? Dar ţiganii au mai încercat să fure şi de la aceştia. Asta era meseria lor. Şi au furat. Însă regimul a fost ceva mai dur de data asta. Cîţiva din clan au fost executaţi, alţii au fost trimişi în Siberia, iar copiii au fost luaţi şi băgaţi prin şcoli speciale, orfelinate şi alte instituţii de educaţie şi corecţie.

Nu s-au pierdut însă cu firea. Ei sînt obişnuiţi cu astfel de treburi. Fac parte din riscurile meseriei. Clanul s-a refăcut după o generaţie. Atavismele. Şi au repornit afaceri în domeniul comerţului la negru şi al contrabandei. Aici aveau să devină regi. Numai evreii din zonă ştiau să vîndă mai bine, însă ei nu intrau în concurenţă directă unii cu alţii, fiind specializaţi pe domenii şi mărfuri diferite. Iar în a doua perioadă a epocii sovietice evreii aveau deja cu totul alte preocupări şi nu le mai era capul la comerţ. În general, ţiganii vindeau lucruri mai ieftine sau din cele cu grad mare de risc. Şi, dacă evreii preferau să nu aibă de-a face cu pieţele, cu bazarurile ca să vîndă, preferînd metode mult mai clandestine, ţiganii o făceau mult mai pe faţă. Le plăcea un anumit tip de spectacol, chiar dacă presupunea un risc mai mare. La ei găseai cam tot ce nu se găsea în comerţul de stat: de la nasturi la droguri.

Iaşa Ţîgan devenise încă de timpuriu unul dintre oamenii-cheie ai comerţului ilegal din regiune. Încă din adolescenţă avea o mică tarabă chiar în Odessa,

iar spre 30 de ani deja era recunoscut de *blatarii* bătrîni din zonă, de marii hoţi în lege, ca om de încredere şi era chemat la consfătuirile importante. Profesorul se consulta de multe ori cu el în deciziile pe care le lua. Nu cred că a făcut parte dintre cei supranumiţi hoţi în lege, însă în mod cert era un apropiat al lor. El putea face rost oricînd de orice. Pentru el nu exista „nu se poate" sau „nu există". La el se putea găsi orice. Şi asta nu acum, cînd mărfurile sînt în exces şi pe toate drumurile. El putea face rost de orice marfă şi în perioada sovietică, atunci cînd era mare penurie pe anumite sectoare. La el erau abonaţi toţi *komuneara* şi toţi *găbăşnicii* (kaghebiştii) şi nimeni nu se atingea de el, pentru că era omul cel mai util în acele timpuri. Dar pentru asta trebuia să ungă multă lume în aparatul de stat, dar să şi contribuie cu o cotă-parte din venit la *obşiakul* bandiţilor. Astfel îşi plătea el protecţia.

Avea însă ceva fermecător în felul lui de a fi cînd interacţiona cu oamenii. Era mereu vesel, binedispus, chiar şi în momentele lui mai dificile. Avea nişte ochi vii şi vorbea mult – dar nu excesiv – şi cu tîlc. Avea un lipici incredibil la oameni. Cînd apărea, brusc totul se lumina, toţi începeau parcă să se simtă mai bine. Aşa cum ştia să ofere serviciile lui de comerciant şi marfa necesară la timpul potrivit, tot aşa ştia să aleagă cuvintele şi tonul necesare pentru fiecare om. Cîştiga foarte repede încrederea oamenilor şi ştia să întreţină această încredere. Oamenii de multe ori plăteau în avans serviciile lui, cu sume destul de mari. Toţi aveau convingerea că Iaşa Ţîgan nu poate să te fure. Pentru că el este un hoţ şi contrabandist cinstit, iar aceştia nu mint şi nu fură. Sună paradoxal totul, nu-i aşa?

Cu el am avut o istorie stranie. Eu am vrut foarte mult să-i cunosc familia. Adică am văzut de toate în zona mea. Am văzut de la mistici și religioși aproape fanatici la radicali și bandiți de tot felul. Însă nu fusesem în viața mea într-o familie de țigani – și încă în una de contrabandiști de soi. Cum arată acești oameni? Cum trăiesc? Cum gîndesc? Pentru mine era pur și simplu o mină de aur o astfel de întîlnire. Ăștia nu ți-s plictisitorii de intelectuali sau boema artistică sau tinerimea urbană falsă și închipuită. Aici ai viața într-o cu totul altă formă, cu tragediile și bucuriile lor pe față. Și asta îmi trezea curiozitatea. Și voiam să ajung la ei.

Pînă la urmă, Iașa Țîgan m-a invitat la el. La plecare, Profesorul mi-a zis doar atît, cu toate că nu prea era de acord cu această vizită:

— Să nu faci nici o afacere cu ei, niciodată, și nu care cumva să te legi de vreo țigancă. Astea nu-s pe croiul tău, te vor distruge. Ei pot trăi doar între ei și ard totul în jur. Să nu încerci cumva...

Nu prea am înțeles atunci despre ce vorbea. Cînd am ajuns în casa lui, am fost destul de impresionat de primire și de luxul dezordonat dinăuntru. Mult kitsch, dar și multe obiecte vechi, frumoase. Oricum, aici chiar și acest amestec haotic și straniu părea mult mai autentic.

Le place un soi de lux ieftin – și totul să fie foarte teatral. Casele lor copiază ceva luat de pe undeva. De prin reviste ieftine, poze, filme proaste sau ce au văzut ei cine știe pe unde. Încearcă să imite o lume care, în regia și montajul lor, capătă forme destul de hilare. Cert este că trăiesc toate astea destul de autentic și nu au obsesiile noastre să se dea ceea ce nu sînt.

Au un fel de obrăznicie. Își joacă foarte natural rolul. Nu ascund ce sînt.

M-a anunțat că seara vom sta la masă cu tot clanul și vor face niște purcei la proțap. Iar surpriza era că vor cînta niște lăutari din Basarabia, special pentru mine. Habar n-aveam dacă glumește, inventează sau vrea doar să se dea mare. De cîte ori am avut de furcă cu ei, mi s-a părut că pur și simplu nu-i înțeleg sau ceva îmi lipsește pentru a pricepe toată construcția lor logică și discursivă. Cînd spun adevărul și cînd mint? Am impresia că ei nici nu fac această distincție – și nu pentru că n-ar putea, ci pur și simplu cred că problema e la noi, care gîndim foarte rigid și după o etică și niște rigori logice foarte simplificate, dar cu pretenții de „civilizați". Mă rog, nici azi nu-mi este foarte clar asta.

Iașa Țîgan dădea comenzi prin casă, unde se vînzolea tot soiul de lume. Avea o familie destul de mare, dar cred că acolo locuiau mai multe familii, căci, fiind oameni de toate vîrstele, nu-mi era clar cine cui îi este rudă sau cine din ce familie e. Cei cîțiva fii ai lui, apropiați de vîrsta mea, deja aveau afacerile și copiii lor. Păreau mult mai maturi și spre seară am apucat să vorbesc mai multe cu ei. Nu prea am înțeles cu ce anume se ocupă, însă totul era legat de contrabandă, de piața neagră și, probabil, aveau în spate multe afaceri dubioase. Cu unul dintre ei am ieșit să-mi arate împrejurimile. Avea un Mercedes care, din cîte am înțeles, era marca preferata a familiei, căci toți dețineau o astfel de mașină, cu excepția cîtorva tineri care conduceau mașini sport. Mașinile erau înmatriculare – unde altundeva? – în Transnistria. Era clar că sînt

mașini furate, aduse pe diverse filiere și înmatriculate în paradisul transnistrean. Mulți dintre bandiți, dar și micii comercianți din Moldova tot cu numere de Transnistria circulau.

Am intrat în cîteva magazine, de unde a luat diverse lucruri pentru familie, fără să plătească, firește. Am crezut că sînt afacerile familiei, dar se pare că nu era așa. Fie nu le plătea nimic, fie îi protejau pe respectivii proprietari, fie le ofereau alte servicii la schimb. Oricum, nu dădeau bani. Era parte din regulile locului și ale clanului lor.

Cînd am ajuns, seara, acasă, atmosfera se încingea. În curte sfîrîiau proțapurile învîrtite de niște țigani bătrîni. Mirosea totul foarte bine. O mulțime de copii se jucau prin curte. Alături, în piscină și pe lîngă ea, se tolăniseră adolescenții, iar doamnele și domnișoarele, absolut toate, aranjau mesele și trebăluiau. Se anunța un chef destul de mare, care la un calcul meschin ar fi adunat cu tot cu copii în jur de 50-60 de persoane.

Spre apus de soare, masa frumos aranjată se îndoia de atîta potol, din ulcioare a început să curgă vinul și lăutarii, care chiar știau să cînte, făceau spectacol. Și s-a mîncat, și s-a băut, iar muzica și dansul lor spectaculos au creat o atmosferă cum nici basarabenii, nici rușii și nici evreii nu o pot face. Au ceva foarte teatral chefurile țigănești și mai ales ale bandiților țigani, care sînt o castă aparte. Ei au luat toate patimile celorlalți și le-au pus la un loc.

La un moment dat, Iașa Țîgan a luat paharul în mînă și s-a făcut liniște în jur. A rostit un toast în cinstea mea, oaspetele lui din acea seară, nepotul din

România al Profesorului. Pe Profesor îl știa orice bandit, cît de amărît ar fi fost el, iar strada cu atît mai mult. Era o legendă vie.

— Vasea, dacă tu o să ai încredere în mine, și eu o să am încredere în tine și o să-ți fac un cadou special. Dar mai întîi vreau să văd dacă pot avea încredere în tine. Uită-te atent la mine, a zis Iașa.

A băut ce mai avea în pahar și a scos de undeva un cuțit mic, stil *finkă*, foarte ascuțit. Și-a pus mîna stîngă pe masă, cu degetele desfăcute, și-a tras pălăria peste ochi și a aruncat cuțitul în sus. *Finka* ascuțită s-a învîrtit în aer de două ori și s-a înfipt între degete perfect, fără să-l rănească. După care a luat cuțitul și, ritmic, a început să miște în stînga și în dreapta cuțitul printre degete, înfigîndu-l în masa de lemn. Au început și lăutarii să cînte un celebru cîntec în țigănește, pe care îl știam de undeva. Știam linia melodică. Cu cît ritmul creștea, și el mișca cuțitul și îl înfigea tot mai repede printre degete, pînă s-a ajuns la un tempo nebun. Mai văzusem această schemă doar în filme. Însă aici totul avea parcă un ritm mai alert, iar pe fond muzical părea un spectacol de circ sau de bîlci. Parcă intrai în transă.

— Ei, dacă ai încredere în mine, atunci trebuie să fac același lucru, dar cu mîna ta. Dacă ai încredere și nu te temi, întinde palma și vom repeta trucul! a strigat Iașa Țîgan. Dar să nu miști.

Toți au început să strige, să aplaude și să mă încurajeze. Nu știu dacă de jenă, din orgoliu sau poate că deja eram prea binedispus ca să mă opun, am întins mîna și el a repetat schema, care mi s-a părut că a durat o veșnicie. Am reușit totuși să nu mișc un deget,

căci de obicei un mic tremur, o mişcare involuntară sînt suficiente ca lama sa-ţi străpungă carnea şi să-ţi sfarme chiar osul. Ştiu de la bandiţii care mi-au explicat pe urmă cum stă treaba cu acest joc periculos.

— Ei, vezi, acum m-ai convins că ai încredere în mine. Te-ai comportat ca un adevărat hoţ, ca un adevărat ţigan! Sîntem fraţi de azi. Şi, ca să vezi că nu glumesc, în semn de recunoştinţă, ca să arăt că şi eu am încredere în tine, o s-o pun pe fiică-mea să-ţi cînte! strigă demonstrativ Iaşa Ţîgan.

Şi atunci a apărut cea mai frumoasă ţigancă ce mi-a fost dat s-o văd vreodată. Avea ceva din filmele ruseşti vechi. Un corp unduios, bine alcătuit, un ten nu foarte închis, dar bronzat, cu părul şi sprîncenele negre şi cu nişte ochi imenşi, scînteietori. Purta o fustă roşie, prinsă cu un brîu, şi o cămaşă albă, brodată în stil ucrainean. Avea părul despletit pe spate, iar pe cap o coroniţă cu flori mici, roşii, pe care le mai vezi azi doar în filmele cu ţărăncuţe tinere din Ucraina. Pe ea o prindea foarte bine.

Şi a cîntat un cîntec pe care nu-l cunoşteam, dar de care aveam să mă îndrăgostesc. Un cîntec al bandiţilor şi hoţilor, cred că din anii '20 ai secolului trecut, numit *Kokaina*. Aşa ceva pot cînta doar ţiganii ruşi. Acompaniată de chitare şi vioară, cu o voce care poate topi orice suflet, mi-am dat seama că e greu de rezistat în faţa unei astfel de provocări şi am înţeles de ce Profesorul m-a prevenit şi de ce Iaşa Ţîgan a organizat tot ce a organizat. Aici erau alte jocuri, iar eu eram doar un pion în jocul lor. Nu era cazul să-mi pierd minţile. Brusc, am început să înţeleg mai bine tot jocul şi să mă gîndesc că e timpul să plec.

Iar tînăra ţigancă, fiica temutului şi respectatului hoţ Iaşa Ţîgan, cînta doar pentru mine dumnezeieşte:

Frînte, rupte-s aripile mele,
Boala lină în suflet veni,
Kokaina cu praful de jele
Drumul vieţii mi-l ameţi.

Nu ştiam eu să fur pe atuncea,
La bazar, hoţii m-au învăţat,
Am plătit eu un preţ doar cu vocea,
Cîntecul unui loc depărtat.

A-nceput perioada de aur,
C-o iubire de hoţ ne-mpăcat,
Hai, tu, cal neîmblînzit ca un taur,
Voi zbura cu-acest cal neînfricat.

Struna cîntă, Chitara boceşte,
Gînduri triste mă bîntuie, bani,
Sînt o tînără care iubeşte,
Dar în suflet am mia de ani.

Eu am plecat. Astea au fost ultimele versuri pe care le-am auzit. A fost prima şi ultima dată cînd am văzut-o. Dar mi-au rămas în memorie foarte puternic acel eveniment, acel chip şi acea voce. Nu urma să mergem pe acelaşi drum. Aveam să călărim cai foarte diferiţi, pe drumuri foarte diferite. Iar eu am simţit că încep să devin matur şi ceva mai trist.

Fenea sau despre limba hoților

Oamenii culți adoptară punctul de vedere al organelor de anchetă.

Mihail Bulgakov

În ultima perioadă a vieții lui mă vedeam tot mai rar cu Profesorul. El căuta să ne vedem mai des. Mă ruga să-i aduc cărți. Îi plăcea să stăm verile în curte. Avea întotdeauna *kvas*, bere și *tarankă*. Nu-i plăcea să se pilească și era destul de sever cu oamenii apropiați lui care făceau abuz de alcool. Însă în mediul banditesc asta e foarte greu de urmărit și de controlat. Bandiții de ranguri inferioare sînt niște beți notorii, cu toate că rezistă foarte bine la băutură. De fapt, una dintre condițiile de bază pentru a fi acceptat în bandă e să ții la băutură și să nu faci *kipiș*, scandaluri și prostii inutile, atunci cînd o iei rău pe ulei. În rest, chefurile și dezmățurile monstruoase sînt lucruri obișnuite. De multe ori însă se fac departe de ochii lumii, în locuri conspirative, special amenajate. Cel mai fascinant dintre locurile lor de băut este sauna, unde au loc adevărate ritualuri de beție și petrecere. Să-i vezi cum se pregătesc cu tot soiul de mături din frunze de stejar, cu care se bat pe spate! Să le vezi trupurile goale, așa cum i-a născut mama lor, dar acum cam îmbătrînite. Mai ales, să vezi galeria de tatuaje de pe aceste corpuri. Să le vezi urmele lăsate de cuțite. Unii dintre ei au atîtea tăieturi pe brațe, încît nici nu se mai văd tatuajele, iar cicatricile arată ca un cîmp de piele arat de brazda cuțitului. Aceste băi cu aburi încinși la peste 90 °C, urmate de o răcorire bruscă cu apă rece ca gheața sau zăpadă, aduc corpul în pragul exploziei. Și toate acestea, întreținute cu multă bere și vodcă, fac ca bețiile lor să arate ca niște adevărate banchete sau carnavaluri destul de carnale. Sauna, spațiu intim, a fost mereu locul lor de refugiu, care-i proteja de ochii lumii, ai fraierilor și ai *musorilor*.

Însă după '90 lucrurile au luat-o razna cu totul, de nu mai ştii cine-i bandit şi cine nu. Sau, mai degrabă, după '90 am impresia că toată lumea a vrut să mimeze modul lor de viaţă. Cert e că Profesorul era destul de sever cu aceste lucruri, dar îl mai lăsa pe Makintoş din cînd în cînd să bea bere cu vodcă, fiindcă, la ce malac era, puteai să torni în el şi un butoi de bere şi nu i se întîmpla nimic. Doar se înroşea puţin şi parcă mergea mai agale – în rest, era drept ca o lumînare.

— Lumea, Vasika, se împarte, după cum bine ştii, căci ai citit Babel, în oameni care ştiu să bea vodcă şi oameni care nu ştiu să bea vodcă, zicea el şi recita un întreg fragment din *Povestiri din Odessa* a lui Isaac Babel. Ei bine, Makintoş este unul dintre cei care ştiu să bea vodcă şi de aceea îl las. Uite însă, îl am pe Maţ. Bun băiat, profesionist şi face tot ce-i spui, fără să te bage în bucluc – cu o singură excepţie. Să nu care cumva să bea. Cum se apucă de băut, te poţi aştepta de la el la cele mai mari orori posibile. Devine *bespredelişik*, uită de el şi face ce mintea noastră nici nu-şi poate imagina. Am avut atîtea probleme cu el, dar e de neschimbat! Trebuie control, căci altfel devenim vulnerabili şi putem cădea în mîinile *musorilor* pentru nişte prostii banale. Mintea trebuie să fie limpede. Mai ales seara, cînd plecăm la muncă. Deoarece noi sîntem păsări de noapte şi cu atît mai mult trebuie să fim lucizi, pentru că trebuie să vedem în noapte. În viaţă trebuie să ştii cîteva lucruri importante, printre care şi să vorbeşti cu cei din jurul tău. De aceea trebuie să ştii să bei, pentru că a bea este poate forma maximă a comunicării. Cine ştie să bea corect ştie să comunice corect. Ce poţi să comunici cu un om care nu ştie să

bea? Nimic. Iar cu unul care nu bea nu poate exista nici o comunicare. Comunicarea prin băutură este darul zeilor şi cine-l poate controla controlează tot. Atunci omul spune tot ce nu poate cu mintea încătuşată de raţiune, ură şi complexe. Vinul dezleagă minţile şi limbile, destupă urechile, ascute văzul şi ne ajută să înţelegem ceea ce în mod normal ne este ascuns. Dar numai în cazul celor care ştiu să bea şi să controleze acest proces. Cine nu ştie va fi luat de val şi va fi controlat el de diavolul-alcool, care, odată descătuşat, nu mai poate fi oprit. Toţi trebuie să ştim să vorbim o limbă. Alcoolul este una dintre aceste limbi, dar, pe cît e de folositoare, pe atît de periculoasă. De bine, de rău, dacă sîntem cu minţile la cap, toţi ştim să vorbim o limbă. Unii au noroc şi vorbesc două. Cei mai norocoşi vorbesc mai multe. Însă, chiar şi atunci cînd vorbeşti o singură limbă, e nevoie să ştii mai multe registre ale ei. Nu te poţi descurca în viaţă doar cu unul. Sau rămîi doar în grupul tău restrîns. Tu înveţi să vorbeşti acasă cu ai tăi. Cu părinţii şi în familie, în general, bagajul de cuvinte, chiar şi în mediile foarte pretenţioase şi elitiste, este destul de redus. Faimoşii „şapte ani de acasă" sînt mai degrabă despre o stare de lucruri şi despre un set de reguli – sau lipsa lor – decît despre un vocabular. Părinţii şi copiii vorbesc puţin între ei. Tot mai puţin. Pînă şi cîinele aude mai multe cuvinte decît aud copiii de la părinţii lor. Asta e o observaţie banală. Şi, cînd le aud, sînt reguli, ordine, negaţii. NU – asta aude cel mai des un copil de la părinţii lui. Puţini sînt cei care ştiu să nu folosească această formulă neagră, distructivă. Copiii sînt crescuţi prin negaţie şi ordine. Şi de aceea, poate, de cele mai

multe ori își reneagă părinții cu prima ocazie, în adolescență. Răspund cu aceeași monedă cînd au puterea de a-i înfrunta. Copiii sînt trimiși la grădiniță și la școală. Să fie luminați, educați și învățați. Și aici începe fabrica de formatare. Este o mașină de prelucrat bușteanul primit de la părinți și din ea trebuie să iasă Pinocchio. Dar Pinocchio nu iese întotdeauna cum vrea armata de profesori puși să scoată din buștean, pe calapodul dorit, modelul comandat. Fiecare vine cu lemnul lui. Unul e mai tare, altul mai moale, altul mai umed, altul mai putred. Și apar în sistem tot soiul de Pinocchio defecți, imperfecți. Unii au o personalitate puternică și nu acceptă nicicum regulile acestea. Alții pur și simplu sînt omorîți de aceste reguli. Alții sînt îndobitociți. Iar alții se înscriu perfect în aceste ritmuri și devin acel Pinocchio fără cusur pe care și-l dorește sistemul. Cu cei perfecți știm ce se întîmplă. Însă marea surpriză vine de la cei imperfecți, care sînt aruncați afară din circuitul corect. Imperfecțiunile fac minuni uneori. Școala este făcută de ei să ne domesticească și să ne subordoneze unei lumi cu reguli. Totuși, noi nu sîntem roboți și animale domestice. În noi se ascunde o lume a puterii, a creației și a libertății. Crezi că școala lor este făcută să ne dezvolte aceste aptitudini sau să ni le atrofieze, să ni le subordoneze? Și în școală învățăm o limbă. Este limba unificatoare oficială: venim cît de cît diferiți și ieșim aproape identici, venim unicate și ieșim produse în serie. Școala are norme proprii, cu setul de cunoștințe și corectitudinea ei. Acolo ne învață cum și ce e bine să spui, ce e bine să alegi în viață. Ce cuvinte nu se spun, căci nu e civilizat. Aici are loc învățarea unor

formule false şi dogmatice, care ne omoară toate simţurile ascuţite ale fiarei din noi. Aici ne sînt omorîte instinctul şi foamea de creaţie şi de libertate. Şi tot aici învăţam ritualul de a vorbi corect, frumos şi supus. Aici sîntem învăţaţi să fim falşi şi să minţim. Şi aici înţelegem că, pe cît vom fi mai falşi şi vom putea minţi mai bine, pe atît vom avea mai mult succes în carieră. Aici se naşte puterea de a fi fals, puterea celui care înlocuieşte adevărul cu mimarea lui. Şcoala, în definitiv, asta ne învaţă: să mimăm perfect binele şi adevărul. Puterea lumii fraierilor în puterea de a fi fals, de a minţi. Ce a răspuns Cain cînd a fost întrebat de Dumnezeu unde este fratele său, Abel? „Nu ştiu. Sînt eu păzitorul fratelui meu?" Mai avem registre ale limbii? Da. Mai avem nevoia de a învăţa limba puterii oficiale, pe care începi s-o studiezi în şcoală. Însă, în viaţa de zi cu zi, statul, puterea oficială, vorbeşte cu tine într-o limbă de lemn. Comuniştii aveau una idioată, cei de azi au una mai sclipitoare, dar la fel de idioată. Tot puterea îţi impune să înveţi, măcar minimal, limba birocraţiei, care e destul de tehnică, pentru a reuşi să rezolvi acele intersecţii necesare cu statul, legate de acte, impozite, taxe, legi. În cazul nostru, al bandiţilor, lucrurile se complică, fiindcă noi, vrem, nu vrem, avem o legătură mult mai strînsă cu statul decît oamenii obişnuiţi şi trebuie să avem mult mai multe cunoştinţe din lumea puterii şi din limba ei. În definitiv, toţi vor disciplină şi control. Noul monstru al acestei lumi este controlul: şcoală, armată, poliţie, coduri, parole peste parole şi cifruri. Totul devine o limbă a controlului. Zi-mi că nu foloseşti, zi de zi, la drăciile alea electronice, zeci de coduri şi parole. Asta

se numeşte nu deschidere, ci control şi închidere. Vai şi amar de lumea în care nu se mai sparg băncile, pentru că e o lume terminată! Noi avem obligaţia de a sparge băncile pentru a stopa această nebunie a controlului. A sparge o bancă este un semn al libertăţii umane. Cum zice Finkă, să ne rugăm pentru spărgătorii de bănci, că a lor este împărăţia libertăţii. Să revenim totuşi. Omul se naşte ca să fie educat, controlat, adică domesticit. Nu oricum, ci după un anumit calapod. Iar în acest scop şi-a construit instituţii. Viaţa omului nu este decît o trecere dintr-o instituţie închisă, cu regulile ei, spre o altă instituţie închisă, cu alte reguli ale ei. Familia te pregăteşte pentru şcoală, şcoala te pregăteşte pentru fabrică şi corporaţie şi din cînd în cînd mai nimereşti în instituţii precum armata sau spitalul. Au şi ele funcţiile lor, de a te „prelucra", profilactic, pentru o bună funcţionare în viaţa standardizată. Însă, pentru toate aceste instituţii care au ca scop disciplinarea ta prin control, există o instituţie-model *par excellence*: puşcăria. Viaţa adevărată începe odată cu puşcăria. Ea este măsura tuturor lucrurilor. Omul începe să devină om în toată puterea cuvîntului odată cu puşcăria, de aceea, cine nu a trecut prin puşcărie nu poate fi numit cu adevărat om. De aceea, despre noi se spune că sîntem ultimii oameni adevăraţi. De ce? NU doar pentru că am trecut pe acolo, ci pentru că nu ne-am supus acelui loc şi nu am acceptat să fim domesticiţi. Fraierilor însă le este de ajuns grădiniţa pentru a fi domesticiţi. Ce poate fi mai trist decît lupul devenit cîine? Am citit într-o carte pe care mi-ai dat-o tu, Vasika, ceva de genul ăsta şi tare mi-a plăcut: „Oamenii culţi adoptară

punctul de vedere al organelor de anchetă". Noi însă, banditii, sîntem făcuti din alt material. Noi niciodată nu adoptăm punctul de vedere al organelor de anchetă. Din contră. De ce? Pentru că noi sîntem fiarele nedomesticite crescute în afara regulilor și a institutiilor de domesticire și îmblînzire.

Astea erau lungile predici ale Profesorului. Avea obiceiul să mă învete mereu cîte ceva și îmi tot povestea lucruri și istorii. Banditii bătrîni, de școală veche, au ceva zen în ei, înțelept, dar o înțelepciune ce vine dintr-o zonă destul de sumbră. Sau poate că așa ne pare nouă?

Și, da, mă învăța să fac lucruri. Să gătesc anumite mîncăruri sau să fac tot soiul de băuturi. De exemplu, braga și *kvasul* erau băuturi pe care el le adora și pe care am început să le fac și eu cu timpul. Ingredientele se găseau: pîinea de secară și drojdia sînt foarte importante. Prăjeam puțin pîinea, să-i dea culoare. Și în rest apă, zahăr, stafide, mentă și lămîie, dacă doream să mai dăm *mirozne*. Știa o mulțime de trucuri. De exemplu, punea deasupra borcanului o mănușă medicală elastică. Zicea că vom face *Kvas– mîna revoltată*. La început, mîna, adică mănușa, este aproape moartă, stă pleoștită. Procesul are loc treptat, mîna se ridică și se ridică. Și în final e gata să explodeze. Stă falnică, ridicată în sus, și parcă strigă revoltată: jos căldura, jos setea!!! Procesul a luat sfîrșit. Lichidul e tocmai bun pentru stingerea căldurii și a setei. Era un proces spectaculos și dura cîteva zile. În timp ce tot așteptam să se revolte mîna, purtam lungi discuții. Și la final, cînd totul era gata, beam acel lichid auriu, răcoritor și hrănitor.

Revenind la limbă, ce să zic? Observam şi eu că sînt mulţi oameni care, nemulţumiţi de limba celor din jur, fac insistent observaţii. Mai ales pe reţelele de socializare se vede. Ştim că una dintre funcţiile normelor literare şi ale codurilor limbii este de a ierarhiza societatea. Practic, limba împarte, formal vorbind, lumea în educaţi şi needucaţi: cei care ştiu normele şi cei care nu le ştiu. Şi în societate avem mulţi dintre cei care cred că au o competenţă lingvistică foarte ridicată. Sînt convinşi că aceia de lîngă ei stăpînesc aceste reguli mult mai prost ca ei. Şi sînt foarte mulţumiţi de acest lucru, pentru că, de fapt, vor să spună că în ierarhia socială ei ocupă un loc privilegiat faţă de cel care ştie mai puţin regulile gramaticale. Deseori vedem cum oamenii care fac zece greşeli îi trag la răspundere pe cei care fac 12. E o gradaţie continuă, ce reflectă o bătălie clasică pentru o poziţie mai bună în ierarhie. În acest domeniu, lumea se învîrte în jurul unui număr mic de norme etalon, accente etc. E un fenomen foarte răspîndit peste tot în lume. În general, e bine să ştim că inteligenţa constă în altceva de fapt. E bine să înţelegem pentru ce comunicăm, cu ce scop. Dacă noi comunicăm doar pentru a ne arăta grandomania şi poziţia ierarhică superioară, atunci totul e clar. Dar, dacă dorim să comunicăm ca să avem şi plăcere, să mai şi înţelegem şi să facem şi alte lucruri cu vorbirea, atunci toate aceste accente pe greşeli sînt inutile. În definitiv, limba este un instrument de putere foarte eficient. De multe ori, limba e mai puternică şi mai violentă decît cuţitul unui bandit.

Eu am învăţat de la un faimos lingvist că e bine să corectez pe cineva în două cazuri. Îi corectez pe copii,

pentru că ei încă pot fi învățați. Dar, în acest caz, doar pe copiii mei și ai celor foarte apropiați. Oricum, copiii învață de la părinți și de la cei apropiați, pentru că ei sînt centrați pe exemple și modele. Dacă în familie se vorbește corect, și ei vor vorbi corect. Și mai pot să-i corectez pe străini, cînd îmi cer asta. Dar, dacă se poartă o discuție normală, sinceră, de ce să corectezi pe cineva ca să întrerupi discuția? De fiecare dată cînd corectezi, gîndește-te bine pentru ce o faci, care e scopul și cum o faci. Bisturiul nu taie de fiecare dată numai impuritățile, ci poate lăsa și urme adînci și răni profunde. Și, oricum, întotdeauna rămîne o cicatrice.

— În anii '60, începu Profesorul o nouă poveste, puterea sovietică, ***komuneara***, a început să înțeleagă că a scăpat lumea hoților de sub control. Iar cel mai important lucru pe care l-a înțeles a fost că nici toate structurile de putere la un loc nu mai puteau să controleze informația și să înțeleagă această lume. De ce? Pentru că nimeni nu-i mai putea înțelege limba. Puterea folosea o limbă de lemn pe care banditii o înțelegeau și care oricum nu mai făcea doi bani, în timp ce în rîndurile puterii nimeni nu înțelegea faimoasa ***fenea***, limba banditilor, argoul lor. Așa se face că în anii aceia miliția, structurile de interne și serviciile KGB au început să recruteze din rîndurile banditilor colaboratori care să-i ajute să facă dicționarele de argou banditesc, punînd la muncă o armată de lingviști și juriști și o întreagă cohortă de specialiști în criminologie. Era nevoie urgentă de reîntocmirea unui dicționar care să ajute structurile de putere să înțeleagă ce vorbesc aceștia. Asta însemna să se găsească trădători în rîndul hoților, ceea ce nu era prea ușor.

Mai ales în castele superioare ale *blatarilor*. Nici în cele ale mujicilor nu era ușor. Se mai puteau găsi, dar foarte greu. Banditii aveau control asupra oamenilor lor. Pedepsele pentru colaborare erau foarte aspre și de multe ori banditii preferau pedeapsa puterii de stat decît pe cea a banditilor. Una dintre legile sacre – și printre cele mai respectate de lumea banditilor – spunea că nimeni, în nici o situație, nu are voie să colaboreze cu puterea. De aceea era mult mai ușor să găsești colaboratori în grupurile inferioare, mai ales printre decăzuți. Ei puteau fi mult mai ușor șantajați să colaboreze. Mulți dintre ei cunoșteau foarte bine *fenea*, pentru că, așa cum ziceam, o mare parte decăzuseră din castele superioare, după ani buni petrecuți în lumea interlopă. În plus, mulți se născuseră în aceste comunități și *fenea* era cumva limba cu care crescuseră. A fost un proiect amplu și cu rezultate destul de bune pentru putere, însă și banditii au răspuns pe măsură. Într-o singură noapte, pe întregul teritoriu al URSS puteai vedea aruncate pe străzi limbi tăiate. Asta au pățit mulți colaboraționiști, iar unii au plătit chiar cu viața. Banditii au dat un semnal clar: oricine va vorbi cu puterea nu va mai vorbi cu nimeni niciodată. Acest eveniment a rămas în mitologia lor ca Războiul Limbilor. Și se pare că a funcționat. Banditii au tăcut, iar cui nu tăcea, i se tăia limba și tăcea definitiv. Ei au înțeles că e mai bine să faci cîțiva ani în plus de pușcărie decît să te pui cu *blatarii*, care îți vor tăia în cel mai bun caz limba, dacă nu și gîtul. *Blatarii* sînt mult mai pricepuți la pedepse decît toată mașinăria de produs violență a statului, mai ales cînd e vorba de trădare. Ei știu să pedepsească așa încît

doar simplul gînd că vei stîrni furia lor trezește frica și în cel mai neînfricat bandit. Bandiții știu că violența nu ține atît de forța fizică, cît de felul în care ea pune în evidență slăbiciunile. Frica se naște din slăbiciune și este o armă teribilă. Orice *blatar* știe că, înainte de a recurge la violență, trebuie să găsești punctele slabe ale adversarului, prin care să-l faci să-i fie frică. Și fiecare dintre noi are puncte slabe! Poate și de aceea cei din elita *blatarilor* nu au familie și proprietăți, pentru a reduce punctele de slăbiciune, care ar putea să-i vulnerabilizeze în fața atacurilor. Poate.

De cîteva ori am întîlnit bandiți cu limbi tăiate. Însă am întîlnit mai mulți hoți care vorbeau peltic. Am crezut că e vorba doar de un defect de vorbire. Un banal hoț peltic. Însă, cunoscînd lumea lor, am văzut un număr tot mai mare de peltici și mi-am dat seama că nu e vorba de o întîmplare și de un defect de limbă, ci de cu totul altceva. Profesorul avea să-mi explice.

— Cînd cineva îl vorbește de rău pe un altul sau dă o informație prețioasă, este întrebat dacă „răspunde pentru ceea ce spune". Dacă el își asumă vorba și cuvîntul dat, lucrurile sînt verificate și, în cazul în care ceea ce spune e fals, atunci, în funcție de gravitate, i se taie limba sau, de cele mai multe ori, i se crestează sau i se taie doar vîrful. Acel bandit rămîne toată viața peltic, ca semn al minciunii, și este damnat să devină trădător sau mincinos, decăzînd în rang. Pe toată viața, pentru că nu poți ascunde acest defect. Așa că trebuie să răspunzi pentru fiecare cuvînt și nu uita că-ți poți pierde limba. La voi e tot așa? întrebă retoric Profesorul, zîmbind ironic.

Eu nu am învățat *fenea* prea bine. Profesorul o folosea destul de puțin în poveștile și discuțiile pe care le aveam. Dar mi-a făcut cunoștință cu un personaj amețitor, considerat un maestru, pe nume Rabi.

Rabi era un bandit care provenea dintr-o familie bună de evrei din Odessa. El susținea că tatăl lui, un om care făcea comerț la negru prin piața centrală din Odessa, ar fi vrut să-l facă rabin sau, în cel mai rău caz, om cu carte, fapt pentru care în copilărie ar fi studiat mult. Știa bine pînă și cărțile sfinte, chiar dacă tatăl lui nu era pasionat de religie. Contextul i-a fost favorabil, dar nu așa cum visa tatăl viitorului bandit, care nu a mai ajuns să fie niciodată rabin. Locul și vremurile ofereau o diversitate mult mai mare, așa încât copilul care ar fi trebuit să ajungă cărturar sau rabin și să-și îndrume poporul spre ieșirea din „robia Egiptului sovietic" a devenit un bandit de superclasă. Asta era soarta multor copii din mahala. Anturajul, vremurile, solul și briza mării făceau ca unii copii să fie cuminți și la locul lor și alții să devină hoți și bandiți.

Rabi a luat-o pe o cale fără întoarcere și a devenit, încă de foarte mic, om de bază în banda unui hoț teribil al acelor vremuri: Gherț. Nu știu dacă e acel Gherț din faimosul cîntec banditesc *Gop-Stop*, care spune la un moment dat: „Chemați-l pe Gherț să-i cînte un cîntec tare popular de la Sinagoga noastră".

Bun. Astea sînt legendele. Dar întîlnirea noastră era legată de *fenea* și mă așteptam ca Rabi să-mi explice de unde și cum s-a ajuns aici. Pentru că el era deținătorul secretelor acestei limbi unice. Eu aveam ceva cunoștințe și bănuieli, dar nu era suficient. Și voiam să aud povestea ei de la un adevărat cunoscător.

— Ce e acea *fenea* şi cum să te lupţi sau să te împrieteneşti cu ea? începu înţelept povestea Rabi.

Vorbea foarte suculent, într-un amestec de idiş, rusă şi română, cum astăzi nu mai găseşti. Mai arunca unele cuvinte turceşti şi franţuzisme care contrastau puternic cu cele din argoul *fenea*. Dar asta dădea un colorit impresionant discursului. Totul era acompaniat de o retorică destul de teatrală, care îţi lăsa impresia unui mic spectacol dat de un profesionist. În joc era şi o coregrafie: de la mimică la jocul cu mătăniile şi mişcarea degetelor. *Fenea* era un spectacol în sine şi nu făcea doi bani dacă nu avea tot acompaniamentul acesta retoric şi coregrafic. Stăteai, ascultai fascinat şi-l priveai cu încîntare, fără să înţelegi mare lucru – chiar dacă de multe ori înţelegeai cuvintele, sensul lor îţi era ascuns.

— Vasika, nu încerca să înţelegi cuvintele, căci, dacă cineva nu ţi le va explica, nu ai cum să le ştii. Uite, tu ştii că ruşii au 77 de cuvinte pentru diverse feluri de a bea. Se spune că poporul siberian *ciukcea* are peste 20 de cuvinte pentru diverse nuanţe ale albului. Noi însă avem 257 de cuvinte pentru a vinde şi a cumpăra. Pentru un simplu act de comerţ, noi avem atîtea cuvinte! Şi ştii de ce? Nu doar pentru a distinge lucrurile, ci mai ales pentru a ne proteja. Şi asta nu de azi, de ieri, ci încă din Evul Mediu, cînd strămoşii noştri evrei au invadat Europa şi au învăţat sau, mai bine zis, au fost nevoiţi să se ocupe de comerţ. Şi nu între ei, ci cu *góii* ăştia puşi mereu pe luptă.

Rabi era foarte convins că *fenea* are origini talmudice şi e deci strîns legată de rabini şi de limba lor înţeleaptă, care avea un strat ascuns bazat mai mult pe

întrebări decît pe răspunsuri. Totul pornea de la acel limbaj şi acea înţelepciune iudaică numită *hohma*. De la acel *laşon-hohma* sau *loşen-koideş*, adică „limba înţelepţilor". Această limbă sacerdotală, folosită de bătrînii înţelepţi iudei şi de rabini, a fost preluată treptat de comercianţi. Limba sfîntă a rabinilor a devenit ceva mai tîrziu, în Germania medievală, *Kokumloschen*, care era folosită de bandiţi, hoţi şi multe alte grupuri sociale decăzute. Era în parte idiş, cu un amestec de cuvinte din textele sfinte în ivrit şi aramaică.

Dacă ne uităm la vechiul glosar banditesc făcut de nemţi, vedem că în *Liber Vagaborum* avem aşa: 65 de cuvinte de origine ivrit şi aramaică, 53 germane, 19 latine şi olandeze, 5 franceze, 4 ţigăneşti, 1 spaniol şi 29 de origini necunoscute.

Rabi era convins de această teorie a transferului lingvistic din limba înţeleaptă a rabinilor, preluată din cărţile complicate şi sofisticate, cu misticismul lor greu de înţeles, în această limbă, mult mai „primitivă", a *blatarilor* numită *fenea*.

E adevărat că, din ce explică diverşi specialişti care se ocupă de analiza acestui argou, la bază limbajul a apărut pe filiera tîrgoveţilor novgorodeni şi a fost numit *ofeni*. Dar în secolul al XIX-lea a avut loc un soi de încrucişare cu cel al comercianţilor evrei care se retrăgeau masiv în est. Rezultatul a fost această *fenea* modernă, care va deveni limba bandiţilor din Imperiu pe parcursul secolului XX. Astăzi, perioada de glorie şi de înflorire a acestui argou este considerată epoca stalinistă. Oare pentru că atunci a fost cel mai mare număr de puşcăriaşi? Sau poate că atunci

s-au dat cele mai dure lupte între cele mai mari bande de *blatari*? Habar n-am. Cert este că începe să decadă în anii '70 și își pierde din forța inițială, chiar dacă devine o modă printre mulți „pasageri" – cum erau numiți cei care nu erau bandiți.

Nu știu. Nu sînt filolog și expert în argouri și jargoane de tot felul, dar ceva adevăr există în această poveste. *Fenea*, acest argou al bandiților, limba „care nu este pentru urechi străine", are multe cuvinte-cheie în idiș. La fel, multe dintre categoriile principale, precum *blatari*, *blatnoi* sau *fraier* și *musor*. *Blatari*, *blatnoi* vin de la talmudicul *blaham*, care înseamnă „în liniște". Cei care nu se supun lumii blatarilor, *fraierii*, cum îi numesc ei, au un nume ce vine de la *frei*, adică „liberi". Așa-i numeau evreii pioși în idiș pe cei liberi de practicile și legile religioase. Două caste și două lumi cu reguli, etici și limbaje radical diferite. Iar între ei era altă castă, *musor*, care în rusă înseamnă „gunoi", porecla dată polițistului și reprezentantului puterii, cel care-i vîna pe *blatari* și-l apăra pe *fraier*. *Musor* vine de la *moser*, ceea ce în limbajul talmudic face referire la cel care i-a trădat pe evrei și a dezvăluit puterii secretele religiei evreiești. Talmudul îi declară pe *moseri* în afara legii iudaice și față de ei nu există nici o milă, așa că pot fi condamnați la moarte. Întîmplător sau nu, această tradiție talmudică este foarte asemănătoare cu modul în care îl privesc *blatarii* pe *musor*. Viața lui nu valorează nimic și el este dușmanul declarat care trebuie distrus. Iar orice formă de colaborare a unui *blatar* sau a unuia din castele superioare banditești cu *musorii* îl aruncă automat pe împricinuit în afara lumii bandiților, printr-o condamnare la moarte

sau o retrogradare într-o castă inferioară. Colaborarea cu *musorii* era poate cel mai disprețuit act al unui hoț. Și pedeapsa era pe măsură.

Ce am înțeles eu din lunga discuție cu Rabi despre *fenea*? *Fenea* este, în primul rînd, despre ascundere, despre tăinuirea față de putere și față de fraieri. În al doilea rînd, *fenea* este despre identificare.

— Noi aparținem aceluiași grup social pentru că vorbim aceeași limbă, ce ne unește, ne face să ne înțelegem, dar ne și protejează de cei care nu sînt ca noi. Ne protejează și ne ține ascunse secretele. Ea este pentru noi, și nu pentru ceilalți. Noi cunoaștem limba puterii și a *fraierilor*, însă ei nu o cunosc pe a noastră. Asta ne face diferiți și mai puternici.

Însă mai este ceva foarte important. *Fenea* este și o formă de verificare. Pe lîngă tatuaje, un anumit cod comportamental și vestimentar, o etică specifică acestor grupuri, limba lor, la care țineau atît de mult, era și un soi de grilă de control. Erai bandit doar în măsura în care știai această limbă. Așa verificau și infiltrații. De multe ori, puterea reușea să strecoare în interior persoane care aveau toate caracteristicile unui bandit. Gîndeau și acționau ca ei, erau îmbrăcați și tatuați ca ei, cunoșteau gesturile și retorica lor, însă le era foarte greu să vorbească *fenea* perfect, pentru că o învățaseră tîrziu. Apărea un moment în care greșeau un cuvînt și atunci era *hana*, era sfîrșitul. *Fenea* este un element de control sigur, exact și fin. Iar *blatarii* foarte experimentați îi prindeau destul de repede pe cei care se dădeau drept ceea ce nu erau. Iar pentru asta de obicei se plătea cu viața. În lumea bandiților ești în siguranță doar dacă te dai ceea ce ești, asta

apreciază *blatarii*. Iar a răspunde pentru cuvintele tale, la propriu, este unul dintre cele mai severe controale.

De fiecare dată cînd îl ascultam pe Rabi, care nu a mai devenit rabin, ci un bandit adevărat, cum îmi explică toate tainele, îl tachinam:

— Rabi, tu ştii că n-ai voie să-mi spui aceste poveşti. Nu te temi de mîna lungă a *blatarilor*, care se pot supăra pentru asta?

— Vasika, deja trăim alte vremuri, iar tu eşti un fraier de-al nostru. Ţie nimeni n-o să-ţi taie limba sau degetele, pentru că, oricum, acum nu mai sîntem noi bandiţii, ci alţii. Iar ei vorbesc deja o altă *fenea*, nu mai au tatuaje şi nici nu mai poartă haine ca ale noastre. Ei au devenit domni, dar într-o zi va trebui să le spunem cumva să se teamă şi de ce. Cineva va trebui să le pună cuţitul la gît, căci altfel nu vor mai înţelege sensul vieţii deloc.

Intuiţiile mele legate de această poveste erau cumva confirmate de teoria lui Rabi. Dar trebuia să merg pînă la capăt:

— Rabi, se spune că cei mai buni bandiţi ai Imperiului au fost evrei. Tu cum îţi explici asta? Ce-i face pe ei cei mai buni bandiţi?

Şi Rabi mi-a spus aşa:

— Of, Vasika, tu doar eşti băiat inteligent şi citit. Numai fasciştii cred că negrii sînt buni robi din cauza culorii, evreii hoţi din cauza „celulelor", iar ruşii iobagi din cauza sîngelui. Uite ce se întîmplă azi în lume! Ţiganii fac comerţ mai bine ca noi, evreii luptă mai bine ca nemţii, iar nemţii sînt bancheri mai buni ca evreii. S-a întors lumea cu susul în jos? O, nu! Ştii

cum se răspundea la Odessa pe vremuri, cînd eram întrebaţi noi, evreii, de ce sîntem cei mai buni la vioară? Pentru că nu avem bani de pian şi e tare greu de transportat, iar noi trebuie să purtăm tot ce avem cu noi, că la fiecare 20 de ani avem un pogrom pe aici. Cu alte cuvinte: noi am devenit cei mai buni hoţi pe aici pentru că asupra noastră s-au îndreptat toate restricţiile. Şi asta a fost salvarea noastră. Ca să-ţi explic mai simplu: dă-mi un popor asupra căruia pot să impun aceleaşi interdicţii şi prigoniri şi eu îi fac evrei în cîteva sute de ani. Uită-te ce se întîmplă în jur! Zi şi tu în ce hal ne poate iubi Iahve ăsta al nostru dacă ne-a dat aşa un blestem! Cum naiba să-i treacă prin cap să ne trimită în Rusia?

Într-o altă discuţie, Rabi îmi zice:

— Vezi cartea asta?

Şi-mi arătă o carte neagră.

— Ce culoare are? mă întreabă.

— Cum ce culoare? E neagră. Nu se vede? răspund.

— Ba nu, zice el, are culoarea roşie.

— Nu se poate, zic eu. Se vede foarte clar că e neagră, insist eu.

Şi atunci Rabi întoarse cartea pe partea cealaltă. Era adevărat. Cealaltă parte avea culoarea roşie. O copertă era neagră şi una roşie: el vedea roşu, iar eu negru.

— Înţelegi? zice Rabi. Niciodată să nu te grăbeşti cu concluziile şi mai ales încearcă să vezi lucrurile din partea cealaltă, din perspectiva celuilalt, căci lucrurile pot fi văzute din mult mai multe unghiuri.

Aşa-i plăcea lui să se dea deştept cu mine. Lui Rabi îi plăcea mult un cîntec în idiş, al unei fete de pe la

noi, Jenea Lopatnik, plecată în Israel. Se numea *Balada dicției* sau *Bou rapababu* și începea așa: *Moyshele zogt tsu yidn, geyt mit mir fun mitsraim, farsholtn mikh.*

Îl cînta în cîteva limbi. Era istoria ironic-amară a evreilor și a misiunii date de Dumnezeu pe pămînt, care, de fapt, avea la bază o mare neînțelegere. Iahve a zis una, Moise a înțeles alta și poporul cu totul altceva. Și de aici toată confuzia istorică în care trăim. Și o cînta cu pasiune.

Moise le-a spus evreilor: haideți cu noi!
Ne vom întoarce în Țara cea sfîntă.
Moise le-a spus evreilor: va fi bine de voi!
Însă ei au auzit doar o vorbă frîntă:
Bom, pra, pra, pra, bom, pra, pra, pra, pra, pra pra, pra, pra, pra, bom
De ce? Pentru că era bîlbîit...

— Iată, Vasika, de unde a început toată harababura. Înțelegi?

Despre tatuaj, oameni goi sau istoria scrisă pe corp

Mai bine un Taşkent mic decît o Kolîma mare.

Proverb banditesc

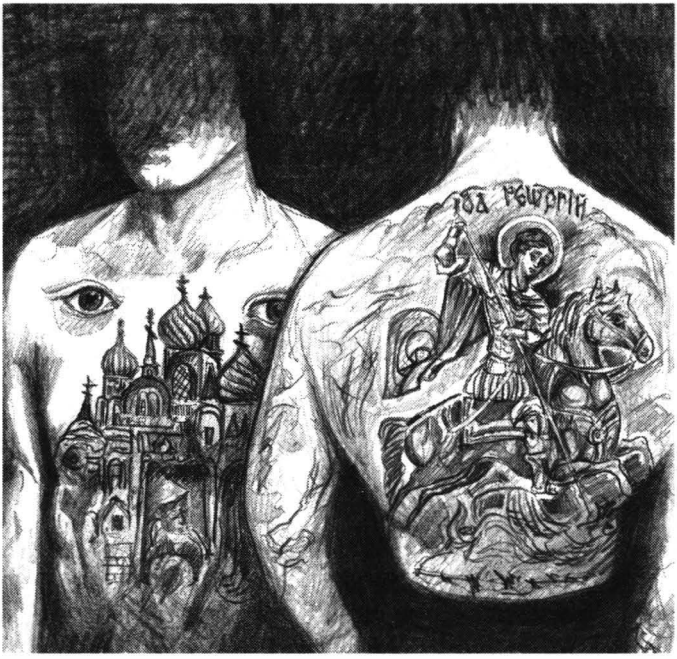

Întotdeauna m-au fascinat tatuajele bandiților. În copilărie, cînd am văzut primele tatuaje, m-am cam speriat. Era ceva foarte straniu pentru imaginarul unui copil crescut într-un puritanism excesiv, în care totul era redus la citirea textelor sacre și a notelor muzicale. Iar mai tîrziu, doar la lecturi interminabile din bibliotecile care-mi ieșeau în cale și pe care le devoram ca un disperat. Eroii mei din copilărie, pînă să-i cunosc pe bandiți, erau patriarhii veterotestamentari și eroii comuniști, care semănau incredibil de mult cu cei din Biblie prin puritanismul și moralismul lor. Aveau ceva ce-i apropia foarte mult. Pe atunci nu făceam mare diferență între Moise și Lenin, între Avraam, Isaac și Iacov și eroii revoluției sau ai războaielor nemiloase care avuseseră loc pe aici. Imaginarul meu amesteca foarte ingenios lucrurile, astfel încît ei se împăcau de minune. În definitiv, toți voiau o lume mai bună, iar eu chiar trăiam atunci în cea mai bună lume posibilă. Era lumea copilăriei, în care părinții mei, eroii veterotestamentari și eroii comuniști aveau grijă să nu mi se întîmple nimic rău. Apoi au venit alte lecturi și au schimbat totul. Armonia a început să devină haos. Dar asta s-a întîmplat ceva mai tîrziu.

Acea lume perfectă nu avea să dureze foarte mult. Pentru prima dată am simțit sfîrșitul cînd am văzut bandiți. De unde știam că sînt bandiți? După tatuaje. Nu mai văzusem nicăieri aceste imagini, aceste intervenții uneori artistice, alteori brutale pe corp. Brațele lor pline de desene erau și înfricoșătoare, dar și foarte atractive. Mă uitam și mă temeam, pentru că nu înțelegeam, pentru că era ceva complet diferit de tot ce văzusem pînă atunci. Trupurile lor arătau de cele mai

multe ori ca niște iconostase pline de biserici și cruci, de icoane și dumnezei, de fecioare sfinte, sirene și balauri, de nuduri și nume, de îngeri și demoni. Arătau ca ilustrațiile unei povești de groază pe care încă n-am citit-o. De fiecare dată cînd vedeam un astfel de corp, mă uitam pe furiș, cu o mare curiozitate, dar și cu o anumită teamă. Mă temeam să nu fiu surprins de ochii celui care avea un astfel de corp, pentru că auzisem că bandiții sînt niște monștri de care se temea, dar îi și respecta cam toată lumea.

Cînd eram copii, ni se interzicea să ne apropiem de acești oameni. Iar tatuajul era considerat un semn al decăderii lor din tagma ființelor omenești. Tatuajul era un stigmat al unei lumi decăzute.

— Tatuaje au numai bandiții, îmi explica tata. Iar pentru ei nu se mai poate face nimic, decît să ne rugăm. De la ei și-a întors fața și Dumnezeu, în marea lui milă.

Aceste fraze erau foarte violente, chiar dacă tata, o ființă de o bunătate rară, o spunea cu un anumit patos și cu dorința de a-i ajuta. Aveam să aflu asta cu alte ocazii, cînd mai încerca să-i aducă pe calea cea dreaptă pe unii dintre ei. Mie însă ce zicea el mi se părea agresiv și de fiecare dată mi se făcea milă de ei. Cum e să fii un om căzut, de la care pînă și Dumnezeul dragostei și-a întors ochii!? Cum e să fii părăsit de toți? Pînă și de Dumnezeu! Asta mă făcea să plîng. Așa că întotdeauna i-am privit pe acești îngeri căzuți ca pe niște ființe triste și demne de milă. Ei erau oamenii cei mai însinguraţi, care aveau nevoie de mila noastră, de mîngîierea noastră.

Mereu am crezut, mai ales după ce i-am cunoscut mai bine, că violența lor este o metodă de revoltă împotriva acestei tragedii, a acestei singurătăți, a acestei neputințe. E o revoltă împotriva noastră, a celor care au dragostea părintească, care au comunitatea și protecția celor din jur. A celor pe care Dumnezeu, nu știu de ce, îi iubește. Iar tatuajele lor erau gestul ostentativ prin care arătau cît de diferiți sînt de noi, ceilalți. Ei nu-și permiteau nici măcar să aibă trupul curat și pentru aceasta apelau la tatuaje ce le ascundeau goliciunea, își făceau acoperămînt din tatuajele de pe pielea lor, de pe corpul lor. Iar urmele de gloanțe și mai ales crestăturile de cuțit, din care aveau cu duiumul, păreau mai degrabă un soi de ordine, de epoleți prin care își arătau gradul, poziția în ierarhia răului și a tragediei lor.

În vara aceea am ținut să-l cunosc pe renumitul Iașa Hudojnik, pictorul, cum ar veni. Auzisem despre el multe lucruri și o grămadă dintre cei care-l vizitau pe Profesor aveau tatuajele renumitului maestru din acele vremuri și locuri.

Bandiților, cînd erau între ei, le plăcea să stea la bustul gol și, în verile în care mai rămîneam cu ei, aveam ocazia să le admir și să le analizez tatuajele. Nu știam secretele și ce înseamnă, însă se vedeau destul de bine, după generații, diferențele de stil și de școală. Se vedeau pe trupul lor primele tatuaje vulgare și brutal executate. Parcă erau scrijeliturile unor copii începători care doar mimează „gramatica" și desenul. Culori pale, care în timp se amestecaseră cu pigmenții pielii, întinse sau zbîrcite, în timp, în funcție de evoluția corpului deținătorului unor astfel de opere.

La fel de bine se vedeau şi operele desăvîrşite ale „aristocraţilor" acestei lumi, care-şi transformaseră corpul în adevărate galerii Tretiakov ale genului. Aici puteai admira operele unor desenatori şi executanţi de tatuaje foarte pricepuţi şi lucrări de anvergură. Aici, pe aceste corpuri-galerii, găseai uneori şi lucrări semnate de legendele artei *tattoo*. Aşa cum se mîndresc colecţionarii de artă care au în posesie lucrări ale unor maeştri europeni celebri, la fel e şi în lumea banditilor. Şi aici există un Rembrandt, un Van Gogh şi un Picasso ai genului. Iar vechii hoţi în lege ştiu să scoată în evidenţă fără multă vorbărie aceste opere şi semnături. Şi, oricum, este o discuţie între cunoscători, între iniţiaţi, căci ceilalţi, care nu au ochiul format şi nu înţeleg misterele *tattoo*-ului, privesc aceste opere de artă ca pe un kitsch sau ca pe un fel de abuz asupra corpului. Puţini sînt cei care înţeleg că aceste trupuri-galerii care poartă valorile nestemate ale genului nu le mai aparţin în totalitate, ci întregii frăţii, căci corpurile lor devin deja patrimoniu colectiv şi au valoare pentru întreaga frăţie şi lume banditească. Poate de aceea sînt mai mereu dezbrăcaţi, ori de cîte ori au ocazia, pentru a admira aceste opere. Însă noi nu ştim mai nimic despre asta şi lumea noastră mare ignoră lumea lor mică, ascunsă, îmbrăcată în mister şi frică.

L-am rugat de cîteva ori pe Profesor să-mi explice şi mie ce e cu aceste imagini, ce reprezintă ele şi de ce corpul lor este aşa de încărcat cu reprezentări grafice. Primul lucru pe care îl face cineva care nu e obişnuit cu aceste trupuri cînd le vede e să condamne. Aşa sîntem educaţi. Ce nu ştim şi nu cunoaştem condamnăm,

negăm. Sîntem educaţi de mici să avem grijă de corpul nostru ca el să fie curat. Iar curăţenia cu care sîntem educaţi nu ţine doar de igienă, ci de mai mult. Are ceva religios, ceva social şi ceva politic. Ce anume? De ce ei fac ceea ce nu facem noi? De ce îşi folosesc cu totul altfel corpul şi în ce scop?

— Vasea, o să afli totul la timpul său. Mai întîi trebuie să te obişnuieşti cu corpul nostru, cu pielea noastră, cu *mansurile* (apucăturile) noastre. Toate lucrurile au o ordine: pe unele le vei afla la un moment dat, pe altele nu le vei afla niciodată, pentru că nu-ţi este dat să le afli. Poate că tu nici nu vrei sau nici nu poţi să le înţelegi. Uneori e destul să le priveşti ca să le înţelegi, iar alteori nici o explicaţie nu-ţi va fi suficientă pentru a înţelege. E ceva ce se află în tine. Ţine de limitele şi de deschiderea ta. Dar poate e mai bine aşa. Uneori, neînţelegerea te poate proteja mai bine decît înţelegerea, nu degeaba Mîntuitorul i-a fericit pe cei săraci cu duhul, îmi spunea Profesorul.

Profesorul avea uneori un stil foarte subtil de a se juca cu explicaţiile şi de a refuza ceva. Nu o făcea direct niciodată. El îţi oferea un refuz ca pe un accept sofisticat care voia cumva să te convingă că de fapt tu eşti cel ce refuză ceva. Avea o gîndire şi o retorică ce se foloseau mereu de întrebarea ta, îţi folosea puterea, pe care o trimitea înapoi ca pe un bumerang, şi te punea în situaţia să lupţi cu propriile întrebări, frămîntări şi energii. Făcea mereu apel la această tehnică în timpul întîlnirilor importante cu diverse grupuri de hoţi care veneau să li se facă dreptate. Autoritatea supremă de pe aici, acest hoţ bătrîn, trebuia să tranşeze definitiv situaţia. Şi el rezolva

problemele delicate, care îi aduceau de multe ori în pragul războiului, punîndu-i pe ei înşişi în situaţia de a-şi decide soarta. Dar aceste decizii erau parafate de o autoritate care nu putea fi negată. Nu acum. Şi ei se supuneau pînă la următoarea confruntare.

— Makintoş, ştii cumva dacă Iaşa Hudojnik e în oraş? Hai să-i facem o vizită, căci copilul asta o să mă înnebunească la cap cu „picturile" şi întrebările lui! strigă Profesorul şi încheie puţin ironic: Vasika Pisateli...

Am ajuns la el într-o după-amiază toridă de vară. O stradă mică, umbroasă, străjuită de platani înalţi şi groşi. În oraşele noastre din sud sînt poate cei mai frumoşi copaci. Puternici, înalţi şi foarte umbroşi. Cu tulpini mari, care se decojesc permanent. În Chişinău, aceşti copaci sînt o adevărată nebunie. Sînt un soi de lanţ viu, ca venele prin care curge sîngele oraşului. O legendă urbană spune că în Chişinăul meu iubit poţi să te urci în primul platan la intrare şi să mergi din copac în copac pînă în celălalt capăt al oraşului. E unul dintre cele mai verzi oraşe pe care le-am văzut vreodată, cu toate că acum, de cînd au venit la putere „democraţii", poate cei mai periculoşi hoţi pe care i-a dat acest pămînt, e într-o stare jalnică, mai ceva ca după război. Profesorul spune că aceştia nu sînt hoţi cinstiţi, ci curve, cea mai de jos castă bandităească. Şi aici, la Odessa, pe aceste străduţe, pline de platani, peisajul şi umbra erau asemănătoare cu cele din Chişinău.

Sovieticii au avut un proiect ambiţios de a înverzi oraşele acestea şi mai ales Chişinăul. Cu această ocazie au plantat enorm de mulţi plopi, motivînd că sînt

„plămînii" cei mai buni ai unui oraş. Aşa o fi, doar că au o mare problemă: lasă enorm de mult puf. Aşa că vara avem o ninsoare ca în poveştile ruseşti, doar că, în loc de fulgi de zăpadă, puful alb al plopilor acoperă tot oraşul. Dar la un moment dat acesta devine iritant, căci nu se topeşte, ci intră în toate orificiile posibile şi imposibile. Să te ferească Dumnezeu să ai alergie la aşa ceva, că te sufoci! În rest, oraşele copilăriei mele sînt dumnezeieşti de verzi. Chişinăului îi lipseşte însă apa, care la Odessa este din abundenţă.

Maşina lui Makintoş trase sub un copac imens, lîngă o casă tipică pentru Odessa, cu două etaje şi un subsol ce pornea direct din stradă. În astfel de încăperi care se aflau jumătate sub pămînt, sub nivelul caldarîmului, şi jumătate deasupra lui funcţionau tot soiul de magazinaşe, dughene, cizmării, croitorii sau frizerii. Erau nişte încăperi nu foarte mari, cu geamurile spre stradă, de unde se vedeau numai picioarele oamenilor care treceau prin dreptul lor. Aici se organizau diverse activităţi lucrative sau apăreau tot soiul de mici afaceri ilegale ale armatelor de contrabandişti din Odessa, sub masca diferitelor ateliere şi cooperative. Faimoasa contrabandă de pe Malaia Arnautskaia de care vorbeşte Bender se face prin aceste vene aproape invizibile ale oraşului. Este o zonă obscură – ca să nu spun nevăzută – a Odessei, dar care ţine în viaţă o mare parte din oraş şi multe locuri din regiune şi chiar de la centru.

Am coborît încet treptele. Makintoş a fost nevoit să se aplece bine ca să nu se lovească de pragul de sus. Un tînăr ne deschise uşa şi ne conduse spre prima cameră, nu foarte mare, văruită într-un alb-albăstriu

decolorat, cu două ferestre cu boltă și zăbrele care dădeau spre strada principală. Undeva în stînga era o masă obișnuită, cu două scaune cu spetează. Pe masă se afla o carafă cu apă și două pahare întoarse cu gura în jos. Erau aceleași pahare care se găseau peste tot și fără de care nu începea nici o beție.

— E la el? întrebă scurt Makintoș, arătînd cu degetul spre o ușă ascunsă de un soi de draperie albastră.

Puștiul dădu afirmativ din cap și bătu la ușă. De după ușă și perdea se ivi moaca unui tip trecut bine de prima tinerețe. Fața lui era brăzdată de o cicatrice imensă, de la ochiul stîng pînă la mandibulă. Se vedea că fusese o rană adîncă, întipărită pentru totdeauna. Avea o pereche de ochelari cu lentile groase, lucru rar întîlnit în lumea bandiților. Bandiții nu poartă ochelari de vedere decît foarte rar. Și, cînd o fac, au un motiv special. De obicei au ochelari doar cei a căror meserie necesită o vedere foarte bună. Practic, sînt nevoiți să-i poarte doar anumiți hoți, pistolari, spărgători de seifuri și alte cîteva categorii care nu trebuie să dea greș din cauza vederii proaste. În rest, nu vezi bandiți cu ochelari, pentru că ei consideră nedemn să aduci îmbunătățiri corpului, naturii. E o situație paradoxală: alterarea corpului prin tatuaje sau tăieturi era acceptată, recomandată și chiar obligatorie, pentru că acestea erau mărci ale ierarhiei sociale și ale istoriei lor personale, însă ustensilele ajutătoare erau aproape interzise.

Omul nostru avea pe cap o *tiubiteikă* asiatică, frumos brodată cu diverse culori foarte vii. *Tiubiteika* stătea pe creștet, puțin împinsă spre ceafă. Sub ea se vedeau părul scurt – de maximum trei milimetri, o

tunsoare clasică printre ei –, de culoare deschisă, şi o frunte mare ce se continua cu o chelie.

Omul nostru zîmbi larg, dezvelind nişte dinţi mari, îngălbeniţi, cu lipsuri din loc în loc. Dar asta nu afecta în nici un fel portretul. Găurile din dantură nu erau piesele lipsă ale puzzle-ului, ci tuşele portretului.

— Ce oameni, ce oameni! zise el zîmbind cu gura pînă la urechi şi desfăcînd braţele, gata să ne cuprindă pe toţi trei deodată. Cum aşa? Singuri şi fără *ohrană*? Eu nu aş lăsa aşa oameni destoinici să umble fără pază. E tot ce avem mai bun în acest oraş. Ce oameni, ce oameni!!! continuă el vesel, apucîndu-se teatral de cap şi bătîndu-mă uşor pe umăr. Sau poate ţi-ai luat ca pază carne proaspătă? Tinere domn, mi se adresă el direct, tu ştii pe cine păzeşti şi ce responsabilitate ai? El este comoara noastră naţională, e tot ce avem noi mai bun, aşa că să nu ne faci de ocară!!! Să nu ne dezamăgeşti, zise el zîmbind şi făcîndu-mi şmechereşte cu ochiul.

— Hudojnik, lasă spectacolul. Gata, antract! Hai mai bine să te îmbrăţişez, zise Profesorul, strîngîndu-l în braţe. Pe tine, Iaşa, o să te omoare nu tatuajele, nu banditii sau sticleţii, ci gura ta mare şi spartă. O să te îneci într-o bună zi de la atîtea vorbe...

Am intrat toţi patru în camera vecină, unde se afla o masă rotundă cu cîteva scaune în jur. Pe pereţi erau înşirate o mulţime de foi cu schiţe a tot felul de tatuaje. Majoritatea erau făcute cu creionul. Mai erau şi unele fotografii mai vechi care ilustrau tatuajele de pe diferite părţi ale corpului unor clienţi, probabil. Majoritatea erau într-o stare destul de degradată, dar încă vizibile. Imagini ce contribuiau la atmosfera unor

timpuri îndepărtate pe care o degaja camera. Pe o masă, tot aici, erau aruncate tot felul de instrumente folosite la realizarea tatuajelor. Obiecte pe care nu le mai văzusem niciodată. Sincer, nu mai intrasem pînă atunci într-un salon de tatuaje, cu toate că văzusem zeci de ateliere ale unor artişti. Acest loc îmi amintea cumva de atelierele prietenilor mei pictori, cu toate că ele nu aveau nici pe departe aerul misterios de aici.

— Hai să fac repede un *cifir*, că nu am în fiecare zi astfel de oaspeţi, propuse Hudojnik.

Puse un fierbător mic în priză şi-l introduse într-un ceainic micuţ ca să fiarbă apă. Scoase din dulap nişte cutii de carton maronii. Pregăti „corăbioarele" cu ceai, le turnă după ce apa dădu în clocot. Avea îndemînarea unui farmacist care pregătea mixturile medicamentelor, lucru aproape uitat azi. Cum şi mama şi sora mea au lucrat la farmacie, am asistat adesea la astfel de operaţiuni care necesită multă îndemînare, în care se manipulează tot timpul gramaje foarte mici. Hudojnik era din această specie. Şi munca lui, în definitiv, presupunea o atenţie sporită la detalii. Orice mică greşeală aici costă mult.

Cînd *cifirul* a fost gata, am început să sorbim din el, în buna tradiţie a hoţilor de meserie. Nu am înţeles niciodată de ce această tradiţie nu a pătruns şi în lumea fraierilor, pentru că *cifrul* nu era, în esenţă, cu nimic mai nociv decît alcoolul. Pot spune că era un ritual mult mai profund şi mai zen decît consumul de alcool, care pe la noi făcea ravagii. Avea în el ceva profund oriental, ceva meditativ, care inspira înţelepciune şi pace interioară. La Taşkent, în Uzbekistan,

am fost impresionat de același ritual al ceaiului: ore în șir întinși pe *tapcian*, bînd necontenit ceai din cești micuțe și privind orizontul înfierbîntat. Atunci am înțeles de ce Profesorul zicea deseori o frază înțeleaptă:

— Mai bine un Taşkent mic decît o Kolîma mare.

Despre Taşkent puteam confirma. De Kolîma am fost ferit, însă am citit din cărți și am auzit mărturii de la sectanții mei, ce au făcut ani de zile de lagăr, și de la bandiții neînfricați nici în fața iadului, dar care au o strîngere de inimă aparte cînd aud de Kolîma. Știu ei ce știu: Kolîma nu este iadul, Kolîma este mult mai mult, pentru că aici e mîna omului, care e mai diabolic decît diavolul.

— Vasika, dacă vrei să înțelegi Kolîma fără să ajungi acolo, trebuie să citești neapărat Șalamov, singurul fraier care a înțeles cu adevărat Gulagul și singurul poet al acestui iad. Chiar dacă nu ne-a iubit pe noi, *blatarii*, are perfectă dreptate. Este dreptatea unui fraier care nu a fost frînt și care a fost mai tare ca noi. Numai el și nebunii de sectanți au reușit asta. Noi, oricum, eram din altă specie, din specia care putea controla și Kolîma, care putea face ceva ce nici iadul nu a văzut. Citește neapărat Șalamov! m-a sfătuit acum mulți ani Profesorul.

Și am citit și m-am îndrăgostit de Șalamov, poate cel mai nedreptățit scriitor rus al secolului XX, alături de Platonov.

După ce am băut două rînduri de *cifir* și am început să „levităm" puțin, Iașa Hudojnik și Profesorul au început povestea din care-mi mai amintesc doar ceea ce urmează. Parafrazez, dar asta era ideea.

— Știi Vasika, oamenii își pun pe ei haine pentru a se proteja, pentru a se apăra de frig și căldură. Avem haine pentru că sîntem goi. Nimic nu sperie și nu ne rușinează mai mult decît goliciunea în fața celorlalți. Un corp gol este cel mai neputincios din lume, indiferent de cîtă putere ar avea. Un om gol e de o neputință strașnică. Dar să nu uităm că ne naștem goi, iar cînd murim, la ce ne mai trebuie hainele? Oamenii goi sînt cei mai lipsiți de putere, de aceea ei și-au inventat haine, ca să-și ascundă neputința. Nimic nu este mai mincinos decît această putere a hainei, a ambalajului, a unei lumi mincinoase, o putere contrafăcută, falsă pînă la ultima țesătură. Uită-te și tu în jur. Cu cît omul avansează în ierarhia socială, cu atît pune un accent tot mai mare pe haine și brizbrizuri. Hainele, gesturile și limba devin mai sofisticate, pentru că ele sînt însemne ale superiorității lor și ale puterii. *Poftim, vă rugăm, pojaluista, merci, excusez-moi, pardon.* Ritualuri și farduri ale unei lumi care ascunde o neputință. Ei vor să ascundă ceea ce sînt prin ceea ce au. Și pun pe ei de toate. Și strîng lucruri peste lucruri, cu care vor să ne impresioneze și să ne supună. Ei au lucruri multe și uniforme. Vor să-ți arate fără jenă cine are puterea, ca să te porți cu teamă, respect și supunere față de ea. Unii vor chiar dragoste, dar se mulțumesc și cu frica. Fiecare culoare, fiecare croială, fiecare uniformă vor să te supună.

— Ah, burjui, ce ți-aș scoate ochiul! începu să cînte Iașa.

— Mda, ce să spun: toți îs *pidari*, numai eu sînt d'Artagnan!!! rosti printre dinți Profesorul. Și toți acești oameni ai ordinii, puterii și disciplinei care vor să fie

îngropaţi în veşminte, uniforme şi grade se tem enorm de un singur lucru: de goliciune. Pentru că atunci ei ar rămîne singuri, în propria putere, firavi şi neputincioşi. Goliciunea este o stare teribilă a neputinţei. Noi, bandiţii, sîntem oameni prin excelenţă goi. Noi sîntem singurii care se tem de nuditate. Pentru că noi ne naştem goi, sîntem abandonaţi prin case de copii, sîntem crescuţi pe străzi şi nu avem nimic. Pentru noi, hainele nu contează, iar cînd le folosim demonstrativ are cu totul alt sens. Noi le purtăm ca şi cum ele nu ar conta. Sau contează pentru altceva. Noi nu avem uniforme, nu avem gradele trecute pe haine, noi nu ne scuzăm, pardon-mersi, pentru că nu ne temem de goliciune, căci ea este puterea noastră. De aceea ni s-a făcut o uniformă unică, disprețuitoare, de *zăci*, puşcăriaşi, pentru a fi identificaţi ca răul cel mare al societăţii. Noi însă sîntem atît de goi fiindcă, în definitiv, nu avem nevoie decît de un cuţit pentru a spune ce vrem să spunem. Noi sîntem atît de goi pentru că ne este suficientă pielea noastră. Apropo, ai văzut cum arată corpul nostru? Noi sîntem exact opusul puterii care se înveşmîntează. Vezi cum se împopoţonează fraierii de regi!!! Noi pentru a ne arăta puterea nu ne îmbrăcăm, ci ne dezbrăcăm. Trupul nostru este suficient. Tu fii atent la corpul nostru: pînă şi însemnele puterii şi însăşi viaţa noastră le arătăm nu prin cărţi, nu prin haine, ci tatuîndu-ne corpul milimetru cu milimetru. Noi sîntem cei goi şi ne transformăm neputinţa şi goliciunea în putere. Iar pe trupul nostru scrie tot şi nu avem nevoie de zorzoane şi veşminte. Pentru a ne arăta puterea, trebuie să ne dezbrăcăm, să ne arătăm corpul, pielea şi tatuajele.

Pielea este haina noastră, tatuajul este veşmîntul nostru. Iată istoria noastră! O ai pe toată aici, pe trupul nostru. Fără pardon şi fără mersi. Tatuată, crestată de cîte-o urmă de glonţ sau de cuţit. Acestea sînt semnăturile noastre, acestea sînt urmele morţii şi ale vieţii. Urmele riscului şi preţul unei libertăţi pe care o plătim scump. Acestea sînt semnele de aducere aminte... Şi din cînd în cînd lumile noastre se intersectează. Şi acestor fraieri împodobiţi ca bradul de revelion şi *musorilor* în uniforme e suficient să le pui pistolul la tîmplă sau cuţitul la gît ca să le cadă tot fardul, să li se topească puterea uniformei şi a epoleţilor şi să devină slabi şi nevolnici, precum i-a născut mama lor. Devin şi ei goi. De ce crezi că ne-au făcut o uniformă a umilirii, uniforma zeghe, uniforma puşcăriaşilor? De ce crezi că ne-au tuns? Aşa îşi arată puterea asupra noastră, ne fac pe toţi la fel.

— Cum zice versul: „Dacă treceţi prin Kolîma, vă rugăm să ne vizitaţi", zise Hudojnik şi începu să rîdă.

Profesorul avea mai multe tatuaje clasice, specifice castei căreia îi aparţinea. Corpul lui nu era foarte încărcat cu desene, însă pe cîteva nu prea le mai văzusem. Avea mai multe citate în latină. Urma să aflu într-o zi că Profesorul era îndrăgostit de latină, pentru că în una din lungile lui şederi prin Siberia a avut marele privilegiu, cum spune el, să stea cu un mare profesor universitar, specialist în limbi clasice şi unul dintre întemeietorii Institutului de Lingvistică din URSS. Era un profesor de şcoală veche, ţaristă, care intrase în malaxorul represiunilor staliniste. Pe atunci, aceştia umpleau lagărele. Şi, cum perioadele petrecute în lagăr erau lungi şi plicticoase, Profesorul şi-a

angajat un profesor adevărat să-l învețe diverse lucruri. El îl proteja, iar clasicistul nostru, deja bătrîn, îi dădea lecții de latină. Așa a învățat latina și, la un moment dat, au făcut împreună, spune povestea, un dicționar de latină-*fenea*. Practic, au început să traducă *fenea*, argoul banditesc, în limba lui Cicero și Seneca. Asta era deja știință, o adevărată muncă academică.

Profesorul, chiar și spre bătrînețe, folosea tot soiul de expresii stranii în latină. Cînd era într-o dispoziție proastă și voia să bea ceva, zicea: *In me est malo animo. Salve, fervidum vinum.* Cînd se supăra și trebuia să rezolve el ceva, pentru că nu se mai baza pe nimeni, spunea: *Si inverecundus nimis es, nihil est infectum*, iar cînd ceva nu-i convenea, zicea simplu: *Ad hanc merdam nimis vetus sum.* Cînd dădea cîte un sfat, la final, spunea de fiecare dată: *Culum sustulisti, locum amisisti.* Iar cînd cineva se lăuda și se dădea drept ceva ce nu era, îi reproșa ironic: *Omnes cinaedi sunt, sed d'Artagnan sum!* Toate acestea nu erau decît niște fraze înaripate ale lumii hoților traduse în latină. Nu știu cît de bine erau ele transpuse – cu toate că m-am consultat cu un amic care știe tot în acest domeniu și mi-a confirmat că sună foarte bine. Nu pun la îndoială nimic, doar că în gura bandiților asta sună foarte pervers.

În ce privește inscripțiile de pe corpul lui, îmi amintesc bine de cîteva citate celebre pe care le avea tatuate. Unul era pe piept, în partea stîngă: *Dictum factum.* Undeva pe braț avea inscripția: *Finis coronat opus.* Și mai avea una, ceva mai mare, pe brațul drept: *Malo mori quam foedari.*

Era deja tîrziu. Ne pregăteam de plecare. Deja pluteam după atîta *cifirok*.

— Dumnezeu i-a făcut pe unii oameni puternici, pe alţii slabi, iar Samuel Colt a fost ăla care i-a făcut pe toţi oamenii egali, zise Profesorul la final, înainte de a bea ultimele înghiţituri de *cifir*, după care a pornit spre faleză, unde rezervase o masă şi unde briza de seară avea să ne trezească puţin după atîtea poveşti în aerul stătut al chiliei artistului atît de iubit în lumea hoţilor.

Cartea a treia

La asfințit

Drumuri și contrabandă

Eu vreau unde ceţos e uraganul,
Unde se-aşteaptă-n zori ninsori pe ram.
Deschise-s Delhi, Londra, Magadanul,
Dar eu acolo nici o treabă n-am.

Vladimir Vîsoţki

Nu știu ce s-a întîmplat în regiunea noastră, dar parcă toți eroii lui Gogol și Bulgakov ne-au blestemat. Și nu mă refer aici la oameni și obiceiuri, la pămînt și la cer, la ape și la munți. Ele sînt ca peste tot: demoni și îngeri, mai aspre sau mai domoale, mai vitrege sau mai confortabile. Peste tot, pe-aici, ne omoară drumurile. Ah, drumurile astea! Aici parcă sînt blestemate! Dacă de la tine din casă pînă la vecinul de alături nu este drum, ci doar un gard sau un zid, tu nu-l vei putea cunoaște niciodată. Nu poți trăi alături de cel pe care nu-l cunoști, nu poți construi ceva și nici măcar nu poți sta la un pahar de vorbă.

Și mai este ceva foarte parșiv și foarte dureros, căci eu nu vorbesc de calitatea proastă a drumurilor, o, nu. Asta se poate rezolva. Vorbesc de inexistența lor. Iar unde nu există drum, nu există nimic.

Pe-aici, pe la noi, nu poți merge la vecin decît pe ocolite. Toți au făcut drumuri de la centru spre periferie, de la capitală spre provincie, dar nici unul dintre dregătorii locali nu a avut dorința și curajul să construiască niște drumuri prin periferie, să lege orașele mici între ele. Ca să mergi de la București la Odessa, trebuie să treci prin Kiev sau Viena! Ca să ajungi la Tbilisi de la Odessa, trebuie să mergi mai întîi la Moscova, Istanbul sau Roma. Vă imaginați? De Erevan ce să mai zic! Cu toate granițele închise, poți ajunge acolo numai dacă ești dus de contrabandiști.

În ce situație am ajuns! Metropolele mediază legătura între toate aceste orașe din bazinul Mării Negre. Totul este mediat și controlat. De ce? Numai mințile luminate de la centru știu. Și ce se întîmplă cu noi, cei care trăim unii lîngă alții, dar ne vedem doar prin

ochii celor ce ne conduc de la centru? Nimic. Pustiu. Vecinul, ni se pare nouă, se află peste mări şi ţări şi este mai necunoscut decît cel de la centru, de zeci de ori mai departe de noi. Ăsta e blestemul drumului. Şi al zidului. Şi al hotarului.

De aceea trebuie să facem drumuri şi să spargem ziduri. Dar pentru aceasta este nevoie de mult curaj şi de asumarea unor riscuri. Şi cine a reuşit să facă găuri în zid, tunele pe sub hotare, legături nemaiîntîlnite pe mare, poteci prin văgăuni şi treceri spectaculoase prin locuri pe unde nici fiarele sălbatice nu au îndrăznit să se avînte? Nimeni alţii decît contrabandiştii. Aceştia sînt exploratorii neînfricaţi care au defrişat şi au construit acolo unde puterea, cu tot aparatul său birocratic şi administrativ, a vrut să pună bariere, ziduri şi hotare de netrecut. Ei nu au cucerit Polul Nord şi Polul Sud, nu au cucerit jungla Amazonului sau valea Nilului, nu se scrie despre ei în cărţile de istorie ori de geografie, de inginerie sau de construcţii, lor nu li s-au dedicat poeme ori monumente, însă ei au fost pentru regiunea noastră la fel de importanţi precum marii oameni de artă, cultură şi ştiinţă. Acolo unde nu se putea trece, apărea eroul nostru, contrabandistul, şi construia opere de artă şi inginerie, minuni care făceau orice baraj şi zid să se dizolve. Contrabandiştii sînt cei care nu ştiu ce înseamnă zid, hotar şi vamă. Ei şi încă cineva. Ştiţi cine? Ţiganii. O, cum ştiu ei să zboare peste toate zidurile lumii! Ce farmece, ce ghiocuri şi ce magii fac, numai ei ştiu. Dar cu atîta îndemînare şi uşurinţă trec de toate obstacolele lumii, încît nu ai cum să nu-i iubeşti. Şi cum cîntă ei toate astea! Nu degeaba contrabandiştii îi iubesc atît de mult!

Şi îi rog pe cei care-mi citesc predici despre societatea deschisă să ţinem cu toţii un minut de reculegere în numele celor ce au stat la baza acestei societăţi, părinţii ei întemeietori: contrabandiştii, ţiganii şi emigranţii. Ei sînt cei care, în lupta lor pentru deschidere, s-au sacrificat pentru ca noi să cunoaştem o lume ceva mai bună. Mulţumesc! Şi acum priviţi în jur. Înţelegeţi?

Această poveste îmi aduce mereu aminte de cîntecul *Moscova-Odessa* al lui Vîsoţki. Tu vrei să zbori acolo unde nu se poate, unde nu este zbor, iar ei te trimit acolo unde tu nu vrei. Recent l-am auzit cîntat la noi de Travka, foarte bine, cu un tragism apropiat de cel a lui Vladimir. Cîntecul[1] spune cam aşa:

Zbor iar pe ruta Moscova-Odessa,
Dar avionul încă va mai sta,
Toată-n albastru vine stewardesa, ca prinţesa
Nădejde şi surîs ca flota sa.

Pe-al Murmanskului cer – seninătate,
Bilete înspre Aşhabad se dau,
Spre Kiev, Harkov, Chişinău se poate,
Şi către Lvov, dar eu acolo vreau.

Mi s-a spus clar: „Azi nu spera. Căci pînă
Spre ceruri, nu-i nădejde de ajuns".
Şi iar transmit – Odessa se amînă –
Pe pistă, gheaţa nu e de pătruns.
.....

1. Vladimir Vîsoţki, *Nerv*, traducere de Passionaria Stoicescu şi Andrei Ivanov, Editura Univers, Bucureşti, 1992.

Aceste gînduri m-au prins în aeroportul din București, la niște ore imposibile, cînd mergeam la Tbilisi. Puteți sa vă imaginați că acest oraș este la doar o aruncătură de băț peste Marea Neagră? La o oră de zbor? Avem drumuri? O, nu! Cine a încercat măcar o dată să facă un tur în jurul Marii Negre înțelege ce spun. Ei au creat iadul, pentru că nu au făcut drumuri directe, iar cele care există sînt aproape impracticabile. Să ne mai întrebăm cum e posibil? Ce au făcut cu noi? Ce am făcut noi cu noi? De ce știu mai multe despre un amărît de la Londra decît despre fascinantul meu vecin gruzin? De ce *baholul* de peste gard este o pată albă în mintea mea, iar un oarecare american de peste ocean îmi este mai la îndemînă? De ce, de ce, de ce? Iată întrebarea...

Și acum trebuia să zbor la Tbilisi peste Istanbul. Iar cu o lună în urmă zburam la Erevan, tot peste baltă. Ghici pe unde! Prin Roma. Halucinant.

Mai aveam puțin pînă să decolăm. Mă gîndeam că nu peste mult timp, în miez de noapte, voi fi într-unul dintre orașele și locurile mele preferate. Georgienii – sau gruzinii, cum le zicem noi –, cei din spațiul ex-sovietic, sînt poate cei mai veseli și mai petrecăreți vecini pe care îi avem, cu toate că în regiunea noastră stăm foarte bine la acest capitol, nu ne putem plînge.

De data aceasta zburam la Tbilisi să mă întîlnesc cu celebrul Korj, una dintre ultimele legende ale banditilor și hoților în lege din spațiului ex-sovietic, care a stat în pușcărie atîția ani cît nu știm noi să numărăm și care se laudă cele mai spectaculoase evadări. Recunosc că aveam ceva emoții că mă văd cu el.

Știți ce m-a uimit cam de fiecare dată cînd făceam cunoștință cu aceste legende vii ale banditismului din

zona mea? E un sentiment foarte straniu... Aproape o dezamăgire. Dacă mergi să te întîlneşti cu el, faimosul bandit despre care circulă atîtea legende şi poveşti şi pe care îl priveşti ca pe erou, fie el şi negativ, totuşi erou, cînd îl vezi, eşti foarte dezamăgit. Mai ales că pe majoritatea i-am întîlnit cînd erau deja bătrîni. Nişte bandiţi aproape pensionari. Imaginea pe care o ai în mintea ta intră în conflict cu imaginea bătrînului pe care-l întîlneşti.

Puterea poveştilor care se nasc despre unii oameni şi care încep să circule în folclorul de prin mahalale este fascinantă. Poate face minuni. Povestea are o forţă mult mai mare decît orice fapte şi realităţi, iar succesul aproape tuturor acestor bandiţi este mai degrabă dat de capacitatea lor de a fabrica poveştile şi de a le pune în circuit. Şi ei le creează aproape la fel cum se fac spectacolele. După ce le montează şi le prezintă publicului, intră sub acţiunea media, iar folclorul urban le amplifică şi ele tot cresc, ca un bulgăre de zăpadă, pînă devin adevărate legende. Aceste legende spuse din gură în gură devin tot mai puternice, autonome, se desprind de erou şi de mediul lui. Şi, cînd te confrunţi cu realitatea, ai un fel de dezamăgire, pentru că tu eşti pregătit să te întîlneşti cu un erou antic sau un monstru din poveşti şi de fapt vezi un om simplu, un bătrîn care nu se deosebeşte cu nimic de un contabil sau un mecanic auto.

Acest lucru mi s-a întîmplat şi cu Israelul cumva. Ţara Făgăduinţei. Toată copilăria mea am citit Vechiul Testament şi aproape că mă confundam cu acea lume a marilor patriarhi Avraam, Isaac şi Iacov. Aceşti fii neînfricaţi, aceste douăsprezece seminţii neîmblînzite,

care au scăpat de robia Faraonului și au recucerit și au refăcut Țara Făgăduinței, unde curg lapte și miere. Mă visam Solomon sau David luptînd cu Goliat. Studiam atent marele templu și marile bătălii, marile minuni și mereu eram impresionat de cît de neînfricat poate fi Iacov, care s-a luptat cu Dumnezeu însuși. Mereu mi-am imaginat această țară ca pe un imperiu, ca pe o mare forță cu care nu se poate compara nici o putere antică sau medievală. Iar despre belșugul ei, ce să mai vorbim... Era sînul lui Avraam. Era poporul ales de Dumnezeu însuși.

Și, cînd am crescut, am vrut să găsesc această mare țară pe hartă, dar nu am reușit. Cum? Unde? Aici? Doar atît? Cînd am ajuns acolo și am văzut cu ochii mei țara unde curg lapte și miere, Țara Făgăduinței, Țara Sfîntă, am înțeles brusc ironia divină și, mai ales, puterea poveștii. O amărîtă de pustietate într-o zonă năpăstuită de natură, geografie și istorie a devenit centrul lumii prin această putere a poveștii, care la rîndul ei a produs realități inimaginabile. A fost pentru mine cel mai mare șoc. Dar ce poate face o poveste cu mintea unui om! Minuni...

În fața ușii stătea un bătrîn ca oricare altul. Pe stradă nu ar fi ieșit în evidență cu nimic. Putea să fi fost orice în viața lui. Putea să fi fost contabil, brutar sau vînzător. Nu l-ai fi observat. Era scund. Cred că nu a depășit niciodată un metru șaizeci. Acum avea chelie, dar nu cred că asta are vreo importanță, ținînd cont că toată viața lui fusese aproape întotdeauna ras în cap. Nu avea o constituție atletică. Părea mai degrabă să fi fost genul acela uscățiv și suplu. Era îmbrăcat într-un soi de salopetă care aducea cu cea

muncitorească şi cu o cămaşă în carouri, deschisă larg la gît, unde se întrezăreau discret nişte tatuaje.

— Salut, m-au anunţat că ai să vii, a spus şi mi-a întins mîna. Bunicul îmi spunea Israel Markeladze, dar tu poţi să-mi spui simplu Korj.

— Vasea, m-am prezentat eu scurt. Şi vin din partea Profesorului, m-am grăbit să mă asigur că ştie cine m-a trimis, ca să nu am surprize.

În mediile lor, aceste recomandări funcţionează perfect. De fapt, ca în orice mediu normal. Nu contează pentru început cine eşti, ci din partea cui vii.

— Da, ştiu bine. Au avut grijă să-mi spună tot, deşi eu nu prea obişnuiesc să discut despre lucrurile astea. Nu prea cred că e bine să amestecăm lucrurile şi lumile noastre. Ce poate să înţeleagă un mieluşel despre un şacal sau despre un lup, chiar bătrîn, ca mine? a zis el în timp ce ne îndreptam spre sufragerie.

— Cred că uneori lucrurile stau puţin altfel. Poate că lupii au ceva de învăţat despre ei cînd stau la poveşti cu mieluşeii, pentru că totuşi noi vorbim de pe poziţii foarte diferite, cu experienţe foarte diferite. Putem învăţa unii de la alţii cîte ceva, începusem eu să încălzesc atmosfera.

— Vasea, eu ştiu bine asta, dar, cînd lupul trebuie să mănînce, tot miel va mînca, şi nu pisici. Aşa e lumea asta construită, dar e bine să discutăm atîta timp cît încă sîntem sătui. Sioma, pregăteşte un *cifir* repede pentru băieţi, te rog eu! a strigat bătrînul Korj către cineva.

Din bucătărie a ieşit un tip destul de în vîrstă, însă ceva mai tînăr decît Korj, a înclinat capul în semn de salut şi s-a retras. Era genul de bătăuş, după cum arăta. Sînt aceste umbre ale *blatarilor*, ale marilor

autorități din lumea bandiților, care de obicei au cîteva calități esențiale. Sînt în primul rînd devotați pînă la moarte. Nu știu de ce și cum ajungeau în poziția de mînă dreaptă a unui bandit, cert este că loialitatea era prima condiție a acestei funcții. Și bandiții știau să și-i aleagă și să-i verifice, în timp, în feluri de neimaginat pentru mintea unui om normal. A doua condiție a unei astfel de funcții era forța fizică. Majoritatea hoților în lege pe care i-am cunoscut nu excelau prin forță fizică, însă toți aveau lîngă ei oameni foarte puternici și bine pregătiți pentru orice. Și, nu în ultimul rînd, o anumită discreție, un amestec între tăcere și un joc subtil al invizibilității și prezenței. Ei nu vorbesc aproape niciodată sau doar cînd sînt rugați să o facă. Apar numai cînd este strict nevoie de ei și nu știi niciodată de unde. Și nu acționează în nici un caz fără acordul sau controlul șefilor lor. Ca instinct și educație, aduc cu majordomii marii aristocrații engleze.

Evident, asta presupune că au acea inteligență specifică celor care își slujesc cu mare dăruire stăpînii, educată și șlefuită în timp, ce se învață mult mai greu decît jargonul, limbile de tot felul și cunoștințele specializate. Mai mult, ei știu să-și controleze instinctele aproape la fel de bine ca maeștrii artelor marțiale asiatice. Sînt impresionante aceste personaje. Ele creează și întrețin atît o atmosferă de mister, cît și o anumită teamă confuză. Autoritatea *blatarului* este consolidată și de această suită de îngeri păzitori care gravitează în jurul lui.

Venisem la acest *blatar* care acum, la bătrînețe, ajunsese poate cel mai cunoscut bandit din spațiul

ex-sovietic, pentru că se spunea că el este ultimul păstrător al vechii şcoli şi al tradiţiilor şi legilor vechilor bandiţi şi hoţi în lege din Imperiu. Era probabil ultimul bandit de asemenea anvergură, pe care-l respectau toţi, chiar dacă acum nimeni nu mai deţinea controlul asupra lumii dezlănţuite a fostului Imperiu. Odată cu schimbarea din temelii a lumii comuniste şi emergenţa forţelor istorice necunoscute care au aruncat totul în haos, şi lumea lor a fost zdruncinată şi dezbinată.

Bătrînul bandit nu dorea şi nu accepta să fie parte a acestei schimbări. El aparţinea unei lumi vechi, pe cale de dispariţie, pe care cei tineri nu o mai preţuiau şi căreia nu-i mai respectau legile. Dar, în ciuda acestor transformări, toţi îl respectau pe el şi unii chiar mai veneau, din cînd în cînd, pentru a-i cere sfaturi şi mai ales pentru judecată în caz de litigii între bande. Cînd conflictele ajungeau la un nivel care presupunea prea multă vărsare de sînge, începeau negocierile. Se căutau soluţii pentru pace şi, dacă nu se ajungea la nici un rezultat, se apela la o autoritate respectată de toţi, care nu era pusă la îndoială de nimeni. Ce decide el, cum judecă el, acela e verdictul final pe care îl acceptă şi îl pun în aplicare cu toţii.

În această poziţie era Korj, ca şi Profesorul, ultimul bandit şi hoţ în lege care păstra chivotul, legile sacre ale lumii bandiţilor şi împărăţiei întunericului, ultimul care mai putea ţine lecţii de catehism banditesc. El era poate cea din urmă autoritate în domeniu.

Pe mine mă interesau toate aceste lucruri. Eram curios. După ce l-am cunoscut pe Profesor şi am început să am o relaţie mai specială cu el, lumea lor

a început să mă atragă aproape fără să-mi dau seama. Avea ceva din forța de atracție a unui magnet. Dacă ești construit dintr-un material asupra căruia magnetul își poate activa forța, nu scapi. Te va trage și vei rămîne acolo. Poți scăpa doar dacă o altă forță, mai puternică, te va smulge din această lume. Dar ce forță poate să înlocuiască tenebrele unei lumi a întunericului și vicleniei? Poate una și mai vicleană, și mai puternică, și mai tenebroasă, dar care se ascunde sub un chip de mielușel. Dumnezeu știe.

— Să bem un *cifir* și să povestim. Am înțeles că stai la noi cîteva zile, a zis bătrînul bandit.

— Da, dacă tot am ajuns pe aici, aș vrea să văd și împrejurimile, să mai vizitez satele dimprejur și poate dau o fugă și pînă la mare.

— Mergi și la Giugașvili? a zis bătrînul, sorbind înghițituri mici de *cifir*.

— Da, aș dori și mi s-a promis că voi fi dus și la vilele în care a trăit familia Beria. Sînt undeva în munți și am înțeles că sînt bine conservate, chiar dacă nu sînt locuite. Zaza, prietenul meu, mi-a promis că mă duce. Am o mare curiozitate față de acest personaj și de locurile unde s-a născut, am început eu să-i dezvălui planul meu.

— Da, ăștia au fost niște *granguri* mari. Pe unde au trecut, au lăsat urme adînci. O să le simți prezența și acolo. Sub ei nu au fost cele mai fericite vremuri pentru noi. Au avut grijă să ne țină în cuști și să ne omoare ca pe dihori. Iar ei știau bine să facă asta. Dar, după cum vezi, noi sîntem încă vii, iar ei nu mai sînt de mult. Nici ei, nici neamul lor. Tot ai noștri au învins în definitiv, a zis bătrînul zîmbind.

— Să mă sperii? i-am spus și eu, încercînd cumva să glumesc.

— Nu, doar că au avut de plătit un preț cam mare. Foarte mare. Și asta nu e bine deloc.

Și și-a mai turnat o cană de *cifir*.

Cifirul începuse să-și facă încet, încet efectul. Deveneam mai euforici, mai energizați. Priveam în jur și parcă vedeam mai clar fiecare detaliu din cameră. Îi vedeam mîinile îmbătrînite, printre zbîrciturile cărora se distingea culoarea albăstrui-verzuie, spălăcită de timp, caracteristică tatuajelor vechi. Vedeam cît se poate de clar stilul lor naiv.

— Știi, Vasea, tu ești încă foarte tînăr. Cînd eram de vîrsta ta, am stat la Taganka. Sînt poate unul din ultimii supraviețuitori de acolo.

— Taganka este una dintre cele mai faimoase pușcării rusești. A fost construită de Alexandru I în 1804 și dărîmată sub Hrușciov, în 1958.

— Tu știi ce s-a construit în locul pușcăriei Taganka după dărîmarea ei? m-a întrebat el sorbind din pahar.

— Nu, zic, habar n-am.

— N-o să-ți vină să crezi. O grădiniță pentru copii... și a zîmbit larg, făcînd ochii mari, de parcă și pe el îl mai uimește încă această decizie a sovietelor. Să știi că modelul perfect pentru orice instituție de educație este pușcăria. Asta ți-o spune Korj. Nu știu dacă ai citit tu prin cărțile tale deștepte așa ceva, a zis el, trecînd pe registrul de înțelept.

Acest bătrîn nu a citit nici Deleuze, nici Foucault, vă garantez. Dar a înțeles perfect totul. Mă uitam la el cum fumează țigări fără filtru, stil papiroase, împăturite la capăt ca o *garmoșka*, cu mîinile tremurînd deja, dar

sigure pe fiecare gest. Ochii oblici, puțin lăsați, dar încă strălucitori, un nas mare, mai proeminent din cauza vîrstei, ca la toți bătrînii, o frunte înaltă, cu păr tot mai rar, încărunțit, dat pe spate. Nu se mai tundea de multă vreme în stilul *zek*, aproape chel sau periuță. Avea urechi mari, care atîrnau ca la un pui de elefant, ceea ce-l făcea să pară și mai nevinovat. Era acum bătrînul pe care ai fi vrut să-l ajuți să treacă strada sau să-i duci plasa cu fructe și legume. Semăna cu un pensionar ce are nevoie de ajutor. Dar el nu avea nevoie de nimic.

Și totuși, era faimosul Korj, care se trăgea dintr-o familie amestecată de evrei caucazieni aruncați în pușcării din nu se știe ce cauză și care, rămas astfel pe drumuri, a intrat și el în pușcărie încă din fragedă copilărie. A crescut pe străzile din Harkov, Nikolaev, Odessa și pe toată coasta Mării Negre. În anii '30 se afirma deja pe străzile acestor orașe, reușise să-și formeze încă din adolescență o bandă care avea să impună respectul capilor lumii interlope și devenise în acei ani grei ai stalinismului șeful *obșiakului*. Și nu doar atît. El a reușit să adune sume impresionante de bani și să le gestioneze, în așa fel încît modelul Korj se va impune și va fi respectat cu sfințenie mulți ani, pînă spre perioada *perestroikăi*, cînd totul s-a prăbușit, inclusiv lumea lor bine ierarhizată și controlată strict de legi nescrise.

Ce putere și ce abilități se ascundeau în mintea acestui bătrînel, eu cu greu pot să înțeleg, însă, și la vîrsta aceasta foarte înaintată, cînd pare mai degrabă un simplu om neajutorat, vin bandiții din fostul Imperiu ca să fie judecați de el, să-i asculte decizia și

să i se supună. Fiecare decizie, fiecare judecată sînt respectate cu strictețe, căci cuvintele lui au putere de lege, putere de viață și de moarte asupra întregului paradis căzut, asupra acestor arhangheli negri. El este omul care mai mult de jumătate din viață a stat prin pușcăriile sovietice, inclusiv în iadul Kolîma. El este cel care a organizat 11 evadări de poveste. Pe mormîntul lui, pe care aveam să-l văd mai tîrziu în poze, mereu cu flori proaspete, scrie așa: *Lui Vasea Korj, cel care a trecut tot iadul Kolîma, de la prieteni.* Despre el se scriu versuri și se compun cîntece. E adevărat că sînt știute doar de frăția lui, care face parte din altă lume.

— O să-ți povestesc totul pe îndelete. Nu pot sta prea mult în casă. Ce zici să mergem să mîncăm ceva gruzin adevărat și să-ți povestesc lucrurile care te interesează? Sper că știi să asculți și să înțelegi. Marele atu al Profesorului știi care era? Ăsta știa să asculte și să înțeleagă. El era cel mai bun judecător și asta înseamnă, în definitiv, să fii un adevărat bandit. Să știi să judeci corect, căci de judecata ta depinde totul. Orice judecată falsă, orice *parti-pris* și calcul greșit pot să arunce totul în aer și să stîrnească războiul. Iar cînd e război, nu există judecată, ci doar sînge și moarte. Și violența nu e lucrul pe care-l iubim noi cel mai mult. E ușor să pornești pe calea războiului și e foarte greu să alegi pacea. Dar, cînd ajungem la război, ies din noi toate jivinele ascunse, toți demonii se dezleagă. A judeca bine, Vasea, înseamnă a ști să îmblînzești și să ții demonii în cuștile lor. Altfel e iadul pe pămînt. Iar eu și Profesorul am știut bine să facem asta, și-a încheiat bătrînul hoț mica predică despre război și pace.

Soarele se lăsa peste dealurile Tbilisiului. Am urcat într-o Volgă veche, dar bine întreținută și am pornit spre ieșirea din oraș. Bătrînul Korj privea în zare cu poftă, de parcă voia să înghită tot orizontul. Privea această lume de lîngă el cu o pasiune pe care noi nu o mai avem de mult, asta dacă că am avut-o vreodată. Nimeni din cei care nu au cunoscut pușcăria, penitența de tip Kolîma nu poate privi așa un orizont. Așa se uită în zare doar cei care au văzut cerul printre gratii zeci de ani. Poate el îl contempla așa și pentru că viața îi oferise prea puține șanse să se bucure de el. Iar acum, spre final, voia să-l soarbă, să-l înghită și să-l fure pentru a-l putea privi neîncetat.

Legea hoților și povestea castelor spusă de ultimul hoț în lege

Iată, v-am învățat legi și porunci, cum mi-a poruncit Domnul, Dumnezeul meu ca să le împliniți în țara pe care o veți lua în stăpînire. Să le păziți și să le împliniți, căci aceasta va fi înțelepciunea și priceperea voastră înaintea popoarelor care vor auzi vorbindu-se de toate aceste legi și vor zice: „Acest neam mare este un popor cu totul înțelept și priceput!".

Deuteronom 4:5-6

Volga cea veche a ieşit din oraş, lăsînd în urmă frumoasele dealuri ale capitalei Gruziei. Soarele amiezii de vară ardea încă puternic. În Caucaz e o lumină care aleargă zglobiu printre munţi, dornică să ajungă la Marea Neagră. Aici, soarele e puţin diferit de cel din Bugeac, chiar dacă păstrează mult din luminozitatea cu care sînt obişnuit de-acasă. Munţii, care răsar cînd dintr-o parte, cînd din alta, întrerup linia orizontului. Nu te lasă să-ţi prinzi privirea în ceva, te obligă să te uiţi înainte, de fapt, înspre cer, care ţi se pare mult mai înalt. În zona noastră, mişcarea este puţin invers. Noi, cînd privim orizontul, vedem cerul doar în locul în care el se uneşte cu pămîntul. Cerul îl vezi atît cît cuprinde privirea. Dacă vrei să te uiţi în sus, nu poţi, pentru că soarele emană o lumină mult prea puternică. Ne uităm în sus numai cînd e înnorat, ca să încercăm să ne dăm seama dacă vine ploaia. Ne mai uităm la cer noaptea, pentru a vedea luna sau stelele. Aici însă, în Caucaz, e puţin diferit.

— Goghi, să mergem întîi pe la Djvari, sus, pe deal, să vadă copilul de ce s-au îndrăgostit toţi poeţii ruşi de acest loc, spuse Korj privind în depărtare prin geamul maşinii.

Maşina o luă în dreapta şi începu să urce drumul spre munte. În cîteva minute am şi ajuns pe un vîrf nu foarte înalt, pe care se afla o mănăstire cu o biserică foarte veche. Era una dintre acele biserici din piatră construite acum mai bine de o mie de ani, cocoţate pe vîrfuri de munte prin mai tot Caucazul creştinat încă de pe vremea primelor sinoade. Djvari e de prin secolul al VI-lea şi are o istorie foarte lungă şi complicată.

Aici e fascinantă priveliștea care ți se deschide de partea cealaltă a bisericii și a curții mănăstirii. Cît urci și chiar cînd întri acolo, nu-ți imaginezi ce surpriză te așteaptă dincolo de frumusețea bisericii de piatră roș-gălbuie care strălucește falnică pe vîrf de munte. Cum treci de ea, te trezești brusc cu o deschidere imensă a orizontului, iar în fața ochilor ai o vale în formă de V, în care se unesc rîurile Arakva cu Mtkvari, întretăiate de un alt lanț muntos, iar pe malul drept, se întinde Mțheta, vechea capitală a Georgiei și primul oraș care la 337 după Hristos a devenit capitală oficială a creștinismului.

Te așezi acolo, sus, și nu te poți sătura de frumusețea acelui loc. Este ca o beție frumoasă. Privirea nu se satură, ci devine tot mai însetată. Privind, începi parcă să înțelegi lumea altfel.

— Acum înțelegi de ce scriau poeții ruși ce scriau cînd veneau aici? spuse bătrînul Korj, pufăind din papiroasa lui, și începu să recite din Lermontov[1]:

Adio, nespălat imperiu,
Rusie de satrapi și robi,
Și voi, mundirelor mizere,
Și tu, supusul lor norod.

Sub poale de Kaukaz, prea poate,
Scăpa-voi de copoii tăi,
De ochiul lor ce scurmă-n toate,
De nas și miros de potăi.

1. Mihail Lermontov, „Adio, nespălat imperiu", traducere de Ion Hadârcă.

Am observat întotdeauna la bătrînii bandiți o predilecție către poezia clasică. Bine, mai toți citiseră Esenin, care a devenit un soi de poet oficial al bandiților. Are ceva de înger și huligan acest poet și se pare că temele și lirica lui ating ceva foarte sensibil în interiorul lor, deși de obicei sînt băieți care nu abuzează de sentimente. Îi respectă mult pe cei ce scriu poezie sau știu să recite. Mai sînt deschiși și la muzică, dar un anumit tip de muzică și lirică, numită *blatneak* sau *șanson*, despre care voi povesti altădată. Oricum, e o combinație de linie melodică și versuri pe care elita intelectuală le consideră ieftine și simpliste și le disprețuiește profund.

După acest ocol-surpriză pe care l-a făcut bătrînul, am pornit în jos, spre ape și spre vechiul oraș Mțheta, care de fapt e un sat mai mare, cu case frumoase de piatră și bine îngrijit. Am intrat la un moment dat într-o mahala de țărani georgieni, cu case mici. Stăteau în fața porților zîmbitori, cu nasurile lor mari. În Georgia ai impresia că oamenii zîmbesc continuu și că mereu sînt voioși. Cred că unele popoare s-au născut pentru a crea voie bună. Georgienii cu siguranță sînt dați de la Dumnezeu pentru a chefui. La ei, orice întîlnire se transformă într-o masă, care la rîndul ei se transformă într-un banchet și un mare chef. Din nimic, totul devine brusc un chef generalizat, cu georgieni care mănîncă și beau. Cu toasturile lor înțelepte care nu se mai termină, cu corurile lor bărbătești ce înmoaie și binedispun chiar și inimile împietrite, cu dansurile lor care combină zburdălnicia de mînz a bărbatului cu finețea de lebădă unduioasă a femeii foarte discrete, dar prezente. Iar prezența lor contează

enorm și puțini știu că ele sînt ca niște leoaice care controlează tot. *Voinicul în piele de tigru*, faimosul erou georgian, este un mielușel pe lîngă aceste doamne. Da, georgienii au fost binecuvîntați să chefuiască și, odată ce i-ai cunoscut, nu ai cum să nu te îndrăgostești de ei. Poate de aceea, mai nou, în fiecare vară încerc să ajung pe aici.

De data aceasta însă am intrat în curtea unui om obișnuit. Nu era un restaurant, ci un loc care aducea a spațiu conspirativ. Adică aici vine și mănîncă numai cine știe și anunță din timp, nu oricum. De îndată ce am intrat, curtea aparent banală, fără nimic special pentru luat masa, s-a transformat într-un loc numai bun de benchetuit. Sub arcada de viță-de-vie, cu umbră deasă, au fost așezate mesele și scaunele. Cîteva doamne au început să aducă mîncărurile una după alta. Mai întîi a apărut tava cu fructe, în buna tradiție caucaziană. Aici, masa nu începe fără fructe. După care a venit vinul în niște ulcioare mari, însoțite de coarne de berbec, din care le place să bea. Au urmat toate celelalte, într-un șir ce părea interminabil. Priveam aceste mîncăruri pur și simplu disperat. N-aș fi putut mînca atît nici în trei zile. Și *harcio*, și *hinkali*, și *haciapuri*, și *ceanahi*, și *kubdari*, și multe altele de care nu mai mîncasem.

Asta îmi plăcea la bandiții de școală veche. Erau foarte diferiți de cei de rit nou, din perioada postsovietică. Ba aș spune chiar radical diferiți. Bătrînilor nu le plăcea să se afișeze în localuri pretențioase, cu mașini și haine scumpe. Nu. Dimpotrivă, le plăcea discreția, un anumit tip de ascetism care ascundea orice urmă de lux. Locurile în care mîncau erau de

obicei mai retrase. Generațiile mai tinere, de după anii '70, au început să iubească însă luxul și afișarea acestuia într-un mod tot mai agresiv. La început hainele, după care localurile, apoi mașinile și casele tot mai opulente. Iar generațiile de după '90 au pierdut pur și simplu controlul asupra acestor ritualuri și reguli pe care bătrînii bandiți le respectau cu sfințenie.

Cum și de ce s-au întîmplat toate acestea, aveam să aflu de la Korj, omul ce a primit legile și canoanele de la bătrînii pușcăriași ai epocii țariste, pe care le-a cizelat, le-a păstrat și le-a transmis mai departe. Dar oare mai avea cui să le transmită? Am avut lungi discuții și vă voi dezvălui și vouă din tainele acestei lumi întunecate cu care e bine să nu vă întîlniți.

Mai întîi, ar trebui să înțelegem că lumea bandiților din Imperiu este bine structurată, atît ierarhic, cît și regulamentar. Nu e deloc haotică, așa cum pare din afară. Nu e lipsită de morală sau de structuri. Dimpotrivă! Însă ea lucrează cu alte legi, etici și ierarhii decît cele cu care sîntem noi obișnuiți. Au și sisteme de judecată, un soi de tribunale, precum și pedepse ce se aplică doar lumii lor, nu și fraierilor, cum am mai povestit.

Aici trebuie să menționez că este o diferență clară între Legea bandiților și Legea pușcăriașilor. Legea bandiților, a hoților în lege sau a *blatarilor*, cum li se mai zice, este o lege nescrisă, adresată elitei lumii interlope. Aceasta s-a mai modificat de-a lungul timpului, iar după căderea comunismului a ajuns să nu mai fie respectată decît de un mic grup, care a pierdut controlul asupra lumii bandiților. De altfel, ei, cei care au mers mînă-n mînă cu structurile de putere, adică

curvele, cum le zic cei de rit vechi, au preluat puterea oficială în tot spațiul postsovietic.

Principiile de bază, nescrise ale *blatarilor* sau hoților în lege sînt următoarele:

Decalogul banditilor/Legea hoților

1. Să respecți cu sfințenie legile și tradiția lumii banditilor, să nu folosești arme de foc și să nu omori dacă nu ai o justificare legitimă.
2. Să nu muncești niciodată pentru cineva și, mai ales, pentru stat.
3. Să nu ai proprietăți sau bani proprii puși deoparte.
4. Să nu ai familie, dar să-ți respecți părinții și, în mod special, mama.
5. Să nu ai *propiska* (reședință oficială) sau, mai bine zis, să nu ai acte oficiale (buletin, pașaport) ori să fii înregistrat la autoritățile statului.
6. Să nu faci politică și activități politice și să nu aparții nici unei grupări politice.
7. Să nu recunoști nici o vină în fața autorităților statului și să nu depui mărturii sau să colaborezi cu structurile de putere ale statului.
8. Să ajungi din cînd în cînd în pușcărie, ca să impui legea și ordinea banditească, a hoților în lege.
9. Să racolezi cadre tinere și să le educi în legea banditească.
10. Să știi să joci cărți, dar să nu joci niciodată fără bani sau să-i înșeli pe ai tăi.

Aceste legi de bază trebuie respectate cu sfințenie de elita lumii banditilor, de *blatari*. Încălcarea lor este judecată doar de hoții în lege, singurii care au dreptul sa medieze un conflict.

În ceea ce privește *Legea pușcăriașilor*, aceasta se adresează tuturor grupurilor ce compun lumea infracțională. Scopul ei este reglementarea relațiilor dintre aceste grupuri, dar și a relațiilor cu ceilalți condamnați, de regulă fraieri. Era un fel de regulament de ordine interioară al pușcăriilor, elaborat și impus de bandiți. Le voi traduce și pe acestea pe limba noastră, a fraierilor. Iată cele zece porunci ale pușcăriașilor ce sintetizează aceasta lege:

Decalogul pușcăriașilor/Legea pușcăriașilor

1. Toți bandiții, indiferent de rang, trebuie să participe la colectarea de bani pentru *obșiak*.
2. Nimeni nu are dreptul să ridice mîna la un hoț în lege sau *blatar*.
3. Să-i respecți pe bătrîni și pe părinți.
4. Să nu furi de la ai tăi. Un bandit care fură de la un alt bandit ajunge șobolan, adică în casta cea mai de jos.
5. Să pedepsești aspru pe cel care toarnă. Acesta decade automat în castele cele mai de jos sau este omorît.
6. Să nu lucrezi pentru administrație, căci și asta te trimite spre castele inferioare.
7. Să nu iei nimic altui pușcăriaș, dacă nu ai o motivație suficientă. Și nimeni, în nici o condiție, nu trebuie să se atingă de *paika*, rația zilnică a unui pușcăriaș, indiferent de ierarhie.
8. Să nu învinuiești un pușcăriaș dacă nu ai dovezi suficiente.
9. N-ai voie să înjuri fără motivație pe cineva.
10. Să nu iei parte activă la evenimentele organizate de administrație, faptă care, iarăși, te coboară în rang.

Cum am zis mai devreme, aceasta e o sinteză a principalelor reguli ce ordonează viaţa lor. De fapt, ei au mult mai multe legi, mai specifice, foarte nuanţate, în funcţie de situaţie. Firește, încălcarea acestora aduce după sine pedepse. Aceste legi îi protejează destul de bine pe *blatari*, iar dacă ei greşesc, nu pot fi judecaţi decît de banditii de acelaşi rang şi din aceeaşi castă. Niciodată, nimeni de rang inferior nu poate judeca un *blatar*. Dacă greşeala este mică, el primeşte o palmă simbolică peste urechi de la un alt *blatar* de acelaşi rang. Dacă greşelile sînt grave, atunci se ajunge fie la retrogradarea lui în castele inferioare, fie chiar la expulzarea din lumea banditilor. Pentru greşelile deosebit de grave se aplică fără prea multe ezitări pedeapsa cu moartea. Aceasta se decide în grupul restrîns al autorităţilor banditilor, hoţii în lege care au fost încoronaţi. În toate celelalte conflicte dintre alte grupuri şi caste, tot hoţul în lege are puterea de judecată şi de decizie. Autoritatea unui bandit se construieşte şi pe această putere judecătorească ce trebuie să-i mulţumească pe toţi. În timp, banditii cu cea mai mare autoritate au fost consideraţi cei care judecă corect, respectînd legile lumii lor.

Dincolo de puterea „legislativă" şi „judecătorească", *blatarii* mai au şi puterea „economică": ei deţin *obşiakul*, banca comună, şi au dreptul de a controla aceşti bani şi de a decide cum se cheltuie. Însă cheltuielile mai mari se fac doar după consfătuirea tuturor liderilor grupărilor ce cotizează la acest *obşiak*. Este ca un consiliu director al băncii.

Legile acestea mai au cîteva funcţii importante. Ele creează condiţiile pentru ascensiunea sau declasarea

socială, după caz, a bandiţilor. Orice greşeală a unui bandit de rang inferior îi blochează ascensiunea în grupurile conducătoare. De asemenea, trecerea unui bandit dintr-o castă inferioară într-o castă superioară se face în primul rînd pe baza informaţiilor culese din toate puşcăriile pe unde a fost „cazat" banditul respectiv. Toţi au un soi de curriculum vitae care se transmite oral. În al doilea rînd, un membru din casta în care doreşte să intre banditul trebuie să depună mărturie, să „pună o vorbă bună", adică să-l recomande pe cel în cauză şi să garanteze pentru el. Pentru ca acesta să avanseze în ierarhie, este nevoie de asigurări că persoana e „curată". De ce? Pentru că, dacă se descoperă anumite greşeli, „pete negre" în biografia „candidatului", cel care îl recomandă şi garantează pentru el răspunde pentru asta. Şi de obicei se află, pentru că lumea infracţională de la vîrf se cunoaşte destul de bine. Deci respectarea acestor legi este absolut necesară pentru cei care voiau să facă „carieră".

Legile cu pricina mai au şi funcţia de a regla raporturile de putere între grupuri. Mai ales cînd vorbim despre Legea puşcăriei, unde, într-un spaţiu foarte mic, avem un raport de forţe inegal. Legile induc un fel de consens şi o „democratizare" a relaţiilor dintre grupuri, altfel convieţuirea ar fi foarte grea. Pacea, cum spun bandiţii, e mai importantă decît războiul. Putem spune în limbajul fraierilor că e o lege cu elemente de protecţie atît a ierarhiilor superioare, cît şi a grupurilor de mijloc şi mai ales a celor de jos, a marii mase de arestaţi, mulţi dintre ei ajungînd acolo din greşeală sau pentru găinării.

Banditii aveau o capacitate enormă de a produce *bespredelul*, acel fenomen prin care lucrurile scapă de sub control și se instaurează haosul, cînd nimeni nu mai respectă ierarhiile și legile, cînd violența, viclenia și puterea fizică domină. Aceste legi blocau derivele și transformarea acestei împărății a întunericului în *bespredelul* – adică iadul.

Și, nu în ultimul rînd, toate aceste legi aveau un rol economic. Era *obșiakul*, aflat sub supravegherea *blatarilor*. Erau contribuțiile tuturor celorlalți, care plăteau o taxă din ce produceau. Și era o gestiune a acestui buget comun, după necesități și, firește, după rang. De obicei, furtul din *obșiak* se pedepsea cu moartea, iar refuzul de a plăti taxa avea repercusiuni destul de violente. Se aplicau în trepte: tăierea degetelor, preluarea afacerii, omorîrea familiei. În perioada *perestroikăi* și, mai ales, în perioada liberală a lui Elțîn, această violență avea să atingă cote nemaiîntîlnite.

Acum, noi, *fraierii*, ar trebui să înțelegem cum e construită ierarhia castelor hoților în lege, ca să înțelegem și cum se aplică legile, cum se iau deciziile. Bătrînul Korj, care a supravegheat ani de zile aceste grupuri și legi, a controlat *obșiakul* și a avut grijă să mențină pacea în rîndul lor și să nu cumva să apară la orizont războaiele, mai ales *bespredelul*. A încercat să mă dumirească asupra tainelor întunericului. Cum arată ierarhia acestei împărății?

— Totul se face după ceea ce noi numim *masti*. Poți să le mai zici ierarhie, grad, castă. Deci fiecare bandit trebuie să fie încadrat într-o castă. În general, castele sînt destul de închise și se trece greu dintr-una

în alta. E mult mai uşor să te duci în jos decît să urci. Dar asta e cam peste tot, nu doar la noi. Aproape totul e legat de respectarea acestor legi şi autoritatea pe care o cîştigi prin diverse acţiuni şi afaceri importante ce-ţi aduc respectul sau prin gesturi ce te impun ca autoritate atît în relaţia cu puterea, cît şi printre bandiţi şi grupuri. Vasea, tu, că ai învăţat filosofie, ştii povestea castelor indiene. E şi la noi cumva asemănător, cu toate că regulile sînt diferite. Există casta Brahmanilor cu puterea lor sacră. Ei sînt casta superioară. Urmează casta Kşatriya, casta războinicilor. Pe urmă cele inferioare. Mai întîi e casta Vaisya, a oamenilor liberi. Apoi cea mai de jos e casta Sudra, cea a servitorilor. Lucrurile stau aproximativ la fel şi la noi, cu *mastile*. În principal, această împărăţie a întunericului se împarte în patru caste, bine structurate ierarhic, fiecare avînd un nume căruia i se atribuie o culoare. Avem prima castă, cea superioară, a aristocraţiei bandiţilor. Marca ei este culoarea neagră şi aici îi avem pe *blatari*, hoţii în lege. Este o castă cu foarte puţini membri şi foarte selectivă. Se pătrunde foarte greu în ea şi se cade extrem de rapid. Primirile sînt ceremoniale şi par nişte ritualuri de încoronare. Au reprezentări heraldice proprii, ca, de altfel, şi tatuajele pe care numai ei au dreptul să le poarte. Ei sînt autoritatea acestei lumi, au putere absolută asupra tuturor celorlalţi din grupurile inferioare. Ei judecă şi hotărăsc asupra oricărui conflict între ceilalţi şi tot ei controlează *obşiakul*. Dar au şi legi proprii, care iau forma unor obligaţii: nu muncesc niciodată, nu se căsătoresc şi nu au familii, nici proprietăţi şi nu colaborează în nici un fel cu puterea, cu statul. Dacă încalcă una

dintre aceste legi, Decalogul *blatarilor*, sînt pedepsiți prin alungarea din castă sau chiar cu moartea, în cazul furtului din *obșiak* sau a trădărilor grave. Problemele majore se judecă într-un consiliu extins al *blatarilor*. Următoarea castă, poate cea mai numeroasă, are culoarea gri și este compusă din ceea ce noi numim *mujicii*. Conotația este pozitivă, nu negativă. Așa-i numim pe bărbații adevărați. Practic, această castă este grupul de bază în lumea bandiților. Este un fel de clasă de mijloc a lumii hoților, pe care se sprijină toată această împărăție și din care se recrutează *blatarii*, conducătorii. Deosebirea față de clasa superioară este că aceștia au voie să lucreze fără să-și piardă poziția ierarhică. Dar nu orice muncă. Nu au voie, de exemplu, să aibă funcții de conducere în structurile de stat. Asta, automat, i-ar arunca în casta inferioară. Dar pot să ocupe numeroase locuri de muncă la stat. *Mujicii* sînt diferiți între ei. Sînt, de exemplu, *mujicii* rătăcitori sau mujicii cu o anumită autoritate, cu care *blatarii* se consultă. Ei nu au însă nici o putere de decizie asupra *obșiakului*, legilor și conflictelor. Este doar o categorie subordonată *blatarilor*, dar își pot face meseria de hoți fără a vrea neapărat să devină *blatari*. În această castă importantă mai avem însă un grup foarte important: *pațanii*, adică un fel de „băieți de băieți". Ei sînt tinerii delincvenți cu potențial imens să ajungă în top și care deja sînt bandiți în devenire. Pe ei îi despart de *mujici* nu doar vîrsta, ci și stilul de detenție. Acești copii fac detenția în diverse tipuri de instituții de corecție numite în Imperiu „colonii" sau „școli închise". Au regim penitenciar, dar nu sînt puș-cării. *Pațanii* visează să devină bandiți, eroii lor, pe

care-i imită. De la această vîrstă încep deja să respecte legea banditească, „legea corectă". Firește că nu se supun autorităților și legilor oficiale. Baza de recrutare a bandiților din acest mediu este imensă. Aici, în astfel de medii, se nasc și cei mai buni hoți și *blatari*. Urmează o altă castă inferioară în grad, de culoare roșie, ai cărei membri sînt numiți *kazioli*, adică „țapi", cu sensul de idioți, proști. Este o castă foarte amestecată de pușcăriași care nu au reușit să se impună și bandiți ce au făcut multe compromisuri și nu au respectat legile banditești. Ei colaborează cu administrația, cu statul și încearcă să-și facă o viață mai bună. Sînt prinși cumva între două lumi: nici bandiți pînă la capăt, dar nici fraieri. Cum e mai rău. Însă sînt folosiți la greu de castele superioare în relația cu puterea mai ales. Sînt buni intermediari, pentru că se tem mai mult de *blatari* decît de putere. Și ultima categorie, cea mai năpăstuită, este cea de culoare albastră, numiți *opușcennîie*, adică decăzuții. Aici îi găsim pe bandiții care au făcut greșeli foarte grave, care au încălcat legi importante, care au fost pedepsiți pentru diverse fapte printr-un viol colectiv, dar și homosexualii. Aceștia din urmă nu pot să crească și să urce în ierarhie, chiar dacă mulți *blatari* se folosesc sexual de aceștia fără a retrograda. De aceea, în limbajul cotidian, cînd cineva vrea să te înjosească, te numește „albastrule", adică *pidar*, adică homosexual, cel care aparține celei mai de jos caste. Este un stigmat îngrozitor în această subcultură. Decăzuții au o situație foarte complicată și, de multe ori, foarte nedreaptă. Cu ei nu stă nimeni la masă, castele superioare nu au voie să se atingă de ei și sînt tratați mult mai rău decît animalele.

E preferabil să fii orice, de la fraier la *musor*, dar nu decăzut. Odată ajuns în această castă, nu se mai poate ieşi. Ei sînt un soi de sclavi, fără nici un drept. Aici sînt incluşi şi cerşetorii.

Bătrînul *blatar* Korj îmi povestea cu multe detalii aceste încrengături şi îmi oferea răspuns la orice întrebare cu o seninătate şi o pace în suflet care, nu ştiu de ce, îmi dădeau o stare de disconfort. Era mult mai plăcut să povesteşti cu el despre altceva, dar pentru asta venisem eu la el! Să aflu cîte ceva despre acest mediu şi despre felul în care funcţiona, iar el era printre ultimii care aveau voie să-i mai spună ceva unui fraier ca mine, ce venea dintr-o altă lume. În general, aceste lucruri nu se povestesc. Aveam nevoie să mi-o spună cineva care să aibă legitimitatea s-o facă şi, mai ales, să-mi poată traduce *fenea*, argoul lor, pe limba mea, pe care o înţeleg toţi. Pe a lor o înţeleg doar ei. Iar eu cunosc destul de prost *fenea* lor.

Am petrecut cîteva zile în acest sat din Caucaz. Aici practic începea Europa şi civilizaţia occidentală creştină. Aici, în acest sat de munte, am povestit seri întregi cu faimosul bandit, poate ultima mare autoritate a lumii îngerilor negri, bătrînul Korj.

Serile mă plimbam prin sat, mă salutam cu oamenii, mai băteam mingea cu cîţiva copii şi îmi făceam cumpărături de la distinsa doamnă Tamara, care zîmbea discret şi avea o privire fermă cînd te servea cu plăcinte calde georgiene şi te chema să mai vii pe la ea, la cumpărături.

Peste cîteva zile am părăsit Gruzia şi am revenit acasă, la preocupările mele zilnice, la lumea mea

plicticoasă, cu ritualuri şi reguli cuminţi, cu mimarea unei fericiri şi a unei lumi mai bune. Peste jumătate de an, prietenul meu, Zaza, avea să mă sune ca să mă anunţe că Korj murise de moarte bună, că nu acceptase să meargă la o clinică în Germania ca să fie operat şi să-şi salveze viaţa. Frăţia îi organizase totul, însă el a refuzat. „Nu e conform regulilor banditeşti să faci asta", le-a explicat el. Şi, oricum, soarta decisese şi scrisese deja viitorul. El trebuia doar să aştepte liniştit şi demn.

Tot de la Zaza am aflat ultima legendă care a apărut despre Korj, chiar după moartea sa. Se spune că a fost vizitat de cîţiva mari *blatari* ruşi şi caucazieni care nu puteau împărţi sferele economice şi banii cîştigaţi. Veniseră direct de la Moscova pentru ca bătrînul hoţ în lege să le facă dreptate. O astfel de întîlnire importantă nu mai avusese loc de mult, iar dacă se mişcaseră toţi *in corpore* pînă aici însemna că era ceva foarte important. Decizia lui Korj era literă de lege, pentru că el era poate ultimul în care mai aveau toţi încredere. Se spune că el i-a ascultat şi, pentru prima oară, nu a luat nici o decizie, ci a plîns. Este de neimaginat ca un bandit de o asemenea anvergură să plîngă. Banditii nu plîng niciodată. Adică plîng doar la moartea mamei lor. Atunci le este permis, fără să se facă de ruşine şi să fie judecaţi. Nu plîng însă niciodată cînd e vorba de munca şi meseria lor. De data aceasta, Korj a plîns şi a zis:

— Ce am ajuns! Cum am ajuns să nu mai respectăm nici măcar legile noastre?! Am cîştigat bătălia cu fraierii şi *musorii*, i-am îngropat pe *komuneara*, am cîştigat lumea, sîntem la putere, dar ne-am pierdut pe

noi. Am ajuns să fim mai rău ca fraierii, mai rău ca aceia pe care i-am înlocuit. Dar să nu uităm că Dumnezeu nu e fraier şi se vor naşte alţi bandiţi, care ne vor tăia gîtul şi coaiele. Asta vă spun eu vouă. Plecaţi!

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a auzit cineva de la el. Korj s-a întors cu faţa spre perete şi a plîns ca Hristos în grădina Ghetsimani.

Profesorul – hoțul care mi-a schimbat viața

Înc-o zi numa'! Nu-i loc pentru tine în cer! Nu-i loc pentru tine-n iad! Nu-i loc pentru tine-n temnița ălor albi! Negrule, încotro o iei? Încotro o iei, negrule?

William Faulkner, *Sanctuarul*

Sîntem lupi, nu sîntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge.

Proverb banditesc

Nu am vrut niciodată să fiu scriitor. Nu văd nimic deosebit în acest fapt. Ador literatura sau mai degrabă o parte ei, așa cum ador și eseistica și filosofia de o anumită factură. Cred că un eseist ar trebui să știe să explice, iar un scriitor, în primul rînd, trebuie să știe să povestească. Un eseist trebuie să vorbească argumentat, un scriitor trebuie să știe să asculte. Cum le împaci pe acestea?

Ai mei m-au educat în așa fel încît să cred că cel mai bun lucru e să trăiesc pe lîngă oameni și pentru ei. Probabil din mine ar fi ieșit un pastor sau un rabin bun și cu siguranță un profesor de școală generală foarte bun. Tipul de profesor pe care nu-l uiți niciodată. Am momente cînd știu să îi însuflețesc pe oameni, cu toate că am și căderi de tristețe ascunsă, dar care se revarsă prin ochi. Cred că această combinație are ceva pedagogic. Nu a fost să fie. Poate spre bătrînețe o să mă apuc să înființez o sectă. Secta leneșilor care vor să salveze lumea boicotînd-o. Dar, despre asta, altădată. E greu să fii atît de radical. Lenea e un act de mare curaj.

Cert este că Profesorul și bandiții lui m-au făcut să înțeleg lumea foarte diferit de ceea ce învățasem de la ai mei. Dacă pentru ai mei cultul muncii era aproape sfînt, pentru bandiți acesta era un blestem. Era prima lor lege nescrisă. Munca e un blestem și ei se sustrăgeau de la acesta nemuncind. Meseria lor era furtul, ceea ce însemna un mod diferit de a o înțelege: grad mare de risc și profit maxim. Ei făceau tot ce interzicea statul și nu se supuneau normelor sociale și religioase. Sau mai degrabă interpretau totul într-o manieră foarte diferită, foarte liberă. Statul, legea și

religia spuneau să nu furi: ei furau. Statul spunea să muncești, ei nu munceau. Statul îți făcea certificat de naștere, te înregistra, îți dădea un cod, iar ei aruncau actele cu prima ocazie și le considerau nedemne de ei. Își schimbau pînă și numele. Se rebotezau cu nume stranii. Și tot așa. De pușcărie nu se temeau și nu se rușinau, ba din contră, se mîndreau cu anii de detenție. Fiecare „sejur" în pușcărie era însemnat prin cupola unei biserici tatuate pe corp: să vadă și să respecte toți. Sau să-i disprețuiască.

Ei știau să boicoteze această lume într-o manieră radicală, cum nu am mai văzut la nimeni. Poate doar la călugări prin mănăstiri, pe care însă nu i-am cunoscut și nu i-am înțeles prea bine. Ce-i apropia însă pe bandiți, pe hoții în lege, de sectanții mei era poate un anumit cult aproape religios pentru o etică și niște reguli minime, deși cele două lumi se băteau cap în cap. Unii voiau să salveze lumea, să fie exemplul luminos, să aducă viața, iar ceilalți voiau s-o îngroape definitiv și să semene frică și moarte. Însă ambele grupuri țineau cu tărie la etica și regulile lor. Și-i mai unea un lucru: refuzul aproape instinctual de a se supune Leviatanului. Bandiții au mers însă mult mai departe în această nesupunere – au aplicat un boicot total al colaborării cu puterea, cu statul și cu instituțiile lui. Pentru că ei se considerau puterea și, în definitiv, aveau s-o și cîștige. Ei știau să trăiască în afara statului. Doar pușcăria îi mai făcea să se întîlnească cu Leviatanul. Dar și pe aceea știau s-o supună. Sau poate era doar o aparență?

Profesorul, spre deosebire de mine, avea puterea imensă de a povesti, a asculta și a clarifica lucrurile. El

era un amestec perfect de povestitor și filosof înțelept, care putea explica foarte multe în cuvinte și pilde. Cum a început totul? Unde a început? E o poveste lungă, pe care am aflat-o încet, nu pînă la capăt și spusă cumva prin parabole.

Iată prima poveste pe care mi-a spus-o Profesorul despre istoria lui.

— Știi, Vasea, viața e ca o catastrofă, ca un mare accident și de aceea trebuie să știi un lucru: în caz de accident aviatic, măștile cu oxigen și le pun mai întîi cei maturi și după aceea copiii. Nu invers. Asta e indicația pe care ne-o dau stewardesele în avion. Dar oare de ce noi facem invers? Ascultă povestea. E povestea mea.

Și începu să povestească...

Unde este Dreptatea?

Demult, foarte demult, într-o bună dimineață, muncitorul Sașa a venit la Uzină, unde lucra de zeci de ani. S-a așezat la strung și s-a apucat de muncă. Maistrul a venit la el și i-a spus descumpănit:

— Sașa, mai bine ai pleca acasă. Ești concediat, frate.

La auzul acestor cuvinte, Sașa s-a speriat:

— Cum să fiu concediat, așa, brusc? De ce, din ce cauze, pe ce motiv? întrebă el tulburat.

— Fără nici un motiv. Pur și simplu ești concediat... Stăpînul a dat ordin și atît. Poftim, ține restul de plată, ia banii și mergi în plata Domnului! i-a spus Maistrul.

Sașa s-a uitat în jur, s-a uitat la colegii de muncă. Ei stăteau cu ochii plecați și cu mîinile încrucișate. Tăceau rușinați.

— Ce-i cu voi, fraţilor? Am muncit eu mai prost ca voi, am făcut ceva greşit? Pe mine mă gonesc, nu se ştie de ce, şi voi tăceţi mîlc?

— Nu eşti tu, Saşa, nici primul şi nici ultimul. Aşa cum ai tăcut tu înainte de asta, aşa şi noi tăcem acum. Du-te, frate, în drumul tău, căci nimic nu se mai poate schimba, i-au spus foştii colegi şi tovarăşi.

S-a uitat Saşa spre ei cu dispreţ, a dat din mînă a lehamite şi a plecat.

— Şi ăştia-s toţi banii restanţi? a întrebat Saşa cînd a văzut ce sumă mizeră a primit.

— Da, Saşa, i-a spus casieriţa, ăştia-s toţi. Ia-i cît ţi se mai oferă, căci mîine nu se ştie...

Saşa s-a întristat şi mai rău. Şi cum o să trăiesc eu fără muncă, fără venit şi fără nici un ban? Cu ce o să-mi hrănesc familia şi copiii, cu ce o să-i îmbrac, cu ce o să-mi plătesc întreţinerea, cu ce o să-mi plătesc ratele? – se întreba muncitorul, devenit brusc şomer. Nu se mai poate aşa! Oare poţi să-ţi baţi joc de omul muncitor în halul acesta?

— O să merg să-mi caut Dreptatea. Oare unde s-o caut? se întreba Saşa.

— Păi, unde, unde? i-a spus Maistrul. Dreptatea se află acolo unde sînt Banii, iar Banii se află la Stăpîn. Vrei să capeţi Dreptate, mergi la Stăpîn.

Saşa aşa şi făcu. Merse la Stăpîn.

— Bună Saşa, îl salută Stăpînul. Cu ce ocazie pe la noi? Ai citit ordinul cumva?

— Am citit, Stăpîne. De asta am şi venit. De ce am fost dat afară de la slujbă şi de ce am primit atît de puţini bani? Tu ai de toate, pentru tine şi familia ta, şi chiar pentru toţi prietenii tăi. În seiful tău zace milionul. Oare nu ai suficient cît să plăteşti şi truda mea zilnică pe care o fac pentru tine?

Stăpînul l-a ascultat şi a început să rîdă în hohote.

— Ehe, Saşa, am eu în seif nu un milion, ci zece sau poate chiar sute de milioane. Nu-i asta treaba ta! Aceşti bani nu sînt pentru de-alde tine, prostovanule! Ai lucrat bine, sărăntocule, mi-ai adus multe milioane, dar acum nu mai am nevoie de tine şi de aceea nu-ţi voi mai da nici un leu. Eşti liber, fă ce vrei, pentru că necazul tău nu este şi necazul meu. Şi nu uita, Saşa, Dreptate se află în Lege, iar noi respectăm Legea.

Stăpînul a apăsat pe buton, a vorbit cu oamenii de la pază şi l-a aruncat pe muncitorul Saşa afară din palat. Saşa s-a supărat, a luat o piatră şi a aruncat-o în geam. Poliţia a venit imediat şi l-a luat pe Saşa la secţie.

— Dă-mi drumul, te rog, Poliţistule. Eu caut Dreptatea, iar tu eşti Legea. Mai bine l-ai aresta pe Stăpîn, căci el mi-a furat sănătatea şi banii.

— Dacă vrei să găseşti Legea, atunci mergi la Senator. Pentru mine însă există o singură Lege: Banii. Mă plăteşti, îţi dau drumul, nu mă plăteşti, în celulă, după gratii îţi vor putrezi oasele! Iar Stăpînul nu-mi este duşman, căci el ne hrăneşte.

I-a dat Saşa ultimii bani primiţi de la uzină şi a plecat în căutarea Dreptăţii la Senator. Senatorul muncea de zor. Făcea Legi.

— Ajută-mă, te rog, Senatorule! Pe Stăpîn pedepseşte-l, iar pe mine ajută-mă să-mi recuperez banii şi slujba. Am auzit că Dreptatea se află în Lege, iar tu ai fost ales de muncitorii de la Uzină ca să reprezinţi Legea. Noi te-am ales, pe noi să ne reprezinţi!

Aşa i-a vorbit Saşa.

— Prost mai eşti, măi, Saşa! Pleacă de aici, să nu te mai văd! Noi cu Stăpînul facem afaceri serioase, de importanţă strategică pentru Ţară. Eu scriu Legi, dar nu pentru tine, ci pentru El. Pentru că Legea e acolo unde sînt Banii, iar Banii sînt la Stăpîn.

I s-a întunecat rău privirea şi gîndurile i s-au încurcat muncitorului Saşa. Nu mai înţelegea nimic. Era descumpănit.

— Oare unde să mai merg? a întrebat el disperat. Unde să mai caut Dreptatea?

— Nu ştiu eu unde-i Dreptatea ta, zise Senatorul plictisit. Nu am văzut-o. Dacă o fi fiind ea undeva, atunci numai la Dumnezeu. Mergi la El, poate se îndură de tine!

Merse Saşa cît merse şi ajunse la o intersecţie mare. Acolo stătea semeaţă o catedrală frumoasă, imensă, poleită cu aur şi cu uşile larg deschise. Se apropie muncitorul Saşa de uşă, vru să intre să vorbească cu Dumnezeu, dar la intrare dădu de un Popă.

— Unde mergi!? îl întrebă acesta puţin răstit.

— La Dumnezeu merg, să-i spun necazul şi să-i cer să-mi arate unde-i Dreptatea. Poate El îl va pedepsi pe Stăpîn şi-mi va da slujba-napoi. Am înţeles că Dreptatea se află în Lege, iar Legea în Bani. Iar toţi Banii se află la Stăpîn. Eu nu am nici Bani, nici Lege, nici Dreptate.

— Ce tot spui acolo?! se răsti preotul la el. Împotriva Stăpînului te-ai revoltat, bandit ce eşti?! Păi, el ne-a construit iconostasul, el a cumpărat tone de lumînări, el ne-a reparat mănăstirile şi tot el ne construieşte biserici noi!!! Pleacă de-aici, nemernicule!!! Să nu mai văd picior de-al tău pe aici... Şi, dacă vrei să asculţi de Dumnezeu şi de Dreptatea lui, atunci supune-i-te Stăpînului, teme-te de Lege şi dă Banii Bisericii Domnului. Iar Dreptatea nu o mai căuta pe lumea asta. Poate că pe lumea ailaltă o vei primi, aşa că speră şi aşteapt-o, aşa cum aştepţi salariul lunar.

A plecat Saşa de la Biserica Domnului amărît şi descumpănit. Avea o piatră pe inimă.

O să merg, s-a gîndit el, să mai văd o dată Uzina, să mă liniştesc. Cine ştie...

Saşa se uita de pe deal la frumoasa lui Uzină, ce s-a construit cu sudoarea a mii de oameni, la care a lucrat de tînăr, unde şi-a cunoscut soţia cu care a făcut copii, unde şi-a cîştigat bucata de pîine cu care şi-a crescut copiii, Uzina ce acum îi aparţinea doar Stăpînului. Privea şi se gîndea. Oare cu ce-am greşit? Oare unde să caut Dreptatea, dacă nici la Dumnezeu nu o găsesc?

Lîngă zidul Uzinei, muncitorul Saşa a văzut un cetăţean care lipea nişte hîrtii.

— Ce faci aici, Omule? Ce-i cu hîrtiile alea? l-a întrebat Saşa.

Saşa a citit hîrtia pe care cetăţeanul i-o dăduse. Era istoria lui adevărată: cum a fost concediat pe nedrept, cum nu a fost remunerat corect, cum a fost gonit de Stăpîn, de Senator şi de Popă, cum i s-au încălcat toate drepturile. Tot Adevărul despre el, muncitorul Saşa.

Iată unde este Adevărul! Iată unde este Dreptatea! s-a gîndit mai optimist Saşa.

— Mi-au spus că Dreptatea e în Lege, în Bani, în Dumnezeu. Şi iată unde este ea...

— Dreptatea, Saşa, este diferită, i-a spus cetăţeanul necunoscut. Stăpînul are una, domnească, e dreptatea lui. Dar noi sîntem cetăţeni şi avem doar o dreptate, cetăţenească. Şi nu te mai plînge atîta! Dacă eşti şi vrei să fii om, nu mai cerşi Dreptatea. Pentru că toţi îşi vor şterge picioarele de tine. Ridică-te, nu te mai umili! Hai mai bine să ne impunem Dreptatea umană în faţa Stăpînului şi să-i luăm Dreptatea lui domnească.

— Şi ştii ce a urmat? De nervi şi disperare, i-au tăiat gîtul Stăpînului şi i-au dat foc la conac. Şi muncitorul Saşa a ajuns în Siberia, unde i-au putrezit oasele, iar copiii au ajuns pe stradă şi în şcoli de corecţie. Aşa a început totul pentru mine, Vasika, dacă înţelegi. Şi

iată-mă aici. Așa am devenit eu hoț și aceasta este povestea pe care o s-o auzi de la toți, într-o versiune sau alta...

Cînd avea de povestit ceva serios, Profesorul făcea ceai și fuma mult. Cînd am crescut, mi-a dat și puțin *cifir*. Dar avea grijă să nu exagerez.

— Vasea, noi ne-am născut sub un regim și într-o lume în care fie ești călău, fie ești victimă. Nu există cale de mijloc, aproape pentru nimeni. Cine spune că nu a fost una sau alta minte. Paradoxul face că unii au fost și una, și alta și mai toți au fost călăi pentru că au închis ochii. Pînă și Dumnezeu a închis ochii cînd a văzut ce e pe aici, înțelegi? Eu ce vină am că m-am născut aici, în aceste condiții? Parcă în altă parte nu e la fel? Nu știu. Dar știu că acela care a învins este Cain. Cu el începe totul: și moartea, și păcatul, și proprietatea, și legea. Nu așa ne învață Scripturile? Așa am fost învățat de mic pînă i-au ridicat pe ai mei și i-au împușcat. Și eu am pornit pe calea lui Cain. Și toți au început să mă vîneze. Oare de ce l-a protejat Dumnezeu pe Cain? Să nu-l omorîți, a spus. Părinții mei, cum bine știi, au fost niște victime, carne de sacrificiu pentru comuniști. Și eu am rămas pe drumuri. Am o singură fotografie cu ei.

Profesorul scoase o fotografie veche, alb-negru, în care era o familie tînără, mama ținînd un copil în brațe. Fotografia transmitea bucurie, ochii erau plini de viață și optimism, iar copilul acela, Profesorul la 5-6 ani, avea pe chip liniștea copilului protejat, în brațele părinților. Pe fețele lor se citea multă speranță. Era una dintre acele fotografii de epocă ce aduc pacea. Dar asta e doar în poze. V-ați întrebat ce s-a

întîmplat cu acele familii? Prin ce au trecut? Cînd vedeți fotografii vechi, întrebați-vă! Istoria este de multe ori nedreaptă și tragică.

Părinții din fotografie aveau să fie împușcați în anul următor, copilul urma să intre în malaxorul instituțional sovietic de corecție și în doar cîteva luni avea să se trezească, din raiul familiei iubite, în iadul mașinăriei represive. Monstrul acesta l-a produs pe cel care avea să devină unul dintre cei mai cunoscuți hoți în lege ai generației sale în această regiune, Profesorul. Și care, întîmplător, îmi era un fel de unchi, pe care cu siguranță nu l-aș fi întîlnit niciodată dacă tatăl meu nu ar fi vrut să-l salveze. L-o fi salvat? Nu știu. Însă cu siguranță el m-a salvat pe mine. De ignoranță, de prostie, de indiferență. Cît poate fi salvat cineva de aceste patimi. Iată cum funcționează ironia sorții.

Am aflat tîrziu despre ramura aceasta a familiei. Ei făceau parte din aripa mesianică a familiei, care a combinat creștinismul cu revoluția și a făcut primul kibuț de pe la noi pe bazele unui fel de comunism creștin veterotestamentar. Ceva foarte radical. La început au fost lăsați să pună bazele comunității lor, au primit un teren undeva pe lîngă Odessa, pe malul mării. După un timp au fost interzișii și membrii comunității au fost ori împușcați, ori trimiși în Siberia, de unde nu s-a mai întors aproape nimeni, ori au fugit peste hotare. Acum cîțiva ani am întîlnit o supraviețuitoare, o evreică ce se căsătorise cu un găgăuz, un turc creștinat, și împreună reușiseră să fugă la Istanbul cu ajutorul contrabandiștilor caucazieni. Dar o să povestesc cu altă ocazia această aventură cu final

tragic. Cert este că Profesorul a ajuns de mic copil la internat, apoi la o școală de corecție. Așa a început tăvălugul vieții de bandit. Fără întoarcere.

— Am fost arestat serios, îmi povestea el, prima dată prin '38. Pînă atunci crescusem, după cum îți spuneam, prin case de copii, acele incubatoare de bandiți. După aceea am tot nimerit în colonii pentru copii, pentru adolescenți. Le ziceam colonii acelor școli de corecție, care de fapt erau tot niște pușcării, dar cu un regim puțin diferit față de cele pentru adulți. Aici e o altă poveste. *Baistrucii* ăștia tineri sînt cele mai fioroase fiare pe care le poate produce omul. Atîta violență cîtă pot genera acești copii este de neimaginat. Aici am învățat lucruri complicate. Aici am învățat să supraviețuiesc, dar am și înțeles că, dacă eu nu-l voi distruge pe celălalt, dacă nu-i voi lua gîtul la timp, o va face el primul și eu voi fi mort. Aici și pe stradă înveți legile complicate ale junglei și instinctul vieții și al morții. Aici înveți să cunoști limitele tale și ale celuilalt. Dar, pentru a le cunoaște, trebuie să încerci să le depășești. Aici înveți ce contează cu adevărat în viață, cum să fii puternic, cum să fii viclean și ce te omoară sau te întărește. Aici înveți pentru prima dată *bespredelul*. Aici înveți cum se impun, cum se fac și cum se dizolvă legile. Dacă nu înveți repede și nu de adaptezi străzii, junglei, ea te strivește. Vine o altă specie, mai vicleană și mai puternică, și îți frînge gîtul. După o perioadă însă lucrurile intră în normal. E ca și în natură. Leii tineri se bat pînă înțeleg toți care este masculul alfa, cel care va conduce și căruia toți i se vor supune. Însă noi nu eram lei, ci lupi. Leii, oricît ar fi de lei, mai ajung la circ, pe cînd lupii nu

vor ajunge niciodată într-un ring, să fie distracția altora. Lupii pot fi domesticiți doar dacă sînt luați și crescuți de oameni înainte de a conștientiza și a-și dezvolta instinctul animalic. Pot deveni un soi de cîini doar dacă sînt luați de la sînul mamei de foarte mici. Dar, dacă sînt scăpați sau lăsați cîteva luni în compania lupilor, ei nu vor mai putea fi niciodată domesticiți. Cam asta se întîmpla și cu noi. Noi am fost scăpați de sub control. Fără familii, cînd ne-au închis în școli de corecție și pușcării, eram deja lupi. Și nimic nu ar mai fi putut să ne domesticească și să ne dreseze altfel decît eram deja. Instinctele noastre de fiare erau mult prea puternice pentru a asculta comenzile instituțiilor. Puteam mima pentru a ne proteja pe noi înșine și haita noastră, dar, cu prima ocazie, le luam gîtul dresorului și fraierilor care voiau să ne domesticească și erau foarte convinși că vor reuși. Nu aveam să fim niciodată animale de circ. De asta spunem mereu: „Sîntem lupi. Nu sîntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge". Asta e treaba fraierilor... Cînd am nimerit în primul arest pentru adulți, eram deja *pațan* în toată firea, aproape hoț profesionist. Aveam deja mica mea bandă în Odessa și cîteva spargeri la activ, cunoscute și apreciate de mai-marii bandiți ai orașului. Activam la Chișinău, orașul de refugiu al hoților din Odessa. Aveam avantajul limbii: vorbeam și moldovenește pe lîngă rusă și idiș. Începusem să am mînă liberă cu binecuvîntarea bătrînilor șefi de haite locale. Aveam și o căsuță închiriată pe Moldovanka. Cînd am „căzut", mi-am dat seama că de data aceasta va fi pentru o perioadă mai lungă. Mi-au dat opt ani. Dar noi știm de foarte mici că a doua casă a noastră este pușcăria.

Sîntem educaţi să gîndim aşa. Viaţa noastră nu se schimbă foarte mult odată ajunşi acolo. Asta este în ordinea lucrurilor. În definitiv, noi furăm şi omorîm, iar ei ne prind şi ne bagă în aceste cuşti. Pentru a nu cădea pradă jocurilor lor de dresaj, este firesc să transformăm aceste cuşti în casele noastre. Cu regulile noastre, cu propria noastră organizare, chiar dacă, formal, trebuie să păstrăm un echilibru între lumea lor şi lumea noastră. În definitiv, în puşcărie avem un loc comun, unde convieţuim pentru prima dată în viaţă. Noi, cei care încălcăm legea lor, specia făcută să nu se supună, şi ei, cei care vor să ne impună legea lor. Puşcăria este de fapt singurul loc în care puterea şi banditii stau împreună. În rest, fiecare îşi vede de viaţa lui. Ştii, Vasika, noi nu ne temem de puşcărie pentru că sîntem pregătiţi pentru asta. Pentru noi nu puşcăria, nu arestul, ci libertatea este starea de excepţie. Cum spunem: cu cît ieşi mai devreme, cu atît mai devreme intri, cu cît intri mai repede, cu atît mai repede ieşi. În viaţa noastră, puşcăria este cel mai stabil lucru. Voi asta nu înţelegeţi... Nu-ţi recomand să intri acolo, cu toate că nimănui nu-i strică. Da' pentru un scriitor chiar e recomandat, pentru a putea scrie despre asta. Dacă ajungi acolo, iată cîteva sfaturi utile: 1. Nu te teme sa fii tu însuţi. Puşcăriaşii şi hoţii respectă asta. Să nu te dai drept ce nu eşti. 2. Împarte ce ai cu alţii şi nu fi lacom. 3. În nici un caz să nu-i bîrfeşti pe la spate pe alţii. Asta moartea aduce. 4. Să fii atent cu cei care au ani mulţi de puşcărie, sfătuieşte-te cu ei şi respectă-i. 5. Nu colabora cu informatorii, cei care lucrează cu puterea şi decăzuţii. Aduc moarte. 6. Priveşte-ţi adversarul şi duşmanul în faţă, nu ceda

nici la primul pumn şi nici la prima ofertă. Nimic nu merită. Însă cum am devenit eu hoţ în lege? Ştiu că asta te interesează. Nu e nimic complicat. Printre hoţi, ca şi printre ceilalţi oameni, sînt şi isteţi, şi proşti, şi leneşi, şi harnici. Ai de tot felul. E ca peste tot. Să te ferească Dumnezeu de cei harnici şi isteţi, dar şi de proşti şi leneşi, cum se spune în armată. Harnicii-isteţi sînt cei catastrofali. Aduc numai necaz. Uită-te cum arată lumea lor. Cei mai buni sînt leneşii-isteţi, pentru că aleg calea cea mai scurtă, cea mai rapidă şi cea mai eficientă. Lenea e importantă. Ferice de cei leneşi, că a lor va fi împărăţia veşnică. Aşa trebuie propovăduit. Veşnicia este pentru leneşi. Cei harnici ar muri în truda lor. Fireşte că şi eu am fost pus la încercare, ca toţi hoţii, mai ales cînd vrei să joci la nivel mare. Tehnica lui Iov mi s-a aplicat şi mie, cum crezi. În faţa hoţilor în lege, cînd e concurenţa mare, toţi vrem să ne afirmăm şi atunci mergem deseori *va banque*, de toţi banii. Rişti toţi banii, îţi arzi toate punţile. Eu însă ştiam că am o afacere pe care nimeni nu o mai încercase pînă la mine. Nu ştiam s-o fi încercat cineva. Am patent pe ea, zise el rîzînd. În bandă aveam doi *koreşi* (prieteni) din Chişinău şi doi din Odessa. Afacerea era simplă, dar mergea la fix şi garanta liniştea şi pacea, aşa cum le place hoţilor bătrîni, fără *kipiş*, adică fără gălăgie. Întrebarea mea era simplă: unde se găsesc bani grămadă, care mă aşteaptă, iar eu să merg să-i iau, în aşa fel încît cel care-i are să mi-i dea fără să implice *musorii*. Fără scandal, ci în pace. Şi ideea mea a fost aproape genială. Am căutat locurile unde se duceau banii, dar unde statul nu era implicat. Cu el ai destule bătăi de cap. Acum toată lumea fură de la

stat, dar atunci statul era periculos, mult mai periculos. Plus că să fure de la stat poate oricine. Dar și riscul era mare, căci pe atunci ne împușcau ca pe cîini, fără proces. Erau legi foarte aspre pentru furtul din avutul obștesc. Și atunci am făcut o listă frumoasă: șefi de magazine, de depozite, cooperatiști, iar mai tîrziu *țehoviki*, cei care făceau un soi de cooperative ilegale în interiorul întreprinderilor de stat și vindeau pe piața neagră. Erau puzderie. Ce știți voi despre comunism? Habar n-aveți despre ce vorbiți! Aceștia erau o mină de aur. Dar eu am început cu cîțiva șefi de mari magazine. Studiam obiectivul, aflam totul despre ei și-i vizitam la ore potrivite. Le luam banii și-i anunțam că, dacă vor ciripi, vor ajunge în fața plutonului de execuție înaintea noastră. Noi nu facem decît să redistribuim furtul lor. Îi pedepseam moale pentru hoția lor. Dacă ajungeau pe mîna statului, luau cel puțin 15 ani de pușcărie, asta dacă scăpau de glonț. Așa că noi eram pentru ei o binecuvîntare. Ne dădeau banii plîngînd de bucurie. Era simplu și sigur. Nici unuia dintre cei jefuiți nu i-ar fi trecut prin cap pe atunci să ciripească. Înțelegi? Era afacerea perfectă. Am început cu Chișinăul, după aceea Odessa și pe urmă ne-am mișcat spre Moscova și Piter. Afacerea noastră ne-a adus atîta faimă, încît eram primiți de toți *blatarii* din URSS cu brațele deschise. Banii curgeau și noi trăiam pe picior mare. Era o afacere sigură și asta ne-a împins sus. Însă sus mereu te așteaptă și surprize. Și oricum, mai devreme sau mai tîrziu, tot ajungi la pușcărie. Eu am luat zece ani. Dar acolo înveți multe. De exemplu, eu am învățat de la un intelectual isteț, închis pentru politice, cum să citești presa. Vasea,

presa se citeşte ca şi Talmudul, de la stînga la dreapta. Adică invers decît vor EI. Deci cînd se dă balet şi simfonică dimineaţa la Ostankino înseamnă că e caft la Kremlin. Nimic bun nu ne aşteaptă. Dacă *Pravda* spune că copiii din Etiopia încep s-o ducă iar prost înseamnă că vor scumpi pîinea. Dacă *Izvestia* zice că negrii din Harlem nu au de muncă înseamnă că vor să umble iar la ceva legi şi o luăm în freză. Aşa vorbeau ei cu noi. Dar noi trebuia să ştim să-i citim. Ştii care era cel mai straniu lucru cînd ieşeai? Întîlnirea cu oamenii şi locurile. Tu plecaseşi de zece ani, stătuseşi în puşcărie, rupt de lume. Ce ştiam noi era doar din cele cîteva ziare care ajungeau la noi, puţin radio şi poveştile celor ce veneau. Contactul cu lumea de dincolo de ziduri era foarte redus. Cînd eşti închis, ai impresia că s-a oprit timpul, pentru că totul este repetitiv. Acelaşi loc, aceeaşi cameră şi aceleaşi ziduri, timp de zece ani. Aceiaşi gardieni şi, cu mici schimbări, aceiaşi puşcăriaşi. Aceleaşi ritualuri, zi de zi, lună de lună, an de an, cîteva mii bune de zile. Îţi închipui? Timpul s-a oprit. Tu eşti cel care a intrat într-un labirint şi repeţi la nesfîrşit totul. Te învîrţi în jurul propriei umbre. Oricît ar spune hoţii că respectă zona, nu e deloc uşor în cuşcă. Afară însă timpul curge cu viteză. Zboară. Afară au loc transformări imense în zece ani de zile. Oamenii se însoară, fac copii, iar aceştia cresc. Se construiesc case şi chiar oraşe. Se schimbă lumea. Iar la tine timpul e oprit. Pentru tine nu există această schimbare. Şi, cînd ieşi, te ciocneşti de aceste schimbări enorme, la care tu nu ai participat, la care nu ai fost prezent, le-ai scăpat pentru că a trebuit să stai în haltă, undeva departe, uitat de lume. Cum se spune:

tu ai lipsit de la acest praznic al vieții. Cînd ieși, în primele zile, ai acest șoc imens și parcă te apucă depresia. Vrei înapoi. De ce toate acestea? Ai impresia că ești același care ai intrat, că tu ai rămas același, tot acolo, ca la 20 de ani, cîți aveai cînd ai intrat. Dar se pare că nu e așa. Tu ai deja 30 sau 40 de ani. Și totul în jur s-a schimbat. Au trecut zece ani de schimbări imense. Timpul a curs. Nu contează impresia ta despre tine, ci cum te văd ceilalți. Ei te văd schimbat. Ei s-au schimbat. Ei te văd prin prisma schimbării lor. Cel mai mare șoc e cînd îți vezi părinții, dacă-i ai, mult mai bătrîni și neputincioși. Sau pe cei apropiați. Dar înțelegi cu adevărat minunea și tragedia asta a timpului trecut și pierdut cînd vezi copiii aceia pe care i-ai lăsat cînd mergeau la grădiniță sau în primii ani de școală și care acum sînt ditamai golanii, pregătiți să-ți ceară o țigară sau o bere. Cînd tu ai intrat la pîrnaie, ei se pișau încă în pantaloni și acum îți cer o țigară și o bere. Și va trebui să mergi cu ei la femei. Și au trecut numai zece ani. Dar cei care stau 20? Pușcăria te frînge sau te face mai tare. Sînt mulți ani în joc. E bine să faci pușcărie, însă nu una foarte lungă. Oricum, cu o pușcărie toți sîntem datori. Vai și amar de cei care nu au trecut prin pușcărie... După aceea a început lupta cu *mongolii*. Această bandă a fost mai ceva ca un trib. Ei au început lupta pentru putere și instaurarea unor noi reguli. Au început să lucreze cu puterea, care era atît de coruptă, încît, pentru o pungă de bani, făcea orice. Ei au început primii goana după droguri. Au devenit primii narcodealeri sovietici. Cîmpurile de maci din Asia Centrală au început să fie controlate de ei, cu ajutorul birocraților de *komuneara*. Vara, sute

de tineri mergeau la strîns „iarba-dracului". Erau lanuri întregi acolo, unele lăsate de izbelişte, căci iarba asta creşte peste tot acolo. Să-i fi văzut cum alergau goi şi cum strîngeau de pe corpul asudat acest praf. Strîng acest praf de pe corp şi din el fac drogurile. E o nebunie. Atunci, aceste triburi aproape cîştigaseră bătălia împotriva noastră. Nu mai ştiai cine pentru cine lucrează: bandiţii pentru *komuneara* sau *komuneara* pentru bandiţi. Aşa s-a născut mutantul care a luat puterea politică mai tîrziu. Apoi ştii bine ce s-a întîmplat. A căzut comunismul şi la ce bun să mai furi dacă poţi să privatizezi şi să iei totul legal? Cînd m-am întors, prin '87-'88, din puşcărie, după un mic sejur, nu am mai recunoscut nimic. Cain era la putere peste tot. Acum nu Cain era cel prigonit, ci el era legea. Ai noştri se ocupau de protecţie, de taxe, de tot. Cînd veneau la noi, oamenii nu o făceau pentru că le era tare drag de noi, ci pentru că nu mai aveau încredere în nimic: stat, poliţie, justiţie, lege. Nimic. Înţelegi? Cînd totul a fost făcut varză, oamenii au venit la noi, pentru că bandiţii rămăseseră ultima autoritate şi lege. Ei, uite, asta ar trebui să-i pună pe gînduri... Practic, cînd statul s-a năruit, numai noi am mai putut da coerenţă lucrurilor, pentru că noi mai aveam ceva reguli şi ierarhii. Şi poate ceva mai multă etică, dacă e să vorbim pretenţios. După '90 a fost simplu. A început *bespredelul*, pînă a cîştigat definitiv acest mutant. De la războiul curvelor s-a trecut la *coabitarea curvelor*. Dar povestea asta deja o ştii bine.

După ce am ascultat toată povestea lui, care a fost mult mai lungă, nu am putut decît să pun o întrebare banală:

— Ce ţi-a lipsit cel mai mult în puşcărie? Totuşi, ai stat o viaţă de om acolo... Pentru mine este de neînţeles.

— Ştii, nimeni nu m-a mai întrebat acest lucru. Astea sînt întrebări de părinţi sau de copii, însă noi nu avem nici copii şi nici părinţi. Noi nu avem nici măcar amante. Sună dureros. Parcă vrei să ne plîngi de milă, dar nu are rost. Noi aşa sîntem crescuţi şi educaţi. Pe noi dragostea şi mila ne înrăiesc, ne fac mai inumani. Pe noi doar violenţa şi duritatea ne umanizează. Aştia sîntem noi. Nu toţi. Dar să ştii că m-am tot întrebat în ultimul timp ce-mi lipsea cu adevărat în puşcărie. În diverse perioade îţi lipsesc diverse lucruri. O, noi nu sîntem cu văicăreli din astea cu libertatea. Noi avem o vorbă: nici măcar în puşcărie omul nu e liber cu adevărat. Libertatea şi alte minuni din astea sînt nazuri de om care habar n-are ce-i aia libertate. Noi, de felul nostru, ne simţim destul de bine şi acolo. E casa noastră, în definitiv, dar e o casă pe care ne-au construit-o alţii, ca să se protejeze de noi. Noi însă ne-o asumăm. Noi „stăm" cu demnitate acolo. Şi ne comportăm ca stăpînii acelei case. La început îţi lipsesc lucrurile de care în libertate faci rost destul de uşor. O masă bună, băutură bună şi din belşug, o femeie cu carnea ei bună. Ce ne lipseşte cînd nimerim aici în tinereţe? Satisfacerea poftelor imediate. Ce se întîmplă în puşcărie cu noi? Aici începem să ne educăm corpul şi mintea, să le disciplinăm. Afară este aproape imposibil să faci asta. Aici însă totul îţi impune o disciplină, altfel eşti strivit. Aici, în puşcărie, eşti ca într-o lume normală, însă totul este foarte comprimat. Puşcăria nu este decît esenţa tare a

vieţii adevărate. De aceea se poate spune că puşcăria este marea noastră şcoală. Aici ne dăm doctoratele şi învăţăm o mulţime de lucruri de la cei mai mari şi trecuţi prin viaţă. Mai încolo urmează alte lipsuri. Duci lipsa soarelui, a plajei, a mării, a mişcării şi a plimbărilor odihnitoare. Putem să ne refugiem în diverse poveşti, să improvizăm aici o viaţă reală, însă totul se limitează la o realitate dură. Îţi lipsesc toate acestea fără doar şi poate. Dar deja ai o disciplină a ta, mult prea mare pentru a cădea ispita unor melancolii şi depresii. Nu sîntem noi pentru asta. Dar ştii ce mi-a lipsit mie cel mai mult şi mai mult în timpul ultimei şederi mai lungi? Dar să nu rîzi, că n-am mai spus nimănui. O fi de la vîrstă? Mi-a lipsit scaietele, ciulinul, cum îi zice pe la noi. Ştii planta aia verde, spinoasă, cu floarea mov. N-o să-ţi vină să crezi, dar asta mi-a lipsit la nebunie. O visam noaptea, mi-o imaginam şi chiar o simţeam cum mă împunge, îi simţeam ţepii. Nu cred că există ceva mai frumos şi mai fascinant decît un cîmp uscat plin de ciulini, care se întinde la orizont spre mare. Mă visam cum ieşeam din puşcărie şi fugeam pe cîmpiile de lîngă Odessa, gol puşcă, prin această cîmpie de ciulini care mă împungeau şi mă răneau, dar eu mă tăvăleam prin ei, parcă voiam să fac dragoste cu ei. Eram în extaz de durere, de plăcerea durerii, care mă făcea viu şi liber. Asta visam. Tu îţi dai seama? Şi, cînd am ieşit, asta am făcut. Dar să nu mai spui nimănui, căci ei nu mă vor înţelege.

La bordel cu *tiotea* Hana

Mai bine cu hoțul tău decît cu rabinul altuia!

Proverb din Odessa

Am cunoscut-o pînă la urmă pe faimoasa *tiotea* Hana. Sau Hana Ismailovna, cum o alintau *blatarii* care o respectau enorm. Nu cred că în anii '60 ar fi îndrăznit cineva să-i facă cel mai mic rău sau să-i zică o vorbă urîtă Tiotei Hana, cunoscuta matroană a bordelului sau *priton razvrata*, locul desfrîului, cum îi spuneau aici, pe Moldovanka, faimosul cartier din Odessa. Cu toate că *priton* era şi numele dat locurilor conspirative unde se strîngeau hoţii şi *blatarii*.

Profesorul a sunat-o şi i-a zis că-şi trimite nepotul pînă la ea.

— Cînd ai apucat să faci un nepot, nebunule, că, la cît ai stat la puşcărie, mă mir că ai avut timp! E aşa de tînăr, că trebuie să vină la bordel? Nu i-ai găsit şi tu o rusoaică pe la crîşmele voastre? se auzea în receptor.

— Hana, nu sufla aşa tare în receptor, că nu mai am de mult vîrsta la care să mă supăr uşor. Nu vine pentru servicii, ci pentru poveşti. Tu trebuie doar să bei ceai cu el şi să-i povesteşti. O să vezi că ştie să te pornească ca pe un ceas mecanic şi mai ales ştie să asculte. Tu povesteşte-i. E ca un rabin, dacă mai mergi la sinagogă, zise zîmbind Profesorul.

— La ce-mi trebuie sinagogă, cînd am bordel, Profesore? Dar uite, de un rabin e mereu nevoie la bordel, aşa că trimite-l să ne citească din Tora. *Davai!* fu ultimul cuvînt, după care Profesorul puse receptorul în furcă.

Am ajuns într-o după-amiază de vară. Acele după-amiezi însorite şi călduroase. În curte, o tînără uda florile şi stropea pămîntul încins de căldură. Apa căzută pe pămînt apuca să-i schimbe puţin culoarea,

dar era atît de încins, încît se usca într-o clipită, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Acest udat al curților era o îndeletnicire zilnică vara prin părțile noastre, cînd căldurile deveneau copleșitoare.

Eu aveam o vestimentație specială, ca să arăt mai exotic, pentru că știam unde vin și cine-i *tiotea* Hana. Mi-am luat o *tiubiteikă* cumpărată la Ierusalim, dar era mai degrabă palestiniană decît evreiască. În general, port cu mine două soiuri de acoperămînt: am faimoasele șepci cu care cred că am făcut o adevărată modă în România și care nu înțeleg de ce aici sînt asociate cu „revoluționarii socialiști", pentru că o poartă și mulți reprezentanți de seamă ai altor bresle, și mai am *tiubiteici*, acele kipe brodate frumos pe care le au mai toate popoarele din prin Asia și mai ales din Caucaz, unde-mi place mie să merg și pe care eu le purtam mai ales acasă. Mereu am la mine aceste două accesorii vestimentare: o kipă și o șapcă. Fără ele nu plec nicăieri, pentru că mă simt neputincios. Fiecare cu slăbiciunile lui.

Îmi mai aruncasem pe mine un tricou marinăresc, de care eram foarte atașat, niște pantaloni scurți, o pereche de sandale și o geantă roșie pe care scria frumos *Aeroflot*, dar care era cumpărată de o amică din Elveția. Îmi pusesem și o pereche de ochelari de soare *à la* Lenon, așa, ca să nu par din partea locului. Parcă asta putea fi ascuns aici, pe Moldovanka! Unde te citește orice copil și e destul să caști gura ca să înțeleagă că nu ești băștinaș, ci un amărît de venetic. Bine, asta se vede și după mers, de la o poștă. Toată lumea are pe aici un mers aparte. Cînd merg, parcă dansează și se mișcă în zigzag. E o libertate în mișcare ce se

învață greu. Cred că în anii copilăriei se învață cam tot ce ține de vorbire, mers și comportament.

— *Tiotea* Hana, vă caută unu' și sigur nu e de pe aici, ce fac cu el?! strigă tînăra, măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare.

Strigătul ei făcu să apară pe la geamuri diverși curioși care începură să mă privească de parcă eram un exponat.

Aici sînt un fel de curți interioare, ca în numeroase orașe din fostul Imperiu, în care locuiesc multe familii și cam toată lumea se cunoaște și comunică cu toată lumea. Deseori, oamenii vorbesc tare unii cu alții, chiar peste curte, în așa fel încît să audă toți, să se știe clar cine cu cine vorbește. Pot vorbi uneori despre tine de față cu tine, dar ca și cum tu nu ai fi de față. E o tehnică tare eficientă cînd urmărești anumite scopuri.

— Tonea, nu striga, că nu sînt surdă, ca Zosea de la trei! Adu-l la mine și nu pune mîna pe el, că s-ar putea să n-ai noroc în viață, că cică a vrut să se facă rabin și a picat la facultate. Scrie *shlemazl* pe el, așa că fii cuminte și adu-l repede sus, pînă nu se strică, că-s curioasă să-l văd. Cică vine de la Profesor.

O auzeam comentînd cu voce tare pe faimoasa *tiotea* Hana, care bătea spre 85 de ani. Adică s-o audă bine toată curtea, chiar dacă n-o vedea. Am urcat scările și am intrat într-un apartament cu trei camere, cred. Bătrîna matroană, cea care putea să-mi fie bunică, stătea bine cu umorul, era clar.

Avea un apartament destul de spațios, căci se afla într-o casă construită probabil pe la finele secolului al XIX-lea. Era din cele cu tavanul înalt și uși imense. O casă mult mai încăpătoare decît cele sovietice. Cred

că o cameră şi bucătăria dădeau spre curte, iar alte cîteva geamuri dădeau spre stradă. Apartamentul, chiar dacă era destul de spaţios, era foarte încărcat cu o mulţime de lucruri.

Tiotea Hana stătea trîntită într-un balansoar, pufăia o ţigară şi sorbea dintr-o ceaşcă de ceai sau cafea. Purta o rochie de culoare închisă, cu multe floricele. Avea un fel de broboadă care-i acoperea doar partea de sus a capului, prinsă undeva la spate. Broboada era şi ea înflorată şi scotea în evidenţă doar roşul şi negrul. Pe mîini avea multe inele, iar la gît îi atîrna un şirag mare de mărgele. Era destul de masivă. Avea o faţă expresivă, cu riduri clare, bine definite, şi ochi puţin migdalaţi, pe care-i ţinea mai strînşi. Părea că zîmbeşte mereu. Însă nu era un zîmbet larg, ci aşa, discret şi chiar ironic cumva.

— *Şalom*, tinere! Ia vino mai aproape să te privesc, că de mult n-am mai văzut rabin tînăr pe la mine. Aici vin tot felul de oameni, dar rabinii de mult au uitat drumul la bordel, pentru că nu mai sînt pe aici. Şi încă un rabin care vine de la Profesor, asta e de povestit nepoţilor, cine i-o avea, mă întîmpină scurt *tiotea* Hana cu un zîmbet ceva mai larg.

— Hana Ismailovna, eu nu sînt rabin, e o glumă a Profesorului. Sînt un simplu scriitor pe care-l interesează nişte poveşti şi mi-ar face mare plăcere să beau un ceai cu dumneavoastră, căci faima vă precedă precum pe Solomon, încerc eu să intru în atmosferă.

— Zău, nu zi! Am făcut noi multe păcate, dar nu am îndrăznit cu „Naama, amonita" să ne culcăm, precum înţeleptul Solomon, căci la cartea cea bună spune: „Amonitul şi moabitul să nu intre în adunarea Domnului,

nici chiar al zecelea neam, pe vecie", zise *tiotea* Hana trăgînd adînc din ţigară şi făcînd ochii şi mai mici. Şi te rog să-mi zici doar *tiotea* Hana.

— *Tiotea* Hana, dar văd că ştiţi Scripturile. Nu mă aşteptam.

— Ei lasă, că noi oricum trăim după alt principiu: mai bine cu hoţul tău decît cu rabinul altuia! Ştii tu vorba aia înţeleaptă de pe-aici, spuse *tiotea* Hana, întinzîndu-mi o ceaşcă de ceai negru, aromat, dar destul de amărui.

După-amiaza mi-am petrecut-o aici, cu *tiotea* Hana, şi i-am ascultat poveştile.

— Ştii, Vasea, nu există societate fără bordel. Cînd bordelurile dispar, societatea fie devine castrată, fie moare. Bordelurile au fost şi vor fi întotdeauna. Ele au fost şi pe vremea Faraonului, şi pe vremea lui Constantin cel Mare, au rezistat şi sub Napoleon, şi sub toţi ţarii ruşi, şi din vremurile păgîne ştim de „curva Babilonului". Bordelul a rezistat şi în epoca creştină şi chiar sub vremurile mult mai dure ale inchiziţiei sau în perioada stalinismului şi fascismului feroce. Pe ultimele eu le-am prins şi ştiu bine cum a fost. În general, bordelurile dispar nu cînd societatea este mai morală sau mai restrictivă, ci în momentul cînd totul se transformă într-un bordel mult mai mare, chiar dacă aparent vitrinele şi societatea dau de înţeles că se jenează să discute sau să accepte ideea existenţei unui astfel de local. De asta trebuie să ne temem de dispariţia lor şi nu e cazul să ne jenăm de existenţa lor. Cineva trebuie să facă această treabă socotită murdară, dar atît de necesară. Vasea, războiul şi puşcăria sînt treburi bărbăteşti, nu de femeie. Însă,

Vasea, fără supărare, şi acolo cînd ajungem, noi reuşim ceea ce bărbatul nu va reuşi niciodată: să îmblînzim războiul şi puşcăria; uneori sîntem şi noi mai bărbaţi decît bărbaţii. Oare de unde ni se trage? Cert e că războaiele şi puşcăriile femeilor arată mult mai uman, pentru că noi sîntem cele care umanizăm lumea, nu fiarele acestea de bărbaţi pe care uneori îi iubim ca nebunele. Da, iubirea este cea care mai îmblînzeşte fiara din noi. Femeile, Vasea, sînt făcute să repare ceea ce stricaţi voi, aşa că să nu uiţi asta. Te-ai întrebat vreodată de ce mai nici unul dintre *blatari* şi hoţii în lege nu au soţii, dar toţi îşi adoră mamele, pe care uneori nici nu le-au cunoscut? Pentru că memoria mamei este singura imagine şi sigurul sentiment uman care le-au mai rămas. Aşa încît casa de prostituţie, casa de suferinţă, cum îi mai spunem noi, este poate locul cel mai uman al acestei lumi decăzute. Aici, unii dintre ei îşi trăiesc poate singurele clipe de fericire. Aici le aducem mîngîiere şi plăcere unor oameni nefericiţi, disperaţi, dezamăgiţi sau deprimaţi. Acest loc e foarte important pentru hoţi, căci e locul lor de refugiu, de odihnă şi de desfrîu, în toată nebunia pe care o are o minte dezlănţuită, liberă de tot soiul de prejudecăţi, dar atît de nefericită. Vasika, prostituţia este cea mai grea meserie pe care o poate avea femeia, pentru că aici trebuie să fii şi iubită, şi curvă, şi mamă, şi medic, şi psiholog, şi chiar popă uneori. Cînd intri să munceşti aici, nimic nu îţi mai aparţine. Aici nu-ţi mai aparţin nici corpul, cu toate orificiile lui, nici măcar gîndul, şi nici sufletul. Şi faci asta de multe ori pe zi, cu oameni foarte diferiţi. Nici un sfînt nu ar rezista cît rezistă aceste fete.

Adevăratele prostituate sînt poate ultimii sfinți pe care-i are lumea asta decăzută. Și uită-te în jur ce lume avem. Uită-te la lumea asta și uită-te la fetele mele. Oare aceasta mai este o lume normală? O, să fi văzut ce familie aveam noi, în bordelul nostru, cu ce fete devotate, și cît mă zbăteam eu pentru ele și cît le protejam de toți nenorociții! O, Vasea, fiecare epocă a fost foarte diferită! Pe vremea țarului era foarte bine; eu n-am apucat-o, dar mi-au spus bătrînele prostituate de școală veche. Atunci casele noastre erau la loc de cinste. Eram respectate. Cine știe, de fapt, cum a fost! La Revoluție nu a mai înțeles nimeni nimic. Un haos total. Nici nu știai ce chiloți să pui pe tine, ba albi, ba roșii. Și toți voiau același lucru: fete gratis. A venit însă NEP-ul și bordelurile au devenit iarăși ce au fost odată. Nebunul de Stalin însă a stricat tot. Vremuri negre am trăit atunci și multe dintre fetele noastre au înfundat pușcăria. Începuseră reeducarea și, mai ales, încadrarea în cîmpul muncii. Cum adică să muncim la fabrică? Doamne ferește! De cînd e lumea și pămîntul, noi nu am muncit așa cum muncesc fraierii. Noi avem o altfel de muncă, mult mai grea. Și asta era să ne omoare. Că, dacă nu aveai un serviciu, te aștepta pușcăria. Și am început să ne luăm tot soiul de munci, așa, de ochii lumii. Eu am lucrat ani de zile ca portar la căminul de la Arte. Era perfect, căci aveam acoperire legală și, în rest, îmi vedeam de treburile mele. O zi la muncă, trei libere și oricum aveam fete care stăteau în locul meu cînd aveam nevoie. Pe vremea lui Hrușciov și Brejnev lucrurile s-au mai calmat puțin. Plăteai cui trebuia și totul se aranja. Era foarte important în meseria noastră să ai protecția necesară: *blatarul*, miliția nul

de sector, şefu' de partid şi cei de la servicii trebuiau să fie serviţi ca la carte şi restul se rezolva de la sine. În orice societate, ordinea trebuie respectată. Noi ştiam asta bine. Şi ei ştiau, şi mai bine, cine ce loc are în societate. Se mai întîmplau accidente, cînd hoţii făceau *nalioate*, spargeri prea mari, şi atunci venea miliţia peste noi să spunem ce ştim, fiindcă noi cam ştiam tot. Mai erau şi *găbăşnicii*, care ne puneau să facem treburi murdare. Ăia de la partid erau nişte idioţi. Ne voiau doar la chefurile lor scîrboase. Dar totul se ungea bine. Pe timpul războiului a fost însă groaznic. Nimănui nu-i ardea de dragoste. Iar acum, cu toate pornografiile pe calculator, cine mai caută să facă dragoste? Ce vremuri am ajuns, Vasea! Oamenii nu mai au nevoie unii de alţii nici măcar să facă dragoste. Mi-i frică să mă gîndesc! Puteam să cred orice, că i-am prins şi pe fascişti, şi pe stalinişti, am lucrat cu toţi, nu m-am temut nici de activităţi şi nici de puşcărie, dar, uite, acum chiar mă tem! Să-ţi povestesc. Cînd am stat în Siberia, a trebuit să ne organizăm şi acolo. Eu asta ştiu să fac, bordeluri. Ştiu să lucrez cu fetele şi să le protejez. Eu, Vasea, sînt ca un sindicat. Da, cîştig şi eu de pe urma lor, firește, dar am şi o muncă grea: găseşte loc, caută protecţie, apără fetele, unge pe unul, drege pe altul. Mereu trebuie să lucrezi fie cu miliţia, fie cu *blatarii*, căci altfel nu poţi rezista. Şi eu asta ştiu să fac. Ştiu să le explic oamenilor de ce trebuie să ne protejeze, pentru că se duce naibii de rîpă toată societatea. Tu doar înţelegi, că eşti băiat citit. Şi în Siberia, cînd am stat cinci ani în puşcărie, am avut un mic bordel ambulant, ca să-i zicem aşa. O căsuţă a suferinţei. Puşcăriile erau separate, dar

apropiate şi atunci trebuia să ne organizăm ca să putem ajunge noi la bărbaţi sau ei la noi. Ştii, omul este o fiinţă tare iubăreaţă. Tu îţi imaginezi că, în frigul şi foamea aceea pe care le înduram noi, unde toţi arătam ca nişte cadavre, totuşi oamenii voiau să mai facă dragoste! Renunţau la orice. Unii erau gata să dea ultima bucată de pîine, care acolo avea o valoare inestimabilă, sau chiar să-şi vîndă haina ce îl ţinea în viaţă, doar pentru a face sex. Cînd vine vorba de sex, oamenii devin mai răi decît animalele. E un instinct foarte puternic ce moare foarte greu. Şi, chiar dacă-ţi moare organul, el rămîne totuşi viu în mintea ta, căci puterea organelor e în mintea ta, iar mintea unui om e un organ straşnic, care poate învia orice. Ţine de puterea minţii şi a sufletului. Am văzut la viaţa mea tare multe. Dar cum arată omul disperat după dragoste nu pot să-ţi descriu. E o fiară turbată, e un animal rănit profund şi dispus să facă orice. Şi uite, pentru a îmblînzi această fiară turbată şi a-l linişti, pentru asta sîntem noi bune. Noi ştim să-l îmblînzim pe cel mai turbat om, pe cel mai disperat obsedat sexual – şi ei sînt mult mai mulţi. Ei sînt aproape toţi, căci nu despre sex e vorba aici, Vasea, ci despre suflet şi alin. Tu înţelegi bine asta. Ce sex puteau face oamenii ăia în Gulag şi puşcării? Noi eram ultima alinare şi le aduceam o frîntură de rai. Poate ultima urmă de speranţă. Omul vrea să spere în orice condiţii. Cînd pierde credinţa şi speranţa, omul moare. Iar noi sîntem ultimul loc al credinţei şi speranţei. Da, noi, prostituatele. Să ştii asta! O, Vasea, dacă ai fi văzut ce lume bună ne vizita în vremurile liniştite ale lui Brejnev! Cîţi lideri comunişti nu am deservit? O, ce profesori universitari

și medici celebri veneau la noi! O plăcere să ai de-a face cu ei. Oameni curați, educați și care plăteau bine, nu se ocupau cu prostii. Cînd se pileau, era mai greu cu ei, că nu se mai dădeau duși. Intelectualii tăi, cum se pilesc, cum nu mai vor să plece. Nu au deloc simțul responsabilității. Și îmi era milă să le iau toți banii, pentru că știam ce-i așteptă acasă. Ăștia vor să fie călăriți și de aceea își iau neveste cu mînă tare, care îi țin în hățuri, căci altfel ar sta numai la bordel. Sau poate de asta fug? Ce să le faci, au nevoie de hățuri, iar aici găseau libertatea și mîngîierea pe care nu le aveau acasă. Cel puțin așa lăsau să se înțeleagă. Eu știu să citesc oamenii ca pe niște cărți deschise, ca pe o *caloda* de cărți înșirată pe masă. Dar ce știu oamenii? Oamenii, Vasea, nu se căsătoresc din dragoste, ci din obligație, căci familia este un grup ce trebuie să producă reguli, bani, prosperitate, copii și tot așa. Nu te căsătorești și, mai ales, nu divorțezi din dragoste. Familia nu e făcută pentru dragoste, dar asta nu însemnă că unii nu se iubesc. Imaginează-ți că fiecare ar divorța la prima emoție, cu prima ocazie cînd i se pare lui sau ei că iubește. Ar sări totul în aer. O instituție de mii de ani ar exploda. Ce-ar mai rămîne din această instituție? O familie se bazează pe cu totul alte rațiuni, și nu e de ieri, de azi, ci de mii de ani. Acum fiecare se căsătorește cum îi trece prin cap, însă înainte totul era după niște reguli foarte exacte. Pentru tine decideau alții și dovada e că și rezistau mai mult acele căsătorii. Acum vezi ce se întîmplă? Iar la mine bărbații nu vin după femei, căci au una acasă. Dar cine ne proteja? Cu miliția și cei de la organe era mai complicat, că ei o făceau mai mereu gratis, dar cu ei

nu ne puneam, că ne puteau băga la zdup cînd voiau ei. În această situaţie nu prea aveam putere, pentru că statutul nostru era de aşa natură, încît mereu depindeam de cum li se urca la cap. Puteau să ne bage la *catalaşcă* oricînd. Mereu negociam. Şi aşa, din cînd în cînd, veneau, ne ridicau şi ne băgau la zdup. Stăteam puţin, ieşeam şi de la capăt. Odată ce ai pornit pe acest drum, nu te mai întorci. Cu bandiţii e mai complicat. Este aproape casa lor. *Blatarii* buni şi hoţii cinstiţi ne protejează de mujici şi de ceilalţi care vin, îi obligă să fie corecţi şi să nu facă lucruri nepermise, să plătească cinstit. Noi facem servicii pentru ei, iar ei ne protejează. Şi servicii mult mai complicate decît îţi imaginezi tu, pentru că pe aici trec oameni de la care aflăm destule secrete, iar informaţiile ne oferă o mare putere. Totul e să ştim ce să facem cu ele.

Tiotea Hana povestea sorbind din ceai şi privindu-mă cu nişte ochi de copil. Avea multe de povestit. Puteai să umpli o carte cu întîmplări nebune, mai ceva ca *Povestirile din Odessa* ale lui Babel. Păcat că Babel a trăit atît de puţin şi nu a apucat s-o cunoască.

— *Tiotea* Hana, spune-mi, te rog, de ce crezi că Profesorul nu s-a căsătorit niciodată? Tu ştii cumva dacă a iubit pe cineva? El nu vrea să povestească niciodată despre asta. Şi de ce nici un hoţ în lege nu se căsătoreşte şi nu are familie? Ce-i cu regula asta sacră a lor, de parcă-s călugări?

A fost ultima nelămurire asupra căreia speram ca Hana Ismailovna să arunce un pic de lumină.

— O, Vasea, mă faci să mă simt ca în tinereţe cu întrebări din astea! Tu chiar trebuia să te faci rabin sau popă, că ştii să tragi oamenii de limbă, să-i asculţi şi mai ales să-i însufleţeşti. Lîngă tine oamenii se simt

bine, chiar și atunci cînd ești trist și abătut, pentru că știi să-i asculți. Bun, o să încerc să fiu ca la spovedanie cu tine. Tonea, mai pune, te rog, de un ceai, că tînărul nostru îmi usucă limba, și adu și patefonul vechi cu muzică, ca, în caz că mor, măcar s-o fac pe muzică, a zis *tiotea* Hana abătută, dar cu o voce încă veselă. Sînt multe povești prin Odessa legate de asta. Bandit, Vasea, nu te naști, ci te faci! Și mai ales bandit te fac alții. Unii spun că totul vine de la Mișka Iaponcik. El a fost mereu tartorul tuturor bandiților de pe aici. El a fost și rămîne Regele. Regele *blatarilor* și al hoților. Se zice că la un moment dat s-a îndrăgostit de fiica celui mai mare bogătaș evreu din Odessa și că de acolo i s-ar fi tras moartea, cu toate că istoria ne spune altceva. Dar ce e istoria pe lîngă legendă? Nimic. Legendele și superstițiile sînt mai importante pentru bandiți decît orice. Și lui Grigori Ivanovici Kotovski tot de la o femeie i se trage. Dar ce spargeri făcea Grișa! Spectacol, nu spargeri! Vasea, ei cred cu toată tăria că, dacă se vor lega de o femeie, atunci moartea va veni să le ia viața. Moartea vine, cred ei, prin femeie, pentru că femeia le aduce copilul și le face familia. Iar familia este deja moarte. Asta e credința bandiților. Dacă vrei să nu mori, atunci nu te lega de o femeie. O poți iubi, dar e de preferat să nu te îndrăgostești, căci pentru asta avem bordeluri și fetele noastre îi deservesc cu mare atenție pe bandiți. Ei vor să nu-și lege soarta de femei, ca să amîne moartea, care oricum va veni. Dar mai tîrziu. Cît mai tîrziu. Dacă te gîndești bine la ce viață au, poate este mai bine așa și pentru ei, și pentru femei, și pentru familia pe care ar putea-o întemeia. Ce femeie ar putea sta lîngă un

bandit toată viața? Și ce familie ar fi aceea în care tatăl, modelul de viață, ar fi bandit? Și cum ar fi să fii arestat și să stai în pușcărie și tot în pușcărie să ajungă și soția ta? Sau și mai groaznic: să stai în pușcărie cu fiul tău. Am văzut și așa ceva. Din cauza unui tată bandit a nimerit și fiul în pușcărie. Tatăl avea de ispășit zece ani de pușcărie, iar fiul 20. Pentru crimă. Fiul a vrut să-l răzbune pe tată, care fusese tăiat în timpul unei bătăi sau al unui jaf. Îți imaginezi, să fii tată bandit cu fiul pedepsit din cauza ta și să stai în aceeași celulă cu el? Cred că nici o inimă de piatră nu ar rămîne insensibilă la un astfel de lucru. Deci pentru ei e mai bine așa. Sînt mai liberi, sînt ființele cele mai libere pe care le-am cunoscut vreodată. Familia știi bine că încătușează. Dar și protejează. Încătușează prin obligații, prin legături de sînge și rudenii. Iar cînd apar copiii, lucrurile se complică rău, pentru că nu mai trăiești pentru tine, ci pentru copiii tăi. Dar un bandit e liber, chiar dacă e egoist, căci trăiește doar pentru sine. Asta e religia lor: fără femeie, fără familie și fără copii. În definitiv, bandit nu te naști, ci devii, așa că ei își pot face bandiți cîți vor, fără să se lege la cap cu familia. Așa e mai bine pentru toți. Familia și legăturile de sînge te ajută cînd joci după regulile lor, însă devin o mare slăbiciune cînd joci după regulile tale. Bandiții și călugării au înțeles asta bine: unii o fac pentru Hristos, alții o fac pentru sine. Și mai e ceva, Vasea, hoții aceștia neînfricați se tem de un singur lucru. Ei nu se tem de cuțite și pistoale, de miliție și gardieni, ei nu se tem de moarte. Însă se tem de femeie. Și știi de ce? Pentru că sînt născuți să aducă moartea, pe cînd femeia este făcută să aducă viață, iar viața bate

moartea şi de asta se tem şi sînt neputincioşi în faţa femeii. Poate de asta fug de ea şi o adoră doar pe mama lor, pe care majoritatea nici n-o cunosc... Însă ei, ca şi noi şi toate fetele mele, mor trişti pentru că mor singuri. Iar singurătatea este un monstru înfricoşător. Şi bandiţii, şi noi, fetele de bordel, am trăit toată viaţa împreună, în comunitate. Am dus o viaţă ca un bairam continuu şi brusc vine bătrîneţea. Iar bătrîneţea nu iartă pe nimeni! Vine ca o molimă şi pătrunde în tine. Intră în suflet şi în trup. Şi sufletul şi trupul îşi pierd din putere, din voioşie, din energia inepuizabilă a tinereţii. Sufletul devine mai lucid, dar mai trist, mai lipsit de speranţă, iar trupul devine mai neputincios şi mai urît. Şi atunci începi să fii tot mai puţin necesar celorlalţi. Bătrîneţea e o povară care nu-i trebuie nimănui. Mai ales în zilele noastre, cînd doar cei tineri au loc peste tot, iar faţă de bătrîni nici măcar respectul şi obligaţia nu mai funcţionează. Şi noi rămînem tot mai singuri. Pentru noi nu sînt soţi şi soţii să ne fie alături, nu sînt copii şi rude, pentru că noi am fost mereu singuri. Iar prieteniile, în lumea noastră, sînt puţine, foarte puţine, pentru că avem o viaţă foarte diferită de a voastră. Dar, dacă vrei să scrii despre asta, nu eu sînt modelul. Şi nici măcar Profesorul, care a îmbătrînit şi nu mai e de mult acel hoţ pe care l-am cunoscut în tinereţe şi l-am iubit. Noi ştim foarte bine să ascundem tot, pînă şi tristeţea noastră. Tristeţea se ascunde greu, pentru că ea îţi ţîşneşte prin ochi, iar ochii nu pot fi controlaţi de nimeni. Uită-te la tine, oricît de vesel ai fi, ochii te trădează. Tristeţea se vede cel mai bine nu pe piele, nu pe faţă, ci pe luciul ochilor. Ochii poartă cel mai bine amprenta vîrstei şi a

suferinței. Iar tristețea este sufletul bătrîneții. Mai ales pentru noi, cei singuri. Nu e nimic mai trist decît un bătrîn singur. Dar, dacă vrei să vezi un om cu adevărat singur și trist, trebuie să te trimit la Sioma. Așa tristețe nu o să mai vezi niciodată, pentru că Sioma face parte din casta decăzuților și, cum li se zice defăimător, a *pidarilor*, care sînt cei mai năpăstuiți dintre bandiți. Prin cîte au trecut oamenii ăștia, nu-ți imaginezi și poate e mai bine așa! Puțini sînt cei care pot rezista poveștilor lui. Acești oameni sînt născuți și damnați să sufere. Cum e să fii și din casta banditească a decăzuților, și homosexual? Îți imaginezi? Pe bandiți puțină lume îi iubește, pentru că de ei oamenii se tem. Frica de bandiți înlocuiește iubirea. Frica este iubirea lor. De *blatari* se tem toți, însă ei se bucură de un mare respect în castele lor și din asta trăiesc. Cei decăzuți și mai ales *pidarii* nu numai că nu-s iubiți sau temuți de nimeni, ci sînt și veșnică batjocură. De ei toți își bat joc. Ei sînt cei luați în derîdere, cei violați în pușcării și ținuți lîngă *parașa*, locul celor damnați. După ce sînt siluiți, sînt trecuți în casta celor de care nimeni nu mai are voie să se atingă, ca și cum ar fi spurcați, ca și cum ar purta un virus de moarte. Virusul rușinii și al batjocurii. O astfel de viață tu nu-ți imaginezi, pentru că și mie mi-i greu să înțeleg totul. Sioma este unul dintre aceștia și ar putea să-ți spună multe, dacă reziști, pentru că sufletul tău pare prea curat pentru a rezista în fața acestor povești.

Cînd *tiotea* Hana îmi povestea despre Sioma, acest bandit homosexual și decăzut, și despre tristețea lui, mi-am amintit de unul dintre profeții mici, atît de drag

mie, Osea. Ţin minte şi acum cum citeam totul ca pe o poezie:

> Cuvîntul Domnului spus lui Osea, fiul lui Beeri, pe vremea lui Ozia, Iotam, Ahaz, Ezechia, împăraţii lui Iuda, şi pe vremea lui Ieroboam, fiul lui Ioas, împăratul lui Israel. Întîia dată cînd a vorbit Domnul către Osea, Domnul a zis lui Osea: „Du-te şi ia-ţi o nevastă curvă şi copii din curvie; căci ţara a săvîrşit o mare curvie, părăsind pe Domnul!". El s-a dus şi a luat pe Gomera, fiica lui Diblaim. Ea a zămislit şi i-a născut un fiu. Şi Domnul i-a zis: „Pune-i numele Izreel; căci, peste puţină vreme, voi pedepsi casa lui Iehu pentru sîngele vărsat la Izreel şi voi pune capăt domniei lui peste casa lui Israel. În ziua aceea, voi sfărîma arcul lui Israel în valea Izreel". Ea a zămislit din nou şi a născut o fată. Şi Domnul a zis lui Osea: „Pune-i numele Lo-Ruhama, căci nu voi mai avea milă de casa lui Israel, n-o voi mai ierta! Dar voi avea milă de casa lui Iuda şi-i voi izbăvi prin Domnul Dumnezeul lor; dar nu-i voi izbăvi nici prin arc, nici prin sabie, nici prin lupte, nici prin cai, nici prin călăreţi". Ea a înţărcat pe Lo-Ruhama; apoi iar a zămislit şi a născut un fiu. Şi Domnul a zis: „Pune-i numele Lo-Ami, căci voi nu sînteţi poporul Meu, şi Eu nu voi fi Dumnezeul vostru. Totuşi, numărul copiilor lui Israel va fi ca nisipul mării care nu se poate nici măsura, nici număra; şi de unde li se zicea: „Nu sînteţi poporul Meu", li se va zice: „Copiii Dumnezeului celui Viu"! Atunci copiii lui Iuda şi copiii lui Israel se vor strînge la un loc, îşi vor pune o singură căpetenie şi vor ieşi din ţară; căci mare va fi ziua lui Izreel.

Priveam spre ea cum povesteşte. În casă intră Tonea cu alt samovar de ceai. Ne mai turnă cîte o cană şi deschise pick-upul vechi ca să pună un disc.

— Ce zici, Tonea, să-i pui *Ciornaia moli*, cîntecul prostituatei albe care visează să ajungă la Paris?

Tonea așează frumos discul negru și lăsă să cadă ușor acul, care în momentul atingerii vinilului scoase inconfundabilele pîcîituri, hîrîituri și fîșîituri. Numai muzica ascultată pe acest sistem mai reproduce astfel de sunete calde. Din difuzoare începu să se audă o muzică veche, pe care o mai ascultasem demult. Un soi de tangou care îți frînge inima. În acea atmosferă, sunetul și cuvintele căpătau un tragism și mai pronunțat.

Nu vă mai uitați la mine cu ochi îngustați,
Gentlemeni, baroni și lady.
În douăzeci de minute n-ați avut cum să mă îmbătați
Cu un pahar rece de brandy.

Doar sînt instruită, sînt fiică de nobil,
Sînt molie neagră, sînt șoarece zburător.
Vinul și bărbații sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranții e ospitalier.

Tatăl meu n-a putut să fugă în octombrie,
Iar pentru albgardiști nu puține făcuse.
A fost arestat și sentința tribunalului
A sunat ca o ghilotină: „De executat!".

Și iată c-am ajuns prostituată, sînt zîna din bar.
Sînt molie neagră, sînt șoarece zburător.
Vinul și bărbații sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranții e ospitalier.

I-am zis colonelului: iată-mă aici!
„Valuta" de pe Don nu mă-nmoaie,
Să-mi plătești iubirea cu franci,
Căci restul e apă de ploaie.

Şi iată că-s prostituată, sînt zîna din bar.
Sînt molie neagră, sînt şoarece zburător.
Vinul şi bărbaţii sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

Şi doar uneori, mînată de-o pasiune nebună,
Îmi amintesc de praful drag din Odessa,
Şi-atunci scuip pe-această lume mai bună,
În rest, e o poveste tristă.

Dar sînt instruită, sînt fiică de nobil,
Sînt molie neagră, sînt şoarece zburător.
Vinul şi bărbaţii sînt pasiunile mele.
Parisul liber cu emigranţii e ospitalier[1].

Cînd muzica se terminase, iar acul se învîrtea în gol, hîrîind, am observat că peste Moldovanka se lăsa seara...

1. „Molia neagră", cîntec faimos al emigranţilor albi scris de Maria Vega, traducere de Mihail Vakulovski.

Legende cu *cifir*

Cînd va fi tăiat ultimul copac, cînd va seca ultimul rîu, cînd va fi împuşcată ultima pasăre, doar atunci veţi înţelege că banii nu pot fi mîncaţi.

Proverb banditesc

În mintea mea anumite lucruri nu se legau. Şi Profesorul mi-a zis:

— Mergi la Zabala, el o să-ţi explice tot. El ştie, pentru că a fost implicat în multe şi cunoaşte istoria şi faptele. Dar încearcă să nu-l contrazici. E un tip aprig.

Cu bătrînul Zabala începuturile erau grele, fiindcă monologurile lui erau lungi şi curgeau în toate direcţiile. În plus, avea tot soiul de obiceiuri stranii. Dar cum scuipa el, nu ştia nimeni să scuipe. Un scuipat atît de profesionist n-am mai văzut niciodată. Bandiţii şi cei care au stat mulţi ani la pîrnaie au tot soiul de obiceiuri învăţate în anii lungi de detenţie. Din plictiseală, omul face tare multe lucruri. Iar Zabala era regele scuipatului. Însă nu pentru asta era Marele Zabala. El a fost regele încoronat de bandiţii de pe la noi pentru că era unul dintre cei mai mari *şuleri* pe care i-a dat Imperiul acelor vremuri. Ştia să organizeze competiţii de cărţi de se zguduia URSS-ul din temelii. După ce trecea Zabala prin Moscova, capitala începea să înveţe să creadă în lacrimi. Toţi împătimiţii jocurilor de cărţi rămîneau fără bani, pentru că Zabala era nemilos cînd era vorba de bani. Făcea minuni.

Chiar dacă era bătrîn şi ramolit, cărţile pluteau şi se învîrteau pe lîngă degetele lui de parcă ar fi fost fermecate. Ştia o mulţime de trucuri care fascinau pe oricine nu cunoştea tainele „butucului" de cărţi de joc. Zabala a fost şi a rămas un mare îmblînzitor de cărţi. Iar în lumea bandiţilor jocul de cărţi este la mare cinste.

— Ştii cum îi place Profesorului să zică: „Dumnezeu i-a făcut pe unii oameni puternici, pe alţii slabi, iar Samuel Colt a fost ăla care i-a făcut pe toţi egali", îmi zice Zabala. Nu-i chiar aşa.

Luă butucul de cărți și începu să se joace cu ele: începeau să zboare ordonat de pe o mîna pe alta, picau ordonat, de parcă le mișca o forță magică. Erau apoi aruncate pe masă, una cîte una, cum nu mai văzusem; învîrtite cu viteză, cădeau exact una peste alta.

Din cînd în cînd se oprea și mai trăgea dintr-un „papiros" de modă veche, jumate cartonat și făcut *garmoșka*, jumate plin cu mahorcă. Cînd termina de fumat, își stingea ostentativ țigara de palmă, unde pielea era deja mult prea tăbăcită pentru a mai simți ceva.

Discut cu el și nu știu unde voi ajunge.

— Pff, oftează el, trăgînd adînc din papiros și scoțînd rotocoale de fum cum numai un om „șezut" le poate perfecționa.

Scuipă cu precizie, iar scuipatul trecu ca un glonte printre rotocoalele de fum. Ca la circ.

— Noi am trecut prin asta în anii '90, continuă el. Atunci am pornit niște săli cu aparate de joc, cu jocuri de noroc, cu jocuri de cărți. Am deschis pentru toată lumea. La început veneau golanii și hoții mărunți de cartier, care s-au prins repede că nu-i de ei decît așa, ca distracție. După care au început să vină fraierii și toți amărîții. Au venit de la oameni simpli și pensionari pînă la alcoolici și de la adolescenți pînă la *bomji*, amărîții fără adăpost. Mai întîi și-au cheltuit banii de buzunar. După aceea au început să joace pe datorie. Oamenii visau că vor da lovitura. Datoriile au crescut repede. Procentele au început să crească tot mai mult, ca Făt-Frumos. După care au venit recuperatorii. Mai întîi și-au vîndut tot din casă, după aceea și-au vîndut casele. După, au ajuns să-și vîndă nevestele și copiii.

Nu știi tu ce înseamnă să pierzi tot, să ai datorii imense, pe care nu le poți onora, și să fii alergat de cămătari puși pe căpătuială: îți vinzi și copilul pe care încă nu l-ai făcut. Asta înseamnă împrumutul și datoriile. Niciodată, dar niciodată să nu te îndatorezi! rosti el ferm.

Zabala scuipă printre dinți bine țintit și își stinse țigara de dosul brațului, unde pielea e mult mai sensibilă și pot rămîne urme de arsură, adevărate răni, care nu se vindecă decît după multe zile. Făcea asta numai cînd era nervos și nemulțumit de ceva...

— Și ce s-a întîmplat după? întreb curios.

— Ce să se întîmple? A început să se distrugă tot în jur. Ne-am întîlnit *bratvaua* (frăția) să discutăm situația. Grupul s-a împărțit în două. Cei de școală nouă, care aveau afaceri în domeniu, o țineau una și bună: noi nu le-am impus să joace, au făcut-o de bunăvoie, sînt oameni independenți, responsabili și și-au asumat ce au făcut. Au jucat, au datorii, deci să plătească cu vîrf și îndesat. Astea sînt regulile jocului. Cîțiva bandiți bătrîni, „autorități" cu nume grele, au zis să oprim *bespredelul*, toată această fărădelege. Că asta nu va aduce nimic bun. Cum să iei banii de pîine copiilor și bătrînilor? Noi nu sîntem samariteni, dar nici cămătari. Ăștia trebuie ținuți în frîu, că distrug tot. Dar e greu să refaci regulile.

— Cum s-a terminat totul?

— Pe dracu' s-a terminat! Odată pornite, astea nu se termină niciodată. Cînd banul își dă drumul și devine singurul scop, nu mai poate fi oprit pînă nu distruge tot. Noi de copii și de bătrîni nu ne atingem. Dar banul? Bătrînul Kasoi a fost nevoit să-i împuște

pe vreo cinci dintre ei, sperînd că așa îi va potoli. Însă viperele tinere s-au regrupat și i-au împușcat și pe Kastor, și pe bătrînul Kasoi. Și acum sînt cei mai puternici și controlează cam tot pe la noi. Ei au cîștigat bătălia. Dar s-o luăm de la capăt. Cum a început totul. Povestea spune așa. Dar mai întîi să turnăm un *cifiraș*, pentru că drumul e lung și greu.

Turnăm *cifirul*, sorbim și povestea curge.

Zabala s-a născut într-o familie despre care nu știe mare lucru. El spune că e de prin părțile Tatarbunarului și a ajuns la Chișinău de mic, înainte de război, cînd încă era pustan. Și aici a început totul. Strada l-a făcut ce este.

— Vasea, să-ți explic cum a fost treaba care te interesează. Războiul ne-a împărțit pentru prima dată în două. Tătuca Stalin a vrut să ne frîngă șira spinării și să ne trimită să luptăm în prima linie. Dar legea noastră spune că noi nu ne supunem nimănui, nici măcar lui Stalin și puterii sovietice. Dar a venit războiul și era o situație de excepție, care trebuia tranșată: luptăm și noi sau nu luptăm și noi. Regula spune că nu. E lege veche și sfîntă pentru noi. Ăsta nu e războiul nostru, ci războiul lor, chiar dacă devenise cumva și războiul nostru. Fascismul era ceva foarte rău, nici noi nu-l iubeam, dar nici nu voiam să ne băgăm. Ce treabă aveam noi cu *komuneara*? Și, în general, ce treabă aveam noi cu ei? Și atunci *blatarii* s-au împărțit în două grupuri: cei care au acceptat să lupte și cei care nu au acceptat. În prima linie, carne de tun. O parte au plecat la război să lupte de partea comuniștilor, iar noi, cei care nu am acceptat, am fost trimiși în cele mai dure lagăre din Siberia. Eram obișnuiți.

Însă, conform legii noastre, cei care au plecat au trădat şi au devenit *suciara*, curve care au colaborat cu puterea. Toţi cei plecaţi au fost decăzuţi din casta *blatarilor* sau a *mujicilor* în castele inferioare. Ei nu au mai existat pentru noi. Războiul însă s-a terminat şi ei s-au întors de pe o cu totul altă poziţie: învingători cu arme în mîini. S-a terminat războiul lor sfînt şi a început războiul nostru sfînt: *Sucia voina*, „războiul curvelor", al puilor de căţea. Ei, cei care ne-au trădat, voiau să fie restabiliţi în rang. A fost un război pe viaţă şi pe moarte, cu multe pierderi de ambele părţi, pe care noi, *blatarii* şi hoţii în lege, am fost mai-mai să-l pierdem definitiv. Au fost vremuri tulburi, cu mult haos şi mare *bespredel*. Era perioada în care soldaţii, veteranii de război şi bandiţii controlau aproape tot. Puterea era dezorganizată, forţe puţine, instituţiile vraişte, familii distruse, copii pe străzi, femei singure disperate. Pe de o parte. Iar de cealaltă parte, noi, şi mai ales *suceara*, înarmaţi pînă-n dinţi şi cu muniţie de război, bine organizaţi. Cine să-i oprească? Nu uita că noi, cei de şcoală veche, nu folosim arme, pentru că aşa spune legea noastră, cu toate că pe vremea aia era mare haos. Dar totuşi lumea era fericită că a scăpat de război. Era multă speranţă. Scăpaseră de război, dar au dat de noi. În Odessa, la acea vreme era pur şi simplu *bespredel*. Nimeni nu mai asculta de nimeni. Miliţia şi armata nu puteau controla nimic. Iar noi nu-i mai puteam controla pe *suceara* veniţi de la război şi mulţimea de bande noi de *paţani*, formate din copiii flămînzi care umpluseră oraşul. Asta a ajuns la urechile lui Stalin şi pe cine crezi că a trimis la Odessa să facă ordine? Pe însuşi mareşalul Jukov,

eroul războiului lor. Jukov a venit aici și a procedat ca un militar, dar noi nu eram soldați ca să ne batem cu militarii. El a apelat la o tehnică simplă: și-a îmbrăcat în civil toți specialiștii și i-a trimis pe teren. Oricine încerca să se opună era împușcat pe loc, fără nici un proces. În cîteva luni, mii de bandiți din toate castele au fost împușcați. Mii de *baistruci* și *pațani* nervoși care nu erau încă bandiți au fost împușcați ca niște cîini. Eficient băiat a fost mareșalul. Dar cu noi oricum nu-i merge.

Bătrînul Zabala mai stinse o țigară de braț, mai puse un *cifîr* și mai aprinse o *garmoșka*.

— Noi ne-am retras o perioadă prin satele din împrejurimi. Am așteptat liniștea și, după cîțiva ani, am reorganizat totul. Puterea lor începe acolo unde se termină puterea noastră. Totul e să știi să acționezi, să fii bine organizat și să respecți regulile. Regulile noastre, că pe ale lor nici ei nu le respectă. Totul părea să intre în normal. Dar *komuneara* au început să se teamă de noi și au înțeles că doar banditii sînt cei care li se opun. Restul stăteau cuminți în cuști, ca iepurii. Țăranii și muncitorii stăteau cuminți la locurile lor, primiseră o bucată de pîine și pace, revoluționarii și *buntarii* (protestatarii) fuseseră împușcați de mult, intelectualii se curvăsăreau mai ceva ca curva Babilonului, popii o dăduseră la pace și cam atît. Disidența era o glumă proastă. Mai erau sectanții, dar ei nu aveau treabă cu politica. Doar noi nu respectam nici o regulă a lor și atunci au pus în funcțiune mașina de război. *Komuneara* ne-au declarat război, ca să ne pună cu botul pe labe și să ne rupă șira spinării. Nu sîntem noi băieți fricoși, dar *komuneara* se pricep la

lucruri din astea. Pot pune ei cu botul pe labe pe oricine, nu însă şi pe noi. Credinţa noastră părea să fie mai puternică decît furia lor. Mai întîi au făcut legi multe şi aspre. Nu munceai? La pîrnaie. Iar la noi nimeni nu muncea. Nu aveai acte? La pîrnaie. Iar la noi nimeni nu avea acte. Făceai afaceri la negru, luai ani de nu ştiai să-i numeri. Făceai afaceri mai serioase, erai împuşcat pe loc. Aşa erau legile. Verifică dacă nu mă crezi. Întreabă-l pe Vovan, Holera, cel care se ocupa de organizarea de concerte la negru. S-a băgat în rahat pînă peste cap. A organizat un concert al unuia, cică „disident", pe care-l urmăreau organele. Cînta şi ăla cu aluzii, ce să zic. Şi a luat 3 ani, iar Holera, pentru vînzare ilegală de bilete, 13 ani. Cam asta era diferenţa de pedeapsă. Înţelegi? Tu verifică, verifică dacă nu mă crezi. Sau vorbeşte cu Holera, că el ştie mai bine din astea intelectuale. Eu mă pricep la altele, continuă Zabala. Dar au venit lucrurile cu adevărat grele, căci cu puşcăria noi eram obişnuiţi. Ce le-a trecut prin cap la *komuneara*? Au construit o puşcărie specială: Lebăda albă. Scopul lor, pe care aveam să-l înţelegem mult mai tîrziu şi noi, era să ne aducă acolo pe toţi *blatarii* şi regii bandiţilor din regiuni şi să ne pună împreună ca să ne frîngem singuri gîturile şi coloana. Ei, ideea asta nu era deloc rea. Ştiu *komuneara* să frîngă oameni, tare bine ştiu! Şi cine a gîndit tot acest proiect? Nu un *komuneara*, ci unul de-al nostru, care a devenit *suka*, adică o curvă trădătoare ce a trecut de partea lor. Numai unui bandit i-ar fi trecut prin minte să construiască un astfel de mecanism pervers. Un bandit cuplat cu un *komuneara*. În orice puşcărie, lucrurile funcţionează destul de simplu

și convențional. Există o administrație care răspunde de ce se întîmplă acolo. Indiferent de gradul de securitate al pușcăriei, populația e destul de amestecată. Ai *blatarii*, hoții în lege, care sînt stăpînii neoficiali în interiorul pușcăriei. Pot fi mai mulți lideri, nu e o problemă, pentru că-și împart teritoriile, le negociază prin bătaie sau prin *bazar*. Fiecare lider are o suită care i se supune după legile hoților, reguli pe care le știu toți. Suita este compusă din toate castele, cu funcții bine definite. *Blatarii* conduc, *mujicii* muncesc și aduc bani, iar cei decăzuți fac muncile murdare: spală, duc gunoiul și alte lucruri necesare pentru castele superioare. Totul se reglează aici pe baza legilor noastre, iar cînd apar conflicte, se rezolvă prin tribunalul nostru, care este de fapt judecata în fața hoților în lege. Cînd apar probleme mari în rîndul hoților în lege, se judecă doar în prezența tuturor autorităților din aceeași castă care se află prin apropiere. E aproape ca în lumea voastră, doar că noi facem corect și pe bune. Poate și de asta se moare mai ușor la noi, continuă bătrînul Zabala. Administrației îi convenea această situație, iar nouă, cu atît mai mult. Noi garantam ordinea și disciplina în interior, ei ne lăsau în pace să ne vedem de viață și afaceri. Pentru asta, firește că le plăteam și lor ceva. Ori de cîte ori încercau să schimbe regulile jocului, noi făceam *bunt* (revoltă) și organizam adevărate războaie de care ei se temeau foarte mult. Și noi, și ei voiam liniște. Și toți primeau ce voiau. Dar aici ne-am trezit într-o situație fără precedent. Lebăda albă se numea așa de la felul în care ne duceau dintr-o celulă în alta sau la interogatoriu: poziția aplecată aproape la 90 de grade, cu

mîinile ridicate foarte sus în spate. E o poziție foarte incomodă, care de la distanță dă impresia de lebădă. Așa spun bătrînii. Habar n-am dacă de aici vine. Dar diavolul care a venit cu ideea asta a distrus tot. Brusc, noi ne-am trezit în pușcărie, în aceeași celulă, doar autorități și *blatari* de primă mînă. Așa ceva nu se mai întîmplase niciodată. Cum sa împărțim spațiul, că și aici totul se împarte și fiecare îndeplinește funcții pe bază de rang? Dar acum sîntem toți de același rang. Ce facem? O situație fără precedent. Inteligent *suceara*, nu spun că nu! Se vede că a fost bandit. Și ne-am dat seama că vor să ne rupă gîturile, de fapt, să ni le rupem între noi. Au ales cea mai parșivă metodă, căci voiau să ne distrugă autoritatea. Iar un bandit trăiește nu din putere fizică și inteligență, ci din autoritatea pe care o cîștigă cu multă muncă și mult sînge. Noi sîntem ca o armată, funcționăm bine atîta timp cît avem reguli și ierarhii clare, dar aici eram puși lupi între lupi, șefi de haită între șefi de haită. Ideea lor era simplă: dacă ne frîngeam spinarea singuri, încălcînd legea hoților, ne dădeau ca exemplu și atunci toți hoții trebuiau să se supună puterii, să colaboreze cu ei. Autoritatea noastră nu ar mai fi făcut doi bani. Totul a început cu munca. Am fost trimiși la muncă. Ni s-a dat un plan de îndeplinit. În condiții normale, în alte pușcării, altcineva ar fi făcut asta pentru noi, dar aici, cine? Și toți am refuzat. Și ce-au făcut? Bătaie? Da, au dat în noi pînă s-au plictisit, dar asta nu prea impresionează nici un *blatar* serios. Noi am crescut cu bătaie de cînd ne știm, iar durerea fizică face parte din plăcerile noastre, ca să zic așa, deci nu ne mai impresionează cu nimic. Ne strîngeam dinții

de pe jos și scuipam în ei. Și de la capăt. Și atunci au început să ne prelucreze pe fiecare în parte. Și, mai ales, să ne înfometeze. Ei, aici lucrurile nu au mai stat la fel. La foame nu rezistăm toți la fel, iar de la un anumit nivel, nimeni nu știe cum se poate comporta. Și știi ce le-a mai trecut prin cap? Noaptea ascundeau rația unuia dintre noi în buzunarul altuia. Și de aici a început nebunia. Am început să ne tăiem între noi. De foame, nu mai aveam nervi să stăm să judecăm, să luăm decizii corecte. Și încet, încet am început să ne încălcăm propriile reguli. Gruzin, un hoț faimos din Tbilisi, l-a tăiat pe Voron, un mare hoț de buzunare, pentru că și-a găsit pîinea în buzunarul lui. Pentru un astfel de furt, în aceste condiții, ți se lua gîtul fără discuții. Nu furi de la ai tăi! Însă el l-a tăiat fără să-l aducă la judecată. Noi nu omorîm fără judecată. Și gata, legea încălcată e drumul spre iad la noi. Așa au început să cadă. Și atunci au fost cele mai grele vremuri ale noastre, pentru că mulți au cedat și totul părea să intre sub stăpînirea bandiților *suceara*, care colaborau cu puterea și începuseră să schimbe vechile legi banditești. Puțini dintre bandiții cinstiți au mai rămas după anii '70, iar după ce au venit *mongolii* totul s-a stricat. Acum, noi, bandiții adevărați și cinstiți, sîntem o raritate. Dar despre asta să-ți povestească Profesorul, că el a lucrat cu *mongolii* și pe mulți i-a tăiat, dar degeaba. Ăștia-s ca balaurii cu multe capete: tai doi și ies zece în loc. Hai să mergem la Profesor, la un *cifir*, că el știe să facă unul adevărat, mi-a zis atunci Zabala.

— Spune-mi, Zabala, de ce îți tot stingi tu țigara de dosul brațului? Nu te doare? De ce te rănești în

halul ăsta? am întrebat eu curios, pentru că de fiecare dată mi se făcea pielea de găină, mă trecea un fior, iar mirosul de piele arsă şi fum de ţigară mă făcea parcă să simt şi eu durerea.

— Vasea, ăsta e un fel de a mă ţine în formă. Mereu îmi aduce aminte cine sînt, îmi aduce aminte ce e suferinţa, că nu trebuie să uit asta niciodată. Nu trebuie să uit cine sînt, prin ce am trecut şi voi mai trece. E piatra mea de aducere aminte – şi-mi mai arătă o dată braţul cu răni cicatrizate şi unele noi, puţin sîngerînde.

Am mers în seara acea la Profesor împreună.

Profesorului nu-i prea plăcea să bea ca ceilalţi bandiţi. În copilărie şi adolescenţă, eu nu eram obişnuit cu alcoolul. La mine în casă nu se găsea aşa ceva. Veneam dintr-o familie puritană, în care alcoolul era scos total din consum. Nici măcar berea nu era acceptată. Noi beam ceai şi puţină cafea, căci nu aveam o mare tradiţie nici în consumul ei. Tîrziu, ai mei au început să se obişnuiască şi cu cafeaua. Era cafeaua-nes. La mine în familie se consuma mult compot. Ai mei conservau cantităţi imense de compot din diverse fructe. Cele mai multe erau cele de vişine, gutui şi mere cu vişine. Vara mai făceam bragă. De Paşte mereu aveam bragă. Se face destul de uşor, din pîine sau cereale. Seamănă cu *kvasul*, o altă băutură care la noi începuse să se producă industrial şi se vindea direct pe stradă, din butoaie galbene, pe roţi, pe care scria mare KVAS. Şi braga, şi *kvasul* au rămas cumva în mintea mea ca băuturile copilăriei, pe care le aveam mereu vara la îndemînă. Uneori mai cumpăram şi băuturi dulci carbogazoase, dar cînd eram eu copil nu prea aveai de unde alege. Aveau tot soiul de nume

şi gusturi care îmi aduceau aminte de poveştile lui Andersen. Nu ştiu de ce.

Singurul alcool acceptat în familia mea era cel de la cină, cel din taina euharistiei. Mai beam şi must, iar ai mei aveau o tehnică specială de conservare a mustului, fără ca acesta să mai fiarbă vreodată şi să se transforme în vin. Mie însă îmi plăcea mustul numai în primele zile, cînd încă avea gustul acela puternic. Conservat, nu-mi plăcea.

Bunica mai făcea vara un soi de băutură care acum nu mai există. Se numea *chisăliţă* şi se prepara foarte simplu. Se luau zarzăre, caise încă verzi, dar care trebuiau să aibă „miezul tare". Adică să aibă sîmbure şi să nu fie încă coapte, ci mai tari şi acre. Se puneau în apă şi se fierbeau. Se împrăştiau în apă şi cîteva mîini de făină de porumb. De *popuşoi*, cum ziceam noi, aşa, ca pentru mămăligă. După care, cînd era aproape fiert, se punea şi zahăr. Rezultatul era un soi de compot combinat cu terci. Dar mai puţin terci şi mai mult compot. Din cîte am înţeles, pe vremuri, aceasta era considerată şi băutură, şi mîncare. Avea o dublă funcţie, fiindcă nu prea se găseau alimente. Acum era pentru noi o delicatesă, o băutură venită dintr-o altă lume. Mie îmi plăcea acel gust acrişor-dulceag care-ţi făcea gura pungă, cu făina aia care plutea şi o simţeai printre dinţi. Şi acum, cînd scriu, simt acel gust şi salivez, simt acel acru care-mi ridică puţin sprîncenele.

Dar să revenim de unde am plecat. Cum spuneam, Profesorului nu-i prea plăcea să facă abuz de băutură. Firește, în jurul lui toţi beau zdravăn şi constant, însă

încerca să țină pe lîngă el oameni rezistenți la băutură. Și îi pedepsea aspru pe cei care întreceau măsura. Dar cine le știe măsura bandiților?

Cel mai interesant mi se părea însă cînd Profesorul punea de *cifir*, această băutură legendară, care a rămas în mitologia și poveștile întregului Imperiu rus ca licoarea bandiților. *Cifirul* adevărat îl fac și îl beau doar bandiții. Cînd Profesorul se apuca să pregătească această licoare magică, totul se transforma într-un ritual religios, aproape sacru. Scotea atent din locul în care ținea ceaiul un mic pachețel. Nu-i plăcea ceaiul ambalat frumos sau cel de firmă, care după '90 a inundat piața, ci doar cel din pachețele de hîrtie, mărunt și ieftin, cu care eram obișnuiți în perioada sovietică. Îi plăcea cel de producție indiană sau gruzină. Își cumpăra cantități mai mari și mereu avea rezerve. Ținea pachete de ceai prin genți sau prin mașină, pentru orice eventualitate.

Scotea ceaiul din pachete, îl așeza frumos pe masă, îl desfăcea și îl freca puțin cu mîna. Parcă-l mîngîia. Îl mirosea și închidea ochii de plăcere. Voia să-l simtă mai bine. Trăgea adînc în piept aerul aromat, însă în așa fel încît praful de ceai să nu-i intre în nări.

Între timp punea apă la fiert. Avea un ceainic micuț în care intra cam un litru de apă. Era un ceainic metalic, vechi, cu un cioc frumos ondulat. Într-o parte era turtit, ca și cum ar fi fost lovit puternic de ceva. Cineva, cîndva, probabil încercase să-l desfacă, dar urma a rămas acolo. Pe căpăcelul care acoperea gura de sus avea o mică „creastă" de lemn, ca să poți ridica

capacul fără să te frigi cînd fierbea apa. Şi la toartă avea o bucată de lemn asemănătoare.

Cînd mi-a arătat prima oară cum se face *cifirul*, a pus totul în ordine şi mi-a explicat pe îndelete.

— Nu foloseşti niciodată unităţi de măsură care presupun aparate speciale. Unităţile de măsură trebuie să fie legate de obiectele pe care le ai la îndemînă. Un pahar clasic *granionîi*, care se găseşte în orice casă de la noi, trebuie să ştii cîte grame are. Cum se toarnă într-un astfel de pahar cinzeaca de vodcă? Cine are la îndemînă gramaje în orice moment? Dar cum faci asta dacă eşti în pădure, undeva pe cîmp? Dar dacă eşti undeva în puşcărie? Şi acolo nu te joci, căci pentru cîteva grame greşite îţi poţi pierde viaţa. Ce faci? Uită-te atent. Ce are omul sovietic mereu cu el, iar un bandit cu atît mai mult? Are o cutie de chibrituri. Este poate cel mai important lucru pe care-l purtăm cu noi, pe lîngă cuţit.

Scoase din buzunar o cutie clasică de chibrituri sau *sîrnice*, cum zicem noi în sud. Puse paharele pe masă. Lipi de pahar cutia de chibrituri, aşezată orizontal. Desfăcu sticla de vodcă şi turnă pînă în dreptul cutiei de chibrituri pe post de indicator de măsură.

— Ştii ce avem aici? Avem exact 50 de grame de vodcă. Astea sînt instrumente de măsură pe care noi le folosim şi în care credem mai mult decît în toate măsurătorile farmaceutice şi gramajele. Paharul *granionîi* şi cutia de chibrituri nu mint. Totul e la vedere. Nici o putere nu ni le poate schimba, nimeni nu ne poate impune alte măsuri.

Între timp, apa începu să fiarbă şi un fuior subţire de abur începu să iasă din gura ceainicului, de parcă

era o locomotivă în miniatură. Profesorul opri focul, luă capacul de pe ceainic şi privi în interior, să vadă cam cîtă apă se evaporase.

— Acum, în principiu, lucrăm la ochi. Dar şi aici mare atenţie la cantităţi. Cam la jumătate de litru de apă se pun două „corăbii de ceai".

Luă cutia de chibrituri de lîngă paharul de vodcă, trase partea cu chibriturile, le răsturnă pe masă şi umplu dintr-o mişcare cutia.

— Uite, asta e o corabie de ceai, arătă el spre cutia plină, pe care o răsturnă în ceainic. Punem trei corăbii de ceai, căci avem mai puţin de un litru de apă. Şi acum lăsăm să se facă infuzia. Îl acoperim, îl învelim ca pe-un prunc, ca ceaiul să se aşeze la fund, după care îl mai forţăm o dată, lăsîndu-l să mai dea un clocot. Aici folosim aragazul, însă în zonă mereu folosim un ***kipitilnik*** (fierbător) mic ca să-l facem să se înviореze puţin. După aceea strecurăm puţin dintr-o cană în alta, ca să prindă viaţă.

Mînuia cu dexteritate ceainicul, cana de metal, astfel că procesul părea o jonglerie. Făcea totul cu mare atenţie şi multă îndemînare. Cînd termină, turnă într-o cană de metal din acelea care pe vremuri se găseau în toate casele, iar acum sînt o raritate. Erau căni făcute să dureze o veşnicie.

— Acasă folosim ceainicul ăsta vechi şi frumos, pentru că are valoare sentimentală. Îl am de-o viaţă. În puşcărie însă folosim doar cana metalică. Şi acum îl turnăm în căni, ca să-l bem.

Cana metalică cu lichid maroniu spre negru, puţin gros, începu să circule; luam înghiţituri mici.

— Prima dată am băut *cifirul* adevărat înainte de război, continuă el povestea, în cea de-a doua pușcărie în care am fost mutat. Am nimerit în „valea morții", la Buduguceag, în Magadan. Aici, *komuneara* voiau să facă un loc unde începea viața nouă. Noi nu voiam nici o viață nouă. În definitiv, nu ne interesa regimul lor, așa cum nu ne interesa nici un regim. Noi aveam propriul regim. Am fost aruncat aici cu o mulțime de politici, căci voiau să construiască niște centre de colectare a metalelor prețioase. Nu-mi mai amintesc mare lucru de atunci. Oamenii mureau în jur ca muștele. Eu eram tînăr și puternic, plin de energie și neînfricat. Nu mă temeam de nimic. Eram crescut și educat să nu-mi fie frică de nimic. Cei care m-au crescut mi-au spus că mi-au extirpat acest organ. La noi era o vorbă, că bandiții nu au organul fricii. Cînd nu ți-e teamă de diavol și de Dumnezeu, de oameni, pur și simplu, nu-ți este nici milă. Această specie umană pe care o numeam *fraieri*, adică toți cei care erau din altă specie decît noi, nu conta pentru noi. Iar celor puternici dintre ei le luam gîtul, cu toate că nu asta era dorința noastră. Iar gardienilor și milițienilor puteam să le luăm gîturile, pentru că altfel ni le-ar fi luat ei pe ale noastre. Au fost vremuri grele, cînd peste tot mirosea a mort. Dar să revin la *cifirul* meu. Am ajuns acolo după un drum foarte lung, fuseserăm duși în niște trenuri în care astăzi nu s-ar duce nici măcar vitele. Tu nici nu poți să-ți imaginezi, Vasea. Doar paie pe jos și noi flămînzi și înghețați de frig. Am îndurat atîta frig acolo, încît eram în stare să omor pe oricine stătea lîngă mine pentru a-i folosi corpul ca plapumă. Frigul pe care l-am îndurat acolo nu l-am

mai simțit nicăieri. Și azi tremur uneori, chiar dacă sînt 40 de grade, numai cînd mă gîndesc la ce am pățit acolo. Și multă foame. Cînd trenul se oprea, coboram din tren și pășteam ca vitele, pentru că altfel muream de foame. Foamea și frigul sînt niște forțe înspăimîntătoare. Foamea extremă te scoate din minți. Moartea nu mai înseamnă nimic de la un anumit nivel de foame în sus. Și cînd am ajuns în această casă nouă, ni s-a spus că aici vom locui. Practic ne-au aruncat în cîmp. Erau doar cîteva barăci și în rest trebuia să construim totul de la zero. Însă într-una dintre barăci era tartor Kinezul, un cunoscut bandit pe acele vremuri. Cînd am intrat în baracă și am spus cine sînt, am primit de la el acest elixir divin: *cifirul*, *cefirocek*, cum îl dezmierdam noi. El m-a salvat. Nu-mi mai amintesc multe din acea perioadă, însă *cifirul* nu-l pot uita. A fost ceva dumnezeiesc. Cum a scos Kinezul o cană de aluminiu, murdară, vai și amar de ea. Cum a pus în ea o mînă de zăpadă și cum a așezat-o pe *burjuikă*, unde ardea un foc vioi. În timp ce zăpada se topea și apa începea să se încălzească, pregătindu-se de fiert, el a desfăcut o punguliță făcută dintr-un ziar vechi în care era ceaiul negru mărunt. A scos din buzunar „corăbioara", a luat frumos ceaiul în corăbioară și l-a turnat în cana cu apă clocotită. A turnat atent cîteva corăbioare. Aerul din jur începu să miroasă amețitor de la ceai. După ce luni de zile mîncasem doar coji de pîine și cartofi, iarbă și lături și după ce băusem doar zăpadă și mirosisem doar paie, rahat și pișat de om, acum simțeam un miros care îmi dădea aripi. Mă amețea. Nu credeam că voi mai putea mirosi ceva vreodată. De gust uitasem de tot. Și am văzut cum

Kinezul acoperă cana cu o scîndură lată, după care amestecă totul, iar încălzește, iar strecoară și, în final, după ce suflă puțin în cană și bea două înghițituri mici, îmi întinde cana. „Bea *boseak* înainte de masă, căci adevăratul *cifir* se bea obligatoriu pe stomacul gol. Și dacă nu o să mori, o să mănînci..." Am luat cana și am băut o înghițitură mică. Am simțit mai întîi focul din el, căldura care mi-a invadat gura. L-am simțit cum năvălește în mine ca o lavă. Am simțit cum mă încălzesc. Era ca un elixir fermecat ce începea să-mi dezghețe corpul, pe care-l credeam înghețat definitiv. Și pe urmă am simțit gustul. Acel gust greu de definit, dar atît de plăcut! Acea aromă catifelată care trece prin limbă și prin toți porii, acel gust foarte amar, de parcă ar vrea să te trezească din morți. Simți deodată cum corpul tău se trezește la viață. Inima începe să pulseze puternic, tot mai puternic, punînd în mișcare sîngele aproape sleit de puteri, făcîndu-l să capete forță și viteză. Simți sîngele în toate arterele. Și corpul tău parcă devine o mașină automată, un robot gata să facă minuni. Iar capul, capul parcă stă să explodeze. Simți că nu-ți mai încape creierul în craniu. E prea mare pentru o țeastă atît de mică. Tu începi să devii alt om. Și mai bei o înghițitură și simți că poți răsturna munții și defrișa toată Siberia doar cu mîinile tale. Cînd am dat cana mai departe, celui de lîngă mine, am simțit cum mă prăvălesc. Am început să văd tot mai în ceață, cei de alături parcă rîdeau, parcă boceau. Nu mai înțelegeam nimic. Și am căzut într-un somn lung și profund. Vasea, să știi cîteva lucruri importante despre *cifir*. Se bea foarte fierbinte, ca să nu poți lua mai mult de o înghițitură, se bea obligatoriu pe

stomacul gol şi să nu dea Dumnezeu să-l spurci cu zahăr. Cu tăria nu te joci. Hai, Zabala, *zbaţai* ceva, pune mîna pe chitară, dacă tot ai venit aici.

Şi Zabala începu să cînte aprig, aşa cum învîrtea şi cărţile: *Gop-Stop*.

Ciac-pac, ţi-am tăiat calea şi te-am prins,
Ciac-pac, deja prea multe ţi-ai permis,
De-acum nimic nu te mai scapă,
Uită-te la stele, uită-te la cer, frumoaso,
Cu ochii tăi de curvă,
Ia-ţi adio de la mare,
E ultima oară cînd o vezi.

Ciac-pac, din patul meu ai dispărut,
Ciac-pac, prea mult valuta ţi-a plăcut,
Ai vrut să porţi haină de blană,
Pantofi de crocodil,
Să te-ntinzi cu generalii,
Te-ai spălat pe mîini de mine,
Ai uitat că eşti penală,
De-aia scot cuţitul de la brîu.

Ciac-pac, încă nu ştii unde voi da,
Ciac-pac, să nu-mi rup cuţitu-n ea,
Că are inimă de piatră,
Suflet de căţea,
Orice vorbă e minciună,
Gînduri păcătoase,
O iubesc, dar asta-i viaţa,
Niciodată nu vreau s-o mai văd.

Ciac-pac, iertare în zadar îmi ceri,
Ciac-pac, şi strigi la luna de pe cer,
Mai bine aminteşte-ţi seara,

Cînd cu ochii-n lacrimi,
Rătăciţi printr-o mansardă,
Îmi jurai iubire,
Hai, nu mai întinde coarda,
Te-am iertat, dar tot o să plăteşti[1].

Între timp, cana de *cifir* trecea din mînă în mînă şi noi sorbeam cîte-o înghiţitură, uitîndu-ne la cerul care se întunecase deja. Ochii noştri începuseră parcă să sclipească în noapte de la acea esenţă tare de ceai numită *cifir*.

1. Traducere de Ovidiu Niculescu.

Cartea a patra

La miez de noapte

Clanul cerşetorilor: ultimii oameni, ultimii sfinţi

Nu despuia pe sărac, pentru că este sărac, şi nu asupri pe nenorocitul care stă la poartă! Căci Domnul le va apăra pricina lor şi va despuia viaţa celor ce-i despoaie.

Proverbe 22:22-23

Recunosc că am o sensibilitate aparte față de cerșetori. Sînt atent cu ei. Cerșetoria este pentru mine o formă de muncă, la fel ca furtul, de altfel. Doar că, dacă în primul caz avem o muncă cu grad mare de risc și profit pe măsură, pe care o practică niște hoți, fie ei și cinstiți, în cazul cerșitului avem o formă de muncă a celor mai neputincioși oameni. A celor mai năpăstuiți. Este munca celor care nu au nimic. Este munca celor excluși social. Cerșetoria nu trebuie să fie o faptă penală. În nici o cultură tradițională și în nici o religie importantă cerșetorii nu erau considerați penali, nu intrau sub incidența legii. Erau marginali, dar oamenii aveau o anumită toleranță față de prezența lor. În unele culturi lumea chiar se solidariza cu ei. Mai ales pe vremea cînd mai existau creștini. Dar aceștia sînt pe cale de dispariție. Cerșetorii însă au rămas. Există culturi care nu-i acceptă. Ba chiar îi pedepsesc, considerînd că societatea trebuie curățată de acest viciu și de cei care-l practică. Pentru o astfel de cultură, sărăcia nu are cauze sociale și economice, ci e doar o trăsătură de caracter sau un refuz individual de a munci. Asta s-a întîmplat în fascism, în comunism și în capitalismul modern. Nu există nimic mai violent pentru un sărac exclus social decît lipsa unei minime solidarități. Absența solidarității cu cel exclus, decăzut, este primul pas spre dispariția umanității. Nu cultura și educația, nu bogăția și tehnica ne fac superiori, ci minima îngrijorare pentru cel de lîngă noi. Degeaba trimitem rachete în cosmos și rezolvăm ecuații complicate sau cîntăm desăvîrșit la pian, dacă nu avem o minimă compasiune față de cel căzut și nu facem nici un gest pentru a-l susține. Dar ăsta e doar

începutul. Şi să nu uităm că epoca modernă debutează cu legea împotriva cerşetoriei şi vagabondajului în Anglia.

Am ţinut neapărat să ajung la unul dintre clanurile de cerşetori. I-am cunoscut şi am stat cu ei puţin ca să-i înţeleg, pentru că lumea lor chiar e a celor decăzuţi. În lumea banditilor aşa sînt numiţi: casta decăzuţilor, din care nu poţi ieşi niciodată. Repet, pentru a înţelege gravitatea lucrurilor: ei nu pot spera nici măcar la ceva mai mult în lumea lor, iar în lumea fraierilor este de neimaginat că ar putea intra. Sînt pur şi simplu condamnaţi să fie cerşetori şi doar o intervenţie externă radicală ar avea cît de cît şanse să schimbe această realitate, acestă condamnare. Dar e aproape imposibil. Un cerşetor nu poate nici măcar să viseze că într-o zi va deveni hoţ. Hoţul este pe o treaptă ierarhică superioară, iar cerşetorului îi este interzisă ascensiunea. Nimeni nu poate părăsi această castă, din ea nu sînt şanse de scăpare.

Pentru un om care vine din alt mediu, lumea lor e de neînţeles. Noi nu ne putem imagina complicaţiile ei. Cred că orice persoană cu o minimă sensibilitate şi înţelegere a problemelor sociale, dacă ar sta cîteva ore cu ei, ar pricepe că, din lipsa unui sprijin structural pe termen lung, cerşitul devine singura lor salvare. Şi pentru ei, şi pentru societate.

Am mers să-i cunosc. Să vă povestesc puţin cum a fost. Mai întîi am ajuns la Kasoi, unul dintre banditii celebri, dintre cei care nu fac mare deosebire între a-şi tăia unghiile şi a omorî pe cineva. Profesorul m-a pus în legătură cu el. De ce? Pentru că avea un frate, şi el celebru, Zosea. Doar că se afla la polul opus. Era

un cerşetor profesionist. Toată viaţa a trăit din cerşit şi şi-a dus zilele într-o margine de oraş, într-un ghetou, aşa cum sînt în mai toate oraşele din regiune, fie că e România, Ucraina sau Moldova.

Am pornit spre acel cartier uitat de Dumnezeu şi de lume. De la prima privire îţi dai seama că aceşti oameni trăiesc în afara statului şi a societăţii. Acesta e un loc cu oameni abandonaţi. Abandonaţi de toţi. Ei sînt ultimii oameni, oamenii nimănui.

Nu ştiu cum se ajunge cu maşina. Eu am trecut peste un podeţ micuţ, lat cît să încapă doar două persoane. Am mers cu bicicleta, iar podul l-am trecut cu piciorul. Practic, „ghetoul" lor este despărţit de oraş de o vale destul de adîncă în care curge un rîu. E ca un hotar între două lumi unite doar de podul micuţ şi fragil. Pînă aici trăieşte o categorie, de aici, o altă categorie şi ele nu se intersectează decît la colţurile străzii, iar decăzuţii ne deranjează cu mirosul lor, cu mizeria lor care ne irită aşa de tare. Cu vocile lor, cu poveştile lor. E o lume pe care nu vrem s-o întîlnim.

Înainte de-a trece podeţul, văd doi tipi stînd pe iarbă: *basota*, un soi de golănaşi tineri care încă nu au devenit bandiţi sau cerşetori, dar buni candidaţi la aceste meserii. Stăteau întinşi pe iarbă şi spărgeau seminţe.

— Pe-aici se intră în cartier? întreb.

Unul dă afirmativ din cap. Scot telefonul să fac o poză de pe malul îndepărtat.

— Nu ai voie să fotografiezi, îmi zice tipul mai zvelt.

— Asta cine-o spune? întreb eu scurt.

— Se vede că nu eşti de pe-aici, aşa-i? întreabă cel bruneţel.

Zîmbesc prietenește.

— O să fiu de pe-aici în următoarea perioadă, așa că o să mă mai vedeți.

— Nu ești cumva polițist? mă întreabă celălalt.

— Am eu moacă de polițai? Ce fel de golan ești, dacă nu știi să recunoști un polițai? Vezi că o să te pic clasa, glumesc eu.

— Nu, dar poate ești din ăla de la antidrog sub acoperire, îmi explică băiatul.

— Șezi calm, am venit să mă văd cu Zosea, din partea lui Kasoi.

— Aaa, păi de ce nu spui așa, frate, mă ia băiatul prietenește. Uite-i la a treia poartă, unde stau toți afară.

Traversez valea și rîul care pute destul rău. Pînă și mirosul e ca un hotar, ca un indiciu că treci pe alt tărîm, unul foarte diferit de cel cu care ești obișnuit. Pe partea cealaltă este construit un soi de dîmb cu un zid. Nu am înțeles care-i funcția lui: poate împotriva inundațiilor? Poate pentru a delimita clar locul? Așa pare. Pe zid stau cocoțați o grămadă de copii și cîțiva adolescenți.

— Nene, ne iei și nouă un suc, hai, dă-ne cîte-un leu, încep copiii deja să-și intre în rol.

O fac cu naturalețe. E deja un automatism. Copiii nu merg la școală și cam toată lumea de pe-aici e analfabetă. Nimeni nu are nici un fel de act, nici copiii și nici adulții. Asta nu înseamnă că nu au tehnici nemaipomenite de a scoate ceva din tine. Sînt excepționali. Le lipsește instrucția clasică de la școală, însă nu și inteligența. Dar deja simt că încep să vorbesc ca un „alb printre aborigeni". Sîntem formatați așa și greu

scăpăm de asta: toate „celulele noastre" sînt rasiste și urăsc săracii. Trec dîmbul și peste zid se deschide priveliștea. Ooo! Ghetoul în toată splendoarea lui. Case din chirpici ce par provizorii. Multe dintre ele gata să se dărîme. Unele au peste tot cartoane și cîrpe, fără îndoială pentru a astupa găurile și pentru a izola. Totul e îngropat în mormane de gunoaie. Garduri căzute într-o rînă, străzi înguste, prăfuite și neasfaltate. Mulți copii și mame tinere, dar și mulți bărbați tineri sau de vîrstă mijlocie stau pe la porți și în stradă. Vezi și oameni terminați de alcool și droguri. Ai o „faună" și un peisaj fascinante în tragismul lor.

Apariția mea atrage atenția. De la o poștă se vede că nu prea sînt de-ai locului, ci străin. Trecusem de un hotar pe care nu-l traversase decît poliția pentru diverse controale. Dar și asta se întîmpla destul de rar, cînd trebuia neapărat să rezolve ceva. E un soi de convenție: ei nu încalcă anumite reguli, iar poliția și autoritățile nu intră peste ei. Îi lasă abandonați: fără apă, fără curent, fără canalizare și fără protecție. Oricum, fără acte, nu sînt buni nici măcar pentru voturi. Nu au decît zona asta, de o mizerie cruntă. Nu au nume, nu au documente și nu au nici măcar cifre, ca pușcăriașii. Ei nu există pentru nimeni. Apar doar atunci cînd întind mîna să-ți ceară o felie de pîine sau un ban.

Ce șochează aici sînt sărăcia și mizeria. Și mirosul urît. Acel miros pe care recunosc că nu-l prea suport. Dar și mai tare decît mizeria și sărăcia șochează schilozii. Cînd îi privești de aproape, în mediul lor, pur și simplu îți verși nu măruntaiele și ce mai ai în tine, ci sufletul, creierul și mintea. Îți vine să dai cu

ele de pămînt, să le faci țăndări. Refuzi să crezi că ce vezi acolo poate exista cu adevărat. Că e nedrept pînă la Dumnezeu ce li se întîmplă acestor oameni. Și te simți atît de inutil și vinovat. Te simți ca un mare impostor.

Privești spre acești bătrîni și tineri, femei și bărbați cu mîini ciunte, întoarse și contorsionate în forme inimaginabile. Îi vezi cum se tîrîie cu tot soiul de instrumente ajutătoare improvizate. Vezi oameni cu ochii scoși cărora li se mai vede încă rana din orbită. Vezi răni adînci, cu viermi, și chiar intestine scoase. Și oamenii aceștia sînt încă vii, mai au de trăit și trebuie să se hrănească și să hrănească familiile și tot clanul și casta lor condamnată la suferință. Și de multe ori își etalează suferința inimaginabilă pentru a te convinge să le dai un ban sau o felie de pîine. Asta e munca lor. O muncă la care sînt condamnați de cine? Oare nu de noi? Oare nu sînt ei oglinda tragică a fericirii noastre? Sau poate a neputinței noastre?

Am văzut în acești ani multe lucruri șocante. Am văzut criminali feroce și bandiți fioroși. Am văzut prostituate decăzute și alcoolici și drogați în stadiu terminal. Am văzut bătrîni abandonați, murind singuri și nefericiți. Am văzut lumi distruse și damnate, dar ce era aici m-a făcut neom. Sau poate am devenit mai uman? Nu am plîns niciodată așa cum am plîns după această experiență. Un plîns isteric, pe care nu-l poți controla, hohotești cu sughițuri, aproape ca o bocitoare, pentru că șocul este mult prea mare pentru un om crescut în condiții normale.

Cînd m-am întors de la clanul cerșetorilor, Profesorul mi-a spus un lucru care m-a pus pe gînduri.

— Kasoi şi Zosea nu ştiu cine-s părinţii lor. Au fost crescuţi pe stradă, cu regulile dure ale străzii. Şi în viaţă au avut doar două şanse: să devină cerşetori sau bandiţi, hoţi. Unul a devenit cerşetor, iar altul a devenit bandit. Doi gemeni. Unul şi-a cîştigat pîinea prin cerşit, iar altul prin furt şi crimă. Dacă tu ai fi fost în locul lor, ai fi avut aceleaşi două şanse. Ce-ai fi ales? Kasoi a ales cuţitul, iar Zosea cerşitul... Cînd vezi un cerşetor, gîndeşte-te că puteai fi tu în locul lui. Şi, mai ales, gîndeşte-te că amărîtul care cerşeşte şi se milogeşte pentru o bucată de pîine sau pentru un bănuţ are un frate geamăn care are să-ţi pună o singură întrebare: banii sau viaţa? Sînt unii bandiţi care nici nu-ţi pun întrebarea asta, pentru că aleg ei în locul tău. Alege bine, dacă te întîlneşti şi primeşti o întrebare de la Kasoi. Dar cel mai bine e să nu te întîlneşti cu el, ci cu Zosea. Aşa că mai bine dă-i un ban sau o bucată de pîine, iar el cu siguranţă o să-ţi spună o poveste bună, şi fugi de întîlnirea cu Kasoi. Faptul că te-ai întîlnit cu Zosea e deja un mare noroc pentru tine şi mulţumeşte-i Domnului pentru asta. Ştii ce a spus înţeleptul Solomon în Proverbe? „Cine asupreşte pe sărac batjocoreşte pe Ziditorul său, dar cine are milă de cel lipsit cinsteşte pe Ziditorul său" sau „Nu despuia pe sărac, pentru că este sărac, şi nu asupri pe nenorocitul care stă la poartă! Căci Domnul le va apăra pricina lor şi va despuia viaţa celor ce-i despoaie".

Asta a fost scurta lecţie pe care mi-a dat-o Profesorul despre cei doi fraţi: unul bandit şi altul cerşetor. Scurtă, dar foarte înţeleaptă. Cu Zosea nu m-am văzut în ziua aceea.

Istoria „oamenilor fără stăpîn", a vagabonzilor şi cerşetorilor, este foarte complicată şi lungă. Istoria lor modernă începe în Anglia, deschizătoare de drumuri, cu seniorul care se spală pe mîini de vasalii săi. Iar aceştia, fără proprietăţi şi fără slujbe, ajung vagabonzi şi cerşetori. Seniorul, ca să se protejeze şi să nu aibă bătăi de cap, face legi care le interzic activităţile şi deplasările. Nerespectarea legilor atrage după sine arestarea şi încarcerarea lor. Cerşitul devine astfel o infracţiune, cum altfel? Şi ce spune seniorul devine putere de lege.

Istoria este însă mult mai veche. Cerşetorul şi vagabondul există din negura istoriei, de cînd ne ştim, cum ne spune şi Mîntuitorul: pe aceştia îi avem întotdeauna cu noi.

Oare vagabondul şi cerşetorul nu se regăsesc şi în imaginea bufonului? Cine este bufonul? Oare nu este el nebunul oraşului? Care este funcţia lui? În primul rînd, trebuie să distreze publicul, să creeze o atmosferă de bună dispoziţie, mai ales în perioade de criză şi confuzie. Funcţia bufonului este să distreze curtea şi poporul şi mai ales să distragă atenţia de la lucrurile reale, pentru ca puterea să-şi vadă de treabă. Asta pe de o parte. A doua funcţie a bufonului este una critică. Bufonul era singurul personaj de la curte, dar şi din societate căruia îi sînt permise ironizarea şi critica puterii într-o manieră mai deosebită. Doar bufonul avea voie să ia în derîdere totul, sub diverse forme. El era un soi de mediator între suveran şi popor, un soi de oglindă a realităţii care de multe ori se deforma la curte şi lua forme false, artificiale. Această oglindă îi arăta suveranului chipul adevărat al realităţii, era un

soi de conştiinţă de rezervă a celui pus deasupra legii. Aceasta este tradiţia occidentală.

În spaţiul pravoslavnic, lucrurile stau puţin diferit. În tradiţia bizantină, bufonul este deseori înlocuit de *iurod*. În tot estul, dar mai ales în spaţiul fostei Rusii ţariste, *iurodul* e o figură foarte importantă, un soi de „nebun în Hristos", care atît la curte, cît şi în cetate are un rol mult mai radical decît cel al bufonului occidental. Cutuma spune că de *iurod* şi bufon suveranul nu trebuie să se atingă niciodată.

Există un caz faimos, de pe vremea lui Ivan cel Groaznic: nici o oroare nu a şocat mai mult populaţia ţării, nici măcar decapitarea boierilor sau a patriarhului, decît persecuţia *iurodului* Vassian. O altă poveste spune că pe la 1570 Ivan cel Groaznic se pregătea să le zboare capetele multora dintre cei pe care îi credea trădători. Nimeni nu îndrăznise să-l înfrunte. Nici un cneaz, nici un boier şi nici un preot nu a crîcnit, toţi s-au supus umili, gîndindu-se fiecare la propriul cap, pe care, de altfel, mulţi aveau să şi-l piardă. Şi un cerşetor din mulţime, un *iurod* zdrenţuit şi nespălat, a ieşit şi i-a întins groaznicului ţar o bucată de carne în sînge, spunîndu-i: „Ivanuşka, ia de-aici şi mănîncă". Acest gest nebunesc al cerşetorului *iurod* Nikolka Salos a salvat elita de atunci a Rusiei. Asta înseamnă să nu te temi şi să nu ai ce pierde, asta înseamnă să înţelegi şi să faci gesturi pe care nici un om puternic şi înţelept al vremii nu ar risca să le facă. Un gest nebun al unui cerşetor a salvat o ţară.

Iurodul este nebunul din piaţă, cel care spune lucruri îndrăzneţe şi face gesturi pe care nimeni altcineva nu le-ar face. *Iurodul*, cerşetorul nebun al oraşului,

este cel care, în tradiția micilor profeți veterotestamentari, spune lucruri și face gesturi radicale, nemaiîntîlnite, care sperie, șochează. Pe *iurozi* nimeni nu-i iubește, pentru că tot ce spun și fac atinge mult prea profund. Ei sînt strașnici, îngrozesc. Dar pot și distra, în varianta bufonului.

Da, astea sînt cele două căi de salvare pentru acești decăzuți. Cei mai marginali dintre marginali. Da, poți să te mai salvezi devenind nebun. Un nebun adevărat, adică unul asumat, care înțelege că doar așa se poate salva de neputința în care s-a născut și trăiește, de urgia venită dinspre cei mulți, puternici și ignoranți. Acesta este un drum foarte vechi, care se pierde în negura timpului și pe care puțini l-au ales.

Orice oraș care se respectă are nebunii lui. I-am văzut de atîtea ori. Iar adevărații nebuni se fac chiar iubiți, cu toate că niciodată nu vor fi pentru ceilalți decît niște nebuni. Dar ei sînt singurii care pot spune ce vor, cum vor, fără să li se întîmple nimic, ei primesc în dar mici atenții sau o bucățică de pîine – și nici nu vor mai mult.

Cînd nebunii dispar dintr-un oraș, acel oraș merită să fie părăsit, pentru că e primul simptom al dispariției umanității acolo. Ei sînt peștii din acvariu care anunță cataclismul. Cînd nu mai putem să fim atenți la discursurile și manifestările lor extravagante e un semn că în noi, cei mulți, dispare acea minimă sensibilitate socială, acea minimă solidaritate cu ei. Și ei mor nu din cauză că nu le dăm o bucată de pîine, ci pentru că au nevoie doar de această sensibilitate a noastră ca să trăiască. Nu au nevoie de banii și de ajutorul nostru, ci doar de puțină atenție. Asta e ultima gură de aer.

Iar cînd noi nu le mai oferim acest lucru pentru că nu mai putem, pentru că sufletul şi acţiunile noastre s-au întors doar spre noi, dintr-un egoism feroce, ei mor. Şi asta ar trebui să ne îngrozească. Căci despre noi este vorba, nu despre ei.

Revenind la cerşetori, cred că ei îndeplinesc în societatea noastră rolul *iurozilor* bizantini, ruşi sau sîrbi, al bufonilor europeni şi – de ce nu? – al micilor profeţi iudei ai Vechiului Testament, dar care vorbesc într-o cheie, firește, socială. De ce nu şi religioasă? Nu vă pot spune decît atît: dacă raiul există, el există în primul rînd pentru ei, nu pentru noi, ceilalţi, care ne credem buni şi neprihăniţi. De ce? Pentru că ei au trăit deja iadul. Iar dacă există un Dumnezeu drept, atunci pentru ei ar trebui să existe în primul rînd. Fiindcă ei au îndurat cea mai profundă nedreptate ce i se poate face omului şi de aceea ar trebui să fie mîntuiţi mai întîi. Lumea de dincolo trebuie construită în primul rînd pentru ei, fiindcă sînt neprihănirea pervertită în tragedie şi neputinţă. Ei sînt întruchiparea suferinţei, ultimii sfinţi pe care noi, cei mulţi şi îmbuibaţi, îi transformăm în cerşetori şi-i pedepsim prin ignoranţa şi nesimţirea noastră socială.

Să nu uităm că ei sînt asemenea peştilor sanitari pe care nu dăm doi bani, cei mai urîţi peşti din acvariu, dar care mănîncă şi curăţă rahatul produs de peştii-vedetă, cei frumoşi şi scumpi. Însă ei sînt cei mai importanţi peşti, pentru că, dacă mor, se duce naibii tot ecosistemul: se împute apa, totul devine opac, murdar şi, cel mai rău lucru care se poate întîmpla, dispare viaţa. Cerşetorii, aceşti „peşti sanitari", sînt cei

care țin în viață totul, pentru că ne curăță nouă mizeria. Dar cine înțelege asta?

La puțin timp după această poveste avea să se nască copilul meu. Sănătos și frumos. Frumos ca orice copil pe care părinții îl văd unic. Și este unic, în felul lui. Deodată am devenit tată, iar asta a schimbat radical situația. Am fost mereu obișnuit să gîndesc ca un sectant, dar și ca un bandit. Un copil presupune o mare responsabilitate, iar ca sectant, trebuie să-l cresc așa încît să devină un înger al luminii bune. Bandiții m-au învățat altceva. Un copil înseamnă pierderea libertății, iar odată ce-l ai, se presupune că acel copil devine un potențial înger al întunericului. Orice ai face tu și oricum ai face, lumea se afundă în mocirlă și în întuneric. E aproape ca în Apocalipsa lui Ioan: „Șapte îngeri, șapte îngeri am văzut zburînd!".

Și sînt tot mai convins că, pentru a cîștiga bătălia, cel mai bine e să nu faci nimic. Să boicotezi existența. Dar educația nu-mi permite asta. Ea este mai puternică decît ce încep eu să înțeleg. Vreau să fiu leneș, foarte leneș, să dărîm totul în jur prin lenea mea, însă educația mă face să fiu activ, tot mai activ, pînă la epuizare. Lenea este un act de mare curaj și deseori cred că doar leneșii pot salva lumea – sînt singurii deținători ai celui mai prețios lucru care ne lipsește: timpul. Lumea poate fi schimbată numai de oamenii care cunosc acest secret, iar leneșii sînt singurii deținători de timp în acest moment. Ferice de ei!

Să revenim la copil. Copilul a venit ca un înger care te reînvață să speri, te reînvață să ai nădejde în ziua de mîine și să cauți răspunsurile în viitor. Patria ta devine viitorul în care copilul trebuie să fie fericit. Și

cel mai important lucru e că reîncepi să iubeşti, să iubeşti lucrurile foarte simple. Să te bucuri pentru fiecare schimb de haine pişate, de fiecare oliţă, de fiecare pîrţ al lui care devine brusc o simfonie. El creşte şi tu începi să reînveţi lucrurile. E perioada în care tu, tată, înveţi mai mult şi mai profund lucruri de la el decît el de la tine. Cu timpul, lucrurile se inversează, dar nu sînt sigur că e bine aşa.

A venit vremea să-l învăţ şi eu din ce ştiu şi înţeleg. Şi la un moment dat am ajuns şi la problemele dificile. De ceva vreme mă frămîntă o chestiune delicată: copiii şi rasismul. Zilnic petrec cîteva ore alături de copii între doi şi şase ani. Din diverse categorii sociale. Între trei şi patru ani, mai toţi copiii au deja o opinie clară despre „ţigani", care a devenit un nume tot mai generic pentru cei decăzuţi, săraci şi marginali. „Evrei" încă nu. Ce cred ei? Deja au format nucleul dur al stereotipului care domină mentalul colectiv al oamenilor maturi: hoţi, fură, răi, nespălaţi etc. Am verificat şi copii din „familii bune". Sindromul e deja acolo. Unde, cînd, cum se „molipsesc" pînă şi în medii foarte „protejate" şi „deschise la minte"? Nu ştiu. Dar pot spune că la patru ani au deja acest sindrom inoculat profund.

Copilul meu, firește, nu e nici el protejat de astfel de „viruşi", oricît am dori noi. Deja ştie şi spune cu subiect şi predicat: „ţiganii fură". I-am explicat, dar, cum explicaţiile nu sînt cel mai bun pedagog, am zis că ar fi mai corect să-l duc să vadă şi să cunoască direct aceste medii. Am mers în vizită pe lîngă gară la cîteva familii de romi. A fost foarte instructiv. Mai ales pentru mine. Copiii ne-au primit veseli, părinţii, puţin

suspicioşi, dar deschişi. Ştiu ei ce ştiu: „românii" nu vin niciodată fără un interes şi fără să vrea să profite de pe urma amărîţilor. „Albii" vin la cei amărîţi doar cu un scop bine definit şi mai mereu se termină urît pentru marginali.

Copiii aveau în loc de *gadget*-uri nişte porumbei. S-au jucat împreună. La un moment dat, copilul meu mi-a şoptit la ureche:

— Tata, da-s foarte murdari pe mîini. De ce?

— Nu au apă, nu au o casă cum avem noi, îi explic eu cumva şoptit. Nu au ce ai tu şi de aceea trebuie să-i ajutăm...

— Păi, hai să-i luăm acasă să-i spălăm, zise el brusc, iluminat parcă de descoperirea salvatoare.

A fost prima mare lecţie pe care am primit-o de la el. Mi-a arătat limitele şi ipocrizia ce se ascund în noi. Aşa deci, aici e rasismul nostru. În noi se ascunde fiara pe care credem că am civilizat-o şi educat-o, dar ea stă semiadormită şi e destul s-o trezim printr-un mic impuls ca să explodeze. Cum să încătuşăm şi să îmblînzim fiara din noi pînă la capăt? Asta încă nimeni nu ştie...

Cînd i-am povestit Profesorului acest incident pedagogic, a rîs cu poftă. Da, e încă un copil nedresat. Nu uita că nu ceea ce-i spui contează, ci ceea ce faci. El încă nu ştie să mintă, iar tu în toată sinceritatea ta şi bunele tale intenţii de revoluţionar socialist creştin ce eşti, care îl combini pe Isus cu Mahno sau ce mai ai tu în cap, vrînd să faci raiul pe pămînt, constaţi cum dresajul te-a făcut să înveţi să minţi fără să vrei şi uneori fără să ştii. Limitele sînt puse deja în tine. Minciuna e limba pe care o vorbeşti. Copilul tău încă

nu a fost dresat, încă nu a învățat să vorbească minciuna ca pe un adevăr. Dar în curînd calapodul îl va struni și educa așa cum trebuie, pentru o carieră și o viață obișnuite. Toți trebuie să devenim pioni ai sistemului. Dar așa e dacă vrei să-l faci om mare, nu bandit ca noi...

M-am întors în acea toamnă în București. După mult timp petrecut printre cerșetori. Ies cu Sașa la plimbare și mă oprește unul din bețivii cartierului.

— Domnu' Vasile, am o veste tristă. S-o dus prietenul meu la Domnul.

Scoate o bomboană din buzunar și i-o întinde lui Sașa.

— Sașa, uite, de sufletul lui nenea Gheorghe, că tare te mai iubea!

M-a impresionat. Deci a murit cel mai mare bețiv din cartier. L-a luat Domnul la el, că aici era o lume care nu-l merita.

Am avut doi bețivi în cartier. Bețivi autentici. Mai era și o doamnă cu ei, dar ea apărea doar seara și nu am văzut-o beată, ci doar bînd. Bețivii noștri consumau însă năprasnic. Eroic. Îi priveam mereu ca pe ultimii martiri fără cauză. Ce cauză să mai merite atîta suferință în ziua de azi?

Dimineața îl vedeam pe eroul meu cum îi tremură carnea pe el. Cerea să fie stropită cu alcool, căci altfel suferința era prea mare. El însă era demn. Nu cerșea. Puținii care-l înțelegeau îi dădeau un strop din licoarea magică ieftină. Își începea pelerinajul prin cartier în căutare de noi surse. Găsea. Cum? Minune dumnezeiască! La biserică era mereu. Știa toate ritualurile care se stropesc cu vin. Nu rata un mort. Era un adevărat

creştin, chiar dacă cu mintea destul de tulbure. Avea un suflet bun, în care ar fi încăput un ocean de alcool. L-am văzut iarna căzut în zăpadă. Căzut, dar demn. L-am văzut dormind vara în soare la 40 de grade. L-am văzut mîncat de muşte şi lins de cîini. Atîta suferinţă pusă la un loc rar vezi. Sfînt e puţin spus.

Însă de la acest beţiv şi mai ales de la cerşetori am învăţat cea mai înţeleaptă lecţie a tranziţiei spre nicăieri. O lecţie de economie. Şi anume că există o economie a lui Abel şi una a lui Cain. Există o economie a darului, una a sacrificiului, una a ofrandei şi una a acumulării. Există o economie construită pe dar, pe „risipă", care nu e pentru tine, şi una construită pe acumulare egoistă, care e doar pentru tine.

Paradoxal e că prima produce viaţă şi comunitate, iar ultima, moarte şi pustiu şi se legitimează, aşa cum ne învaţă Cartea cea bună, prin furt şi crimă. Aşa scrie la Scripturi, nu mă înjuraţi pe mine. Citiţi!

Pentru mine, aceşti beţivi de cartier, alături de cerşetori, sînt cumva sau îndeplinesc funcţia ultimilor proroci iudei. Şi sînt cei mai duri critici ai puterii hegemonice. Ei sînt în total dezacord cu spiritul timpului şi urmează cu sfinţenie spusele apostolului Pavel: „Să nu vă potriviţi chipului veacului acestuia".

Aşa că aveţi grijă de beţivii şi cerşetorii din cartier, căci, dacă ei ne părăsesc, e vai şi amar de noi, cei treji!

Finkă: un *killer* între cuțit și icoană

...dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de șapte ori.

Facerea 4:15

Răul are o putere de atracție inimaginabilă. Cu cît ești mai îndepărtat de el, cu atît magnetismul și fascinația față de el sînt mai mari. De mic te atrage. Și nimeni nu știe de ce. Părinții vor să te protejeze. Nu te lasă să te joci cu cine nu trebuie: reguli și interdicții. Spre binele tău. Toată familia este construită ca o cetate, făcută să te apere. Însă răul găsește mereu o mică spărtură prin care sapă și pătrunde, se strecoară și intră în sufletul tău ca o rază de lumină întunecată. Totul în jurul tău este construit să te protejeze de rău, să te învețe să alegi corect în viață. De la familie și pînă la școală, trecînd prin grădiniță, totul are acest unic scop: să te formeze și să te educe în așa fel încît tu să alegi ce e bine. Însă, în ciuda tuturor sistemelor de educație și a protecției, răul te va atrage la un moment dat și te va seduce să treci de partea lui. Nimic nu e mai fascinant și mai dulce decît răul. Dar unde și cînd se termină binele și unde și cînd începe răul, nimeni nu știe. Iar la un moment dat începem să le confundăm.

Noi, cei din lumea obișnuită, fraierii, cei care încercăm să trăim corect și bine, avem mereu un sentiment de vinovăție cînd începem să facem răul pe care-l facem, de multe ori fără să vrem. Chiar și cînd îl facem din plăcere de multe ori avem acel sentiment de vinovăție. Pentru a scăpa de acest sentiment, am inventat diverse trucuri religioase, etice sau psihologice. Să trăiești cu sentimentul de vinovăție nu e chiar cel mai ușor lucru. Uneori devine insuportabil. Cel mai ușor trăiești nu cînd te rușinezi, ci cînd ești nerușinat, iar pentru asta e nevoie să-ți învingi sentimentul de vinovăție.

Cu timpul, fraierii încep să se obişnuiască şi devin tot mai imuni la acest rău, pe care la un moment dat îl fac ritualic, nu se mai protejează atît de mult, ci doar învaţă tehnici prin care să se mintă pe ei înşişi şi pe cei din jurul lor. Cu vîrsta, doar aparenţele mai contează, nu şi realitatea, adevărul şi autenticul. Copiii sînt însă învăţaţi să se apere de rău şi sînt cei mai protejaţi. Aşa e jocul nostru ipocrit.

La bandiţi şi la hoţii în lege lucrurile sînt puţin diferite. De mici sînt educaţi cu răul şi el este asumat pe faţă. Răul nu e ceva străin, ci face parte din fiinţa şi viaţa lor. El nu trebuie ţinut undeva departe, ci trebuie asumat. E parte a vieţii şi ei cresc cu el de faţă, gîndesc prin el, acţionează prin el. Ei nu au mustrări de conştiinţă, pentru că nu au de ce. Diavolul este cîinele lor de casă, fie şi turbat, dar e un membru al familiei. Mai degrabă nu e cîine, ci lup. De aceea sînt într-un fel mult mai naturali şi mai autentici, pentru că nu vor să împace nimic cu nimic. Nu vor să creeze aparenţe. Nu. Ei sînt ceea ce sînt şi îşi asumă acest lucru. Nu se dau drept ceea ce nu sînt. Poate doar se dau mai răi decît sînt, aşa cum noi ne dăm mai buni decît sîntem. La bandiţi şi fraieri totul pare a fi pe dos.

Am vrut foarte mult să cunosc un *urka*, un bandit profesionist, specializat în asasinate la comandă. E o specie aparte, pentru că sînt foarte retraşi, nu fac alte afaceri şi nu sînt implicaţi în tot soiul de grupări, bande sau reţele. Sînt un soi de bandiţi însinguraţi, care nici măcar cu lumea lor, a bandiţilor, nu se intersectează decît strict cînd onorează anumite comenzi. De ei dai foarte greu şi nu ai nici o şansă să-i cunoşti dacă nu faci parte din elita bandiţilor, pentru că

meseria lor presupune un grad maxim de risc şi e nevoie de foarte multă discreţie. Aici totul se învîrte în jurul secretului. Niciodată nu se ştie clar cine, pentru cine şi de ce a comandat un asasinat. Iar *urka* nu ştie neapărat pentru cine şi de ce execută această comandă.

Astfel de comenzi apar destul de rar, însă este nevoie de cineva să facă treaba asta murdară. Am putea spune că sînt mai degrabă nişte raritaţi. Cînd încep să se înmulţească, de obicei se vorbeşte despre o perioadă dificilă. Banditii ştiu şi ei că furtul şi banul iubesc liniştea şi regulile clare. Cînd apar crimele înseamnă că sînt vremuri tulburi şi regulile sînt confuze. Apele tulburi scot demonii şi monştrii la suprafaţă. Moartea cuiva nu e un semn al puterii unuia asupra altuia, ci mai degrabă un semn al slăbiciunii, al disperării. O autoritate este instituită, chiar şi în lumea îngerilor căzuţi, să protejeze viaţa, nu să o distrugă. Să o protejeze pentru a o supune. Cînd se întîmplă să fie comandată o moarte, trebuie să existe un motiv foarte serios şi întemeiat. Şi aceste motive mai apăreau din cînd în cînd. În perioada de final a Imperiului şi mai ales în epoca lui Elţîn, a marelui *bespredel*, *urka* au devenit foarte căutaţi. Pe atunci oricine avea un pistol devenea criminal şi visa să devină *killer*. Era epoca marii inflaţii.

Cînd i-am spus Profesorului despre intenţia mea de a-l întîlni pe Finkă, nici nu a vrut să audă. Ştiam despre el multe poveşti şi legende. Auzisem că s-a retras din activitate şi că ar avea o căsuţă, un soi de cherhana, undeva printr-un sat de pe malul Mării Negre.

— Sînt lucruri pe care e mai bine să nu le ştii! Moartea nu-i un lucru care se povesteşte. O s-o cunoşti cînd o să ai treabă cu ea direct, aşa, vorbim vorbe. Ce vă place vouă ăstora cu carte să visaţi şi să vorbiţi aiurea! O să-ţi povestească Finkă poveşti cum le tăia gîtul la alţi bandiţi? se indignă Profesorul.

Însă eu ştiam că o să cedeze. Avea o slăbiciune pentru mine şi nimic din ce l-am rugat vreodată nu mi-a refuzat.

— Bine, o să-i facem o vizită. Dar să nu te prind că mergi singur sau că te lauzi că l-ai cunoscut, pentru că nu-ţi pot garanta nimic. Ăştia sînt oameni mai speciali. Nu le plac vorbele multe şi fără acoperire. Atenţie la ce şi cît vorbeşti, mă sfătui bătrînul.

I-am promis că voi fi înţelept şi nu voi sări calul.

Bătrînul Finkă era faimos pentru că fusese cel mai bun *killer*. Într-adevăr, stătea într-o căsuţă dărăpănată, nu departe de malul mării. Marea se vedea de după nişte copaci. Avea o casă tipic sudică, cu o mică prispă în faţă, cu geamuri mici şi pereţi foarte groşi.

Avea o faţă aspră, o cicatrice lungă pe obraz, pe care ridurile bătrîneţii o ascundeau cumva. Pe cap avea îndesată o şapcă, dar care nu-i acoperea chipul în întregime şi lăsa să se întrevadă ochii ce scînteiau şi te ardeau cînd de ţintuia cu privirea. Avea o privire tăioasă şi aspră. Cînd am întins mîna să-l salut, am simţit o strîngere fermă şi mult mai puternică decît m-aş fi aşteptat. Pe braţe avea tot felul de tatuaje stranii, multe dintre ele aduceau a iconiţe şi cruci. De fapt, toată camera părea un mic altar. Dar să luăm lucrurile pe rînd.

Discuția a început greu, însă după cîteva ture de *cifir* Finkă își mai făcu de cîteva ori semnul crucii și îi dădu drumul.

— Eu nu cred că moartea adevărată trebuie să vină pe neașteptate, brusc și ușor. Nu trebuie neapărat să mori dureros, dar trebuie să mori conștient, de aceea îi disprețuiesc profund pe cei care omoară de la distanță, cum sînt lunetiștii. Asta nu e moarte, asta nu înseamnă să fii îngerul morții. Sau mai degrabă mesagerul ei. Moartea trebuie să se ofere în așa fel încît cel care moare să înțeleagă ce i se întîmplă și de ce i se întîmplă. Moartea cuiva trebuie să aibă timp să intre în corp și în conștiință. Cel care moare trebuie să simtă sărutul rece al morții. Trebuie să simtă teama sau împăcarea. Trebuie să-i simtă umbra și răceala. Lunetiștii și cei care omoară la comandă de la distanță nici măcar nu știu ce este moartea. Ei execută ceva tehnic. Între cel ce moare și cel ce apasă pe trăgaci sau pe un detonator nu există nici o legătură, poate doar una tehnică. Ce fel de ucigaș ești dacă nu-l privești în ochi și dacă nu-i vezi moartea? Tu ești îngerul morții și îi aduci în dar moartea. Nu o poți trimite printr-o scrisoare. Tu ești dator să i-o oferi în mînă, să suferi alături de el, să urăști alături de el. Tu ești mesagerul responsabil pentru moartea lui. Un adevărat ucigaș este parte a morții celuilalt. Orice damnat care moare de mîna ta devine responsabilitatea ta, iar atunci cînd își dă duhul moare și ceva din tine. Cu fiecare mort nou, mori și tu cîte puțin. De fiecare dată. De aceea trebuie să suferi, să te temi și să te împaci cu moartea alături de el. D-aia eu omor cu cuțitul, și nu cu arma. Moartea se aduce printr-un fîlfîit de aripi.

Îngerul morții trebuie să te atingă, trebuie să se atingă de cel ce primește mesajul morții. Iar cuțitul îți oferă moartea perfectă, pentru că de la cuțit nu se moare instantaneu decît foarte rar. Cuțitul lasă o urmă care dă drumul sîngelui să curgă. Iar în timp ce sîngele, acest lichid purtător de viață, părăsește corpul, omul are timp să înțeleagă ce i se întîmplă, are timp să se gîndească la el și la viața lui, pe care a petrecut-o cu rost sau fără rost, cu bucurii sau cu necazuri. Iar clipa aceea mică pe care ți-o oferă moartea adusă de cuțit este o veșnicie. O veșnicie care-ți permite să gîndești, să simți și să înțelegi totul. Cuțitul, asta este arma perfectă pentru un omor profesionist la noi. Să nu uiți niciodată că moartea este un înger și, ca orice înger, este fascinant de frumoasă. Iar noi, ucigașii profesioniști, doar ne facem meseria, oferind această întîlnire unică într-un mod mai special. Noi nu omorîm oricum și avem o mare responsabilitate. Noi sîntem aleșii prin care omul se întîlnește cu moartea. Noi sîntem ca niște călugări, ca niște preoți care îndeplinesc acest ritual al întîlnirii omului cu moartea.

În timp ce el tot povestea, nu știu de ce, mi-am amintit de fochistul lui Balabanov, care spunea că „a omorî de la distanță nu înseamnă război".

Vocea lui hîrîită, dar destul de puternică mă trezi din gînduri.

— Cred că ai citit Apocalipsa lui Ioan, tinere. Tot capitolul șase îl am tatuat. E poate cea mai frumoasă lucrare semnată de Hudojnik. Uite.

Și pe măsură ce se dezbrăca, îngerul Moarte și Locuința morților luau chip, ca niște icoane pravoslavnice, pe corpul lui deja îmbătrînit, dar care arăta cu atît

mai spectaculos. În timp ce recita, îmi arăta cu degetul fiecare pasaj rostit ca pe o icoană aflată pe iconostasul care era corpul lui tatuat:

Cînd a rupt Mielul cea dintîi din cele şapte peceţi, m-am uitat şi am auzit pe una din cele patru făpturi vii zicînd cu un glas ca de tunet: „Vino şi vezi!". M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal alb. Cel ce stătea pe el avea un arc; i s-a dat o cunună şi a pornit biruitor şi ca să biruie. Cînd a rupt Mielul a doua pecete, am auzit pe a doua făptură vie zicînd: „Vino şi vezi!". Şi s-a arătat un alt cal, un cal roşu. Cel ce stătea pe el a primit puterea să ia pacea de pe pămînt, pentru ca oamenii să se înjunghie unii pe alţii, şi i s-a dat o sabie mare. Cînd a rupt Mielul pecetea a treia, am auzit pe a treia făptură vie zicînd: „Vino şi vezi!". M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal negru. Cel ce stătea pe el avea în mînă o cumpănă. Şi, în mijlocul celor patru făpturi vii, am auzit un glas care zicea: „O măsură de grîu pentru un leu! Trei măsuri de orz pentru un leu! Dar să nu vatămi untdelemnul şi vinul!". Cînd a rupt Mielul pecetea a patra, am auzit glasul făpturii a patra zicînd: „Vino şi vezi!". M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal gălbui. Cel ce stătea pe el se numea Moartea, şi împreună cu el venea după el Locuinţa morţilor. Li s-a dat putere peste a patra parte a pămîntului, ca să ucidă cu sabia, cu foamete, cu molimă şi cu fiarele pămîntului. Cînd a rupt Mielul pecetea a cincea, am văzut sub altar sufletele celor ce fuseseră înjunghiaţi din pricina Cuvîntului lui Dumnezeu şi din pricina mărturisirii pe care o ţinuseră. Ei strigau cu glas tare şi ziceau: „Pînă cînd, Stăpîne, Tu, care eşti sfînt şi adevărat, zăboveşti să judeci şi să răzbuni sîngele nostru asupra locuitorilor pămîntului?". Fiecăruia din ei i s-a dat o haină albă şi li s-a spus să se mai odihnească puţină vreme, pînă se va împlini numărul tovarăşilor lor

de slujbă și al fraților lor, care aveau să fie omorîți ca și ei. Cînd a rupt Mielul pecetea a șasea, m-am uitat și iată că s-a făcut un mare cutremur de pămînt. Soarele s-a făcut negru ca un sac de păr, luna s-a făcut toată ca sîngele și stelele au căzut din cer pe pămînt, cum cad smochinele verzi din pom, cînd este scuturat de un vînt puternic. Cerul s-a strîns ca o carte de piele pe care o faci sul. Și toți munții și toate ostroavele s-au mutat din locurile lor. Împărații pămîntului, domnitorii, căpitanii oștilor, cei bogați și cei puternici, toți robii și toți oamenii slobozi s-au ascuns în peșteri și în stîncile munților. Și ziceau munților și stîncilor: „Cădeți peste noi și ascundeți-ne de fața Celui ce șade pe scaunul de domnie și de mînia Mielului; căci a venit ziua cea mare a mîniei Lui, și cine poate sta în picioare?".

Profesorul îmi spusese despre el că e un tip foarte religios. Și e adevărat că în casa lui erau multe icoane. Vechi și noi. Stăteau înșirate pe toți pereții. Corpul lui era, cum spuneam, un adevărat iconostas. El era o icoană tatuată. Avea cîteva icoane cu lumînări aprinse alături și deseori își făcea semnul crucii. Știu că mai toți banditii sînt foarte religioși, însă Finkă a fost primul care o făcea atît de ostentativ. Dacă corpul nu l-ar fi trădat, mai ales din cauza tatuajelor, ai fi zis mai degrabă că e călugăr, căci rar mi-a fost dat să văd un tip cuprins de un spirit atît de evlavios. Cum se împăcau aceste sentimente religioase cu munca lui e greu să-mi imaginez și să înțeleg. Cert e că nu pleca la o crimă fără să spună înainte rugăciunea și nu termina nici un omor fără rugăciune și semnul crucii. Și avea grijă ca de fiecare dată să meargă la spovedanie. Era convins că nu poate merge la o crimă dacă nu s-a spovedit înainte. Aceste ritualuri le respecta cu

sfințenie. Se spune că odată a avut de omorît o familie întreagă de Paște. A stat cu ei la masă, s-a rugat și pe urmă, după ce le-a spus „Hristos a înviat!", le-a tăiat tuturor gîturile. Însă nu înainte de a-i lăsa să răspundă „Adevărat a înviat!". Finkă ținea mult la sărbătoarea de Paște, așa că nu-și putea permite să nu-i lase să serbeze Învierea, cea mai mare sărbătoare a creștinătății, religie căreia îi era dedicat trup și suflet. Așa spune legenda. Așa cum l-am cunoscut, povestea pare plauzibilă. Și se mai spune că nu primea comenzi în perioadele de post, iar cînd omora un membru de partid, îi cresta pe limbă semnul crucii. Mie nu mi-a confirmat. Cînd l-am întrebat, a surîs și a spus doar atît:

— Crezi că pe diavolii ăștia asta i-ar fi salvat? Ăstora trebuia cu fieru' roșu pe inimă să le faci semnul crucii. Știi cînd omori cu inima împăcată? m-a întrebat Finkă. Cînd nu ai teamă, cînd ești împăcat cu moartea și îl iubești pe Dumnezeu. Dar lipsa fricii e cea mai importantă. Trebuie să fii neînfricat, iar acest sentiment se spune că vine la a doua sau a treia generație de bandiți. Abia atunci le dispare organul fricii. E un sentiment pe care nu-l mai cunosc mulți bandiți, și atunci ei devin neînfricați și deseori dau dovadă de un curaj nebun. Devin înspăimîntători pentru toți ceilalți. Frica îmblînzește omul, chiar dacă uneori îl face laș. Lipsa fricii poate transforma uneori omul în monstru, pentru că pînă și fiarele se tem de ceva. Groaznic lucru este să nu-ți fie frică.

Finkă continua să-și facă semnul crucii și să învîrtă niște mătănii pe mînă. Nu știu dacă făcea rugăciunea inimii, dar cam așa lăsa impresia.

— La noi, iadul și raiul, tinere, sînt simultan pe pămînt. Pentru fiecare vorbă și faptă trebuie să răspunzi acum, nu cîndva, în viitor. Pentru tot ce ai spus și ai făcut acum răspunzi imediat, instantaneu. Și pentru nimic nu există iertare, ci ești judecat și pedepsit, judecat și remunerat acum, pentru tot ce ai spus și ai făcut. Viața noastră e ca și cum am umbla goi în fața lui Dumnezeu. Viața noastră parcă se petrece în prezența lui Dumnezeu. Pentru noi nu intervin nici banii sau averile noastre, nici statutul sau poziția socială, nici mama sau tata, nici prietenul sau copilul, nici partidul sau banca. Pentru noi nu intervine nimeni, pentru că noi sîntem goi și singuri în fața Lui acum, nu în viitor. Orice gest este judecat pe față de autoritățile alese de noi, acceptate de noi, și ele trag linia judecînd corect. Și pe toate acestea le plătești aici, acum, pentru totdeauna. Noi facem aici ceea ce ar trebui să facă Dumnezeu în lumea de dincolo. Pentru voi, viața asta e de neimaginat, fiindcă la voi totul se va decide dincolo, într-o altă lume, de aceea știți să mințiți, să fiți falși, să vă faceți instituții care să vă protejeze. Voi sînteți lipsiți de protecție doar cînd vă întîlniți cu noi. Noi venim și vă punem singura și ultima întrebare metafizică și religioasă: banii sau viața? Noi, asemenea lui Hristos, întrebăm unde îți este comoara. Comoara ta e acolo unde-ți este și inima. Noi însă punem întrebarea asta pe bune și în mod radical. Nu ne jucăm cu frazele, ci cu viața ta. Noi nu te lăsăm să alegi cîndva, cumva, cînd o să vină un timp al bătrîneții și înțelepciunii, ci acum, cu cuțitul la gît, te întrebăm: banii sau viața? Și abia acum începi să înțelegi și tu, fraiere, ce e mai important în viață. Adică să înțelegi că viața ta este cea mai importantă și că comoara ta e

un amărît de portmoneu sau un cont bancar de rahat, că e o proprietate care nu face doi bani şi că totul e fără rost dacă-ţi pierzi viaţa. Şi cînd simţi cuţitul la venă, întrebarea noastră nu-i un joc teoretic. Datorită nouă, după ce te cunoşti şi după ce răspunzi corect la întrebare, începi să apreciezi viaţa. Întîlnirea cu noi este ca o întîlnire cu Dumnezeu, cel care-ţi dă viaţa şi ţi-o ia. După ce te întîlneşti cu noi şi răspunzi şi alegi corect, începi să trăieşti cu adevărat. Începi o nouă viaţă. Te naşti din nou, aşa că teme-te de noi, dar nu în aşa măsură încît să te aperi cu orice mijloace şi să încerci să nu te întîlneşti cu noi. Cîndva, cumva, undeva, ne vom întîlni. Fii doar pregătit să răspunzi corect la întrebare şi fii pregătit să te desparţi de avutul tău. Fii împăcat cu asta, pentru că primeşti în dar viaţa. O viaţă adevărată, nu una falsă. După întîlnirea cu noi vei aprecia fiecare secundă, fiecare clipă şi fiecare suflare. Viaţa abia atunci începe. Ferice de cei ce se întîlnesc cu noi şi aleg corect, căci a lor este împărăţia cerului.

Finkă tăcu puţin, scoase de după o masă un baian şi începu să cînte un faimos cîntec banditesc cu vocea lui răguşită.

Cînd felinarele se sting pe strada noastră,
Cînd vă e frică să ieşiţi prin mahala,
Atuncea hop şi noi, atuncea-i vai de voi,
Atuncea hop şi noi, să facem tărăboi.

Iar dacă ţi se-ntîmplă să ne ieşi în cale,
Să nu îţi fie mult prea frică, te rugăm.
Noi te-ntrebăm frumos, răspunde-ne, de poţi,
Cum crezi că-ţi este-acuma ţie de folos.

Noi am dori să punem doar o întrebare,
Vrei portofelul sau mai vrei ca să trăieşti?
Alege cumpătat, alege-ntemeiat,
Căci nu vrem viaţa să-ţi luăm, neapărat.

Nu stăm să ne tocmim cu tine ca la piaţă,
Noi întrebăm, ca tu să înţelegi,
Viaţa n-are preţ, iar banii-s de nutreţ,
E bine să te dovedeşti băiat isteţ.

Ai vrea pesemne să ne ştii la puşcărie,
Noi nu vrem altceva decît puţin respect,
Dar dacă nu ne ştim şi nici nu ne iubim,
Nu-i prea plăcut atunci cînd ne întîlnim.

Sperăm să fie o-ntîlnire fericită,
Avem un suflet, cum aveţi şi voi,
Se poate rezolva, se poate aranja,
Avem acelaşi ţel şi noi, şi dumneata.

Cînd felinarele se sting pe strada noastră,
Cînd vă e frică să ieşiţi prin mahala,
Atuncea hop şi noi, atuncea-i vai de voi,
Atuncea hop şi noi, să facem tărăboi.

— Ştii, mi-a spus Finkă la despărţire, e ceva deosebit la furnici care se numeşte „spirala morţii", „cercul morţii" sau „dansul morţii". Insectele astea, care sînt un simbol al organizării, hărniciei şi inteligenţei, intră la un moment dat în acest cerc al morţii. Formează uneori un cerc şi se învîrt aşa habotnic ore în şir, pînă se epuizează şi mor. Merg unele peste altele, peste cadavrele celor mai puţin rezistente. Se învîrt în „cercul morţii" pînă moartea le taie posibilitatea de a se

mai roti. De ce fac dansul ăsta al morţii? Sînt multe ipoteze, dar eu am înţeles aşa. Furnicile nu au văz, ci se conduc după alte simţuri. Merg în şir una după alta în căutarea hranei, folosindu-se de miros. În timp ce caută de mîncare mergînd în şir, elimină un feromon care le permite celorlalte furnici să-l simtă şi să poată să se ghideze şi să se urmeze una pe alta. Dereglarea apare atunci cînd liderul furnicilor calcă pe urmele pe care a mers deja şi intră într-un cerc, făcînd o greşeală capitală: propria urmă pe care o calcă devine urma care-l conduce mai departe, făcînd astfel un cerc ce nu se va mai sfîrşi decît cu moartea prin extenuare a întregului furnicar. Astfel se produce „cercul morţii". Treaba noastră, şi mai ales a mea, este să reparăm acest cerc al morţii, lichidîndu-i pe cei care induc în eroare un grup întreg, astfel încît să protejăm furnicarul de „dansul morţii". E mult mai bine să moară unul decît să moară toţi. Cineva trebuie să întrerupă această spirală a morţii şi noi am fost cei aleşi.

Finkă s-a întors spre icoanele lui. A mai aprins un opaiţ la una dintre ele, cea a sfîntului Nicolae, considerat de mulţi hoţi protectorul lor. Şi-a făcut semnul crucii şi ne-a condus spre uşă. La despărţire mi-a făcut semnul crucii şi mie. Şi am plecat în noapte.

Cînd am ajuns acasă, l-am întrebat pe Profesor:

— Tu măcar crezi în Dumnezeu?

Profesorul s-a uitat lung la mine şi mi-a spus:

— Nici nu ştiu dacă cred sau nu, dar ştiu că îl respect. Dacă există, nu bag mîna în foc că mă poate ierta pentru tot ce am făcut. Şi am făcut multe. E dreptul lui să mă trimită în rai sau în iad. Le merit, cred, pe amîndouă. Dar, indiferent unde voi ajunge, voi fi

demn şi-mi voi asuma pedeapsa. Sper doar că lumea lui va fi suficient de dreaptă şi nu mă va pune iar să o iau de la capăt. Pentru că noi avem un crez, şi anume acela că Dumnezeu nu e fraier. Şi cu siguranţă nu are cum să fie *musor*. Noi credem că el e unul de-al nostru şi nu are cum să fie nedrept ca lumea asta.

Şi, înainte de a merge la culcare, mi-a spus:

— Ştii, Vasea, sînt două seminţii născute din cei doi fii ai lui Adam şi Eva. Unii se trag din Abel, iar alţii din Cain. Fraierii vin din Abel, iar bandiţii şi hoţii se trag din Cain. Ce a mai rămas din Abel în voi e greu de spus. Doar fumul de la jertfe care se ridică în sus şi nu mai ştim dacă Dumnezeu le mai primeşte. Pentru că de mult nu mai credeţi în nimic. Credeţi doar în aparenţe. Dacă din Abel nu a mai rămas nimic, atunci din Cain a rămas aproape tot, pentru că lumea noastră a devenit o lume în care Cain l-a învins pe Abel. Hai să-ţi citesc din Scripturi, ca unui sectant. Uite ce scrie la Facerea 4:1-15:

> Adam s-a împreunat cu nevasta sa Eva; ea a rămas însărcinată şi a născut pe Cain. Şi a zis: „Am căpătat un om cu ajutorul Domnului!". A mai născut şi pe fratele său Abel. Abel era cioban, iar Cain era plugar. După o bucată de vreme, Cain a adus Domnului o jertfă de mîncare din roadele pămîntului. Abel a adus şi el o jertfă de mîncare din oile întîi născute ale turmei lui şi din grăsimea lor. Domnul a privit cu plăcere spre Abel şi spre jertfa lui; dar spre Cain şi spre jertfa lui n-a privit cu plăcere. Cain s-a mîniat foarte tare şi i s-a posomorît faţa. Şi Domnul a zis lui Cain: „Pentru ce te-ai mîniat şi pentru ce ţi s-a posomorît faţa? Nu-i aşa? Dacă faci bine,

vei fi bine primit; dar dacă faci rău, păcatul pîndeşte la uşă; dorinţa lui se ţine după tine, dar tu să-l stăpîneşti". Însă Cain a zis fratelui său Abel: „Haidem să ieşim la cîmp". Dar pe cînd erau la cîmp, Cain s-a ridicat împotriva fratelui său Abel şi l-a omorît. Domnul a zis lui Cain: „Unde este fratele tău Abel?". El a răspuns: „Nu ştiu. Sînt eu păzitorul fratelui meu?". Şi Dumnezeu a zis: „Ce ai făcut? Glasul sîngelui fratelui tău strigă din pămînt la Mine. Acum blestemat eşti tu, izgonit din ogorul acesta, care şi-a deschis gura ca să primească din mîna ta sîngele fratelui tău! Cînd vei lucra pămîntul, să nu-ţi mai dea bogăţia lui. Pribeag şi fugar să fii pe pămînt". Cain a zis Domnului: „Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pămîntului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pămînt; şi oricine mă va găsi mă va omorî". Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori". Şi Domnul a hotărît un semn pentru Cain, ca oricine îl va găsi să nu-l omoare.

În acea noapte am adormit foarte greu. M-am tot gîndit la cele spuse de Finkă şi la textele Profesorului. A fost o noapte cu multe vise şi coşmaruri pe care le-am uitat imediat ce m-am trezit. Era o altă zi.

Mercurul roșu, mirajul unei generații ratate

Ochii noștri cer schimbare,
În rîsul și-n plînsul nostru
Și-n sîngele ce ne curge în vene
Așteptăm o schimbare, schimbare.

Viktor Țoi

De ce să faci dragoste, căci asta s-a făcut deja, e istorie. Intelectualii nu fac dragoste, ei discută despre ea. Acest sentiment straniu de impotență: nimic nou nu poate să se întîmple, pentru că totul deja s-a făcut. Acești oameni trăiesc îngropați în istorie. Ei trăiesc într-un anticariat, într-un magazin de antichități și au nu o viață, ci doar un *déjà-vu*, crezînd că acesta e realitate. Pentru ei, realitatea este repetarea unui trecut. Ei sînt veșnic nemulțumiți și deprimați, fiind incapabili să trăiască în prezent. Ei pot trăi doar în trecut, pentru că sînt înghițiți de istorie. Lumea lor e de fapt un sarcofag. Acesta este omul istoric.

Oamenii care n-au conștiința propriei istorii sînt mult mai fericiți. Cum ar spune Nietzsche, doar animalele sînt fericite, pentru că nu au memorie și conștiința propriei istorii. Noi trăim însă într-un sens kafkian: să fie mlaștină. După '90 am trăit și eu această mlaștină fără s-o înțeleg. Mlaștina istorică a lui Kafka este aproape ca o mistică iudaică inversată. Dar despre ea, altă dată.

Mereu m-am întrebat de unde vine capacitatea aceasta extraordinară a sectanților și a bandiților de a se descurca de minune cu o realitate incredibil de complicată, radical diferită de cea a majoritarilor și mai ales a elitei, a oamenilor culți, total lipsiți de simțul actualității și realității. Ei trăiesc în lumi foarte diferite. Totul mi se pare legat de această lipsă a memoriei, a conștiinței propriei istorii și a apartenenței la o istorie. Oamenii nu trăiesc în povești, ci în actualitate și de aceea au cu totul alte modalități de a rezolva relațiile cu puterea și cu tot anturajul. Au și ei, firește, micile lor legende și mituri, dar ele nu îndeplinesc rolul de

istorie, ci de modele de acțiune pentru prezent. Nu sînt plasate în trecut, ci în prezent. Sînt ca parabolele hristice: povești de pus în practică, în afara timpului.

Legendele și parabolele sînt de fapt istoria oamenilor de la periferie, de la margine. Ei bine, acești oameni aruncați mai degrabă la coșul de gunoi al istoriei au niște aptitudini în actualitate și realitate pe care aproape nimeni altcineva nu le posedă. Actualitatea și realitatea nu sînt în centru, ci la periferie. Centrul este doar un loc al celor care trăiesc ceva ce a avut deja loc la periferie. De aceea periferia este de fapt în avangarda evenimentelor, numai că aceste evenimente nu sînt încă istorie. Centrul doar preia aceste evenimente și le face istorie, le istoricizează. Centrul este anticarul și locul unde este expusă istoria lui ce a fost. Locul în care se produc însă realitatea, actualitatea și mai ales viața este periferia, marginea. Da, putem spune că centrul produce moarte, dar și putere, pe cînd periferia produce viață, singura care poate să se opună puterii de la centru. Doar viața poate învinge moartea.

Generația mea, născută în anii '60-'70, nu doar că nu a iubit comunismul, dar nici măcar nu l-a urît. Și acesta e lucrul cel mai grav, poate. Ea pur și simplu l-a disprețuit total. Și, fapt mai grav, l-a ignorat profund, iar ignoranța omoară orice regim. Cînd față de un regim te comporți ca și cum n-ar exista, el moare pur și simplu. Aceasta este marea lecție! Asta e lecția dată de generația mea. Ea l-a distrus printr-un soi de ignoranță profundă. Generația mea era interesată doar de lucruri pe care regimul nu ni le punea la îndemînă. Și noi ne-am retras în apartamente, beciuri, garaje,

tabere, parcuri, să ne delectăm cu micile noastre plăceri. Iar plăcerile noastre se reduceau la lucruri banale: o pereche de blugi, un vinil cu Beatles şi o carte cu vederi liberale, precum Bulgakov sau Brodski. Dacă prindeam şi o sticlă de Cola, eram deja în transă, şi o amestecam cu un Cabernet moldovenesc ieftin.

A venit, cam pe neaşteptate, *perestroika* şi au început carnavalul şi adrenalina. Indiferenţa noastră a dispărut treptat şi am devenit foarte activi. Voiam să distrugem această lume din temelii şi pe ruinele ei să facem alta. Una nouă, ca afară: liberă şi prosperă. Cum? Nimeni nu ştia, dar eram convinşi că lumea noastră trebuie rasă din temelii şi că trebuie să omorîm *sovokul*, acel *homo sovieticus* inferior şi brutal, şi să ne educăm după modelul omului nou, capitalist liber şi prosper. Totul suna atît de frumos!

Cu toţii ne-am născut şi am trăit asemenea eroului din filmul *Curierul* al lui Şahnazarov, pentru a lua regimul şi viaţa în derîdere. Dar, în acelaşi timp, voiam să ne căsătorim cu fiica şefului de partid sau de întreprindere, pentru a lua totul fără efort. Totul ni se cuvenea. După care am devenit toţi un soi de Bananan din filmul *ASSA*, acel rebel fără cauză, puţin plictisit, cu care am crescut şi am învăţat să ne revoltăm ironic, cu un dispreţ profund faţă de tot ce era în jur, faţă de ţăran şi muncitor, faţă de intelectualul de modă veche, faţă de părinţi şi faţă de ultimul bătrîn care mai avea urmele marelui război pe chip. Am urît profund mediul din care am ieşit, pentru că totul ne mirosea a colectivism şi mocirlă sovietică. Nimic din ce au produs acele generaţii, cu tragediile şi fericirile

lor, nu conta pentru noi. Nimic valoros, numai gunoi. Noi voiam cu toată ființa noastră să aruncăm totul: educație, infrastructură, economie, cultură, visuri și speranțe. Patria noastră nu mai era în trecut, ci în viitor. Iar noi eram viitorul ei. Noi eram generația speranței, crescută în ignoranță, dispreț și ură față de tot ce contribuise la creșterea și formarea noastră. Și totul s-a dărîmat pe ritm de rock cîntat în semn de protest:

În loc de căldură – verdele sticlei,
În loc de foc – fum,
O zi a fost scoasă din plasa calendarului.
Soarele roșu arde de tot,
Ziua se topește odată cu el,
Peste orașul ars pică umbra.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noștri cer schimbare,
În rîsul și-n plînsul nostru
Și-n sîngele ce ne curge în vene
Așteptăm o schimbare, schimbare.

Lumina electrică ne lungește ziua,
Cutia de chibrituri e goală,
Iar în bucătărie arde gazul înflorit albăstrui.
Țigări avem, ceaiu-i pe masă,
E o schemă simplă
Și în rest nu mai avem nimic, totul e în noi.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noștri cer schimbare,
În rîsul și-n plînsul nostru
Și-n sîngele ce ne curge în vene
Așteptăm o schimbare, schimbare.

Nu ne putem lăuda cu înțelepciunea privirii,
Nici cu gesturile îndemînatice ale mîinii,
Nici nu avem nevoie de așa ceva
Pentru a ne înțelege unii pe alții.
Țigări avem, ceaiu-i pe masă
Și aici cercul se închide
Și deodată ni se face frică să schimbăm ceva.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noștri cer schimbare,
În rîsul și-n plînsul nostru
Și-n sîngele ce ne curge în vene
Așteptăm o schimbare, schimbare.

Inimile noastre cer schimbare,
Ochii noștri cer schimbare,
În rîsul și-n plînsul nostru
Și-n sîngele ce ne curge în vene
Așteptăm o schimbare, schimbare[1].

Și am fost botezați generația speranței. Noi am devenit simbolul schimbării și nădejdii într-o lume cu totul nouă, liberă și prosperă. Noi eram groparii lumii vechi. Eram de un optimism și de o bucurie nebune. Am uitat să fim sceptici, cinici și, mai ales, să tratăm cu ignoranță noua lume care va să vină. Ne-am aruncat nebunește în iureșul schimbărilor istorice. Și ce s-a ales din noi? S-a ales praful și pulberea!

Ce s-a întîmplat, Profesore, cu noi? Nu știu, dar este evident că, în doar 15 ani, din generația speranței, plină de optimism, am devenit generația disperării, plină de

1. *Vreau schimbare*, trupa Kino și Viktor Țoi, traducere de Mihail Vakulovski.

pesimism şi depresie. De ce? Toate visurile noastre s-au spulberat. Şi asta nu ar fi nimic, dar acum, cînd privim în urmă, vedem cum în aproape 20 de ani ne-am irosit viaţa fără rost, fără a pune nimic în loc. Ba mai mult, am distrus totul, fără să construim nimic. Toate construcţiile noastre au fost doar fum şi scrum. Nu am mai pus o piatră pe piatră. Am fost lăcustele care timp de 20 de ani am ros tot ce au făcut înaintaşii noştri. Am dărîmat şi vîndut tot ce construiseră generaţiile părinţilor şi bunicilor noştri. Ceea ce ei realizaseră cu un preţ imens, cu multă sudoare şi sînge, noi am vîndut pe doi lei cu o vioiciune şi o inconştienţă inimaginabile.

Am pierdut inutil atîta energie, că acum sîntem epuizaţi. Şi în acest război cu noi înşine, aruncînd la gunoi totul, brusc vedem că am rămas singuri, precari, deprimaţi şi rataţi.

Mă uit spre cei foarte tineri şi mă văd pe mine în anii adolescenţei, cînd ironizam şi disprețuiam tot ce făceau cei din jur. Însă aceia mai construiau ceva, pe cînd noi cred că merităm disprețul lor, pentru că am devenit o generaţie a disperării.

Ce s-a întîmplat cu noi, Profesore? Cine ne-a luat minţile şi în ce am crezut de fapt? Şi să nu uităm că e abia începutul. Noi ne-am distrus ultimele garanţii ale unei morţi decente, pentru că sîntem prima generaţie modernă ale cărei bătrîneţe şi moarte nu le mai poate întreţine şi garanta nimeni. Ne mai rămîne speranţa că vom avea norocul să murim repede.

Depresia şi alcoolul sînt prietenii care ne-au mai rămas. Iar cu acestea nimeni nu mai poate lupta. Am pus mîna pe chitară şi am început să cînt:

Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, varsă tot ce e pe masă –
Eu nu mai pot să beau,
Pe mine e un puternic arcan,
Îmi fac cruce cînd văd un pahar
Să susţin această minciună nu mai am har,
Mamă, eu nu mai pot să beau.

Patrioţii vor spune că fac o greşeală fatală,
Că practic mi-am vîndut ţara natală,
Lor le e uşor, dar eu văd cum se subţiază aţa,
Văd cum îmi trece viaţa,
N-am făcut-o pe prostu',
35 de ani mi-am ştiut rostu',
Dar n-am cum să otrăvesc străinul din mine,
Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, sună-i pe toţi prietenii mei,
Spune-le – eu nu mai pot să beau.

Asta-i marginea prăpastiei,
Spre care merg cu picioarele goale pe lama sabiei,
M-am săturat să evit duşmanii adevărului,
Mamă, eu nu mai pot să beau.

Spune-le fraţilor că deja sînt mare,
Spune-i surorii că sufletul mă doare,
Aş fi putut să fiu un om obişnuit,
Dar am pierdut acest rol,
Am intrat într-o pădure fără capăt,
Mă uit în sus, dar norii nu se văd,
La biserică să spui că la toate uşile e un diavol –
Demonul Alcool.

Mamă, eu nu mai pot să beau,
Mamă, varsă tot ce e pe masă –
Eu nu mai pot să beau,
Pe mine e un puternic arcan,
Îmi fac cruce cînd văd un pahar,
Să susţin această minciună nu mai am har,
Mamă, eu nu mai pot să beau[1].

Am băut cu năduf cîteva căni de *cifir*. Eram deja ameţit, dar era acea ameţeală puţin euforică, ce face ca mintea să funcţioneze bine. O ameţeală energizantă, specifică acestui elixir al hoţilor.

— Profesore, o să-ţi citesc imnul generaţiei mele. E scris ca un poem. Ascultă, am început eu să prind curaj.

Nu ştiam să scriu poezie, deşi simt tot mai mult că doar poezia mai poate spune ceva cu adevărat astăzi. Cît îi invidiez pe amicii mei care scriu poezie. Dar eu nu pot...

Poem: Generaţia mea – stigmatul unei societăţi ratate

În ultima perioadă mă tot întîlnesc cu oameni din generaţia mea, cu care discut. Sînt cei născuţi în anii '70. Este ultima generaţie de copii educaţi în comunism, dar care, în afară de educaţie, nu au avut alt avantaj de la regim. Căderea lui i-a prins în liceu sau la facultate. Ei erau priviţi ca o generaţie a speranţei, erau optimişti şi energici. Erau convinşi că vor schimba lumea şi, mai ales, că vor transforma ţara din temelii. Am fost numiţi Generaţia Speranţei.

1. *Mamă, eu nu mai pot să beau*, trupa Akvarium şi Boris Grebenşcikov, traducere de Mihail Vakulovski.

Acum, ajunşi spre 40-45 de ani, în ochii lor citesc doar atît: disperare, depresie, cinism, ratare. Ce s-a întîmplat? Unde au dispărut optimismul şi speranţa? Unde a dispărut strălucirea din priviri? Ce s-a întîmplat în ultimii 25 de ani cu ei? Ce s-a întîmplat cu noi?

În anii '90 s-au aventurat în 1.001 afaceri, din care s-a ales praful. Şi-au abandonat profesiile, crezînd în tot soiul de mituri. Meseriile praf, familiile la limita depresiei sau a exploziei, în caz că le mai au. Energiile epuizate. Ochii trişti, spălaţi în pastile şi alcool. Joburi? NIET.

Cine a reuşit? Escrocii, băieţii fără scrupule, şarlatanii, bandiţii şi cei cu cheag bun, de familie asigurată. Atît, nu foarte mulţi, dar foarte obraznici, moralişti şi gălăgioşi. Şi foarte insensibili la castele inferioare. Restul, carne de tun. Majoritatea. Mai sînt şi excepţii, evident. Dar toată această tragedie am trăit-o ca pe un mare chef de izbîndă. Pînă acum am citit istoria anilor 1990-2000 într-o notă optimistă, victorioasă. Abia acum începem să recitim istoria noastră într-o cheie tragică şi realistă. Marele nostru chef a fost de fapt o înmormîntare trăită ca un carnaval. Inconştient.

Dar nu disperaţi: se poate şi mai rău!

Mulţi îmi spun că vor să o ia de la capăt. Eu cred că nu se mai poate. Toate visurile s-au întors împotriva noastră şi s-au răzbunat cu vîrf şi îndesat. Şi greul abia acum începe să vină: fără meserii, fără joburi, fără asigurări, fără pensii, fără familii stabile, doar cu ficaţii şi creierii praf. Adică fără viitor. Să ne sinucidem în masă? Să nu ne grăbim, că mai avem treabă.

Ce-i de făcut? Iată mesajul meu optimist! Cred că ar fi corect pentru generaţia noastră să ducem lucrurile pînă la capăt. În sus nu mai putem, dar în jos putem încă mult. Datoria generaţiei noastre e să facă rana cît mai vizibilă: pînă la fiere, pînă la os, purulentă şi sîngerîndă.

Cred că e de datoria noastră să devenim stigmatul unei societăți ratate. Poate cei mai mici vor învăța ceva din rănile și tragedia noastră.
Pace, frați și surori!

Profesorul mă asculta atent. Își aprinse o mahorcă stil *garmoșka*. Vorbi îngîndurat, amintindu-mi de un episod foarte interesant:

— Cum îți explici tu că acest regim al *komuneara*, care era construit pe puterea rațiunii, a educației științifice, a zborului în Cosmos, a ingineriei și ateismului științific, brusc a colapsat și a intrat într-o adevărată mistică, greu de explicat? O mistică mai neagră decît cea din Evul Mediu. Îți mai amintești cum, în plină *perestroika*, apăruseră tot felul de cărți ametitoare despre cele mai obscure secte și orientări mistice? Atunci au apărut niște indivizi gen Kașpirovski, care aveau în fiecare seară o emisiune TV pe postul național. Era încă URSS. Cine era individul? Se declara un fel de „terapeut", un fel de „vraci" care vindeca „alternativ" de la distanță. Vindeca și rezolva toate problemele prin hipnoză televizată. Îți imaginezi că o țară de 300 de milioane, țara „rațiunii, ateismului și progresului", se uita ca dementa la TV la un soi de Rasputin media de rit nou? În timpul emisiunilor lui pur și simplu orașele deveneau pustii. Toți cetățenii sovietici se cuplau la acest corp mistic și intrau în transă. Cum a fost posibil așa ceva? Ce s-a întîmplat cu noi? Pe urmă au venit armate de kașpirovski. Și, în timp ce țara se trata cu „medicină alternativă", totul s-a năruit. Cum? De ce? Pe fondul ăsta a venit și mistica nouă a puterii cu piața ei liberă, democrația și

terapia de şoc. Privatizam totul şi transferam în mîinile noilor proprietari. Toţi voiam să facem bani repede, dintr-o lovitură, să ne îmbogăţim ca să putem consuma tot. Am cîştigat libertatea, libertatea de a consuma. Iată noua mistică. Îţi aduci aminte care a fost prima mare afacere care a luat minţile întregului Imperiu? Pînă şi noi, banditii, care nu punem botul la astfel de schimbări, ci ne vedem de hoţiile noastre zilnice, am înnebunit. Avem un instinct sănătos pe care atunci l-am pierdut: nu credem nimic din ce face puterea şi nu ne asociem cu ea niciodată. Dar atunci am cedat! Ştii despre ce afacere vorbesc? Afacerea care a marcat trecerea de la un regim la altul se numeşte *Krasnaia Rtuti*, adică *Mercurul Roşu*. Îţi mai aminteşti? întrebă Profesorul trăgînd adînc din ţigară.

Şi deodată mi se luă vălul de pe ochi. Mi-am amintit şi am înţeles totul. Cum am uitat de acest eveniment important, care, într-adevăr, ne înnebunise pe toţi!? Pentru că pe toţi ne atinsese într-un fel sau altul această febră a cîştigului, a profitului pe care o declanşase *Krasnaia Rtuti*.

Pentru cine nu ştie, să explic. Se întîmpla pe la finele anilor '80 şi începutul anilor '90, cînd toţi, dar absolut toţi au început să fugă după cîştig – unii nu mai puteau rămîne la vechiul loc de muncă pentru că se închidea aproape tot ce privatiza noua putere, alţii pur şi simplu nu mai acceptau să lucreze la „stat" şi se mutau la „privat" sau se apucau de *business*, cum cerea spiritul vremii. Ei bine, atunci, la început de drum, a apărut această mare afacere a secolului.

În tot Imperiul s-a dus vestea că din fabricile militare, care erau cu nemiluita, a început să se scoată la vînzare mercur roşu. Că mercurul costă puţin la stat, ca tot ce e de stat, dar că pe piaţa neagră ajunge la nişte preţuri extraordinare, care tot cresc. Iar pe piaţa externă acest „aur viu" atinge sume colosale.

Tu, simplu cetăţean, nu trebuia decît să găseşti un vînzător şi un cumpărător şi să scoţi din acea tranzacţie un mic procent. Acel procent însemna însă pentru tine un cîştig enorm. Cu o simplă afacere cu mercur roşu, o singură tranzacţie, puneai mîna pe o avere şi deveneai stăpînul lumii noi.

Şi, ca în toate romanele cu suspans, dintr-odată, toţi cetăţenii ţării s-au transformat din muncitori, ţărani, ostaşi, ingineri şi intelectuali în cumpărători şi vînzători de mercur roşu. Au lăsat baltă locul de muncă, şcoala, armata, fabrica şi uzina, CAP-ul şi ferma şi tot ce însemna un loc de muncă stabil şi au pornit în căutarea acestui Graal al *business*-ului care, odată găsit, prin simpla lui atingere te făcea bogat ca în filmele hollywoodiene.

Ce s-a întîmplat? Toţi şi-au irosit micile economii sau averile, toţi şi-au aruncat la gunoi cunoştinţele şi şi-au făcut praf relaţiile de prietenie şi familiile, doar pentru a găsi mercurul roşu. Ani de zile această fata morgana a omului postsovietic l-a bîntuit şi i-a luat minţile. El o tot vedea şi, cînd credea că se apropie, ea dispărea în neant. Şi iarăşi, şi iarăşi. Toţi aveau vînzători şi cumpărători, toţi sperau că mai e un pic pînă să încheie mica tranzacţie, pe care, de fapt, nimeni nu a reuşit vreodată să o realizeze.

După ani, cînd fantasma şi epidemia trecuseră, oamenii s-au trezit la realitate, ca după o mare beţie, mahmuri rău. Însă era deja prea tîrziu. Profesorul are perfectă dreptate. Da, febra căutării mercurului roşu este emblema perfectă a iluziei în care a trăit generaţia mea. Această căutare fantasmagorică este emblema consumului imens de energie şi a distrugerii unei întregi generaţii şi mai ales a vieţilor atîtor oameni vii, reali. Şi e doar începutul. Generaţia Speranţei s-a întîlnit cu fantasma mercurului roşu în fosta URSS şi a Caritasului în România, care i-a luat minţile şi a transformat-o în Generaţia Disperării.

Mulţumesc, Profesore, pentru amintire!

— Ştii, Profesore, am urît şi încă urăsc anii '90. Mai ales acum, cînd înţeleg mai bine ce s-a întîmplat. De fapt, voi aţi învins. Voi aţi devenit legea, voi aţi devenit instituţiile de putere. V-aţi descurcat de minune în apele tulburi ale liberalizării nebune din anii aceia. Uite, şi la noi pretinsa elită se minunează că poporul votează doar penali şi bandiţi. Oare de ce? mă întreb eu...

În timp ce vorbeam, pe uşă intră Makintoş. El vorbea rar, dar cu tîlc.

— Spune-i şi tu, Maki, de ce alergau oamenii la noi în anii '90 şi de ce poporul votează penali. Tu crezi că „liderii de opinie" au dreptate cînd dau vina pe popor, că e prost? îl întrebă Profesorul pe Maki.

Maki se opri în mijlocul camerei, se scărpină puţin la ceafă şi îşi aprinse o ţigară, apoi se aşeză pe un taburet. Trase din ţigară, scuipă printre dinţi în scrumieră şi zise:

— Pe mine nu mă îngrijorează că oamenii votează un bandit de-al nostru, ci că liderii voştri de opinie sînt atît de idioţi. Pe fraierii ăştia nici după bere la non-stop nu i-aş trimite, nu să le cer părerea...

— Adică? întreb eu nedumerit.

— Cînd oamenii vin la noi, nu vin pentru că le-am fi dragi, ci pentru că nu mai au încredere în nimic: stat, poliţie, justiţie, lege. Nimic. Înţelegi? Cînd totul e varză, bandiţii rămîn ultima autoritate şi lege. Ei, uite, asta trebuie să-i pună pe gînduri... Ce înseamnă asta? Că cei cu adevărat periculoşi sînt în instituţiile statului, la TV, în structurile de putere, în parlament, prin universităţi, iar oamenii pricep asta şi fug la noi, singurii care mai avem o lege şi o autoritate pe-aici. Înţelegi? Prin urmare, pregătiţi-vă, că venim să vă salvăm, îmi zice el zîmbind şmechereşte. De curvele astea cu ştaif nu scăpaţi voi uşor, dar ştim noi să le scoatem ochiul rău...

— O, Makintoş, asta e o veste bună. Pe voi ne bazăm, am zis ironic.

— Hai, te pupă tata. Şi nu uita să-mi trimiţi cartea cînd e gata, îmi zise el la despărţire.

— Te chem la lansare să vorbeşti, dacă te eliberezi pînă atunci.

— OK, dar fără papionari, numai cu tatuaţi.

— S-a făcut, şmechere...

— Dar, înainte de plecare, hai să stăm puţin jos.

Era obiceiul lor. Dacă sectanţii se rugau la fiecare despărţire ca Dumnezeu să-i aibă în grijă, bandiţii se aşezau şi stăteau cîteva minute în tăcere. Mai beau uneori un pahar şi mai cîntau.

— Vasea, hai să bem la despărţire cîte-un *cifirok* şi să ascultăm un cîntec de despărţire, zise Profesorul.

Maki începu să pregătească de zor ultimul *cifir*, iar Profesorul așeză pick-up-ul, puse un disc negru și în casă începu să hîrîie vocea răgușită a lui Vîsoțki...

Eu nu iubesc finalul ce-n destin e,
de viață obosit n-am fost nicicînd.
Nu orice anotimp îmi face bine,
Cînd vesele cîntări nu pot să cînt.

Eu nu iubesc cinismul ce-mpietrește,
nu cred în exaltări și-s furios
cînd un străin scrisorile-mi citește,
privindu-mi peste umăr, curios.

Eu nu iubesc nici vorba jumătate
sau întreruptă nu știu cum, pieziș.
Nu-mi place cînd se-mpușcă pe la spate
căci de-i nevoie eu lovesc fățiș[1].
.....

1. Vladimir Vîsoțki, „Eu nu iubesc", în *Nerv*, traducere de Passionaria Stoicescu și Andrei Ivanov, Editura Univers, București, 1992.

Întîlnirea cu un bandit devenit oligarh

Teme-te nu de cei care te bagă în puşcărie, ci de cei care te scot de acolo, nu de cei care-ţi iau, ci de cei care-ţi dau.

Bunelul sectant

În ultimii ani nu am mai fost pe la Odessa, iar la Chișinău merg tot mai rar. Merg de asemenea tot mai rar la Kiev și la Moscova, cu toate că mulți prieteni mă invită acolo. Chiar și Bugeacul îl vizitez rar. Estul, pentru mine, are o profundă valoare sentimentală. De fiecare dată cînd merg acolo, sufăr mult cînd văd acele locuri. S-au schimbat prea mult, iar eu le am în minte așa cum le-am cunoscut cînd eram copil și adolescent. Acum nu mă mai regăsesc în ele, așa că prefer să rămîn cu amintirile intacte. Acestea sînt uneori mai importante decît realitatea. Sînt mica mea comoară ascunsă, la care numai eu și o mînă de oameni avem acces. În același timp, am o senzație stranie, care uneori devine chiar enervantă, că acolo nu s-a schimbat nimic. Doar ambalajul, anumite nuanțe, dar în rest totul a rămas la locul său. Sau poate că doar eu m-am schimbat? Aceste lucruri mă frămîntă.

Profesorul mă sună tot mai rar. A îmbătrînit destul de mult. Are cîțiva oameni noi în jurul lui care nu-mi sînt la fel de familiari ca faimosul Makintoș, uriașul ce mă purta pe palme cînd eram mic. Acel om cu înfățișare fioroasă, de care se temeau toți hoții din regiune și care mie mi se părea atît de blînd și de bun. Acel om care vorbea puțin, dar, cînd apărea, se dădeau la o parte cei mai temuți fii ai Odessei. Acum am impresia că tinerii din jurul Profesorului seamănă prea mult cu mine și asta mă irită. Nu prea am ce învăța de la ei. Mi se par peste măsură de orgolioși, vorbesc prea mult și au ceva din lumea aceasta nouă, îmbibată de fals și viteză. Toți împreună nu au stat în pușcărie și nu adună anii pe care i-a petrecut acolo faimosul

hoţ în lege pe care-l idolatrizează şi-l ascultă cu sfinţenie, Profesorul. Dar nu e timpul pierdut.

Din cînd în cînd mă sună şi mă întreabă dacă am probleme sau dacă am nevoie de ajutorul lui. Ştiu că nu-mi va face niciodată vreun rău, dar în acelaşi timp sînt educat să nu am de-a face cu lumea lor. Profesorul însuşi mi-a spus-o de mai multe ori:

— Vasika, tu nu faci parte din lumea noastră şi nici să nu încerci să intri, de aceea e bine să nu ai de-a face niciodată cu noi. Să nu crezi niciodată un bandit şi să nu-i datorezi niciodată nimic. Dacă ai intrat în lumea lor e ca şi cum ai intra într-o mlaştină, de acolo n-o să mai poţi ieşi niciodată. Mîna unui bandit care se întinde spre tine să te ajute nu e mîna care te va ajuta. Cîndva, ea va şti să-ţi înfigă şi cuţitul cînd va crede de cuviinţă. Mai ales dacă nu faci parte din lumea lor. Totul costă, iar banditii nu rămîn datori niciodată şi vin să-şi ia plata pentru orice gest aparent salvator şi bun. Pot schimba legile din mers pentru că ei se cred legea. Aşa că să nu accepţi niciodată nimic de la ei. Cît trăiesc eu, spunea îngîndurat Profesorul, mai pot să te protejez, însă după aceea nu ştiu ce se poate întîmpla, aşa că ţine-te departe.

Am ascultat pe cît mi-a fost cu putinţă aceste sfaturi ale bătrînului meu unchi bandit. Dacă îl vizitam, o făceam strict în interes profesional, ca să-i ascult poveştile sau să stăm puţin la taclale. Nu-i ceream nimic, nu apelam la el pentru ajutor şi nu-l ispiteam cu întrebări delicate. Îl lăsam mai degrabă pe el să se deschidă şi să mi se destăinuiască. Dar el ştia bine cine sînt eu şi cine este el şi de ce aveam acele întîlniri. „Interesul profesional" era doar o formă de a mă minţi.

În realitate, atracția pe care o simțeam față de acea lume și de acest om rău era foarte mare. Curiozitatea mea era satisfăcută și mă simțeam bine acolo. Nu știu nici azi de ce.

Într-una din zile am primit un telefon ciudat de la el.

— Vasile Andreevici, mă luă el puțin mai oficial, dar cumva în glumă, uite, am o mică treabă cu tine. Avem un băiat care acum lucrează în sistemul bancar pentru cei mai importanți mahări din zonă. E om de încredere. Un puști foarte isteț, se pricepe la poveștile acestea bancare și la schemele financiare. Noi l-am folosit mult la Kiev și la Moscova, dar acum e la Chișinău și la București, unde lucrează pentru noii voștri oligarhi, cum le ziceți voi.

— Bun, și eu cu ce pot ajuta? Băncile sînt un domeniu pe care nu-l cunosc și tu știi bine părerea mea despre ele. Cu cît le vom distruge mai repede, cu atît vom scăpa de problemele pe care le pot crea. Îmi displac profund bancherii și tot ce ține de domeniul ăsta, am început eu puțin iritat.

Era un moment în care vedeam roșu în fața ochilor cînd auzeam de bănci. Aveam pe atunci cîțiva amici care o pățiseră cu tot soiul de contracte dubioase, își pierduseră casele, și știam prin ce drame trec. Mai era și perioada în care băncile americane, după ce făcuseră escrocherii criminale, erau salvate din banii publici. Le uram.

— Ah, ce-mi place *romantica*, zise el puțin ironic. Și tatăl tău era la fel. Putea să moară de foame și să-și pună în pericol familia pentru convingerile lui. Rar întîlnești oameni din ăștia, iar azi par niște eroi antici. Au dispărut, s-au evaporat...

— După cum vezi, nu s-au evaporat toți. Mai sînt unii și or să fie tot mai mulți, i-am tăiat-o scurt.

Era o zi călduroasă.

— Așa te vreau, dar să fii atent, că noii lupi nu sînt băieții în trenciuri negre ai tătucului Stalin. Cu ăștia nu te joci, mare atenție. Ăștia știu să facă plastilină și din sfinți. Eu am văzut mulți oameni la viața mea, dar curve terminate ca ăștia nu există. Asta însă e altă poveste. Ascultă aici, continuă el. Ce-ți propun eu e o poveste care ar putea să te intereseze mai degrabă profesional decît financiar. Știi că nu te bag în scheme și buclucuri. Situația stă în felul următor. Acest geniu combinator lucrează pentru un *romik* al vostru plin de bani. Bandit ca toți banditii actuali, băgat în toate. Sigur îl știi din presă. Și îmi spune că mahărul vrea să cheltuie mulți bani pe intelectuali și ziariști. Bănuiesc că știi ce-i freacă mintea, dar am zis că poate te interesează. Dacă te interesează, îi dau telefonul tău să te sune. Dacă nu, am și uitat despre ce am vorbit. Spune-mi.

Recunosc că tentația și curiozitatea erau mai mari decît precauția. De obicei îmi asum riscul. În adolescență cel mai tare m-au enervat teologii americani cu „siguranța mîntuirii". Acest tip de gîndire mă scotea din minți: totul trebuie să fie sigur și garantat. Nu, fraților, mîntuirea și salvarea sînt o luptă permanentă, fără sfîrșit. De asta îi adoram pe ruși, care transformau totul în risc. Pentru ei, riscul este o binecuvîntare. Asta mă unge la suflet.

Am zis: hai să văd despre ce e vorba, să încerc. Eram curios să cunosc un om atît de bogat. Cu tot disprețul meu aproape visceral față de bogăție și

bogați, nu pot să nu recunosc că este ceva ce te atrage la această lume. E un magnet puternic și nici o educație nu te poate opri. Te amăgești cu ideea că oricum ești prea stăpîn pe tine ca să cazi sub vraja celor bogați și a lumii lor sclipitoare. Ai o educație solidă și niște convingeri prea puternice pentru a ceda ofertei tentante a mesei celui bogat. Oare așa să fie? Nu știi pînă nu încerci, iar Dumnezeul meu este un Dumnezeu al riscului, și nu al siguranței, de aceea îți dă mai mult decît poți duce. De aceea ești pe cont propriu de fiecare dată.

— Bun, să mă sune, să văd exact despre ce e vorba. Pare atractiv din punct de vedere profesional, zic eu distant.

În mintea mea exista și această carte pe care trebuia într-o zi s-o termin. *Davai...*

Ne-am salutat și am închis telefonul. Cum nu era una dintre perioadele mele de mare succes pe plan profesional, ba chiar aș spune, dacă aș fi sincer, că nu stăteam prea bine cu finanțele, am zis că poate e momentul să scot niște bani de la oligarhi. După care m-am gîndit mai bine și mi-am zis: nu, e o prostie. Am rezistat pînă la vîrsta asta și acum să pun botul la prima ofertă? Nu, în nici un caz. Gîndul ăsta m-a tot frămîntat cîteva zile. Ce voi face cînd voi primi oferta?

În astfel de cazuri, mintea construiește argumente incredibile. Ea poate justifica aproape orice, găsește rațiuni nebănuite și argumente pe care niciodată nu te-ai fi gîndit să le folosești. Cînd în interiorul tău apare un grăunte de îndoială și acesta se combină cu dorința, care intră în dezacord cu convingerile tale,

mintea poate deveni diabolic de performantă în a justifica orice. În aceste momente e bine să te gîndești la bandiți. Poate de aceea ei sînt atît de convinși că nimic din ceea ce fac nu este imoral, criminal, ilegal etc. Mintea lor produce justificări pentru orice faptă, oricît de gravă.

Brusc mi-am amintit de textele Vechiului Testament pe care le citeam în copilărie. Despre cum Dumnezeu i-a dat lui Moise cele 10 porunci, dar i-a și spus să meargă să taie capetele Amaleciților. Îmi aduc aminte bine predica 1 din Samuel 15: „Du-te acum, bate pe Amalec și nimicește cu desăvîrșire tot ce-i al lui; să nu-i cruți, și să omori bărbații și femeile, copiii și pruncii, cămilele și măgarii, boii și oile". Saul a mers și a trecut prin sabie tot, dar a venit acasă cu Amalec și bogăția acestuia: „Dar Saul și poporul au cruțat pe Agag și oile cele mai bune, boii cei mai buni, vitele grase, mieii grași și tot ce era mai bun; n-a vrut să le nimicească cu desăvîrșire și au nimicit numai tot ce era prost și nebăgat în seamă". Și aici începe mînia Domnului și negocierea, pentru că una e să nimicești „*cu desăvîrșire* tot ce-i al lui" și alta să păstrezi „tot ce e mai bun". Sînt etici și logici foarte diferite. Saul e în situația mea: caută raționamente și argumente nebănuite. Cînd Samuel întreabă: „Ce înseamnă behăitul acesta de oi care ajunge la urechile mele și mugetul acesta de boi pe care-l aud?", ce răspunde Saul? „Le-au adus de la amaleciți, pentru că poporul a cruțat oile cele mai bune și boii cei mai buni, ca să-i jertfească Domnului Dumnezeului tău; iar pe celelalte le-am nimicit cu desăvîrșire."

Ah, lecturi vechi. Un copil de sectant în lumea banditilor. Dar de ce să-mi frămînt mintea și creierul, dacă deocamdată nu știu despre ce e vorba? mi-am spus și am încercat să uit discuția.

Într-o zi a sunat telefonul. Am fost informat că sînt așteptat pentru o discuție cu celebrul om de afaceri din România, poate cel mai bogat om din regiune. Un domn respectabil, membru de seamă al societății românești. Mi s-a dat adresa unde trebuia să ajung și unde aveam să fiu așteptat. Am confirmat și, peste cîteva zile, m-am dus cu un taxi ieftin la locul indicat. L-am rugat pe taximetrist să oprească cu cîteva case mai departe, căci nu voiam să mă vadă nimeni coborînd din mașină în fața reședinței „stîlpului societății" noastre. Nu pentru că îmi era jenă, ci pentru că voiam să fiu precaut. Am un obicei vechi: cînd merg la o întîlnire importantă, niciodată nu opresc exact la locul cu pricina, ci puțin mai departe, ca să am spațiu și un răgaz.

Un cartier scump. Un ghetou de lux, cum îl numesc eu. Garduri foarte înalte, ca o cetate care nu se poate cuceri ușor. Un conac uriaș, impozant. Simpla deschidere a porții și spațiul imens ce-ți apărea în fața ochilor, cu casa uriașă, construită în stil occidental, cu destul de mult bun gust, te făceau să te simți mic și neputincios. Am fost preluat imediat de un bodyguard și condus înăuntru. Am trecut prin mai multe camere pînă am ajuns, probabil, la biroul „*boss*-ului", care părea să mă aștepte. Nu are rost să vă descriu interiorul, căci ați văzut suficiente filme americane proaste. Bogăția este peste tot la fel. Plictisitoare și neinteresantă. Doar sărăcia este, cum ar spune Tolstoi, diferită în fiecare loc.

În fața mea stătea cunoscutul oligarh la care toată lumea visa să ajungă. Stătea întins pe un fotoliu imens de culoare vișinie, cu picioarele sprijinite pe un soi de scăunel, pentru un plus de confort, și pufăia un trabuc. Era îmbrăcat destul de lejer, stil sport. Avea o vîrstă greu de ghicit, noroc că eram destul de informat în privința lui. Dar arăta altfel decît în revistele *glossy* și pe sticlă. Pot spune că părea mai interesant așa, neretușat. Avea niște ochi foarte vii, cum numai banditii din sud au.

L-am salutat mai mult dînd din cap și am rostit cuminte un „bună ziua". El s-a ridicat, a pus trabucul în scrumieră și mi-a întins mîna.

— Salut, am auzit că mi-ai fost recomandat de cel mai temut bandit din Odessa! Tu chiar ești nepotul lui? El, Profesor, tu, Pisateli, adică scriitor, spuse pe un ton glumeț și vesel. Complicată e lumea asta...

— E doar un mit, domnule, i-o tai eu scurt. Dar iată că asta ne face să ne intersectăm, ceea ce nu știu cui folosește.

— Bun, asta contează mai puțin, important e să ai recomandări de genul ăsta, ele îți deschid multe uși.

— Nu prea mă folosesc de recomandări, cu atît mai mult dacă vin de la banditii și hoții din Odessa. Eu fac parte dintr-o altă lume, iar ei sînt pentru mine doar materie de studiu; opinia mea în privința lor e clară.

— Lasă, lasă, că avem timp să discutăm. Ce bei? Vin, coniac, whisky, un cocktail, ceva, vin?

— Roșu sec, dacă se poate.

— Se poate orice aici, spuse el cu un aer important.

Am fost serviți, ne-am așezat la masă și a început povestea.

— Vreau mai întîi să te întreb ce părere ai despre mine. Hai la per tu. Spune-mi sincer, nu mă minți, că pe-aici toți mint.

— Cred că știi deja părerea mea despre tine, bănuiesc că ai fost informat despre tot ce scriu și vorbesc. Ai destul de mulți băieți isteți în jurul tău, care să-ți spună și să te prevină cu cine te întîlnești. Eu, în general, nu-mi schimb discursul și opiniile, indiferent dacă vorbesc cu un fost rege, cu un bandit, cu un oligarh sau cu un țăran. Ești un fost bandit care s-a plasat corect în jungla postcomunistă și a pus mîna pe multă avere prin diverse scheme, unele deloc cușer. Acumulare sălbatică de capital se numește. Iar acum intri în faza următoare, în care vrei să cumperi legitimare, să-ți speli imaginea și să devii „un stîlp al societății", iar pentru asta ai nevoie de mulți politicieni, de mass-media și de tot soiul de lingăi intelectuali de care țara asta nu duce lipsă. O să-i plătești bine și toată această armată o să-ți spele imaginea. În definitiv, ăsta e capitalismul și, dacă aș fi fost în locul tău, aș fi făcut aceleași scheme clasice. Eu înțeleg perfect mecanismele, dar nu-mi schimb limbajul doar pentru că fostul bandit și-a schimbat costumul și statutul. Un hoț trebuie să stea în pușcărie, spune povestea. Iar tu vrei acum să ștergi urmele, chiar dacă banii lasă urme adînci. De curățarea urmelor se vor ocupa lingăii pe care-i vei plăti. Corect?

— Perfect. Îmi plac băieții sinceri și fără frică. Ai fi fost un bandit bun. Păcat că moșul tău te-a lăsat să te prostești cu școala. Ah, școala vieții te-ar fi lecuit de

romantismele astea şi ai fi devenit cinic şi crud ca noi. Da, aşa sîntem noi, le vom lua tot, pînă la ultima leţcaie, le vom prăda şi ţara, dacă nu au habar să se protejeze şi să se apere. Asta e, noi am cîştigat.

— Să vedem pentru cît timp, fiindcă nici o bătălie de felul ăsta nu e cîştigată pentru totdeauna, încerc eu să-i tai din elan.

— Mda, dialectica asta a istoriei. Dar vom avea noi grijă să ne protejăm şi să ne apărăm de romantici ca voi, care din cînd în cînd mai învolburează apele istoriei. Apropo, ce veţi face cu oamenii ca mine, pe care se sprijină societatea, cînd veţi ajunge la putere? Noi oferim locuri de muncă şi stabilitate economică. Să zicem că veniţi voi, romanticii care luptă pentru şanse egale şi redistribuire. Ce faceţi cu noi? Expropriaţi tot?

— Ca să vorbesc ca de la bandit la bandit, căci, chiar dacă nu-s născut bandit, sînt şi eu puţin, pentru că am stat pe lîngă faimosul Profesor, şi ca marele combinator al lui Ilf şi Petrov, eu cunosc 1.001 metode relativ legale prin care pot să vă iau averile şi să le folosesc într-un scop mai nobil, în loc să fie frecate pe nu ştiu ce mofturi. Şi, fie vorba între noi, ştii bine că între naţionalizare şi privatizare nu este nici o diferenţă de esenţă, pentru că amîndouă sînt decizii politice în zona economică şi ţin de putere. Cine are puterea poate decide ce se naţionalizează sau se privatizează. Sînt procese ale sistemului. În baza cărei legitimităţi au naţionalizat comuniştii în anii '50 proprietăţile burgheziei? În baza cărei legitimităţi au privatizat în anii '90 toată averea ţării? Cine ne-a întrebat? Nimeni. Puterea a decis. Cei care au avut puterea au luat o decizie politică şi au executat-o. Doar că

naționalizarea s-a făcut în interesul celor mulți, iar privatizarea, în interesul celor puțini. *Capisci?* Cu toții sîntem băieți deștepți, am citit niște cărți și trebuie să înțelegem cine și cu sprijinul cui este suveran. Deci bucură-te de bogăția ta, cît o mai ai. Dar sfatul meu pentru tine și pentru toată gașca voastră de băieți isteți ai noului capitalism este următorul: cu cît exagerați mai mult, cu atît ruptura va fi mai mare și cu atît va curge mai mult sînge. Și nu pentru că vrem noi sau pentru că poporul e dornic de sînge. Nu. El vrea foarte puține lucruri. Tu știi bine asta. Însă voi radicalizați situația. Eu zic că e mult mai înțelept să-ți tai acum niște degete și să blocăm extinderea și chiar să facem o redistribuire mai cumpătată, decît să vină niște disperați să-ți ia capul și să-ți dea foc la casă. Pînă și pentru copiii tăi e mai bine să stea în școală împreună cu ai mei, să aibă vecini, să aibă în jurul lor copii educați și sănătoși, că doar nu toți o să vi-i creșteți afară. Și oricum, vor trebui să se întoarcă să continue afacerile părinților. Voi sînteți doar niște foști bandiți. Ați uitat de unde-ați plecat? Bun, vă transformați în noua burghezie și noii aristocrați, dar în acest caz noi sîntem nevoiți să devenim fie revoluționari, fie bandiți. Așa că fă-ți ziduri cît China, ia-ți mașină blindată, iar copiii tăi să nu iasă din casă fără o armată de bodyguarzi, căci nimeni nu le poate garanta că se vor întoarce. Și ei ce vină au? Noi vom avea grijă ca voi să nu puteți dormi de frică. Atîta lucru să știi că am învățat de la bandiți: vă e teamă de frică. Și asta nu din cauza noastră, ci a voastră, fiindcă ați pus mîna pe tot și nu vreți să împărțiți. Iar dacă vrei să trăim împreună în pace și liniște, atunci ar trebui să împărțim. E un contract

social. Dacă nu... voi nu ne garantaţi nimic, noi nu vă garantăm nimic. Adică vă garantăm doar frica, noi sîntem prea disperaţi şi flămînzi ca să ne mai temem. Alegeţi voi, mingea e în terenul vostru. Asta aşa, scurt, concis, la obiect, o frescă socială ca între doi bandiţii educaţi, am terminat eu discursul şi am dat ultimele înghiţituri de vin peste cap.

— Bravo, frumos! spuse el aplaudînd demonstrativ şi luă sticla de vin ca să-mi mai toarne un pahar. Apreciez sinceritatea ta. Să ştii că asta mi se întîmplă tot mai rar: să vină oameni pe care nu-i cunosc şi să-mi spună ce gîndesc. Toţi vor bani, iar pentru asta sînt în stare de orice, să se umilească în ultimul hal. Te apucă scîrba. Apreciez sinceritatea ta, dar tu, ca de obicei, exagerezi. Nu ai habar cît pot rezista oamenii din zona asta. Sînt obişnuiţi cu tot felul de stăpîni şi nedreptăţi. Dar să revenim la subiect. Ştii pentru ce te-am chemat aici, concret? O să-ţi zic. În ultima perioadă am achiziţionat cîteva trusturi importante din media. E timpul să facem ceva în acest domeniu. N-o să te mint, n-o să-ţi spun că vreau să schimb lumea, dar chiar vreau să fac ceva pentru ţara asta. E timpul să mă implic serios în politică şi am nevoie de media.

— Era de bănuit, zic eu. Dar corect e că nu faci asta pentru ţară, ci pentru tine. Sînt totuşi două lucruri diferite. Şi cum vei controla maşinăria, căci nu mai merge pe sistemul vechi?

— Ah, acum e aşa de simplu! Ştii ce am făcut? O chestie banală. Viţelul de aur a îngenuncheat poporul lui Dumnezeu şi n-o să pot eu să îngenunchez o mînă de jurnalişti, politicieni şi intelectuali care asta mă roagă? În primul eşalon al presei, acolo unde se

iau deciziile şi se fac politicile editoriale şi tot ce este important, de cîte ori crezi că am mărit salariile? Nu o dată, nu de două ori, ci de patru-cinci ori. Pe cei care nu mă interesau i-am dat afară. Celor care aveau acţiuni le-am dat un purcoi de bani şi i-am scos de pe piaţă. Le-am dat un şut în cur la odihnă, să se bucure de banii luaţi. Le-am dat mult mai mult decît costa pachetul lor de acţiuni. E felul meu de a-i umili pe unii. Ăştia şi în sicriu vor şti că i-am umilit. Umilinţa e ca o ştanţă cu fierul roşu pe suflet. Odată pusă, nu mai iese. Şi eu vreau ca ei să ştie că sînt sclavii mei, chiar dacă vor avea poate cîndva posibilitatea să se răzbune. Răzbunarea robilor e cruntă, dar robi vor rămîne. Asta e una din plăcerile mele perverse. Însă cîinilor de pază, trepăduşilor ăstora de doi lei, le-am dat o căruţă de bani. S-au speriat. Au venit alergînd la mine să mă întrebe ce să facă, ce să execute. Le-am zis că au mînă liberă. Îmi place la nebunie să mă joc aşa. Ştii de ce? Oamenii ăştia cărora le-am dat cinci salarii peste ce aveau nu vor dormi noaptea. Ei nu au nevoie de foaie de parcurs, de indicaţii, căci vor avea insomnii cu lunile ca să-mi ghicească gîndurile şi dorinţele. Nu vor mai avea nopţi liniştite pentru că se vor gîndi mereu la ce trebuie să facă să-mi intre în voie. Ca să bagi adevărata cenzură a lumii libere nu iei, nu interzici, ci dai. Dă-le bani mulţi şi i-ai făcut robi pe vecie. Cu cît salariile vor fi mai mari, cu atît cenzura va fi mai drastică, pentru că adevărata cenzură este cea care-ţi vine nu din exterior, ci din interior. Acum nici nu verific ce fac, pentru că ştiu că fac mult mai bine ce trebuie decît dacă le-aş fi dat eu

o foaie de parcurs și reguli cu ce pot face și ce e interzis. Asta-i frumusețea capitalismului, frate. Ce joc frumos!

— Așa e, bună mișcare, dar în timp prezintă anumite riscuri. Se poate întoarce și împotriva ta, zic sorbind din pahar.

— Cum anume? Sînt curios.

— Încă nu sînt pe statul tău de plată, zic eu făcîndu-i cu ochiul. Nu dau sfaturi și nu ofer consultanță. În plus, uiți că sîntem pe baricade diferite...

— Ha, ha, ha, rîse el cu poftă și-și aprinse un alt trabuc. Și acum să revin la dragii tăi intelectuali. Uite, am nevoie de o listă cu primii 100 de intelectuali ai țării, cei care contează. Îi cam știu eu așa, dar vreau o listă profesionistă cu cei care contează.

— De ce? Ce să faci cu ei azi? Nu prea contează în ecuația politică și economică actuală. Doar dacă vrei niște papagali de curte să-ți împodobești palatul, o iau eu mai ironic.

— Lasă, știu că nu fac doi bani, iar cu mărunțișul din buzunar le cumperi tot neamul, dar am eu, așa, un vis de mult. Să-i am pe toți ăștia pe statul meu de plată. Pe toți, pînă la ultimul. Pe toți îi vreau acolo, nu contează cît plătesc. Le fac reviste, fond cultural, fond de premii, fundație pentru societăți deschise, democrație și orice alte baluri. Dar îi vreau pe toți, cu sau fără papion. Trebuie să învețe cine e stăpînul lor. Iar stăpînul lor este doar cel care-i are pe statul de plată. Vreau ca papagalii ăștia să-mi ciugulească din palmă.

— OK, sună bine. Ți-o fac gratis, pentru că vreau să văd această distracție pînă la capăt. La bandiți

întotdeauna am apreciat momentele lor de sinceritate. Şi cred că numai bandiţii ştiu să umilească cu adevărat, căci au ceva profund inuman în ei. Sau poate că ei o fac doar pe faţă şi e mult mai corect aşa. Dar ce vrei tu să faci îmi aduce în faţa ochilor o imagine: toţi culturnicii ţării cu papion şi goi puşcă. Cu fundurile la vedere. Oameni goi în faţa stăpînului. Un sentiment puternic de umilinţă. Mai că mi se face milă de ei.

— Mai am încă multe idei din astea, să ştii!

— Nu mă îndoiesc.

Ne-am despărţit. Şi mi-a rămas un gust straniu: un amestec de bucurie, tristeţe şi ceva foarte amar. A rămas să-i fac lista cu cei 100 de vajnici intelectuali ai neamului. Aveam să o trimit pe e-mailul omului nostru de legătură.

Făcînd lista, m-am distrat copios. E ceva pervers, într-adevăr, în povestea asta, recunosc. Poate e şi ceva din imoralitatea ascunsă în noi, căreia îi dăm frîu liber. Dar îmi ziceam: să-i lăsăm să se bucure că le dai bani, că doar nu le iei gîtul. Şi cine va vrea să refuze nu are decît, dar să-i punem la încercare. Puterea de a-i pune pe oameni la încercare are ceva diabolic. Într-adevăr, nu sînt un înger şi undeva în sufletul meu zace probabil un mic bandit nenăscut încă. O fi prea tîrziu?

La scurt timp după ce am transmis lista am primit un telefon de la omul nostru de legătură:

— Salut! Lansăm proiectul. Eşti invitat. Hai, că o să fie distractiv. Va fi prezentă toată lista ta.

Am ajuns la un hotel de lux, spre seară. Totul era aranjat impecabil. O sală mare, totul puţin prea baroc pentru gustul meu, dar părea un loc impozant şi bine ales pentru astfel de evenimente. În jur, mai toată

lumea bună a oraşului: intelectuali rafinaţi, doamne distinse, frumos coafate. Eu făceam un pic notă discordantă cu şapca mea de proletar fără cauză, tenişi chinezeşti şi veşnicul sacou rămas moştenire de la tata. E un sacou purtat de trei generaţii şi ţin la el. E haina mea fetiş.

După ce orchestra de cameră interpretă puţină muzică clasică, însuşi marele intelectual al neamului ieşi în faţa unui pupitru cu o voce sobră, puţin conspirativă, de parcă voia să anunţe începerea unui eveniment de proporţii cosmice. Ne-a explicat pe un ton grav, pe alocuri tremurător, cum ţărişoara noastră a suferit în timpul comunismului criminal. Trecem peste faptul că omul nostru a fost membru de partid. A continuat cu nevoia profundă de modernizare. Cum ţara noastră intrase între războaie într-o epocă glorioasă de modernizare şi democraţie, în care s-au pus bazele liberalismului, şi cum comuniştii au aruncat-o în hăul istoriei. Cum noi am suferit şi ei ne-au asuprit, dar totuşi am rezistat epocii criminale. Şi cum, în sfîrşit, am cîştigat libertatea. Iar acum e timpul nostru, e de datoria noastră, a intelectualilor, să ne implicăm cît mai mult. Toţi ascultau înflăcăraţi vorbele marelui nostru intelectual şi parcă erau purtaţi spre noi lupte de discursul emoţionant şi înflăcărat. Fiecare simţea că e parte a acestei lupte şi că victoria depinde de fiecare dintre noi.

Spre finalul discursului plin de patos, intelectualul nostru ne-a spus că, pe lîngă intelectuali, fără a căror implicare nu se întrevede un viitor luminos, ci doar unul sumbru, mai există nişte oameni extrem de importanţi, stîlpii societăţii, care în aceste vremuri tulburi

şi-au asumat riscuri imense, s-au sacrificat şi au intrat în luptă, devenind astfel principalii vectori ai schimbării, ai modernizării, democraţiei şi pieţei libere. Ei sînt marii noştri oameni de afaceri!

Şi în momentul culminant a apărut el. Figura cea mai aşteptată a serii. Omul care avea să anunţe lansarea marelui fond *România viitorului*, care va oferi sume imense de bani în sprijinul culturii, al societăţii deschise şi al implementării democraţiei, al schimbării mentalităţii şi al pieţei libere la noi în ţară. Acest fond va fi condus de corifeii elitei noastre culturale cu deschidere şi transparenţă, iar banii se vor distribui pe principiul meritocraţiei pentru toţi cei care doresc să participe la bunul mers al lucrurilor în această ţară. Ştiţi cum sună acest tip de recital.

Era îmbrăcat impecabil, avea o privire rece, puţin arogantă, un discurs scurt, dar hotărît. A pornit de la spusele intelectualului.

— Da, ne explică el, venim din mocirla criminală şi întunecată a comunismului, dar avem oameni care pot să scoată ţara din acest marasm şi să o îndrume pe calea progresului.

Ne-a povestit cum a pornit de la zero, cum şi-a lăsat jobul sigur, cum şi-a vîndut prima motocicletă şi cum a investit în mod chibzuit fiecare bănuţ. Ne-a vorbit despre sacrificiul făcut, despre riscuri şi, mai ales, despre greutăţile prin care trec afacerile pe care le conduce. A vorbit despre cum se luptă cu statul care-l fură şi-l împovărează cu taxe. O veche moştenire, clar. A vorbit despre mentalitatea învechită, cu rădăcini, firească, în comunism, şi despre oamenii care nu pot înţelege crizele şi scăderile preţului la petrol sau

fluctuațiile bursei și deseori protestează la orice mică întîrziere de salariu. Și cum el trebuie să vină cu bani de acasă pentru a menține miile de locuri de muncă. Mentalitatea asta comunistă nu ne lasă să ne dezvoltăm. Dar a sosit vremea schimbării.

Totul spus rece, dar în același timp emoționant. Vroia să puncteze foarte clar că sumele imense pe care le alocă culturii și societății civile sînt banii lui „personali", făcuți cu sacrificii, și că au o valoare foarte mare. A mai spus că el crede în succes și în acești oameni deosebiți care au calități morale și profesionale excepționale și că le oferă fondul cu generozitate spre binele lor și prosperitatea țării. Toți au sărit în sus la final și au aplaudat cu ovații discursul marelui om de afaceri, atît de generos cu țara sa. Toți se simțeau acum aleși, iar ideologia lui simplă părea să spună că noi, toți cei prezenți în sală, avem o superioritate antropologică. Pe fondul acestor ovații, eroul nostru a părăsit sala. Iar intelectualul, înainte de a închide ceremonia și de a trece la masa cea bogată și la vinul cel scump, și-a aranjat papionul și ochelarii și a tras o concluzie. Ca un amin după predică sau rugăciune. Cu aceeași voce gravă și tremurîndă ne-a explicat cum pe astfel de oameni se bazează țara noastră și cum doar cu ei în frunte putem progresa.

— Păcat că poporul nu înțelege. Cîte locuri de muncă, cîte familii trăiesc din generozitatea lui! Voi știți cîte mii de euro costă fiecare minut al acestui om? s-a adresat sălii intelectualul nostru, vizibil emoționat. Iar el tocmai și-a cheltuit cu noi... și s-a uitat la ceas.

M-am uitat și eu la ceas și era cît pe ce să izbucnesc în rîs, dar nu am vrut să stric atmosfera și să

profanez extazul publicului. Am ieşit din sală. Omul nostru de legătură mă chemă într-un cabinet alăturat. Acolo se afla eroul nostru.

— Cum ţi s-a părut? zîmbi el ca o vulpe.

— Coregrafia şi discursul, bune. Le-ai luat piuitul „gherţoilor", cum le zici. Dar ai grijă la cur, că ăştia sînt în stare să-ţi facă răni de la atîta pupat. Ai văzut că deja îţi măsurau secundele pierdute cu ei în milioane. Ha, ha, ha, am rîs cu poftă. Ce idioţi...

— Chiar aşa? Ha, ha, ha, începu şi el să rîdă. Bun, te salut, ţinem legătura, dar rămîne secretul nostru, nu dai pe goarnă.

— Ştii că-s slobod la gură. Nu promit nimic. O să te bag poate într-o carte, ca erou negativ.

— Bun, doar să nu-mi foloseşti numele.

— OK, oricum, pentru mine, tu eşti interesant ca specie, nu ca individ. Te salut!

— Ah, ce rău eşti, bandit mic şi intelectual. Hai, te salut!

Am dat mîna şi nu ne-am mai văzut. Cînd am ieşit în stradă, era deja noapte, iar în buzunar mai aveam doar bani de taxi.

Final cu miros, moarte și lacrimi

Ce este strîmb nu se poate îndrepta și ce lipsește nu poate fi trecut la număr.

Eclesiastul 1:15

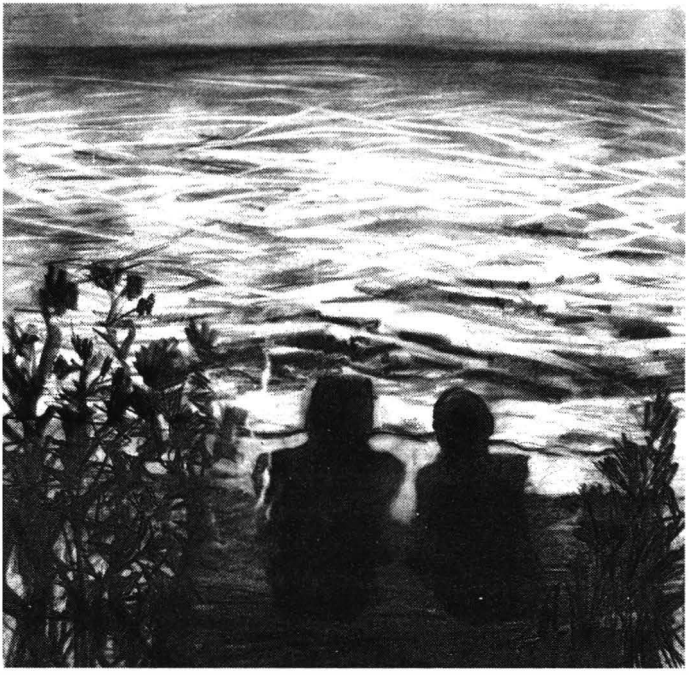

Septembrie este una dintre cele mai frumoase și speciale luni ale anului. De fapt, pentru mine în septembrie începe anul. Nu-mi place deloc ianuarie. Nu e nici sărbătoare, nici muncă, nici sfîrșit clar și nici început. O văd ca pe o lună confuză cumva, încărcată și stresantă. În schimb, în septembrie începe totul. Se potolesc arșițele de vară, se lasă încet o răcoare plăcută, soarele încălzește încă puternic, dar nu mai dogorește atît de năprasnic precum cel din august, iar cerul devine parcă mai albastru. Toamna încep și acele nopți plăcute în care trebuie să porți primele haine puțin mai groase, pentru că nu mai poți rămîne la bustul gol. E o răcoare plăcută. În septembrie ai poate cel mai frumos cer înstelat și o lună deosebit de luminoasă.

Tot atunci, culorile cîmpului, livezilor și viilor încep să se schimbe pe zi ce trece. În jur totul își schimbă cameleonic culoarea. Totul intră într-o formă de coacere și degradare treptată. Totul se îngălbenește, roșește, pocnește și cade. Totul se descompune cu folos. Este cea mai frumoasă degradare la care poți asista. Și atunci totul capătă miros. Vezi și simți toate acestea, clipă de clipă și zi de zi.

Pe ulițele satelor și cătunelor din sud, nu doar via, mustul și vinul miros înțepător și amețitor. E de înțeles, pentru că începe vremea culesului și a teascului care zdrobește strugurele, transformîndu-l în vin. Vezi prin ogrăzi cum tinerii și bărbații trag la teasc, pun în lin gălețile de struguri și cum cei mai în vîrstă duc cu roaba „borhotul", resturile de struguri și boabe strivite. Au fost presate atît de puternic, încît arată ca niște bucăți mari de granit, care sînt însă compuse din

toate aceste rămăşiţe ale strugurelui: coaja, sîmburii şi crenguţele ciorchinelui. Tot acest borhot se pune într-o groapă mare, unde se păstrează ca hrană de iarnă pentru animale.

Acesta e mirosul nebuniei. A fierberii vinului, care în fiecare an îşi ia ca ofrandă sufletul vreunui beţiv sau al unui gospodar mai neatent ce intră în beci să-l verifice şi nu mai iese, pentru că beciul are doar acest miros care înlocuieşte aerul, oxigenul şi omoară plăcut de dulce. E un fenomen atît de des întîlnit la noi, încît am ajuns să-l considerăm natural. Omul moare cu urciorul sau cu paharul în mînă, degustînd primul rod. Ce moarte plăcută: ca într-un vis, ca o fantasmă.

Însă mirosul pe care nu l-am mai întîlnit nicăieri atît de pregnant este cel al legumelor. Dar nu al legumelor crude, ci al celor gătite. Şi nu oricum, ci în combinaţie. Amestecul acela pentru zacuscă şi feluritele ghiveciuri creează arome ameţitoare.

Afară, în curţi sau prin grădini, oamenii îşi fac un fel de cuptoare şi plite din lut. Par destul de simple ca model şi construcţie. Nimic sofisticat. Le vezi mari, mătăhăloase, de culoarea lutului amestecat cu paie şi pleavă. Cu cîteva găuri mari în mijloc, cît să încapă ceaunele imense, cu o gaură laterală prin care se bagă lemnele ca să se întreţină focul şi un hogeac în capăt prin care iese fumul, arată ca nişte minitancuri gata de luptă. Pe foc vezi cum clocoteşte amestecul de roşii, mai întîi coapte şi decojite, la care se adaugă apoi ardei, şi ei copţi, morcovi şi toate celelalte mirodenii pe care le dă toamna în această zonă binecuvîntată. Usturoiul, ceapa albă şi ceapa roşie, ţelina şi

pătrunjelul, mărarul și leușteanul, toate stau pregătite să sară în aceste ghiveciuri al căror miros amețitor umple toată mahalaua.

Este un miros unic, pentru că prin el mi-am educat simțul olfactiv. Așa am învățat să disting de la mare distanță ce tip de preparate se gătesc, ce conține oala care se află la două curți depărtare, dar care te îmbie și te face să salivezi. O, dar cum miroase *dumata*, acea pastă de ardei capia și boia, cînd se pregătește! Toate aceste procese durează zile în șir, pentru că oamenii se pregătesc de iarnă și beciurile vor fi pline cu sute de astfel de borcane, care vor conserva gusturile și mirosurile toamnei, pentru zilele și nopțile lungi de iarnă. În lunile friguroase le mănînci cu plăcere și, chiar dacă nu mai au acea aură și acel miros proaspăt ca atunci cînd au fost făcute, te trimit totuși cu gîndul la frumusețea toamnei. Și astăzi aceste mirosuri și gusturi mă fac să retrăiesc toamnele copilăriei.

Mulți ani mai tîrziu, cînd am primit o bursă la Sarajevo și am prins o toamnă la fel de superbă, cum numai cele din copilărie au fost, am trăit un moment de confuzie. Fusesem cazat într-un bloc comunist, tipic, cum sînt mai toate blocurile din est construite în anii '70. Un bloc cu patru etaje, la cîțiva pași de centrul vechi, între vechea fabrică de bere, o biserică catolică, una pravoslavnică și cîteva moschei. M-am îndrăgostit atunci de cîntecul de jale al muezinilor. Ceva îmi dădea o stare plăcută, care mă trimitea cu gîndul la copilărie. Eram pentru prima dată în această țară străină, necunoscută, cu mulți musulmani, un mediu nu tocmai familiar pentru mine. Descoperi că-ți sînt

atinse și trezite niște sentimente foarte intime, profunde și bine ascunse. E sentimentul acela pe care-l ai atunci cînd te întorci acasă după foarte mulți ani. Un sentiment pe care începi să-l capeți după 40 de ani, după ce te-ai îndepărtat definitiv de ai tăi și de locurile copilăriei. Unele lucruri chiar le uiți sau le ascunzi adînc, de teamă să nu ți le mai amintești, pentru că sînt dureroase. Și brusc revii în acele locuri și ele ies la suprafață. Le credeai moarte, uitate definitiv, și acum dau năvală peste tine și te emoționează profund, aproape că-ți dau lacrimile. Deși ești matur, stăpîn pe situație și încerci să le controlezi, să te prefaci că de fapt nu se întîmplă nimic, ele vin peste tine nemiloase. Poate că de aceea, de la o vîrstă, ne temem să vizităm unele locuri, fie și în amintire. E prea dureros, pentru că sîntem neputincioși în fața lor.

Așa a fost și de data asta, dar nu înțelegeam de ce. Să fi fost oare de vină sîrba, care mă trimitea cu gîndul la sonoritatea limbilor slave cu care crescusem? Nu, nu asta era cauza. Să fi fost mediul, să fi fost anotimpul? Nici astea nu puteau fi. Ceva nu se lega.

Într-una din zile cineva a sunat la ușă și am deschis. În fața mea stătea o bătrînă gîrbovită, în halat de casă, cu un batic legat pe după urechi, cum numai pe la noi mai purtau, și cu un vas nu prea mare, învelit cu grijă. A spus cîteva vorbe în sîrbă, ce aduceau a „bine ai venit la noi" și „poftim asta din partea noastră, în semn de respect". Era un soi de pîine și sare. Un gest care la noi se făcea mereu, un obicei. Ori de cîte ori cineva gătea ceva în cantități mai mari, cum era, de exemplu, la tăierea porcului sau la pregătirea gheveciurilor de toamnă pentru iarnă, din aceste bucate se

dădeau deoparte porţii mici pentru rude şi vecinii cei mai apropiaţi. Era ca un ritual. Vecina mea, mama Mariţa, în curtea căreia am copilărit, pentru că eram de aceeaşi vîrstă cu unul dintre copiii ei, a făcut şi un loc în gard ca să putem trece de la unul la celălalt fără să mai ocolim pe la poartă. Cînd gătea ceva, mereu mă striga şi îmi dădea peste gard. Cel mai mult îmi plăceau pîinea caldă şi *posmezii* cu brînză, abia scoşi din cuptor. Ea era printre ultimii vecini care mai făceau cu regularitate pîine la cuptor. Aproape de fiecare dată cînd făcea, un colţ mare de pîine şi cîţiva *posmezi* ajungeau la noi. Era un lucru normal, un fel de a arăta că sîntem o comunitate, că împărţim anumite lucruri de care ne bucurăm împreună. Nu ştiu dacă se mai păstrează astăzi aceste gesturi şi practici. Începuseră să dispară chiar şi în oraşele unde rezistaseră mulţi ani, în curţile blocurilor şi ogrăzile vechilor case din Odessa şi Chişinău. În spaţiul occidental, ele au dispărut de foarte mult timp şi poate de aceea nu ne mai simţim ca acasă.

Şi atunci mi-am dat seama ce anume trezise în mine acel sentiment profund că eram acasă, acea emoţie care mă trimitea cu gîndul la copilăria mea. Mirosul. Da, aici, în Sarajevo, am descoperit acelaşi miros cu cel pe care-l au toamnele din Bugeac, din sudul Ucrainei, al Basarabiei şi României, din Odessa, Chişinău, Bolgrad, Cahul, Brăila, Galaţi sau Tulcea. E mirosul acestor ghiveciuri şi zacuşte, acestor ardei şi roşii coapte amestecate cu usturoi, ceapă, morcovi şi toate mirodeniile locului. E mistica mirosului şi a amintirii acestuia.

Şi atunci am înţeles că eram acasă. Aceşti oameni care vorbeau o limbă străină, care aveau o religie pe care nu o înţelegeam şi obiceiuri diferite de ale mele posedau însă ceva esenţial, care mă făcea să mă simt ca acasă, să mă uit la ei ca la vecinii mei de curte din Bugeac, să o văd în vecina bătrînă care mi-a adus un blid de zacuscă pe bunica mea. La ei am găsit acelaşi miros. Mirosul copilăriei mele. Atunci am înţeles că acesta ne face să fim una şi e mai puternic decît tot ce ne desparte: religie, limbă, obiceiuri. Şi am mai înţeles că mă aflu de fapt acasă acolo unde regăsesc această mireasmă. Casa şi curtea mea se termină acolo unde se termină acest miros, acolo unde întîlnesc altfel de arome, de care nu mai sînt legat în mod direct, care nu-mi mai trezesc amintiri, ci doar curiozităţi culinare şi olfactive.

Maşina înainta spre Brăila, ne apropiam de Dunăre. În depărtare se vedeau ruinele marelui combinat metalurgic al Galaţiului, care arătau ca nişte schelete imense ale unor dinozauri metalici amintind de o lume dispărută. Nimic nu arată mai tragic decît aceste ruine metalurgice care acum au devenit monştrii şi coşmarurile unei lumi apuse. Cum or fi arătînd ele pentru oamenii care le-au dedicat toată viaţa? Ce tragedii or fi în sufletul lor? Mi-a fost întotdeauna teamă să vorbesc despre aceste subiecte sensibile cu ei. Cîtă energie s-a consumat pentru a le construi... În cîţiva ani totul s-a năruit. O deşertăciune a deşertăciunii, cum spune înţeleptul Solomon. Tragedia însă nu poate fi ascunsă de nimic.

Priveam spre oamenii şi locurile atît de familiare. Tarabele, gheretele, copiii care se jucau în stradă. Oraşul avea încă aura oraşelor din sud, în care mahalalele sînt încă vii şi păstrează un amestec aparte de rural şi urban. Imediat ne vom apropia de Prut, rîul copilăriei mele. În dreapta se află portul Galaţi, în zare se vede portul din Reni, Ucraina, cîndva un mare port al Uniunii Sovietice, iar în faţă, unul nou îşi face apariţia la Giurgiuleşti. Singurul port al Basarabiei. Gurile rele spun că e al unui oligarh din Chişinău, cu care, întîmplător, mi-am petrecut adolescenţa şi amîndoi eram îndrăgostiţi de aceeaşi fată. Stau la coadă la vamă, pe podul de peste Prut, şi admir această privelişte. Aici Prutul se varsă în Dunăre şi e o întretăiere de drumuri, de ţări, de hotare şi, poate, de lumi. Aici a început viaţa noastră complicată. Şi, poftim, unul stă la coadă să intre în vamă ca să meargă să-şi vadă părinţii aflaţi la o aruncătură de băţ, iar altul a devenit bandit, convertit în politician, şi are port la Dunăre. Necunoscute sînt căile acestor meleaguri şi ale fiilor lor. Ce ne mai uneşte? Amintirea că am iubit aceeaşi fată? Poate amintirea copilăriei sovietice trăite în comun, în care copiii de politruci, de bandiţi şi de economişti sau ingineri, muncitori şi ţărani erau în aceeaşi clasă? Copiii noştri cu siguranţă nu vor avea amintiri comune, ai lui sînt în Elveţia la şcoli private, iar ai noştri la grădiniţe şi şcoli de stat. Cum vor împărţi oare copiii noştri aceeaşi ţară? Oare ce-i poate uni şi ţine împreună?

Mă trezi din gînduri vameşul, care-mi ceru paşaportul.

— V-aţi născut pe aici, văd, după paşaport, îmi spuse grănicerul tînăr, care ar fi putut fi fiul meu, dacă aş fi avut un traseu standard în viaţă.

— Da, am copilărit pe aici. Am bătut aceste sate de pe malul Prutului la picior: Giurgiuleşti, Gîşliţa, Slobozia, Văleni, Brînza, Colibaşi, Vad, Manta, Paşcani, Crihana, Cahul... Pot să enumăr toate satele din zonă şi din tot Bugeacul. Tata a avut grijă să mă ducă peste tot. Pot să vă spun fiecare sat şi cătun pînă la Odessa şi Chişinău. Dar pe la 15 ani am fugit de aici şi acum îmi pare rău cumva, am început eu melancolic.

Grănicerul nu mă mai asculta însă. Îmi puse paşaportul în mînă şi-mi ură drum bun.

Vama a rămas în urmă. Am intrat pe drumurile proaste din sudul Basarabiei. Aveam să dorm aici peste noapte. În dreapta sînt Ucraina, vechiul ţinut al Basarabiei, porturile Reni, Ismail şi Cetatea Albă, sau Akkerman, cum îi ziceau ai mei. Locurile pe care le vizitam cu regularitate cînd eram mic. În sus, spre nord, e tărîmul găgăuzilor, Vulcăneşti şi Comrat, şi drumul care duce spre Bolgrad, un alt oraş al copilăriei. Iar în stînga e drumul spre Chişinău, de-a lungul rîului Prut, dar nu înainte de a trece prin Cahul, Cantemir, Leova şi Hînceşti sau Kotovsk, cum îi ziceam în copilărie. Mai întîi trec prin satele cărora le ştiu fiecare casă, fiecare groapă, fiecare hîrtoapă şi al căror colb, deranjant pentru toţi vizitatorii străini, este pentru mine ca o mană cerească. Pentru că e colbul copilăriei, colbul din care m-am născut şi din care mi-am construit fiecare celulă şi pe care nu l-aş da pentru nici un oraş din lume. Am străbătut mai mult de jumătate de glob, dar nimic nu mă emoţionează mai mult ca acele locuri. Cu toţii avem astfel de locuri despre care ne e foarte greu să vorbim.

Am străbătut la rînd Giurgiuleşti, Crihana, Slobozia Mare, Văleni, Brînza şi am poposit în satul bunicilor şi în al meu, Colibaşi. M-am oprit la casa de lîngă moară. Dar despre asta o să povestesc altă dată. Acum nimeni nu mă mai aştepta la poartă. Sosise vremea înmormîntărilor.

De fapt, despre asta voiam să vă povestesc.

Primisem un telefon de la deja bătrînul Makintoş, care mă anunţa că Profesorul înotase în mare în acea lună septembrie, începutul nostru de an, al oamenilor din sud. Şi marea îl înghiţise. Sosise timpul să ne luăm adio de la ultimul bandit, ultimul mare hoţ de şcoală veche, unul dintre cei mai fascinanţi şi mai complicaţi oameni pe care i-am cunoscut, care a lăsat urme adînci în sufletul meu.

A doua zi, în buna tradiţie a familiei mele, cînd încă nu se luminase de ziuă, am plecat spre Odessa, ca să pot prinde ivirea zorilor undeva dincolo de cîmpiile şi lacurile de după Bolgrad, spre gurile Nistrului care dau în Marea Neagră, înainte de a o lua la vale, spre cîmpiile Odessei.

Oraşul se trezise de ceva vreme cînd am ajuns. Era zgomotul din prima parte a zilei. Mult mai energic, vioi şi încă neobosit – dinamica unui început de zi. La primele ore, toată lumea aleargă să înceapă muncile, să vîndă şi să cumpere, pînă spre amiază. La amiază, lucrurile amorţesc puţin sau au un aer mult mai aşezat. Bazarul se linişteşte şi el. Vînzătorii de legume încep să-şi facă încet bagajele.

Spre amiază nu mai vezi acel du-te-vino al dimineţii. Încep să se aglomereze cafenelele, restaurantele şi crîşmele. Oamenii încep încet să se pregătească de

seară. E ca un ritual de trecere. Urmează a doua parte a zilei, în care am impresia că nimeni nu mai crede. Ea devine cumva formală. Oamenii revin la locurile de muncă, la tarabele lor, dar totul anunţă cumva că lucrurile importante s-au făcut deja în prima parte a zilei. Lucrurile serioase se fac întotdeauna pînă-n ora 12. După aceea rămîn doar cele nesemnificative sau începi pregătirea pentru dimineaţa zilei următoare.

Spre seară, după ora 17, oraşul intră într-un cu totul alt ritm. Sînt cîteva ore aglomerate în care oamenii sînt într-o forfotă continuă. După care vine timpul de plimbare, odihnă şi iarăşi o înviorare plăcută, care nu mai are energia dimineţii, ci e leneşă şi melancolică.

Bunicile şi mamele îşi plimbă copiii înainte de culcare. Parcurile se aglomerează. Pe faleză, fetele se plimbă agale, vrînd parcă să-i trezească din amorţire pe toţi băieţii care trag de bere şi care le mîngîie de la distanţă cu privirile lor golăneşti. Bandiţii se pregătesc să iasă în oraş sau la petrecerile de seară. Fiindcă pentru ei mîine va fi o zi importantă: va fi înmormîntat marele Profesor, ultimul erou al Odessei.

Oraşul însă se schimbase foarte mult. Sau doar mi se părea? Ori poate că eu m-am schimbat mai mult decît oraşul? Poate că acum îl văd cu alţi ochi. Cine poate să spună?

M-a întîmpinat bătrînul Makintoş, care de mult nu mai era acel gigant Gulliver în ţara piticilor. Îmbătrînise mult. Parcă se topise. Acel colos era acum un bătrîn gîrbovit, cu mîinile şi picioarele slăbite, cu chipul zbîrcit, nebărbierit de cîteva zile, dar cu ochii încă sclipitori. Ochii nu trădează niciodată. El era omul căruia

cîndva, nu foarte demult, îi încăpeam în palmă și care îmi făcea toate poftele copilăriei.

M-a îmbrățișat și mi-a șoptit doar atît:

— Probabil, așa a ales el să moară. Nici mie nu mi-a spus că pleacă să se scalde. La cei aproape 90 de ani ai lui, nu l-aș fi lăsat singur. Dar a ales să moară înțelept. Oricum, e mult mai bine decît să fii împușcat sau tăiat, căci trăim vremuri tare tulburi pe-aici. Știi că vechii noștri dușmani de la tine, din Bolgrad, au ajuns la putere în Kiev, iar Chișinăul e condus de *suceara*.

Am dat a lehamite din mînă.

— Știu, știu bine. Îi cunosc de mici. Cu unii am dormit în același pat. Vor distruge tot și e mare păcat de oamenii de aici. Bine că s-a terminat însă povestea asta.

Am mers să ne plimbăm pe faleză. Pășeam agale și l-am întrebat un lucru care mă frămînta de mult, dar pe care nu avusesem curajul să-l întreb.

— Maki, de ce ți se spune Makintoș? Și cum ai ajuns tu umbra Profesorului? Nu mi-ai spus niciodată povestea.

— Vasika, asta a fost în altă viață. A fost foarte demult. Știi cum se spune, să nu te întorci niciodată la locurile vechi. Dumnezeu ar trebui să interzică întoarcerea în timp. Doare mult și probabil nu vom găsi nici eu și nici tu ceea ce căutăm. Povestea este așa. Eram încă un puști fugit de la casa de corecție, pentru că eu am crescut fără părinți. Am fost generația de după războiul care lăsase pe străzi milioane de copii orfani. Eram puzderie de copii. Flămînzi, singuri, îngroziți, speriați și disperați. Rezista cel care știa să

muşte mai bine, să fie mai agresiv şi să se adapteze la această junglă. Statul a început să ne vîneze ca pe maidanezi şi să ne arunce în aceste puşcării pentru copii care erau orfelinatele. Sau, şi mai rău, cînd creşteam şi făceam prostii, ne aruncau direct în colonii. Locurile astea erau groaznice. De acolo nu mai ieşeai om, ci fiară. Eu am fugit şi am avut norocul să fiu cules de pe stradă de Profesor, pentru că aveam un talent deosebit. Ştiam să deschid orice uşă, orice lacăt, orice încuietoare. E o meserie foarte apreciată în lumea hoţilor. Eram începător, dar aveam talent. Dacă cineva mi-ar fi dat şansa, aş fi putut deveni un faimos *medvejatnik*, cum i se spune în limba noastră acestei meserii. Şi mai ştiam un lucru: să-mi dobor duşmanul dintr-o lovitură. N-are rost să-ţi consumi energia cu bătăi inutile. Ele oricum se transformă într-un ritual. Dar dacă trebuie să te baţi, atunci e preferabil să-ţi dobori duşmanul dintr-o lovitură. Cînd totul părea să devină mult prea frumos pentru mine, căci intrasem într-o bandă faimoasă, protejat de Profesor, lucru la care visează orice *baistruk* crescut pe stradă sau în coloniile cu regim sever, am făcut o mare prostie. Una imensă. Nici acum nu-mi pot explica de ce am făcut asta, dar am comis-o. Am furat pistolul amuletă al Profesorului. El nu-l folosea. Nici măcar gloanţe nu avea, doar îl ţinea undeva ascuns, pentru că-i plăcea cum arăta. Şi da, arăta ca o bijuterie. Era o operă de artă. Nu mai văzusem aşa ceva. Şi nu ştiu de ce l-am furat. Nu mă puteam abţine. L-am furat şi l-am ascuns sub pernă. Eram un mucos prost şi inconştient. Un astfel de gest te făcea automat un decăzut, ajungeai în casta inferioară, de unde nu te mai ridicai niciodată.

Ori erai omorît. E o lege de aur la noi: nu furi niciodată, dar niciodată de la ai tăi. Pedeapsa este foarte aspră. Cu atît mai mult cînd furi de la un hoţ în lege. Eu însă am furat de la Profesor, protectorul meu. S-au strîns la judecată, au discutat şi au tras linie. Profesorul a cerut să mi se dea dreptul la apărare. Ce puteam spune? Eram într-o situaţie jalnică. Ştiam ce mă aşteaptă. Nu mai aveam speranţe. Eram încă tînăr şi preferam să-mi taie gîtul decît să ajung decăzut. Nu exista o mai mare ruşine şi umilinţă! Şi asta e pe toată viaţa. Am spus doar atît: „Mi-a plăcut atît de mult pistolul, că nu m-am putut abţine şi l-am luat. Nici măcar nu cred că l-am furat. Nu m-am putut abţine să-l iau. L-am ţinut sub pernă, atît. Faceţi cum credeţi că e corect. Dar prefer să-mi luaţi gîtul decît să mă treceţi la decăzuţi...". Profesorul a avut ultimul cuvînt. Şi a vorbit aşa: „E prea tînăr ca să-i luăm gîtul. Să-l aruncăm în groapa celor decăzuţi avem timp, căci viaţa lui abia începe. Îl iau sub protecţia mea şi-mi asum greşeala lui şi tot ce va face de acum înainte. Este în responsabilitatea şi sub protecţia mea. Aveţi cuvîntul meu. Dacă va mai greşi, va plăti şi el şi voi plăti şi eu. Dar ca să nu uite ce s-a întîmplat, vom pune un semn de aducere aminte. Tinere, trebuie să alegi două degete. Pe care le alegi?", a întrebat Profesorul. Cum eu aveam nevoie de degetele de la mînă, pentru că meseria mea se baza pe ele, am ales degetele de la picioare.

Bătrînul Maki şi-a scos papucii pe care-i purta şi cînd mergeam la plajă şi mi-a arătat laba piciorului stîng. Am văzut o cicatrice mare unde ar fi trebuit să fie degetul mare şi cel alăturat. O cicatrice uşor de

ascuns, dar care cu siguranţă a lăsat urme adînci. Acum am înţeles de ce mergea puţin clătinat.

— După ce mi-a tăiat degetele ca să nu uit ce-am făcut, Profesorul mi-a întins pistolul şi mi-a zis: „Păstrează-l. E al tău. Probabil îl vei merita. De-acum îţi vom spune Makintoş şi viaţa ta e în mîinile mele, trebuie să te protejez, căci te-am născut din nou. Eşti precum copilul meu pe care nu-l voi avea niciodată. Cînd salvezi pe unul de la moarte, nu el îţi este dator, ci tu eşti obligat să ai grijă de viaţa lui mai departe. Aşa că o să te numeşti de azi Makintoş". Aşa m-a botezat, după numele pistolului, şi aşa mi-a rămas numele: Makintoş sau Maki, pentru apropiaţi. Dar îţi spun că a fost cea mai fericită zi din viaţa mea, iar Profesorul mi-a făcut cea mai plăcută rană, pentru care i-am rămas mereu dator şi devotat. Am avut onoarea să fiu toată viaţa *umbra* Profesorului. Asta e povestea.

În faţă, valurile se mişcau agale spre mal. Soarele asfinţea şi-şi pierdea din putere, dar încă nu era frig. Vîntul de seară începu să adie şi iarba uscată să se culce la pămînt. Doar scaieţii mei dragi, de care Profesorul era îndrăgostit şi în care se tăvălea gol de fiecare dată cînd ieşea din puşcărie, stăteau dîrji, chiar dacă uscaţi şi ciufuliţi, în aşteptarea iernii ce avea să-i pună la pămînt. Era o frumoasă seară de toamnă.

Eu priveam în zare şi voiam să plîng, dar nu ştiam de ce. De furie, amestecată cu un soi de disperare? Nu era necaz, nu era milă, nu era bocet, nu era nici măcar nostalgia după o lume care dispărea. Voiam doar să plîng, să plîng continuu şi atît...

Mulţumiri

Această carte nu ar fi putut apărea fără sprijinul şi ajutorul celor despre care am scris. Le mulţumesc tuturor celor care au avut răbdarea şi bunăvoinţa de a povesti şi de a destăinui cîte ceva din lumea lor. Am promis că le voi păstra anonimatul şi trebuie să mă ţin de cuvînt. De la ei am învăţat că nu poţi să te joci cu promisiunile şi cuvintele.

Le mulţumesc prietenilor care m-au ajutat la redactarea textului: Maria Cernat şi Corina Tulbure. Îi mulţumesc Gabrielei Coman pentru ajutorul imens pe care mi l-a oferit prin lectura, observaţiile şi comentariile preţioase. Îi mulţumesc redactorului Adrian Botez, cu care colaborez excelent deja la a doua carte.

Îi mulţumesc lui Laurenţiu Midvichi pentru generozitatea cu care a participat la realizarea acestui volum, oferind un bogat material ilustrativ. Lucrările lui au pornit de la o bază documentară oferită de mine, însă artistul a avut libertate totală.

Le mulţumesc pentru traduceri lui Mihail Vakulovski şi Ovidiu Niculescu, precum şi lui Florin Dumitrescu pentru ajutorul poetic acordat la timpul potrivit. Îi mulţumesc lui Dan Ungureanu pentru informaţiile utile oferite cu generozitate.

Mare parte din carte a fost scrisă la Iaşi, în perioada în care am fost la rezidenţa acordată de FILIT şi găzduită de

Muzeul Literaturii în curtea Casei Pogor, lucru pentru care le sînt profund recunoscător.

Această carte e tributară Iaşului şi ieşenilor care m-au găzduit în perioada scrierii, au stat la poveşti cu mine şi mi-au oferit din timpul şi bucuria lor de viaţă. Le mulţumesc familiilor Ciortuz, Mănăstireanu, Zaharia, Poeană & amicei Mari Blaj, precum şi tuturor prietenilor din Iaşi care şi-au făcut timp pentru mine. Ştiu ei cine sînt. Toni Teofil, mersi pentru bicicletă. Le mulţumesc fetelor şi flăcăilor de la Beer Zone, care şi-au deschis sufletele şi au avut nervi pentru lungile seri de poveste.

De asemenea, le mulţumesc mult celor din cartierul Dallas, care mi-au oferit momente unice de disperare, depresie şi reflecţie. Păcat că acest cartier nu este în atenţia nimănui. Vom reveni.

Şi, nu în ultimul rînd, le mulţumesc Simonei şi lui Saşa, pentru răbdare şi înţelegere.

Cuprins

Dicţionar minimal al banditilor pentru fraieri 7

Prima carte

La răsărit

Începutul 13
Cum l-am cunoscut pe Profesor 24
Un sectant printre leandri şi banditi 38
Sfîrşitul copilăriei 55
Despre bătaie, dresaj şi ritual de împerechere 72

Cartea a doua

La amiază

Pianistul sau virtuozitatea unui hoţ de buzunare 95
Despre buzunare şi haine: de la *haute couture*
şi *prêt-à-porter* la uniforme şi zeghe 113
Ţîgan – aventuri prin stepa Bugeacului 126
Fenea sau despre limba hoţilor 144
Despre tatuaj, oameni goi sau istoria scrisă pe corp 164

Cartea a treia

La asfinţit

Drumuri şi contrabandă 183
Legea hoţilor şi povestea castelor spusă
de ultimul hoţ în lege 198

Profesorul – hoțul care mi-a schimbat viața 215
La bordel cu *tiotea* Hana 235
Legende cu *cifir* 254

Cartea a patra

La miez de noapte

Clanul cerșetorilor: ultimii oameni, ultimii sfinți 277
Finkă: un *killer* între cuțit și icoană 294
Mercurul roșu, mirajul unei generații ratate 310
Întîlnirea cu un bandit devenit oligarh 326
Final cu miros, moarte și lacrimi 346

Mulțumiri 361

EGO grafii

au apărut:

Adriana Babeți, *Prozac. 101 pastile pentru bucurie*
Ion Vianu, *Exercițiu de sinceritate*
Eugen Istodor, *Dicționarul ideilor fixe. După 20 de ani*
Nicolae Breban, *Profeții despre prezent. Elogiul morții*
Vasile Ernu, *Ultimii eretici ai Imperiului*
Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici (coord.), *Str. Revoluției nr. 89*
Gabriel Andreescu, *L-am urît pe Ceaușescu. Ani, oameni, disidență*
Herma Kennel, Radu Filipescu, *Jogging cu Securitatea*
Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir (coord.), *Nașterea. Istorii trăite*
Matei Vișniec, *Cronica ideilor tulburătoare sau despre lumea contemporană ca enigmă și amărăciune*
Ileana Mălăncioiu, *Exerciții de supraviețuire*
Gabriela Melinescu, *Jurnal suedez V (2003-2008)*
Andreea Paul (coord.), *Forța politică a femeilor*
Doina Uricariu, *Scara leilor* (vol. I-II)
Ion Vianu, *Apropieri*
Daniel Cristea-Enache, *Cinematograful gol*
Andrei Șerban, *O biografie*
Bogdan Suceavă, *Memorii din biblioteca ideală*
Nadia Anghelescu, *Mic jurnal cu amintiri*
George Banu, *Iubire și neiubire de teatru*
Răsvan Popescu, *Cutia cu maimuțe*
Ștefan Agopian, *Scriitor în comunism (niște amintiri)*
Gina Stoiciu, *Exilul. Viața în fragmente*
Simona Sora, *Seinfeld și sora lui Nabokov*
Dan Lungu, Amelia Gheorghiță (coord.), *Cărți, filme, muzici și alte distracții din comunism*
Petru Dumitriu, *Non credo, oro*

George Banu, *Monologurile neîmplinirii*
Małgorzata Rejmer, *București. Praf și sînge*
Corin Braga, *Acedia. Jurnal de vise (1998-2007)*
Mircea Diaconu, *Scaunul de pînză al actorului*
Emil Brumaru, Veronica D. Niculescu, *Cad castane din castani. Amintiri de ieri și azi*
Alina Purcaru (coord.), *Povești cu scriitoare și copii*
Ioan Groșan, *Lumea ca literatură. Amintiri*
Adriana Babeți, *Prozac 2. 90 de pastile împotriva tristeții*
Ana Dragu, *Mîini cuminți. Copilul meu autist*
Ion Vianu, *Frumusețea va mîntui lumea și alte eseuri*
Vasile Ernu, *Sectanții*
Adriana Săftoiu, *Cronică de Cotroceni*
Florin Lăzărescu, *Întîmplări și personaje*
Bogumił Luft, *Românii în goana după happy-end*
Andreea Paul (coord.), *Forța economică a femeilor*
Dan Grigore, Dia Radu, *Lumea în Si bemol*
Dan Lungu, Amelia Gheorghiță (coord.), *Cartea copilăriilor*
Vasile Ernu, *Bandiții*

www.polirom.ro

Redactor: Adrian Botez
Coperta: Radu Răileanu

Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

IMPRIMERIILE DAVID

Iaşi, Şoseaua Ştefan cel Mare şi Sfânt 67-69, 700498
Telefon: 0232 276221, Fax: 0232 232588
www.imprimeriiledavid.ro

„Poarta s-a deschis nu doar spre o curte şi o casă, ci spre o lume pe care în mod normal nu aveam cum să o cunosc şi cu care nu ar fi trebuit să mă intersectez niciodată. Era o deschidere pe care nu o voi uita niciodată şi care mi-a schimbat viaţa definitiv. Aici aveam să descopăr paradisul îngerilor căzuţi şi să aflu cum arată purgatoriul şi infernul damnaţilor şi năpăstuiţilor. Aici aveam să mă întîlnesc cu unul dintre eroii vieţii mele, un înger negru cu un suflet prins între rai şi iad, care pentru mine urma să fie un înger păzitor, dar care mi-a deschis calea spre o lume monstruoasă. Dragi cititori, în paginile ce urmează voi încerca să povestesc această lume decăzută prin ochii eroului meu, aşa cum e ea văzută şi înţeleasă de un copil. Eu voi povesti ceea ce am văzut şi auzit. Dacă aveţi curiozitatea şi curajul, urmaţi-mă, căci voi intra pe această poartă şi nu ştiu dacă voi mai ieşi..."

Vasile Ernu

Ilustraţia copertei şi
foto autor: © Laurenţiu Midvichi

EGO grafii

Un băiat din Bugeac, crescut şi educat de o familie exemplară de sectanţi, descoperă o lume cu totul diferită de orice văzuse pînă atunci: altă etică, alte valori şi alte reguli. Iar oamenii ei arată, se îmbracă, vorbesc, gîndesc, acţionează şi cîntă altfel. Aceasta e „împărăţia hoţilor" – oameni tatuaţi straniu, care au ales să-şi construiască o societate proprie, nesupusă instituţiilor oficiale, şi pentru care normalitatea e strict interzisă. Chiar şi sectanţii îi consideră „îngeri căzuţi". Iar dacă nu pot fi salvaţi, sînt aruncaţi în puşcării, unde ar trebui să fie reeducaţi. Însă pentru ei închisoarea înseamnă „acasă", ba chiar este necesară dacă vrei să devii bandit. Tînărul din Bugeac e atras de aceşti marginali după ce, întîmplător, se împrieteneşte cu un hoţ faimos, cu rang înalt, din Odessa, iar acesta devine un adevărat maestru pentru el. Astfel pătrunde într-o lume necunoscută şi inaccesibilă şi descoperă tainele unei comunităţi pline de contrabandişti şi tîlhari, hoţi de buzunare şi prostituate, asasini şi cerşetori, ce îşi pun totuşi gaj viaţa pentru respectarea unui cod al onoarei. *Banditii* dezvăluie „în negativ" faţa ascunsă, fascinantă a proscrişilor şi felul în care e văzut raiul de către cei ce trăiesc în infern.

36,00

EDITURA POLIROM
ISBN 978-973-46-6706-2
www.polirom.ro
Carte publicată şi în ediţie digitală